Antiratna kampanja 1991. – 2011.

Neispričana povijest

Antiratna kampanja 1991.-2011.
Neispričana povijest

Antiratna kampanja 1991.-2011.

Neispričana povijest

Izdavači: **Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću**
Antiratna kampanja

Za izdavača: **Vesna Teršelič**
Nela Pamuković

Urednici: **Vesna Janković** i **Nikola Mokrović**

Stručni suradnici: **Milena Beader**, **Biljana Bijelić**, **Srđan Dvornik**, **Tihomir Ponoš**

Lektura: **Milana Romić**

Korektura: **Aleksandar Radnić**, **Nikola Mokrović** i **Vesna Janković**

Ilustracije: **Veljko Danilović**

fotografije: **Dejan Kršić**, **Kristijan Krvavica**, **Ratko Mavar**, **Mare Milin**, **Christine Schweitzer**, **Nino Šolić**, **Ivana Vučić**

Grafičko oblikovanje: **Ruta**

Tisak: **ACT Printlab** d.o.o.

Naklada: **700** primjeraka

ISBN 978-953-7872-00-7

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 789951

Zagreb, prosinac 2011.

Suradnici:

“Lica aktivizma”: Aida Bagić, Milena Beader, Vesna Janković, Vesna Kesić, Katarina Kruhonja, Biserka Momčinović, Vesna Teršelič

“ARK kronologija”: Nikola Mokrović, Tihomir Ponoš (Aida Bagić, Boris Bakal, Milena Beader, Goran Božičević, Srđan Dvornik, Vesna Janković, Biljana Kašić, Vesna Kesić, Katarina Kruhonja, Biserka Momčinović, Nela Pamuković, Igor Roginek, Natalie Šipak, Vesna Teršelič, Maja Uzelac)

“Opća kronologija”: Tihomir Ponoš (Biljana Bijelić, Milena Čalić-Jelić, Srđan Dvornik, Tomislav Fresl, Slaven Rašković)

“Razvojna shema”: Vesna Janković, Nikola Mokrović (Srđan Dvornik, Igor Roginek, Zoran Pusić, Vesna Teršelič)

Međunarodni volonteri – kontakti: Aida Bagić, Goran Božičević, Vesna Janković, Vanja Nikolić

Transkripti: Vesna Janković (Maja Dubljević, Srđan Dvornik, Zrinka Kolarić)

Odabir materijala: Nikola Mokrović, Vesna Janković (Josip Ivanović, Zrinka Kolarić, Aleksandar Radnić)

Antiratna kampanja 1991. – 2011.

Neispričana povijest

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću
Antiratna kampanja

Zagreb, 2011.

“Crni oblak je ime kojim opisujem atmosferu depresije i očaja, nastalu zbog kolektivnog ratnog užasa.
Crni se oblak može odagnati ujedinjenim radom lokalnih inicijativa, poput [osječkog] Centra za mir i političkog vodstva koje podržava kulturu nenasilja.”

— Adam Curle, *The Fragile Voice of Love*

Sadržaj

1. **Predgovor** [10]

2. **Lica aktivizma** [16]

3. **Ispred svog vremena?** [22]
   (transkript okruglog stola 04. 07. 2011.)

3. **Put u nepoznato** [44]
   (transkript razgovora osnivača/osnivačica 09. 05. 2011.)

4. **Propitivanja, prijepori, transformacije** [76]
   (transkript razgovora osnivača/osnivačica 29. 06. 2011.)

5. **Dvije kronologije** [108]

6. **Umrežavanje, umrežavanje, umrežavanje...** [132]
   (shema razvoja mreže Antiratne kampanje i srodnih organizacija)

7. **Izvorni dokumenti** [136]

8. **Pogled izvana: Wish You Were Here** [174]
   Vesna Janković

9. **Hod po tankoj žici: artikuliranje antiratnog angažmana u Hrvatskoj ranih 1990-ih godina** [212]
   Bojan Bilić

Antiratna kampanja 1991. – 2011.

Neispričana povijest

Predgovor

Aktivisti i aktivistice iz Hrvatske, Srbije, Bosne i drugih dijelova regije pokazali su iznimnu hrabrost u onoj atmosferi straha, bezakonja i nasilja. Uvijek ću ih iznimno poštovati, a bilo bi lijepo kad bi konačno i njihovo vlastito društvo iskazalo poštovanje hrabrosti i viziji ovih nekoć prezrenih ljudi.
— Nick Wilson Young

U vrijeme dok završavamo ovu knjigu u Hrvatskom povijesnom muzeju postavljena je izložba "Domovinski rat". Prolog izložbe nazvan je "Domovinski rat 20 godina poslije" i namjera mu je reflektirati rat u svakodnevici "putem odabira dnevnih tiskovina i sjećanja sudionika". U tim refleksijama rata u svakodnevici nema novinskih članaka iz *ARKzina* ili *Ferala*, niti su zabilježena sjećanja ljudi koji su u ratu sudjelovali na drugi način. Ne kao vojnici, nego boreći se za uspostavljanje pravne države, za zaštitu i promicanje ljudskih prava, za medijske slobode. Ljudi koji su radili na pomirenju i uspostavljanju dijaloga. Ljudi koji su se, uz osudu svih ratnih zločina, zalagali za preuzimanje odgovornosti za zločine počinjene u ime vlastite države, a koji se i danas zalažu za suočavanje s prošlošću.

Namjera je ove knjige mapirati tu drugu, prešućenu i osporavanu povijest antiratnih, ženskih, ljudsko-pravnih inicijativa. Prešućivanje tih inicijativa ne čudi, jer smo i u ono vrijeme bili remetilački faktor. Propitivali smo dominantne naracije, ukazivali na nepravde i usred ratnog kaosa nastojali graditi bolje, pravednije društvo. Unatrag posljednjih dvadeset godina etabliran je nacionalistički osnivački mit o hrvatskoj državi, zasnovan na proturječnoj retorici žrtve i pobjednika, te ideji dobrog državljanina koji je muškarac, vojnik, vjernik. Taj mit jasno imenuje žrtvu i agresora. Crno i bijelo. U njemu ne postoje sivi tonovi, a crvena, žuta i zelena mogu biti samo boje "vragova i stranih plaćenika".

Iako, mnogo toga se promijenilo od tada. Na dnevnom redu su neke druge, prvenstveno ekonomske i socijalne teme. Razorne posljedice klijentelističkih i koruptivnih praksi, koje svoje začetke imaju upravo u ratnim vremenima, nametnule su hrvatskom društvu nužnost suočavanja s dijelom negativnog naslijeđa '90-tih. No, u žargonu političkih elita još uvijek žive stare podjele na 'crne' i 'crvene' i mnogo je manje spremnosti na suočavanje s autoritarnom potkom koja prožima kako institucije, tako i cjelokupnu društvenu stvarnost. No, za razliku od '90-tih, nevladine organizacije proistekle iz civilnog aktivizma zadobile su pravo građanstva. U javnosti je otvoren, iako malen, prostor i za njihov glas, tako da se može govoriti o naznakama prevladavanja društvenih antagonizama devedesetih godina, tj. otvorenih prijepora i borbi građanstva i države u nastajanju.

Međutim, tek je nekoliko novinskih portala popratilo centralni događaj kojim smo obilježili nastanak ARK-a, okrugli stol "AntiRatna Kampanja 1991. – 2011.: Dvadeset godina ispred svoga vremena" održan u Kući ljudskih prava 4. srpnja. Za razliku od Slovenije i Srbije, u Hrvatskoj ni znanstvena ni aktivistička zajednica nisu, barem do sada, pokazale preveliko zanimanje za bilježenje i analizu civilnog aktivizma. Svi rezovi i diskontinuiteti prisutni u mijenama generacija aktivista/aktivistica na civilnoj sceni, te društvenih problema koji ih okupiraju i načina njihova rješavanja, redovito su značili da ono prijašnje odlazi u prošlost koje se malo tko sjeća i iz koje nitko nema ništa naučiti. To je često značilo i da je opstanak svih 'papira', svih pisanih tragova tih procesa ovisio o dobroj volji pojedinaca/pojedinki te količini prostora u njihovim stanovima i garažama. Što se dokumentacije Antiratne

kampanje tiče, koja je prije nekoliko godina upravo iz jedne takve garaže izašla, nastojimo ju pomno srediti i sačuvati. Ova knjiga dijelom je nastala i kao proizvod tog procesa sređivanja arhivskog gradiva i želje da potaknemo proces socijalnog učenja.

Formalni proces obilježavanja dvadesete godišnjice započeo je 14. veljače 2011. pozivom koji su Documenta, Centar za mirovne studije i MIRamiDA Centar uputili pojedincima i pojedinkama koji/e su sudjelovali/e u aktivnostima ARK-a. Na pripremnom sastanku dogovoreno je da se dvadeseta obljetnica pokretanja ARK-a obilježi javnim događanjem 4. srpnja i izdavanjem knjige. Svjesni šturosti postojećih pisanih tragova o našim aktivnostima, kao i potrebe za sustavnim istraživanjem, knjigu smo koncipirali kao presjek subjektivnog i faktografskog, osobnih sjećanja i dokumentarne građe. Kako bi se ispunilo taj zadatak, knjiga je smišljena na način da različitim pristupima što bolje oslika strukturu i razvoj ARK-a, te razasutost ARK-ova cjelokupna ljudskog, materijalnog i duhovnog nasljeđa.

Umjesto pojedinačnih sjećanja sudionika/sudionica tog vremena, zabilježenih intervjuima ili autobiografskim zapisima, odlučili smo se na eksperiment zajedničkog prisjećanja kroz formu facilitiranog grupnog razgovora. Iako grupni razgovor samo naizgled svima daje jednaku šansu govorenja, i prije može prikriti, negoli razotkriti svu različitost pogleda, za tu smo se formu odlučili jer korespondira s metodom participativne demokracije koju smo koristili (i još uvijek koristimo) u svom radu. Slijedom tog pristupa održana su dva kruga razgovora osnivača/ica ARK-a 9. svibnja i 29. lipnja u Kući ljudskih prava u Zagrebu. Nažalost, dio ljudi kojima je upućen poziv na razgovor nije se odazvao i u transkriptima sjećanja objavljenima u ovoj knjizi nedostaju neki važni glasovi. Zbog financijskih i organizacijskih razloga mnogi aktivisti/aktivistice izvan Zagreba također nisu sudjelovali, pa je djelovanje ARK-a kao mreže na nacionalnoj razini nedostatno prikazano. Zbog toga su također ostala nezabilježena aktivistička iskustva iz manjih mjesta u kojima su aktivisti/aktivistice često djelovali u vrlo teškim uvjetima.

Proces potaknut pozivom na zajedničko prisjećanje, tj. stvaranje svojevrsne kolektivne memorije o događajima koji su se zbili prije dva desetljeća, izvukao je na površinu različite emocionalne naslage kod sudionika/sudionica. Te emocije dijelom su povezane s društvenim i političkim kontekstom '90-tih, podsjećanjem na mentalno i fizičko sagorijevanje zbog strastvenog aktivističkog angažmana, ali i s nerazriješenim organizacijskim prijeporima unutar samog ARK-a. Zbog toga zahvaljujemo svima koji su smogli hrabrosti upustiti se u avanturu suočavanja i kritičke refleksije o nasljeđu svojeg djelovanja.

Nasljeđe ARK-a danas čine mnogobrojne i u velikoj mjeri profesionalizirane organizacije civilnog društva. Ova knjiga ne upušta se u analizu procesa razvoja civilnih inicijativa i njihove institucionalizacije tijekom proteklih dvadeset godina, ali kroz pojedine iskaze sudionika/sudionica razgovora, priložene dokumente i kronologiju moguće je rekonstruirati barem dio živih diskusija koje su pratile razvojne faze ARK-a. Od *ad hoc* kampanje protiv rata, fluidne transnacionalne mreže do aktivističke jezgre rastrzane između potrebe za jasnijom organizacijskom strukturom i potrebe da reagira na brojne društvene probleme, pa do uspostavljanja mreže organizacija na nacionalnoj razini. Mreže koja je iznjedrila mnoštvo projekata i organizacija. ARK je etablirao do tada u hrvatskom društvu nedovoljno poznate i prakticirane principe *grassroots* djelovanja. U javni prostor uveli/e smo nove koncepte poput nenasilja, izgradnje mira, ženskih ljudskih prava. Uvelike smo zaslužni za simboličko markiranje novih datuma u kalendaru, poput 10. prosinca, Međunarodnog dana ljudskih prava.

U vremenu gustom od količine vanjskih događanja i društvenih problema na koje smo nastojali reagirati i ponuditi rješenja, Antiratna kampanja je, kao što dobro primjećuje Howard Clark, bio u situaciji da neprestano iznova osmišljava samu sebe. Priča o ARK-u ne bi bila potpuna da u nju nismo uključili i sjećanja naših prijatelja i prijateljica iz inozemstva, koji/e su živjeli i radili s nama, podržavali nas i skupa s nama učili. U njihovim refleksijama sabranim u ovoj knjizi mogu se jasnije iščitati neke od tema koje su tek ovlaš spomenute u razgovorima osnivača/osnivačica. Doduše i sama forma pisanog upitnika dala je više prostora za govor o aktivizmu kao transformativnom iskustvu, o sagorijevanju, o nedostatnostima mirovnog angažmana, ali i prostora za vrednovanje naših zajedničkih iskustava koja su postala dijelom nasljeđa globalnog mirovnog pokreta.

Svjesni toga da se prisjećanje, pa i zajedničko, ne može nekritički prihvatiti kao točan prikaz jednog vremena, te je tako nužno manjkavo u historiografskom smislu, transkripte dopunjuje kronologija ARK-a kontekstualizirana općom kronologijom '90-tih, te odabranim dokumentima, programatskim tekstovima, izjavama za javnost... čija je zadaća da slijede i nadopunjuju navode iz kronologija i iskaza govornika/ica. Zbog nedostatka novca i vremena potrebnog za opsežnije istraživanje i opća i ARK-ova kronologija nisu u potpunosti konzistentne, niti cjelovite, te se ovom prigodom ispričavamo svim aktivistima/aktivisticama čije djelovanje nije adekvatno zabilježeno. Želimo naglasiti da je i ARK-ova kronologija rezultat kolektivnih napora. Aktivisti i aktivistice dopunjavali su i korigirali osnovni nacrt, i cijeli proces nije prošao bez prijepora. No, konačna verzija rezultat je dobre namjere i želje da budućim istraživačima olakšamo snalaženje u obilju podataka, razvojnih linija i mreža koje su tkane tijekom vremena.

Dakako da jedna knjiga ne može obuhvatiti sve što se u i oko ARK-a događalo posljednjih dvadeset godina. Svaka organizacija, članica mreže zaslužuje zasebnu studiju. Svaki aspekt antiratnog djelovanja, od proizvodnje vlastitih medija, mirovne edukacije, psihosocijalne pomoći, regionalne i međunarodne suradnje, zaštite ljudskih prava do izgradnje mira zahtijeva dublju analizu. Iako svjesni nemogućnosti da se to ostvari ovom knjigom, jednim dijelom i zato što su je pisali sami sudionici/sudionice tih događaja, nadamo se da će ona otvoriti prostor za kritičku refleksiju antiratnog aktivizma u '90-tima. Utoliko nam je drago da knjigu zatvara analitički rad mladog sociologa Bojana Bilića, prvog koji se na ovim prostorima posvetio sustavnom znanstvenom istraživanju fenomena postjugoslavenskog antiratnog aktivizma.

Iako je ono što smatramo poviješću, uvijek stanovito selektivno historiografsko nasilje, ipak smo u situaciji da tu povijest možemo dopuniti i dodati joj nova značenja. Najveća opasnost ovako stečene privilegije jest da se loše iskoristi. Iako je naum obuhvatiti što širu i reprezentativniju sliku ARK-a, završni proizvod nužno u sebi sadrži određenu količinu arbitrarnosti koju ljudi, koji su ga stvarali u konkretnom procesu od nekoliko mjeseci, nisu mogli izbjeći. Velikim dijelom ta arbitrarnost proizlazi iz nepotpunog i nesređenog arhiva koji nam je na raspolaganju, i činjenice da su ljudi uključeni u realizaciju projekta taj posao obavili potpuno volonterski, uz svoje druge obaveze. Stoga, treba imati na umu da je verzija povijesti koja se ispisuje na stranicama ove knjige, samo radna, privremena, tek jedna od mogućih. Svojim je pristupom prije prilog početku dijaloga o onome što od ARK-a ostaje. Ono što se najviše može od nje očekivati jest da učini jedan dio povijesti vidljivim, da ga oživi i pusti pričati, povezujući mrtve papire i živa sjećanja, ukaže na promjenu ali i kontinuitet.

Vesna Janković i Nikola Mokrović
Zagreb, prosinac 2011.

0605.92X1

Lica aktivizma

U ARK-ovoj kronologiji nedostaju imena mnogih osoba koje su inicirale, vodile ili radile na projektima i u organizacijama koje su spomenute. Budući da je aktivistički rad uvijek i borba protiv defetističkog sindroma i pasivnosti, pojedinci i pojedinke su izuzetno bitni. Ni jedan program, aktivnost ili organizacija nisu mogli nastati bez inicijative i upornog rada pojedinaca, aktivista/aktivistica koji se ponekad u literaturi zovu i socijalnim poduzetnicima. Nositelji ratnih kao i proturatnih incijativa su živi ljudi i zbog toga je imenovanje sudionika/sudionica ključno za potvrđivanje vrijednosti civilnog angažmana i protivljenje zlu. I dobro, baš kao i zlo, ne događa se neovisno o nama, već ga uvijek ponovo proizvode pojedinci/pojedinke. Imenovanje osoba koje su sudjelovale u antiratnim aktivnostima '90-tih čini nam se utoliko važnijim što je po našem iskustvu samo mali broj ljudi u tim teškim vremenima imao hrabrosti, ludosti ili oboje, zalagati se za 'nepopularne' teme.

Imena koja slijede ni u kojem slučaju ne predstavljaju potpun popis ljudi koji su sudjelovali u organizacijama i projektima ARK-a. Radi se tek o pokušaju da događajima spomenutima u ovoj knjizi damo osobno ime. Planiramo nastaviti rad na sustavnoj dokumentaciji antiratnih aktivnosti i pozivamo sve da nam pomognu dopuniti ovaj popis i zabilježiti imena svih sudionika/sudionica.

Ada Bajer, Zagreb/Heidelberg
Aida Bagić , Zagreb
Aleksej Šćira, Labin
Alija Hodžić, Zagreb
Ana Kvesić, Zagreb/Vukovar
Anita Dašek, Pakrac
Benjamin Perasović, Zagreb
Biba Metikoš, BiH/Zagreb/USA
Biljana Bijelić, Zagreb/USA
Biljana Kašić, Zagreb
Biserka Milošević, Osijek
Biserka Momčinović, Poreč
Biserka Tompak, Zagreb
Blaženko Karešin – Karo, Zagreb
Boris Bakal, Zagreb
Boris Buden, Zagreb/Berlin
Boris Buklijaš, Poreč
Boris Rašeta, Zagreb
Boris Trupčević, Zagreb
Borjanka Metikoš, Bilje/Zagreb
Branimir Krištofić, Zagreb
Branka Anđukić, Zagreb
Branka Drabek, Osijek
Branka Herljević, Zagreb
Branka Juran, Zagreb
Branka Kaselj, Osijek
Branka Sladović, Zagreb
Čani Hasipi, Poreč
Danijela Babić, Zagreb
Darko Pavičić, Zagreb
Davor Jambor, Zagreb
Dejan Dragosavac – Ruta, Zagreb
Dejan Jović, Zagreb
Dejan Kršić, Zagreb
Deni Palos (pok.), Zagreb
Draga Krstekanić, Zagreb
Dragica Aleksa, Berak
Drago Hedl, Osijek
Dražen Nikolić, Zagreb
Dražen Šimleša, Zagreb
Dražena Peranić, Sarajevo/Zagreb
Draženka Dobrić, Zagreb
Dušanka Ilić, Osijek
Duška Pribičević-Gelb, Zagreb
Đurđa Knežević, Zagreb/Brač
Đurđa Sučević, Zagreb
Edin Tuzlak, Zagreb
Edita Bačić, Split
Fedor Pelikan – Hak, Osijek
Gojko Marinković, Zagreb
Goran Božičević, Zagreb, Grožnjan
Goran Flauder, Osijek
Gordan Bosanac, Zagreb
Gordana Forčić, Zagreb
Gordana Obradović-Dragišić, Zagreb
Gordana Stojanović, Bilje, Osijek
Igor Blažević, Sarajevo/Prag
Igor Galo, Pula
Igor Marković, Zagreb
Ivan Ožić, Pula
Ivana Balen, Zagreb
Ivana Kesić, Zagreb
Ivana Klarić, Heidelberg
Ivica Filipović, Zagreb
Ivica Restović, Poreč
Ivo Škorić, Zagreb/USA
Jasminka Ledić, Rijeka
Jasminka Štimac, Rijeka
Jelena Lovrić, Zagreb
Jelena Maras, Osijek
Jelena Poštić, Zagreb
Jelka Glumičić, Karlovac
Juraj Hrženjak, Zagreb
Karin Mihaljević, Zagreb
Karmen Ratković, Zagreb
Katarina Kruhonja, Osijek
Katja Mijočević, Heidelberg
Krunoslav Sukić, Osijek
Ladislav Bognar, Osijek
Lidija Obad, Osijek
Maja Dubljević, Zagreb
Maja Mamula, Zagreb
Maja Uzelac, Zagreb
Marija Kosor, Zagreb
Marijana Mitrović, Osijek
Marina Cee, Osijek
Marina Škrabalo, Zagreb
Marko Strpić, Zagreb
Marko Vuković, Zagreb
Martin Kovačević, Osijek
Martina Belić, Zagreb
Melita Jureša, Rab/USA

Meri Štajduhar, Zagreb
Mica Mladineo, Zagreb
Milan Medić, Karlovac
Mile Sokolić, Karlovac
Milena Beader, Zagreb
Milena Žganjer, Zagreb
Milivoj Đilas, Zagreb
Milorad Nenadović, Bilje
Miljenko Jergović, Zagreb
Mirjana Galo, Pula
Mirjana Bilopavlović, Pakrac
Mirjana Herceg, Osijek
Mirjana Radaković, Zagreb
Miroslav Ambruš-Kiš, Zagreb
Miroslav Horvat, Daruvar
Mladen Majetić, Zagreb
Mladen Momčinović, Poreč
Nada Mraović, Poreč
Natalie Šipak, Zagreb
Nataša Petrinja, Zagreb
Nela Gubić, Zagreb
Nela Pamuković, Zagreb
Nenad Zakošek, Zagreb
Neva Toelle, Zagreb
Neven Zoković, Poreč
Nikša Dubreta, Zagreb
Nina Ožegović, Zagreb
Nina Pečnik, Zagreb
Nives Rebernak, Amsterdam/Zagreb
Ognjen Tus, Zagreb
Olinka Gjigaš, Zagreb
Oliver Sertić, Zagreb
Orhideja Martinović, Zagreb
Paul Stubbs, Zagreb
Petar Gabud, Zagreb
Petar Gazibara, Osijek
Rada Borić, Zagreb
Ranka Jindra, Osijek
Ranka Radović, Zagreb
Ratko Dojčinović, Karlovac
Robert Schwartz, Zagreb
Roberto Spiz, Zagreb
Rosi Klepac, Heidelberg
Roza Roje, Split
Ružica Gajić-Guljašević, Zagreb
Sanda Malbaša, Zagreb
Sandra Vinkerlić, Poreč
Sanja Cesar, Zagreb
Sanja Sarnavka, Zagreb
Sara Petra Mihaljević, Zagreb
Silva Sumić, Split
Silvija Tomčik, Zagreb
Silvija Žufić, Poreč
Siniša Maričić, Zagreb
Slobodanka Poštić, Zagreb
Sniježana Matejčić, Poreč
Sonja Stanić, Osijek
Spasenija Moro, Osijek
Srđan Dvornik, Zagreb
Sunčana Špriovan, Zagreb
Suzana Kafandar, Heidelberg
Suzane Šabani, Heidelberg
Šuhreta Dumanić, Rijeka
Tanja Škrbić, Osijek
Tanja Tagirov, Zagreb/Beograd
Tatjana Tomičić, Poreč
Tonči Majić, Split
Toni Gabrić, Zagreb
Toni Vidan, Zagreb
Vanja Goldberg, Zagreb
Vanja Nikolić, Osijek/Zagreb
Vedran Antonijević, Split
Veljko Danilović, Zagreb
Veronika Rešković, Zagreb
Veselinka Kastratović, Osijek
Vesna Janković, Zagreb
Vesna Kesić, Zagreb
Vesna Podlipec, Split
Vesna Pupavac, Zagreb
Vesna Roller, Zagreb
Vesna Teršelič, Zagreb
Vida Tućan, Split
Vladimir Desnica, Zagreb
Vlado Ratko Aleksić, Poreč
Vojko Ivica, Split
Zehrudin Isaković, Sarajevo
Zlatko Pejić, Zagreb
Zoran Arbutina-Risch, Zagreb/Frankfurt
Zoran Oštrić, Zagreb
Žarko Plavšić-Svemir, Zagreb

TERROR

(transkript okruglog stola 04.07.2011.)

Ispred svoga vremena?[01]

Povelja Antiratne artikulirala je upravo ono što se nama iz neposrednog ratnog iskustva tada činilo životno važnim: mi građani i građanke želimo danas, usred rata, znati što činiti i kako se ponašati jer će doći vrijeme kada ćemo graditi mir. Antiratna kampanja bila je daleko ispred onog vremena u postavljanju pitanja i temelja kako graditi civilnu državu i trajni mir

01 Transkript okruglog stola "Antiratna Kampanja 1991. – 2011.: Dvadeset godina ispred svoga vremena" održanog 4. srpnja 2011. u Kući ljudskih prava, Zagreb

Govornici: Mirjana Bilopavlović, Goran Božičević, Dejan Jović, Katarina Kruhonja, Vesna Teršelič

Vesna Teršelič: **Dobar dan svima! O tome kako ćemo obilježit ovu godišnjicu, 20. godišnjicu Antiratne kampanje počeli smo razgovarati početkom ove godine. To je bio participativni proces u koji smo nastojali uključiti što više naših prijateljica i prijatelja, a posebno onih koji su tog 4. srpnja predvečer bili u bašti kafića Zagorka kad smo se dogovorili da ćemo pokrenuti Antiratnu kampanju. Neki su se uključili, drugi nisu. Neki će doći večeras na party koji počinje u 20 sati u** *Zelenoj akciji*. *Zelena akcija* **je vrlo važno mjesto za Antiratnu kampanju, jer je sama inicijativa i krenula nakon sastanka u** *Zelenoj akciji*. **Postojao je sinkronicitet između** *Zelene akcije* **i** *Društva za unapređenje kvalitete života*. **Postojao je i sinhronicitet s mislima i inicijativama naših prijatelja i prijateljica poput** Šure Dumanić **u Rijeci, ili** Biserke i Mladena Momčinovića **koji će pokrenuti inicijativu kad iz Zagreba presele u Poreč.**

Rekla bih da je prvi impuls bio afirmirati nenasilje u vrijeme kad je Hrvatsku već zapljusnuo val nasilja. 1. srpnja '91. već je ubijen Josip Reihl Kir**, i čak bih rekla da smo zakasnili, mada smo cijele godine prije i u godinama prije toga raspravljali o tome što se može dogoditi. Što će se dogoditi s Jugoslavenskom narodnom armijom kada nestane političke kontrole. Očekivali smo i predmnijevali da u vlastima i u znanstvenim institucijama netko ili neki vode pregovore, imaju ideju što učiniti sa sukobom i sa sukobima. Međutim, ispostavilo se da se pregovori ne vode, da su ideje o tome što učiniti u situaciji sukoba, posebno sukoba između Srbije i Hrvatske, vrlo oskudne. Rekla bih podjednako oskudne kao što su to bile među onima koje su pokrenule i pokrenuli Antiratnu kampanju. I možda je naša snaga bila samo to da smo mi vrlo jasno sebi rekli – mi zapravo i ne znamo što bi sada trebalo učiniti u toj situaciji, ali smo bili spremni istražiti i učiti, bili smo radoznali. U upravljanju sukobima i njihovom razumijevanju krenuli smo od abecede, uz pomoć naših prijatelja i prijateljica, što iz Hrvatske, što ih susjedne Slovenije, što iz šireg svijeta. Odvažili smo se na jedan početak u kojem smo na planiranju u tijeku kolovoza te iste godine, '91., koje smo smjestili baš u Kumrovec, uobličili neke najvažnije programe Antiratne – od zalaganja za prigovor savjesti, što je nešto što smo činili već osamdesetih, u kontekstu** Svaruna**, jer smo i '88. smatrali da to što prigovor savjesti nije priznat u tadašnjoj Jugoslaviji nije prihvatljivo, i već smo se tada zalagali za civilnu službu. To je bio naš mirovni početak, jer smo s lecima za prigovor savjesti, za civilnu službu kao alternativu služenju u Jugoslavenskoj narodnoj armiji već nešto znali, već imali neko iskustvo i neke akcije u nogama, što nam je koristilo u organizacijskom smislu. Uz zalaganje za prigovor savjesti, odmah smo znali da neće biti gotovo nikakvih informacija o tome da smo za nenasilje, toleranciju, i da će nam trebati glasilo – fanzin,** *ARKzin*. **I nulti broj** *ARKzina* **je objavljen već u rujnu '91. Odmah smo znali da će problem biti zaštita ljudskih prava i u nultom broju je, i u Zagrebu, a istovremeno i u Beogradu, u izdanju Centra za antiratnu akciju, objavljen kratak tekst "Znate li što je ratni zločin?"**[27]**. Jer bilo je jasno da će to biti problem u mjesecima pred nama. Treći niz naših aktivnosti vezali smo uz upravljanje sukobom, razumijevanje sukoba, i počeli organizirati radionice. Uz pomoć naših prijatelja iz** *War Resisters International,* **međunarodne mirovne mreže i cijelog niza organizacija iz te mreže koji su dolazili iz Njemačke, Engleske i poduprli nas. Linija aktivnosti vezna uz obrazovanje kasnije se dodatno artikulirala kroz aktivnosti** *Malog koraka*, **pa onda i kroz aktivnosti** *Centra za mirovne studije*, **razvila se u cijeli niz obrazovnih pothvata. Rekla bih da je posebno njegovana u** *Centru za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*. **Četvrti je niz aktivnosti bio vezan uz promociju i zaštitu ljudskih prava. I te su četiri glavne aktivnosti zapravo**

I možda je naša snaga bila samo to da smo mi vrlo jasno sebi rekli – mi zapravo i ne znamo što bi sada trebalo učiniti u toj situaciji, ali smo bili spremni istražiti i učiti, bili smo radoznali.

bile konstanta našeg rada u prvim godinama Antiratne kampanje. I stalno su se nizale nove akcije - i za afirmiranje prigovora savjesti, koji smo u javnoj raspravi o Ustavu Republike Hrvatske provedenoj 1990. godine uspjeli predložiti, i on je srećom uključen u Ustav. Drugi kontinuitet je dakle bio *ARKzin*. I treća linija, direktna zaštita ljudskih prava. Na početku, kroz prijevod izvještaja *Human Rights Watcha* i *Amnesty International* o zločinima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. I ako itko kaže da u Hrvatskoj nisu bile dostupne te informacije, te su knjige - jedna o Hrvatskoj, druga o Bosni i Hercegovini - izašle '93. Kada sam ponovo listala te knjige, stvarno sam se iznenadila koliko se toga znalo o ratnim zločinima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Mirjana Bilopavlović: **Dobar dan kolegama i prijateljima, prijateljicama koje sam upoznala tamo davnih devedesetih, kada je Antiratna kampanja Hrvatske napravila velik iskorak i došla na područje tzv. zapadne Slavonije. Znam da je Slavonija cjelovita pa mi je problematična podjela na istočnu i zapadnu.**

Što reći o Antiratnoj kampanji u to vrijeme u Pakracu? To je bilo nešto novo. Mislim da je i samim ljudima koji su činili jezgru Antiratne kampanje Hrvatske to zapravo bio put u nepoznato. Dolazili su u ratno područje u kojem nisu imali organizaciju na koju se mogu osloniti kao što se to danas dešava s organizacijama koje odlaze u neka područja koja su zbog ovoga ili onoga interesantna. Imali su samo čistu volju i želju da nešto pokušaju učiniti. Da sve ono što su zagovarali u aktivnostima u Zagrebu ili Osijeku pokušaju pretočiti u rad na terenu, na području koje je bilo zahvaćeno ratnim razaranjima, i na kojem je došlo do velikih i teških podjela. Podjela na etničkoj, odnosno nacionalnoj, odnosno vjerskoj razini.

Ono što je Antiratna fenomenalno obavila jest Volonterski projekt Pakrac, koji je zapravo bio prvi mirovni pokušaj na prostorima bivše SFRJ. Prvi pokušaj da se na ratom podijeljenom području razgovara o izgradnji mira na jedan drugačiji način. Da bih vam ilustrirala što je to u to vrijeme značilo u Pakracu, moram proći kroz nekoliko faza. Ono što se dogodilo Pakracu i Lipiku dolaskom volontera, ljudi koji dolaze iz Hrvatske i ljudi koji su došli iz svijeta, izazvalo je nevjericu i šok. Otkud nekom pravo da dođe i da tamo nama priča što mi trebamo raditi, a mi smo tu bili u ratu i otkuda njima pravo da nam govore kako mi taj rat trebamo rješavati.

Sljedeća faza bila je nepovjerenje prema svim tim ljudima koji su došli čista srca, sa željom da pomognu. Kako će pomoći? Pretpostavka da u početku nisu ni sami znali, nego se to razvijalo u skladu sa situacijama. Ljudi su mislili da su se to okupili neki avanturisti i avanturistkinje koje žele biti na ratnom području pa da onda mogu svojim frendovima pričati kako su oni *cool* frajeri i frajerice. Eto, bili su u ratu, nije im se ništa desilo pa idemo malo u svoj CV dodati jednu zvjezdicu više, da bi im to možda omogućilo napredovanje u karijeri.

Ono što je Antiratna kampanja učinila kroz Volonterski projekt Pakrac po meni je neprocjenjivo. To je bilo stvaranje socijalnih kontakata. Nemojmo zaboraviti da još govorimo o periodu rata u Hrvatskoj, da govorimo o području koje je, nakon Vukovara, pretrpjelo najveća razaranja – i razaranje infrastrukture i ljudske gubitke. Da govorimo o području u kojem je zapravo počeo sukob, koji je kasnije generirao rat. Sve je počelo u ožujku '91. u Pakracu. To je samo podsjetnik za mlađe. Ja se ne ponosim time što je ovaj rat započeo u Pakracu.

Ali, kroz to stvaranje socijalnih kontakata dogodilo se nešto jako dobro. U ratu uvijek imate 'mi' i 'oni', prijatelji i neprijatelji. Kako razgovarati s prijateljima i neprijateljima kada smo do jučer svi bili prijatelji? Ono što je

Volonteri su nas počeli učiti – što naši, što strani – o tome koliko je važno u podijeljenoj zajednici raditi na stvaranju društvenih kontakata. Koliko je važno pronalaziti i onaj minimum ljudskosti što je ostao u nama. Da pokušamo ne optuživati *a priori* zato što je to stav oficijelne politike, nego da pokušamo zaista realno pogledati – kad kažem realno, u tim trenucima, tim godinama bezumlja, rata i svega bilo je teško biti realan. Pogotovo ako je netko izgubio nekog svoga bliskog u užoj ili široj obitelji.

Što je ratni zločin?

Po međunarodnom ratnom pravu, ratni zločin je

- nasilje nad životom, zdravljem, fizičkim i mentalnim blagostanjem ljudi, naročito UBISTVO I OKRUTNO POSTUPANJE kao što su MUČENJE, SAKAĆENJE ili BILO KOJI OBLIK TELESNE KAZNE

- kolektivne kazne

- pljačka

- uzimanje talaca

- akti terorizma

- vrijeđanje ljudskog dostojanstva, naročito PONIŽAVAJUĆI I DEGRADIRAJUĆI POSTUPCI, SILOVANJE, PRINUDNA PROSTITUCIJA I SVAKI OBLIK NEDOLIČNOG NAPADA

- prijetnja izvršenjem bilo kojeg od gore spomenutih djela i da u borbi neće biti preživjelih.

"Što je ratni zločin?", *ARKzin* 0

ZAŠTO JE UHAPŠEN PREVODILAC UNPROFOR-a?

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKA
KAMP MEĐUNARODNIH VOLONTERA
Pakrac, 4. 9. 1993.

Hrvatskom Helsinškom odboru

Poštovani,

želimo vas obavijestiti da je u srijedu, 1. rujna 1993. oko 17h uhićen g. Simo Zjalić (UNOV/UNDP Interpreter/assistant reconstruction officer) od strane hrvatske policije. Tu je večer odveden u Bjelovarski zatvor. Po saznanjima UNCIVPOL-a odveden je zatim u novogradiški zatvor. Za cijelo to vrijeme nije omogućen kontakt službenim osobama UN. Trenutno je g. Simo Zjalić u Zagrebu. Najvjerojatnije u vojnom zatvoru. Kako saznajemo podignuta je optužnica. Čini se da ga se tereti za sudjelovanje u oružanoj pobuni protiv RH ili slično. Možda vi više znate o tome. A i mediji su javljali.

G. Zjalić je radio kao prevodilac za UNCIVPOL od lipnja 1992. U ožujku 1993. je prešao u UNOV/UNDP Social Reconstruction Project (Sector West). I ima ugovor s njima do prosinca 1993. G. Zjalić živi u Okučanima.

Ono što znamo je da je upućen službeni protest UNPROFOR-u i hrvatskoj Vladi od strane g. Michael Platzer, Special Assistant of the General Director, UNOV. Također znam da je Ured UN-New York upoznat. Cijeli slučaj je izazvao dodatnu napetost ovdje.

ARK surađuje s UNOV/UNDP uredom u Pakracu na projektu društvene obnove te smo tako svakodnevno surađivali s g. Zjalićem. Jako smo zabrinuti zbog cijelog slučaja. Radi se o osobi s UN imunitetom. To je mlad dečko vrlo dobro prihvaćen na obje strane linije razgraničenja. Bio je jako potresen kad je uhićen, a zbog nemogućnosti kontaktiranja s njim pretpostavljamo da je u još lošijem mentalnom stanju. Bit ćemo vam vrlo zahvalni ako na bilo koji način možete pomoći.

S poštovanjem,
Goran Božićević
Voditelj kampa međunarodnih dobrovoljaca ARK

"Zašto je uhapšen prevodilac UNPROFOR-a?", 4. rujna 1993., *ARKzin* 5

Antiratna kampanja omogućila, to su bili prvi prelasci granice. Naravno, ne javni nego tajni, preko UNPA zone, koja je bila pred samom Općinom. Antiratna kampanja je omogućila spajanje razdvojenih obitelji. Stjecajem okolnosti, obitelji su ostale razdvojene jer se preko noći dogodilo nešto što se pripremalo, što se negdje očekivalo, ali većina nas nije vjerovala da će se dogoditi. Govorit ću o dijelu Pakraca koji je bio pod hrvatskom jurisdikcijom, jer imam malo saznanja što se radilo s druge strane granice. Organizirana je pomoć obiteljima koje su ponudile volonterima da im dođu pomoći u kuću. Zašto govorim 'ponudile' – u početku nitko nije došao u ured Volonterskog projekta Pakrac, pa zakucao na vrata i rekao "Evo, dođite k meni kući." Volonteri su se sami nudili, uspostavljajući prvotne socijalne kontakte. Preko njih smo dolazili do drugih mogućih, uvjetno rečeno, korisnika i korisnica. Volonteri su nas počeli učiti – što naši, što strani – o tome koliko je važno u podijeljenoj zajednici raditi na stvaranju društvenih kontakata. Koliko je važno pronalaziti i onaj minimum ljudskosti što je ostao u nama. Da pokušamo ne optuživati *a priori* **zato što je to stav oficijelne politike, nego da pokušamo zaista realno pogledati – kad kažem realno, u tim trenucima, tim godinama bezumlja, rata i svega bilo je teško biti realan. Pogotovo ako je netko izgubio nekog svoga bliskog u užoj ili široj obitelji. Održavane su radionice. Volonteri su se prvo obratili djeci. Zato što je djeci lakše pristupiti. Djeca nemaju figu u džepu, kao što imaju odrasli. A preko te djece djelovalo se i na njihove roditelje. Nakon tih radionica za djecu nastale su radionice za šire građanstvo, ali to 'šire građanstvo' uzmite uvjetno. Najprije se radilo o muškarcima koji nisu imali ratnu obvezu i o ženama koje su ostale kod kuće na onim ognjištima kakva god jesu bila - srušena ili polusrušena - koje su bile uključene u nešto što se zvalo radne brigade. Bilo je jako simpatično vidjeti kako su volonteri bili ti koji su inicirali, na primjer, čajanke, organizirali – ja to sad zovem 'klafeže' – s nama ženama uz pijenje kave. I bilo je jako dobro. Katarina i njezini prijatelji i prijateljice, neki su nažalost i pokojni, kao Kruno, ostavili su jako velikog traga na život građana i građanki u Pakracu i Lipiku. Pokušali su s nama razgovarati o izgradnji mira, o potrebi nenasilnog djelovanja, o transformaciji sukoba. Meni je to sad sve logično, ali u ono vrijeme to je bio jedan kaos i košmar. Imala sam prilike kasnije razgovarati s mnogim ljudima, kada je Goran pripremao knjigu** *U dosluhu i neposluhu,* **i vidjeti da dosta ljudi i danas zapravo nije prihvatilo koncept nenasilja i izgradnje mira, ali prihvatili su ono što su ti ljudi nudili, jer je bilo važno da se kaže "I u ratu treba razmišljati o miru, i to kako ćemo taj mir poslije provoditi".**

Sljedeća vrlo važna stepenica djelovanja Antiratne kroz Volonterski projekt Pakrac bilo je jačanje civilnog društva. Ne samo jačanje onih organizacija koje su djelovale kroz Antiratnu kampanju, nego jačanje organizacija civilnog društva u Hrvatskoj, ali indirektno i u Bosni i Hercegovini. Nikad neću zaboraviti '94. godinu, Gorana Božičevića**,** Martinu Belić **i** Vesnu Kesić **koji su pomogli meni osobno da napravimo jedan projekt koji je financirao** *Friedrich Ebert Stiftung*; **radilo se o "Ženama u ratu i miru", kada smo pozvali žene s prostora bivše SFRJ i žene, neke su i danas tu, iz Hrvatske, da dođemo razgovarati o izgradnji mira. Prvi put indirektno spominjući koliko je važna rodna dimenzija u izgradnji mira, iako to tada nismo znale tako artikulirati. Zapravo u svim ratnim sukobima žene su bile te koje su stjecajem okolnosti razgovarale o miru, jer im je taj mir bio potreban zbog njihovih obitelji, prvenstveno zbog djece. A s druge strane da bude mir, da njihovi supruzi ne budu topovsko meso nekim budućim neprijateljima, bilo stvarnim neprijateljima bilo neprijateljima u glavi.**

Kada smo pozvali žene s prostora bivše SFRJ i žene, neke su i danas tu, iz Hrvatske, da dođemo razgovarati o izgradnji mira. Prvi put indirektno spominjući koliko je važna rodna dimenzija u izgradnji mira, iako to tada nismo znale tako artikulirati. Zapravo u svim ratnim sukobima žene su bile te koje su stjecajem okolnosti razgovarale o miru, jer im je taj mir bio potreban zbog njihovih obitelji

Ne mogu govoriti o Antiratnoj a da ne spomenem prvih pet bazičnih *Miramida* u Pakracu. To je bilo nešto novo, ne samo za organizacije civilnog društva u Hrvatskoj, nego i šire. Mislim da su te Miramide ostavile jako dubok utjecaj na izgradnju mira u regiji. Da su se tu rađale neke nove ideje, neki novi pristupi. Da je to zapravo motiviralo neke ljude, koji su danas istaknute aktivistice i aktivisti na prostoru bivše SFRJ, da se prihvate posla i da pokažu da, ako ima i malo razumijevanja, ako iskoračimo iz politika koje su bile ratnohuškačke, postoji mogućnost da idemo ka nečemu što ćemo zvati izgradnjom mira, a danas to zovemo izgradnjom mira kroz suočavanje s prošlošću. U tom trenutku nismo razmišljali koliko rat koji se desio na prostorima Hrvatske i Bosne i Hercegovine zapravo ima korijena u svim onim ratovima i događanjima prije '91. godine.

Nikad neću zaboraviti svoje prijateljice iz Osijeka Ranku Jindra **i** Jelenu Maras**, koje su mi prvi put predočile koja je razlika između jezika zmije i jezika žirafe u izgradnji mira. Kada su one došle porazgovarati s nama o komunikaciji, koliko je zapravo potrebno uspostaviti komunikaciju, koliko je za komunikaciju potrebno dvoje, koliko u komunikaciji ima šumova koje moramo prepoznati. Bilo je smijeha. Sjećam se, mjesecima nakon toga bilo je ""Aha, ti si zmija, ti si žirafa, al' nekako ti je vrat ostao mali..."**

Govoriti o Antiratnoj kampanji u Pakracu... Bilo je jako teško u početku. Znate zašto je bilo jako teško? Zato što je imalo prefiks "anti", pa k tome još i ratne. Zapravo, svi oni ljudi koji su osjećali da je to upereno protiv novonastale države i dan danas duboko vjeruju tome; njima nije bio dovoljan ni period od 20 godina da priznaju da je Antiratna kampanja donijela jedan novi i drugačiji svijet u ratom podijeljenu zajednicu. Meni je žao što nisu svoje stavove promijenili, ali s druge strane mi je izuzetno drago da je Antiratna kampanja Hrvatske privukla, direktno ili indirektno, ogroman broj ljudi. Bez obzira na etnicitet, vjersku pripadnost, dobnu granicu, pa čak i rasnu pripadnost. Da se stvorio korpus ljudi koji su o ratovima na prostorima bivše SFRJ razmišljali drugačije i imali pravo da razmišljaju drugačije.

Goran Božičević: **Tek sam sada, kada sam sjeo ovdje, postao svjestan zašto mi je bilo teško pripremiti se za ovaj govor. Pogotovo sam u devedesetima masu puta govorio o Antiratnoj ljudima koji ne znaju što je to. Strahovito je dobar osjećaj, moći govoriti o nizu izuzetnih ljudi koji u teškim okolnostima rade neke nevjerojatne stvari. Bore se protiv sebe i svoje okoline, i mogu vam reći da sam bio strašno ponosan u tim situacijama. Ali govoriti nekome tko zna što je Antiratna, tko je stvarao Antiratnu ili u najmanju ruku bio blizak tome što je Antiratna, meni je velik problem. Za početak, napisao sam sebi neke tri moje faze oko Antiratne. Prva je bila animozitet. Negdje '91., '92., kad sam tu i tamo pratio po novinama da u Antiratnoj kampanji neki mirovnjaci nešto rade pa se bune pa protestiraju pa sve neke sitne vjestice... I pravo da vam kažem, mirovnjaka mi je bilo preko glave i ne znam što oni hoće u tim teškim vremenima. Jedino što mi se nije uklapalo jest to što sam znao da je Vesna Teršelič u to uključena, a mi smo prijatelji od '83. s fakulteta. Onda sam smogao snage pa sam otišao jedanput, '92., poslušati** Grega Paytona**, "Vijetnamski veterani protiv rata", slušao sam ga nekih sat-dva u Tkalčićevoj. Dakle, nisam bio u Antiratnoj, došao sam s prijateljem, susjedom braniteljem, i kao da me neko puknuo rukom u trbuh kad sam ga slušao. Kako jedan ratni veteran može govoriti o crti koju je prešao kad je prvi put ubio, o paklu koji ga je čekao nakon toga, o paklu droge u koji se uvukao i nakon toga o antiratnom aktivizmu. E, onda sam '93. odlučio da bih se ipak priključio Antiratnoj kampanji, sjeo sam s Vesnom i**

Zapravo, svi oni ljudi koji su osjećali da je to upereno protiv novonastale države i dan danas duboko vjeruju tome; njima nije bio dovoljan ni period od 20 godina da priznaju da je Antiratna kampanja donijela jedan novi i drugačiji svijet u ratom podijeljenu zajednicu. Meni je žao što nisu svoje stavove promijenili, ali s druge strane mi je izuzetno drago da je Antiratna kampanja Hrvatske privukla, direktno ili indirektno, ogroman broj ljudi. Bez obzira na etnicitet, vjersku pripadnost, dobnu granicu, pa čak i rasnu pripadnost.

prvo što sam joj rekao bilo je: "Ja ti ne idem na ulice vikati 'Stop the war in Croatia!"' Ona se nasmijala i rekla "Mi to ne činimo. Ne idemo na ulice, ne vičemo 'Stop the war in Croatia'. Imamo cijeli niz programa", i tako smo se dogovorili za Pakrac.

Druga faza nakon tog animoziteta jest poštovanje. Kad sam u Tkalčićevoj pogledao korespondenciju Antiratne, arhivu iz '91. i '92. , dakle iz doba dok sam bio u toj fazi animoziteta – koja je to korespondencija bila, s državnim organima, s najrazličitijim međunarodnim faktorima, kako je to sustavno vođeno. Koja je to razina ozbiljnosti, predanosti i jednog shvaćanja u vremenu, nešto što sam poslije nazvao u dosluhu ali i u neposluhu. Onda sam rekao "Wow! Što ste vi učinili u 2 godine!"

Treća faza, i s njom bih završio, iako sigurno ima i više toga, bila je identificiranje. S Antiratnom sam se identificirao, sigurno bi se moglo ustanoviti čak i sat kada se to dogodilo, kada sam bio već dva mjeseca u Pakracu. Sam sam sebi objasnio da je moj zadatak brinuti tamo o volonterima, da im se ništa ne desi a i da neku štetu ne počinimo. Bazično, ja nemam veze s ljudskim pravima, prigovorom savjesti, nizom ovih stvari kojima se Antiratna bavi. Ali onda je bio uhapšen, uhićen kako god rekli, Simo Zjalić[28], dečko koji je živio u Okučanima, kako je Mirjana rekla 'na drugoj strani', u "Republici Srpskoj Krajini". Problem je bio što je on imao UN status. I onda su naši volonteri razgovarali i rekli "Hrvatska policija je uhapsila Simu. On je pripadnik osoblja UN i nitko ništa ne može reći. Samo je nestao. Kakva je to država gdje netko tko radi za Ujedinjene nacije može samo nestati i nitko ne zna što je s njim?". Rekao sam "Dobro, eto mislim, šteta za Simu, al' to će već netko riješiti." I onda sam možda sat, dva, tri u našem uredu tamo razmišljao: "Ali tko će reagirati za Simu?" Nitko od svih mojih kolega i kolegica iz Antiratne ne zna da je Simo uhapšen... Tada sam shvatio: "Ja moram reagirati. Jer ja sad znam da se njemu nešto desilo." Zatim sam rekao "Ali ja ne mogu reagirati za Simu jer se ja ne bavim ljudskim pravima, ja se bavim volonterima." I onda sam rekao "Ali ja dolazim iz Antiratne kampanje. Ja ne mogu raditi s volonterima, tu nešto za neki mir, a ovdje je čovjek nestao, a da ja ništa ne učinim." Dakle, ili ćeš se sad Gorane pokupiti u Zagreb i reći "Ja to ne mogu raditi", ili ćeš nešto za tog čovjeka učiniti. Koliko god ti je teško i znaš da će te strijeljati pogledima kad izađeš na ulicu i reći "Ti si javio u Zagreb da je on nestao. Sram te bilo."

Nazvao sam ARK, i opet mi se javio Srđan, i rekao "Znaš šta, ja sad idem na put, ali evo ti broj Helsinškog, tamo ti je Žarko Puhovski. Javi se njemu." Razgovarao sam s prof. Puhovskim, zamolio me da pošaljem faks. Poslali smo faks, sutradan smo saznali gdje je Simo Zjalić. UN je saznao nakon dva dana i onda su nam rekli "Wow! Vi iz Antiratne ste saznali šta je sa Simom dva dana prije UN-ovog sistema." I onda je *ARKzin* objavio cijelu tu prepisku i tada sam shvatio da se ne može umočiti jedan prst, a ne ući, ako se čovjek kani baviti radom na društvenoj promjeni. Nego da je to paket koji je cjelina.

Bio sam ovih desetak dana u Skopju na radnom odmoru, pa sam nešto zapisao, dok sam se osjećao inspiriran za pripremanje, pa bih s vama podijelio te zapise. Recimo, glede naslova tribine. Moje pitanje bi bilo, ako smo u devedesetima bili 20 godina ispred, u kojoj smo godini sad? Jesmo li mi, koji mislimo da smo u nekim antiratnim nasljeđima, sada u 2031.? Ili smo se možda vratili? Ili smo možda tek sad u '94.? Ili smo... ne znam gdje smo. Pala mi je na pamet cijela infrastruktura o kojoj je Vesna govorila, a nešto i Mirjana, koja je funkcionirala. Dakle, jedan ZaMir. Preteča interneta u doba dok je Hrvatska bila u internetskom mraku. Mi smo imali važan sastanak u Pakracu u 10. mjesecu '93. Bio sam jako nervozan što se mi uo-

Strahovito je dobar osjećaj, moći govoriti o nizu izuzetnih ljudi koji u teškim okolnostima rade neke nevjerojatne stvari. Bore se protiv sebe i svoje okoline

Graktanje crnih vrana

DUBRAVKO HORVATIĆ

Pročitavši »Arkzin«, ne mogu se oteti dojmu da je riječ o kratici za – Arkanov magazin

Pišući prije otprilike pola godine člančić o Frankopanovoj pjesmi »Pozvanje na vojsku«, spomenuo sam uzgred i to da u nas »dižu glavu petokolonaši pod krinkom antiratne kampanje, koja u napadanoj i napadnutoj zemlji ne znači ništa drugo nego poziv na predaju i poziv odreknuće od pradjedovskoga tla koje je zaposjeo neprijatelj«. Imao sam tada u vidu »Arkzin, fanzin Antiratne kampanje Zagreb«, koja je u međuvremenu promijenila naziv u »Antiratna kampanja Hrvatske«.

Ne odričću se ovi miroborci srcu im prirasloga genitiva, ne zatajuju Hrvatsku kao zemljopisni naziv. Štoviše, oni se rodoljubno trude obogatiti hrvatski jezik, kako sami vele. Naime, njihovo se glasilo sada zove »Arkzin, fanzin antiratne kampanje Hrvatske«. Što je to fanzin, tumači nam u uvodniku glavna i odgovorna urednica Vesna Janković: »Riječ fanzin dolazi iz rock & roll subkulture... i dalje ćemo zadržati to ime, ne samo zato da bismo hrvatski jezik obogatili jednom ovom riječju, nego zato što smo niknuli odozdo, što jesmo alternativa ne samo dominantnom vrijednosnom sistemu nego i dominantnom novinarstvu...« Urednica u svom uvodniku »obogaćuje« hrvatski jezik ne samo anglizmima, nego i srbizmima (»snisnodljiv«, »nadmena«, »prevazilazi«), a slično »obogaćivanje« zamjećujemo i u člancima drugih autora. Međutim, nije mi nakana pisati o nemuštom jeziku ovoga lista, nego o njegovim, najblaže rečeno, nemuštim stavovima.

Nijedno pero, nego strojevi

Oni su prisutni i u spomenutom uvodniku, ironično intoniranom, gdje prva rečenica glasi: »Zahvaljujući mudrosti i istrajnosti našeg Vrhovništva u borbi protiv zagađivačke pučke svijesti, sve više kvalitetnih novinara ostaje bez novina...« Pa sad, kad je već po »Arkzinu« tako, onda im on pruža gostoprimstvo. Međutim, osobno ne nalazim u njemu nijedno veliko novinarsko pero, ali zato nalazim novinarske strojeve koji su i u jugoboljševizmu proizvodili protuhrvatske pamflete. Taj naboj posjeduje i uvodnik koji se okomio na »retoriku žrtve«. Vjerojatno zato da bi žrtvu sveo na »specijalan način gledanja na zbilju« (što glavna urednica u uvodniku ističe kao ideal lista), »Arkzin« se nesebično skrbi za radna mjesta i stanove Srba, za njihove domovnice (iako je općepoznato da se izdaju šakom i kapom, pa i onima koji su se vratili iz redova »oslobodilaca«), piše o humanosti srpskih zatvora, te napada HTV što donosi izjave onih koji svjedoče o užasima tih zatvora i koncologora, jer to je »manipuliranje javnošću«, donosi izvatke iz engleskih novina koje citiraju Ivana Zvonimira Čička i Žarka Puhovskoga s njihovim suosjećanjem za »srpske patnje« i traženjem da se sudski gone Hrvati koji su zlostavljali jadne, ugrožene Srbe, izruguje zatim Hrvatski populacijski pokret, kojemu je na čelu don Anto Baković, ali zato, po načelu »specijalnoga načina gledanja na zbilju«, brine se za prava homoseksualaca i lezbijki.

»Arkzin« donosi i intervjue s dvojicom politikanata s područja bivše SFRJ: to su Muhamed Filipović i Milorad Pupovac. Ne treba nam prepričavati za što se zalažu. Nomen est omen. Potonjega intervjuira Srđan Dvornik (jedan od čelnika Socijalno demokratske unije Hrvatske druga Branka Horvata), koji ima u ovom broju još jedan prilog, pa je tako uz zelenoga Zorana Oštrića (ne u muslimanskom, nego u pseudoekološkom smislu) i nekog Gorana Flaudera najplodniji autor u ovom broju »Arkzina«. No, »Arkzinov« raspon pljuvanja po državi u kojoj izlazi, po njezinu narodu i po njezinim institucijama znatno je širi. Osobito su na udaru Hrvatska vojska i Hrvatsko vijeće obrane. Gojko Marinković, koji plaće za Končarevom ulicom, te usputice Milu Budaka naziva »takozvanim književnikom«, tvrdi da je Hrvatska vojska preuzela »nazivlje ustaške vojske«. Treba li polemizirati s takvima i dokazivati im da nazivlje Hrvatske vojske potječe iz Hrvatskog domobranstva, koje je utemeljeno 1868. godine, preuzevši staro hrvatsko ratno i vojno nazivlje, te ga obogaćujući, osobito u vrijeme kada mu je na čelu bio podmaršal Đuro Čanić (1849-1911). Marinković tvrdi i da su »imena hrvatskim postrojbama dana po nekadašnjim ustaškim glavešinama i koljačima«. Zar su knez Domagoj, i kraljevi Tomislav i Petar Krešimir, i ban Krsto Frankopan ustaške glavešine i koljači? To su za njega, očito, i poratni hrvatski nacionalni djelatnici, primjerice, Bruno Bušić. (Znam samo za bojnu HVO »Jure Francetić« u središnoj Bosni; kakav je pak Francetić bio »koljač« svjedoči činjenica da je, oslobodivši u proljeće 1942. Goražde od četničke rulje, podijelio hranu svim žiteljima bez obzira na narodnost. Kada su Hrvati i Muslimani prosvjedovali da se tako nagrađuju i oni goraždanski Srbi koji su ih za vrijeme četničke strahovlade zlostavljali, te zahtijevali da ih Francetić kazni, taj domobranski general i ustaški pukovnik odgovorio im je da to spada u djelokrug redarstva, koje će stići nakon njegove postrojbe.)

Reportaža za duet

No, dok Marinković uglavnom teoretizira, novinarka Aida (tako se potpisuje ta novinarska zvijezda koja je vjerojatno također »ostala bez novina«) opisuje svoj razgovor s Terminatorom, hrvatskim vojnim policajcem, koji je radi stana »sredio« šestoricu, a »koji sad plivaju Savom za Beograd«. Ta reportaža od kartice i pol zasigurno će dobro doći duetu Čičak – Puhovski u njihovu širenju istine o etničkom čišćenju koje provode hrvatske vlasti. U tom smislu dobro će im doći i članak Z(ehrudina) I(sakovića) koji donosi »djelić krnjeg mozaika istine« o hrvatskim zločinima i zločincima. Sve to spomenutoj novinarskoj zvijezdi »Arkzina« pričaju mostarski Muhamedanci K.M., A.B. i F.T. Iz njihova pričanja saznajemo da Radio Mostar pod hrvatskim nadzorom širi same laži, da su zatvori HVO-a mučilišta nedužnih ljudi, da su postrojbe HVO-a temeljito razorile Mostar, pa su tako srušili i jednu džamiju »staru preko 600 godina« (a Turci su se u Bosni prvi put pojavili godine 1415, da bi Bosna pala pod njih 1463, a Hercegovina 1482.), te da su Hrvati spremni baciti muslimansko dijete s balkona, ako im se ne da po nekoliko stotina maraka! Sve te »istine«, kojima će se ubuduće vjerojatno koristiti i drugi »mirovni aktivisti«, a ne samo spomenuti duet, podsjećaju me na Šenoinu povjesticu »Kakvu Hrvati djecu jedu?«, a istodobno mi prizivaju i njegove stihove iz pjesme »Klevetnikom Hrvatske«: »Ni riječi više! Već ste dosta/Nagraktale se, crne vrane!«

U impresumu »Arkzina« stoji i ovo: »Zahvaljujemo Zakladi Otvoreno društvo koja nam je pomogla u izdavanju ovoga broja.«

Dvojim da bi Zaklada Otvoreno društvo, koja podupire demokratske pothvate i projekte, pripomogla izdavanje »Arkzina« da je imala uvid u njegov izrazito protuhrvatski sadržaj. Naime, pročitavši »Arkzin« ne mogu se oteti dojmu da je riječ o kratici za – Arkanov magazin!

"Graktanje crnih vrana", *Vjesnik*, 8. srpnja 1993.

pće ne pripremamo za taj sastanak. On je sutra. Dok nisam shvatio da sam ja jedini koji nije uključen u cijelu korespondenciju preko mreže ZaMir i da se cijeli niz ljudi već mjesec dana priprema za taj sastanak. Dakle, smo internetom bili povezani, što bi se reklo, sa cijelim svijetom '93. godine.

Psihološka skrb za žene žrtve rata, Centar za žene žrtve **rata kao najveći svojevremeno, kad su bile najveće krize u Bosni. Rad s djecom po prognaničkim kampovima, cijela priča o** Suncokretu**, koji je za Pakrac slao volontere. U jednom trenutku su nam pošteno rekli "Mi vam više ne možemo slati volontere, jer ne možemo se i Pakracom baviti, a istovremeno, rat je u Bosni, ratuje se s Muslimanima, mi radimo s prognanicima iz Bosne. To je politički osjetljivo. Pakrac je** *too much*.**" Rad u Osijeku, gradu na samoj ratnoj liniji, i tako dalje.**

Zapisao sam – sustav koji je bio protiv nas u to vrijeme. I to je nešto što me mučilo ovih dana.

Antiratna je za mene jedan sjajan period. Nešto, što kaže Mirjana, što otkrijete i preporodi vas. Jedna vrata u mraku iza kojih je neka svjetlost. Ali mrak je bio velik u tim godinama za sve koji su htjeli vidjeti što se dešavalo. A raspoloženje ljudi protiv nas, moji školski drugovi kad bi me vidjeli, pa bi mi rekli onako, "Božo, čime se ti baviš! Pa zašto si u Pakracu?" Jedna anegdota kaže, bili smo u Gajevoj i jedna moja kolegica iz srednje škole me pogleda da izlazim iz ureda Antiratne, prilazi i kaže "Gorane? Jesi ti s njima?"

Napadaju nas novine, razni Horvatići... Ono o čemu se malo razmišljalo, jest da prava opasnost rada u Antiratnoj nije bilo toliko da ćemo mi nestati, da će nas mrak progutati. Nego da ćemo biti kozmetika, demokratska kozmetika tadašnjem režimu. Od toga je mnoge od nas glava boljela strašno. Kozmetika za Tuđmanovu Hrvatsku. Jedan Šušak koji vadi brošuru Unije 47, dakle prigovor savjesti, kad ga delegacija Vijeća Europe pita "Što vi radite po ustavnim pravima vaših građana za prigovor savjesti?", on vadi brošuru Antiratne i kaže "Evo, vidite, to imam."

Nenad Zakošek: **Gorane, Tuđman je potpisao Antiratnu povelju.**

Goran Božičević: **Kako bi bilo da nas nije bilo? Nedavno sam razgovarao, neću reći s kim, jer će se četvrti put ovdje pojaviti; imali smo intervju. Rekao mi je, kroz niz intervjua na temu "Suočavanje s prošlosti" izlazi mi strašna, ne nekonzistentnost, nego manjak prijenosa kontinuiteta. Razgovara čovjek s dvadesetak ljudi o suočavanju s prošlošću i svatko kao da je došao s druge planete. I upita "Gdje je ovdje kontinuitet?" Ne kažem da ga nema. Samo se pitam kako bi bilo da nas nije bilo? Možda bi bilo bolje, ne znam. Puno za malo novaca. Nikad puno novaca, ali ljudskih resursa smo imali k'o u priči.** Adam Curle **je bio s nama, pogotovo s Osječanima. On je predložio i Vesnu i Katarinu, i dobile su onu nagradu u Švedskoj. Kad sam bio u Bradfordu, to su najveći mirovni studiji, razgovarao sam s njihovim doktorandima i usput spomenuo Adama, oni su rekli "Ti poznaš Adama? Znaš li ti da smo mi u knjižnici koja se zove 'Knjižnica Adam Curle'. On je osnovao ovaj fakultet!" Da, poznam, on je s nama bio ovdje... Na prvoj skupštini Antiratne '93., na Sljemenu je bio.** Greg Payton, Kay Ericson, Diana Francis, Clay MacCartney, Roberta Bačić. **Trienale War Resistersa u Poreču. Mislim, takva koncentracija mirovnjaka se rijetko dešava na planeti. A institucije su sustavnim naporom uspjele da nas nekako ignoriraju. Nije lako, ali se može.**

Ako smo bili Antiratna kampanja, kakav je to bio rat? To je meni također pitanje. Ako je bio dogovoren, koliko je bio dogovoren? Volio bih znati je li bio dogovoren 40% ili 90%? Ili možda 56%, ne znam.

Prava opasnost rada u Antiratnoj nije bilo toliko da ćemo mi nestati, da će nas mrak progutati. Nego da ćemo biti kozmetika, demokratska kozmetika tadašnjem režimu.

Još mi se jedno pitanje sada javlja. I to je za diskusiju. Stalno se spominje i govorimo da smo mi zagovarali neku alternativu. Ma kakvu smo mi to alternativu zagovarali? Mi smo zagovarali čisti *mainstream*. Mi smo zagovarali naprosto neku normalnost, neku ljudskost, da se ne mrzimo. Da ono najgore ne izlazi iz svakog od nas, ne mora uopće biti ni s puškom niti u ratu, može biti naprosto na svojem katu, sa svojim susjedima. Da naprosto budemo ljudi jedni drugima.

I da završim. Meni se čini da je Antiratna bila, prvo, jedan istinski vjerski pokret. A kao drugo, da je bila izrazito državotvoran pokret. Zašto mislim da je vjerski pokret? Pogledajte: nenasilje, mir, otpor nepravdi, zaštitu slabih, poštivanje života, poštivanje različitosti života, poštivanje ljudskog dostojanstva, istinu, protiv licemjerja, povezivanje ljudi preko svih mogućih granica. Ako to nije vjerski koncept, onda ja vjerojatno baš nisam u školi dobro učio... Ako mi nismo gradili državu, ne znam tko je gradio državu. Mislim, mi smo vidjeli kako sustav nije funkcionirao, mi smo vidjeli kako se ustavna načela, kako se sva normalna vrijednosna načela zaobilazi, zloupotrebljava, kako se njima manipulira. I ako mi nismo upozoravali naprosto "Država treba služiti svim svojim građanima. Dakle, treba funkcionirati, a ovo ne valja. To treba se promijeniti." Dakle, to je po meni bila čista izgradnja države. To što su nama koncept državotvornosti ukrali neki drugi ljudi, to je druga priča.

Dejan Jović: **Budući da se tu već govorilo o ratnom razdoblju, htio bi reći jednu ili dvije stvari o predratnom razdoblju. I kako je uopće sastavljena ta koalicija, odnosno grupa, od kojih sve elemenata. Tek toliko da bih pokazao da se ona zapravo nije samo pojavila '91. godine, nego ipak postoji pretpovijest aktivističkog djelovanja, naročito u toku osamdesetih godina. A onda bih naravno nešto htio reći i o ovim pokukama i važnosti Antiratne kampanje za današnje vrijeme. Da počnem s ovim drugim. Ako čitate naše novine, skoro svakog dana bit će u njima priča o ratu. Bilo o ovom u devedesetima ili onom u četrdesetima. I to nije tako samo u Hrvatskoj. Uzmete li recimo srpske novine, vidjet ćete da je sada glavna tema iskopavanje ostataka Draže Mihailovića i rasprava o devedesetim godinama na ovaj ili onaj način. Čini mi se da smo i u osamdesetim godinama bili jednostavno preplavljeni jednim valom uspomena na rat, koje međutim nisu vodile miru, nego su vodile daljnjem sukobu. Prisjećanje na rat u osamdesetim godinama, na Drugi svjetski rat, zapravo je bilo uvertira u novi sukob. I u tom smislu, koliko god da mislim da je suočavanje s prošlošću važno i apsolutno potrebno, uvijek bih htio naglasiti da je pitanje kakvo je to suočavanje s prošlošću? S kojim ciljem se suočavamo s prošlošću? Je li to aktivnost koja je antiratna, aktivnost koja ima za cilj mir, suradnju i normalan život? Ili je to prisjećanje na prošlost koje vodi u nove konflikte? I mi danas mnogo govorimo o prošlosti, svoju povijest interpretiramo iz dominantnog *mainstream* diskursa kao povijest sukoba i ratovanja, a pri tom često mi se čini da brišemo uspomene na mir. Brišemo uspomene na kooperaciju, na suradnju, na normalan život. I kao da nam se nekad iz tog *mainstream* diskursa, čini da je naša sudbina rat. Da ga se ne može izbjeći. Mislim da je zato tim važnije istaći ovu antiratnu aktivnost. Aktivnost koja istovremeno ne izbjegava suočavanje s prošlošću, ali je s druge strane usmjerena prema izgradnji mira. A ne prema prisjećanju na prošlost zato da bismo organizirali nove osvete ili nove sukobe u budućnosti.**

Da kažem nešto malo o predratnoj aktivnosti. Dakle o osamdesetim godinama, kada sam se prvi put upoznao s nekim ljudima moje generacije i malo starijima, koji su tada bili aktivni na sceni civilnog društva. Prije svega radi

Ako smo bili Antiratna kampanja, kakav je to bio rat? To je meni također pitanje. Ako je bio dogovoren, koliko je bio dogovoren? Volio bih znati je li bio dogovoren 40% ili 90%? Ili možda 56%, ne znam.

se o Svarunu**, organizaciji koja je već sredinom osamdesetih godina pokušala u javnost postaviti nova agendu. Jednim dijelom radilo se o ekološki orijentiranoj politici i o politici koja je antimilitaristička. Mislim da je taj aspekt antimilitarizma vrlo važan. On čini kontinuitet djelovanja od Svaruna i aktivističkih grupa u osamdesetima, preko ratnih godina, pa do današnjih dana. Mi smo, naročito u osamdesetim godinama a i ranije, živjeli u društvu koje je smatralo da je dobar državljanin prije svega muškarac. I prije svega po tome što ide u vojsku. A da su svi ostali samo pridruženi članovi tog dobrog državljanina. Ili su sestre vojnika, ili potencijalnog vojnika... Svi smo mi armija - to je bila koncepcija koja je kroz koncept općenarodne obrane zapravo militarizirala društvo. Nije ga demilitarizirala, nego je prenijela sferu obrane i rata na cijelo društvo. I u tom smislu imate žene, uglavnom kao supruge, majke ili kćeri vojnika, pravih državljana. Taj se diskurs nastavlja i kroz rat. A onda i poslije rata, kroz ovaj imidž povezivanja države s ratom i dobrih državljana samo s onima koji su se borili s puškom u ruci i koji su na taj način sudjelovali u stvaranju države. Kao da svi oni drugi, koji su bili na antiratnoj strani, koji su bili trajno zainteresirani za mir i koji nisu htjeli biti dio tog vojnog aparata, kao da nisu državljani, nisu dobri građani.**

Osim njih, tu se pojavljuju i razne feminističke grupe. Čak, i ono što bismo danas mogli retrospektivno nazvati i začeci LGBT grupacija. Prije svega u urbanim sredinama, ali i drugdje. Pojavljuju se Zeleni koji, da podsjetim, nisu baš niti tako marginalni. Prije neki dan sam ponovo čitao *Danas* **iz '90. godine i naišao na tekst našeg političkog komentatora i analitičara** Slavena Letice**, koji je neposredno pred izbore, prognozirao da će izborni rezultati biti 40% plavi, 30% crveni, 30% zeleni! Ali, čitava stvar nije bila marginalna utoliko što je počela prodirati i u oficijelne institucije. Možda se sjećate, '86. godine je na omladinskim kongresima postavljeno pitanje nuklearne energije. To je bio marginalan glas, ali ipak na neki način sastavni dio sistema. U Sloveniji se to događalo još i više. Glavna tema na kojoj se raspao Kongres Saveza socijalističke omladine Jugoslavije bilo je pitanje nuklearne energije i pitanje demilitarizacije. Dakle, ta pitanja. Pitanja odnosa prema tadašnjoj Jugoslavenskoj narodnoj armiji, pitanja odnosa prema civilnom građanstvu i prema svemu tome. I sad, kao što Vesna kaže u svojem intervjuu[02] o povijesti tih inicijativa, i same oficijelne institucije, npr. Savez socijalističke omladine Zagreba ili Hrvatske, jednim dijelom su se podijelile. Oko toga kako tretirati Svarun, kako tretirati Zelene. Da li im dati dom, da li ih na neki način prihvatiti i pokušati inkorporirati i pomoći ili ih tretirati neprijateljski? U tom smislu Slovenci su više išli u korist tih organizacija. Čak mislim da je to jedan od razloga što je taj pokret tamo bio značajniji, jer je imao podršku države, koja ih je tolerirala i najvećim dijelom zaštitila i čak u velikoj mjeri i promovirala. U Srbiji se također jednim dijelom, ali s potpuno druge pozicije, budi taj antioficijelni diskurs. On najvećim dijelom odlazi u nacionalizam, a jednim dijelom i u zaštitu ljudskih prava. O tome dobro piše** Jasna Dragović-Soso **u svojoj knjizi** *Spasitelji nacije,* **gdje analizira raspad civilnog društva u Srbiji na nacionalistički i antinacionalistički, i to dalje ostaje karakteristika u devedesetim godinama. Ne smijemo nikad zaboraviti da se s pojavljivanjem rata u Srbiji pojavljuje vrlo snažan pokret, pokret izbjegavanja vojne obveze. Ako sada čitate** Veljka Kadijevića **i njegovo objašnjenje raspada Jugoslavije, on će reći: "To je glavni razlog što mi ništa nismo mogli, jer su stotine hiljada ljudi zapravo izbjegli vojnu obvezu i u tom smislu su zapravo djelovali antiratno." Iako nisu bili aktivni i angažirani članovi.**

02 Vidović, D. (2010). Džepovi otpora. Intervju s Vesnom Janković. na http://www.kulturpunkt.hr/i/kulturoskop/366/?template=print

TEMA BROJA: TREBA LI HRVATSKOJ ANTIRATNA KAMPANJA?

SRBI, LJEVIČARI, FEMINISTKINJE I HOMOSEKSUALCI VODE RAT PROTIV RATA?

Takozvana Antiratna kampanja Hrvatske, građanska inicijativa upitnog cilja i zadaće, indikativno je, rodila se u Hrvatskoj i pozvala na odbacivanja oružja upravo u vrijeme kada je ista ta Hrvatska napadnuta. Oko svojeg službenog glasila koje zovu fanzinom okupila je uglavnom komunističke, ljevičarske i(ili) projugoslavenske novinare i druge autore, kojima se nije svidjela promjena režima u Hrvatskoj i koji još uvijek uporno plaču za komunizmom i Jugoslavijom, koji smatraju da je mirotvorstvo boriti se protiv vlasti i izmišljati izlike dezerterima, očekujući da će Hrvatsku osloboditi »netko treći« ili je, pak, nitko neće osloboditi

DUBRAVKO GRAKALIĆ

Rat na Balkanu - kako američke tv-mreže vole nazvati ovdašnja zbivanja - pokazao je, uz sve besmislenosti i gluposti, i to što danas znači mirovni pokret, kako u svijetu, tako i na »Balkanu«. Zapravo, pokazalo se da mirovni pokreti nemaju apsolutnu nikakvu ulogu u političkim zbivanjima, kako se čak ni zapadna javnost, poznata po svojoj osjetljivosti na mučenje životinja, ne obazire previše na njihovu djelatnost, ali da ih se zato može instrumentalizirati na domaćoj sceni, gdje su osnovani kako bi dovodili u dvojbu hrvatske ratne napore za oslobađanje cjelokupnog državnog teritorija.

Činjenice su, naime, posve jasne. Na međunarodnom je planu bez (pre)velike buke propao plan o putu talijanskih mirovnjaka u Sarajevo, jer je i najvećem političkom analfabetu jasno kako glavni grad Bosne mogu spasiti jedino NATO-zrakoplovi, a ne gomila dobro raspo-

još jasnije - svatko već zna tko je agresor, a tko žrtva i zašto je izbio rat, ali naši domaći mirovnjaci, pokušavajući napraviti oporbenu političku stranku, smatraju da je mirotvorstvo boriti se protiv vlasti i izmišljati izlike dezerterima, očekujući da će Hrvatsku osloboditi »netko treći« ili je, pak, nitko neće osloboditi. U svakom slučaju, djelatnost profesionalnih domaćih »mirotvoraca« zaslužuje pomnije razmatranje.

Prve hrvatske mirotvorne skupine počele su se organizirati uoči prvih slobodnih izbora 1990. godine, a cilj im uglavnom nije bio lupetanje parolama o tome kako valja »dati šansu miru«, nego kako prijeći u demokraciju i slobodnu državu mirnim putem. Jedna od takvih skupina bio je *Hrvatski mirotvorni pokret* iz Splita, koji je bio organiziran kao politička stranka. Nakon toga, izbijanjem rata, »mirovnjaci« gotovo posve nestaju s hrvatske javne pozornice, a tamo im tada ni nije bilo mjesto. No, uspostavljanjem primirja, potom i krhkog mira, u javnosti se sve agresivnije pojavljuje takozvana Antiratna kampanja Hrvatske, građanska pobuda upitnog cilja i zadaće.

Naravno, *Antiratna kampanja Hrvatske* nije jedina takva udruga u Lijepoj našoj. U Zagrebu postoji i, primjerice, *Zagrebačka anarho-pacifička organizacija*, dok u Rijeci djeluje *Mirovni pokret »Suncokret«*. Riječ je poglavito o marginalnim organizacijama lokalnog značenja, čija djelatnost nije osobito zanimljiva. To se ne bi moglo reći za Antiratnu kampanju, čije je sjedište u Zagrebu, i koja predstavlja »hrvatski oblik« srpskog *Centra na antiratnu akciju*, sa sjedištem u Beogradu. Zagrebačku »središnjicu« i beogradsku »centralu« »antiratnih« akcija ne povezuju samo zajednički međunarodni financijeri, poput zaklade Otvoreno društvo **Georgesa Sorosa**, nego i »alternativna informativna mreža«, a o idealima da i ne govorimo.

Danas je zagrebačka Antiratna kampanja vrlo glasna organizacija. ARKH izdaje *ARKzin* - »oporbeni« mjesečni fanzin, gdje uglavnom objavljuju komunistički, ljevičarski i(ili) projugoslavenski novinari i drugi autori, kojima se nije svidjela promjena režima u Hrvatskoj. Njihov dobar propagandni potez bio je i nedavna svađa **Zorana Oštrića**, pripadnika Antiratne kampanje, s dužnosnikom HDZ-a **Dragom Krpinom**, na jednoj javnoj tribini u Zagrebu na kojoj se razgovaralo o Bosni. Tom je prigodom, tvrde »kampanjci«, *Krpina* prijetio *Oštriću* odlaskom na bojišnicu i *»metkom u potiljak«*, što on demantira, podučujući »mirovnjaku« da pati zbog propasti Jugoslavije. Cijela afera će, navodno, završiti na sudu, iako je to suđenje nevažno. Važno je bilo pokazati kako je Antiratna kampanja u oštrom sukobu s vlašću i razglasiti to u svim medijima, što su uspjeli, iako vlast dosad nije uopće reagirala na djelatnost te »nevladine organizacije«. Doduše, imenovanjem *Krpine* na mjesto načelnika Političke uprave Ministarstva obrane, moglo bi doći do nastavka »prepucavanja« Antiratne kampanje s državnim organima.

Glavna djelatnost Antiratne kampanje svakako je antiratna propaganda, koja se u slučaju tih mirotvoraca zasniva na nagovaranju ljudi da ne idu u vojsku. U spomenutom fanzinu koji »kampanjci« tiskaju uz *Sorosovu* pomoć, nema tekstova o uzrocima i povodima ratova poput domovinskog rata, ili nečeg sličnog, ali se, uz političke komentare **Gojka Marinkovića**, objavljuju priče **Dubravke Ugrešić**, feministički zapisi **Vesne Kesić**, tekstovi o homoseksualcima i udruženju *LIGMA* koje okuplja pedere i lezbijke, razmišljanja o srpskom problemu u Hrvatskoj, i tome slično. Dakle, hrvatska se Antiratna kampanja zaspiva na parolama prepisanim iz stranih listova (poput *»Ako se tvoja savjest protivi vojnoj službi - poštuj savjest!«*), te na spisateljskoj djelatnosti ljevičara, feministkinja, homoseksualaca, hrvatskih Srba i, da ne zaboravimo, prokušanih »boraca za ljudska prava« poput **Žarka Puhovskog**.

Dakako, šaroliko društvo »kampanjaca« ne krije marginalnost svojih životnih opredjeljenja pa tako **Vesna Janković**, urednica *ARKzina*, piše u jednom uvodniku: *»Za nas, doduše, zalaganje za mir i ljudska prava, traženje solucija izvan zadanih koordinata nikad nije bilo marginalno. Mada nam je jasno da u situaciji kada je retorika žrtve općeprihvaćena, a stalno podgrijavanje rata vezuje ruke i začepljuje usta, većina pučanstva ne može i ne želi vidjeti naš izbor kao odluku da se bude neovisan i svoj. Odluku da se bude prvo Čovjek, a tek potom Hrvat, pripadnik ove ili one stranke, žrtva«*.

Već smo napomenuli da je osnovna djelatnost Antiratne kampanje izdavanje kojekakvih tekstova, koji se, osim u *ARKzinu*, mogu pročitati i u brošurama, poput primjerice one besmislenog naslova *»Obrana bez nasilja: kako do civilne službe«*. Tu se objašnjava regularnost prava na prigovor savjesti. Iako hrvatsko zakonodavstvo priznaje pravo na prigovor savjesti, »kampanjci« kao da nisu zadovoljni tom činjenicom, pa govore o »međunarodno-pravnom poretku«, konstatirajući kako je *»i Hrvatska članica međunarodne zajednice«*!? Nije, naravno, teško zamisliti dreku koja bi se digla da Hrvatska ne poštuje pravo prigovora savjesti, za što bi inozemni sponzori zacijelo namakli još novca.

Usput budi rečeno, današnji djelatni »kampanjci«, a nekdašnji povjerenici SSOH, poput *Zorana Oštrića*, prije se nisu osobito isticali mirotvorstvom i borbom protiv vlasti - prije bi se moglo reći da su bili militantni ekolozi, koji su živjeli u sistemu, a ne na margini. Očito, rat protiv Hrvatske probudio je u njima nove sklonosti, koje možda i nisu tako marginalne kako izgledaju.

Iako barataju velikim riječima o tome kako treba biti »Čovjek«, »kampanjci« izgleda nisu svjesni što to znači biti Hrvat i braniti svoj dom u sadašnjem trenutku. Do tog će zaključka, prije ili kasnije, zasigurno sami doći, možda kada napokon zadovolje svoje financijere. A bez obzira na svu marginalnost Antiratne kampanje Hrvatske, a posebno njezinih zagovornika, ipak se treba zapitati čemu služi njezina kapitulantska djelatnost u jednoj napadnutoj i dobrim dijelom okupiranoj zemlji? Borbi za ljudska prava zasigurno ne.

BEOGRAD, AH, BEOGRAD

ADKH je elektronskom poštom (e-mail) u sklopu Bulletin Board sustava koji financiraju europski mirovnjaci preko Beča povezan s Beogradom. To je vjerojatno veza preko koje ARKzinu redovito stižu članci autora iz Srbije i Crne Gore koje taj fanzin (valjda jedini fanzin
Tako je, primjerice, u broju iz srpnja '93, uz tekst *Milice Pešić* o beogradskom *Radiju B92* (koji također dobiva lovu od Sorosa) istaknuta izjava jednog od osnivača rečenog radija Verana Matića, koja u prijevodu na hrvatski *(koju je ARKzin, kako se moglo i očekivati, štampao na stranom jeziku): »Nedostaje nam slična radio-stanica u Hrvatskoj, ako ni zbog čega, ono da bismo začepili usta onima ovdje koji stalno ponavljaju kako, eto, tamo u Hrvatskoj svi rade za istu stvar, nema disonantnih tonova.«*

UPOZNAJ SVOJA PRAVA!
ako zbog moralnih ili vjerskih uvjerenja ne želiš služiti u vojsci i nositi oružje, Ustav ti daje pravo na
PRIGOVOR SAVJESTI
pri prvom upisu u vojnu evidenciju službenici te moraju obavijestiti o pravu na prigovor savjesti
ako želite upoznati svoja prava i saznati kako da ih primijenite, obratite se
CENTRU ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA ZAGREB
Antiratne kampanje Hrvatske, telefon (041) 422-495
svaki četvrtak između 17 i 19 sati
DAJMO ŠANSU MIRU

MIROVNJACI SU POZVALI NA SLAMANJE PUŠKE. PITANJE JE SAMO ZAŠTO TO ČINE SADA I ČIJU ONI PUŠKU ZAPRAVO ŽELE VIDJETI SLOMLJENU?

KUMROVAC, AH, KUMROVAC...

Antiratna kampanja Hrvatske osnovana je u srpnju 1991. godine na sastanku predstavnika različitih mirovnih, zelenih, feminističkih i inih alternativnih grupa održanom u Kumrovcu kao nevladina, neprofitna i nestranačka organizacija. Nakon što je dio osnivača otpao ili istupio iz ARKH, i to prvenstveno zbog ideoloških razloga (primjerice - zagrebačka *Ženska pomoć sada* raspala se na pitanju pristupanja ARKH jer je dio članica tvrdio kako je pristupanje ARKH nepatriotski čin) ARKH se danas sastoji od desetak grupa i organizacija među kojim su i *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava u Osijeku i Zagrebu, Mirovni pokret Rijeka, Dalmatinski odbor solidarnosti, Zagrebačka mirovna grupa, Centar za žene žrtve rata*, a važniji financijeri ARKH su SWISSAID i Soros Foundation.

NASLOVNICA FANZINA ARKzin: PISAC DUBRAVKO HORVATIĆ ZAPISAO JE I KAKO SE NE MOŽE OTETI DOJMU DA JE ZAPRAVO RIJEČ O KRATICI ZA - »ARKANOV MAGAZIN«

“Srbi, ljevičari, feministkinje i homoseksualci vode rat protiv rata?”, *Slavonski magazin*, 19. kolovoza 1993.

I onda dolazimo do ‘90. Imamo izbore i pri tom naravno dilemu kako djelovati dalje. To je dilema ne samo za antiratne aktiviste i za ove grupe, nego dilema recimo i za UJDI, kao organizaciju koja se formira, a ne želi postati partija. Ne želi ići u osvajanje vlasti. Mislim da je tu važno promisliti kakav je karakter tih promjena u ‘89. do ‘91. u bivšoj Jugoslaviji. A i u cijeloj istočnoj Europi. Mislim da malo pojednostavljujemo kad kažemo da je to pobjeda liberalizma nad komunizmom ili socijalizmom. U našim krajevima ‘89. je pobjeda konzervativizma nad socijalizmom. To se vidi po tome što su sve bitne liberalne ideje, tipa ljudska prava, autonomija, čak i sloboda na razini građana, koje nisu kolektivna sloboda naroda, narodno samoopredjeljenje, samoodređenje, potisnute i smatraju se politički nekorektnima. Pojam autonomije, koji je bio prihvatljiv i u socijalizmu, istiskuje se i sada postaje apsolutno najveći problem. I uvodi se čitav niz tipično konzervativnih instrumenata, kroz obnovu tradicije, kroz važnost crkve, obitelji, kroz jednu vrstu stvaranja zajednice, kroz upotrebu koncepta zajednica koji se pojavljuje u nazivu političkih stranaka i drugdje, koji ukazuje na konzervativni karakter, koji sa sobom ponovo dovodi vojsku i militarizaciju kao sastavni dio i esenciju te nove zajednice. Ponovo je dobar državljanin vojnik, a svi ostali su samo priključci. A ako nisu vojnici, onda su izdajnici i u tom smislu ne pripadaju dobrom državljanstvu.

Pitanje je što se moglo postići? Je li se moglo postići više? Bojim se da se nije moglo postići puno više, i to iz sljedećeg razloga. Nikad nisam bio uvjeren, da je većina ljudi u Hrvatskoj ili u bilo kojoj drugoj zemlji bila za rat. Ali, za rat nije potrebno da za njega bude većina. Za rat je potrebno dovoljno naoružanih ljudi koje se neće spriječiti da pokrenu rat. Naš problem u tom razdoblju je bio raspad države koja nije bila u stanju učiniti apsolutno ništa. I s druge strane, još gore, stavljanje države ili naročito određenih država, prije svega tu mislim na Srbiju, na stranu rata, a ne mira. Vidjeli ste u Sarajevu puno snažniju antiratnu kampanju na dan kad je počeo rat. Prema tome, nije se ništa moglo postići. I u tom smislu mislim da je glavna pouka, i s tim ću završiti, da se trajni mir može postići samo u kombinaciji, u trokutu u kojem s jedne strane sudjeluje nevladin sektor, koji je apsolutno, iznimno važan i ključan, možda čak i centralan za to. S druge je država koja je na strani mira i koja sprečava rat i sukobe, koja je aktivno na strani mira, koja ne kaže “Nije nas briga”, nego “Mi smo organizacija mira, protiv rata”. I, treće, međunarodna organizacija, odnosno međunarodna zajednica. Mi smo ‘91. imali situaciju da je samo civilni sektor, i to samo jedan dio civilnog sektora nastojao djelovati protiv rata. Ne smijemo nikad zaboraviti one u civilnom sektoru koji su bili jako za rat. Ali i država je u najvećem dijelu bila za rat, ili je nije bilo, a međunarodne organizacije nije bilo briga. Nije ih bilo briga ni za antiratne akcije. Vidjeli smo kako postupaju, počele su razgovarati s tim novim državama, a ne s nama.

Pri tom je naravno ekstremno važno da razvijamo aktivnu kulturu mira. Vidjeli smo da se rat može dogoditi. Rat koji drugim ljudima u Europi izgleda kao fantazija i kao film. Na ovom prostoru, svakome tko ga je proživio to nije ni fantazija niti film. I mi smo svi ‘89. bili uvjereni da se ne može dogoditi, a ‘91. se dogodio. Pogledajte recimo knjigu i film Tone Bringe *Biti musliman na bosanski način*, **odnosno film se zove** *We’re all neighbours*, **gdje dvije susjede počinju priču ‘89. “Nikad neće biti rata. Di bi mi zaratile?” I jedna i druga, Kata i Fata, žive u Bosni. A onda, nakon rata, diskurs je “Nikad mi nismo mogle živjeti skupa.” Prema tome, te se stvari mogu jako izmijeniti i znamo za to iskustvo kod svih drugih. Mogu i obratno. Ali, bitno je da država, međunarodne organizacije i civilni sektor rade u korist mira. I da one budu institucije mira.**

Mislim da malo pojednostavljujemo kad kažemo da je to pobjeda liberalizma nad komunizmom ili socijalizmom. U našim krajevima ‘89. je pobjeda konzervativizma nad socijalizmom. To se vidi po tome što su sve bitne liberalne ideje, tipa ljudska prava, autonomija, čak i sloboda na razini građana, koje nisu kolektivna sloboda naroda, narodno samoopredjeljenje, samoodređenje, potisnute i smatraju se politički nekorektnima. Pojam autonomije, koji je bio prihvatljiv i u socijalizmu, istiskuje se i sada postaje apsolutno najveći problem.

Katarina Kruhonja: **Čini mi se da je jedna od karakteristika mojeg aktivizma da je on još uvijek u fazi 'hitno i važno', da nisam imala dovoljno vremena za odmak. A kada sada pokušavam o tome govoriti, postajem svjesna svoje potresenosti. Naročito kad se sjetim da bi danas s nama mogao biti** Kruno Sukić**. On bi najvjerojatnije rekao da se baš ne slaže samo tako s tezom iz naslova ovog skupa - '20 godina ispred svog vremena'. Što to znači? On bi, vjerojatno, rekao, a to je i moja ključna refleksija na ovaj naslov, da je Antiratna kampanja u svojoj anti-ratnoj trci kasnila, no da je u ono vrijeme bila baš ono što je u tim vremenima trebalo.**

Naime, u vrijeme kada je Antiratna koliko-toliko postala vidljiva, antiratna bitka je već bila izgubljena. No, za nas koji smo se u Osijeku, na crti bojišnjice, počeli okupljati radi civilnih mirovnih nastojanja, je otkriće da postoji Antiratna kampanja bilo baš ono što nam je trebalo. Nismo se od ranije poznavali. Tek kada smo postali svjesni da se rat događa, pojavila se snažna potreba da učinimo nešto za mir. Pročitali smo članak u *Danasu* **o ARK-u. Povelja Antiratne je artikulirala upravo ono što se nama iz neposrednog ratnog iskustva tada činilo životno važnim: mi građani i građanke želimo danas, usred rata, znati što činiti i kako se ponašati jer će doći vrijeme kada ćemo graditi mir. To je bilo realno, konkretno pitanje na temelju kojeg smo mogli promišljati i djelovati u ratnom okruženju i pod pritiscima vlastite zajednice. Najblaži prijekor iz zajednice glasio je "Pa, ako ste vi za mir, zar vi mislite da smo mi za rat? Nismo." Antiratna kampanja bila je daleko ispred onog vremena u postavljanju pitanja i temelja kako graditi civilnu državu i trajni mir. Kako je Goran rekao, bili smo "državotvorni" ali nam to još slabo priznaju.**

Za nas u Centru za mir u Osijeku, povezanost s ljudima i organizacijama posvećenih mirovnom aktivizmu i artikuliranju mirovne politike nas je hrabrilo i godinama (p) održavalo. Ta povezanost je postala trajna, pa i formalna; Centar za mir, nenasilje i ljudska prava-Osijek je formiran kao ogranak Antiratne kampanje a kasnije smo se registrirali kao samostalna organizacija i postali dio mreže. Preko Antiratne smo se povezali i umrežili s mirovnim pokretom u regiji i u svijetu. U naporima na terenu, baš gdje su se događali ratni sukobi, u poslijeratnoj izgradnji mira, ta povezanost, ta mreža nas je jačala, obogaćivala i kadrovski i kako god uzmete.

No, ujedno, jedno od ključnih pitanja koje smo si postavljali u Antiratnoj kampanji bilo pitanje identiteta. Antiratna kampanja - tko je to? Je li to ured? Jesmo li to mi svi? Je li to mreža, ili šta je to? Imali smo dvojni identitet - mi kao pojedinci (organizacije) i mi kao mreža.

Vesninom uvodnom izlaganju bih dodala da je jedno važno polje rada Antiratne kampanje bila izgradnja mira. To je bilo i u Pakracu, i to je bio veliki zajednički poduhvat, namjerno kažem poduhvat, koji smo imali u pripremi i provedbi mirne integracije istočne Slavonije. Prije nego je mirna integracija bila politički dogovorena, prije Daytonskog sporazuma, funkcionirala je koordinacija mirovnih organizacija za istočnu Slavoniju (1995./1998.). To je bilo desetak organizacija koje su mahom bile članice Antiratne kampanje. Radili smo na otvaranju komunikacije i na suradnji s mirovnim organizacijama u Srbiji na potencijalno mogućem mirnom povratku. Temu mirnog povratka otvorili smo puno ranije, u svibnju 1992. u Osijeku na javnom skupu *Dani za nenasilje*. **Koordinacija mirovnih organizacija za istočnu Slavoniju je zajednički nastupala i radila na pripremama za mirni povratak, na susretima građana preko ratne linije, u Mađarskoj, i poslije u provedbi mirne integracije. Međutim, mislim da pokret nismo nikad postali.**

Završila bih s dva pitanja. Kad sam dolazila ovamo, razmišljala sam kako bi meni bilo da Antiratne nije bilo, kako bi mi bilo da te vizije,

Naime, u vrijeme kada je Antiratna koliko-toliko postala vidljiva, antiratna bitka je već bila izgubljena. No, za nas koji smo se u Osijeku, na crti bojišnjice, počeli okupljati radi civilnih mirovnih nastojanja, je otkriće da postoji Antiratna kampanja bilo baš ono što nam je trebalo.

smisla, i te povezanosti nije bilo? Mislim da je osim društvene razine važna i ta osobna.

A pitanje na koje bih voljela da zajedno odgovaramo danas i u nekom procesu koji je započeo povodom obilježavanja 20 godina Antiratne kampanje jest: gdje smo danas? I možemo li i trebamo li, u smislu o kome je govorio g. Dejan Jović, razmišljati o strategijama i jačanju našeg utjecaja na građenje kulture mira?

Vesna Teršelič: **Dodala bih da jako osjećam kako mi još uvijek razvijamo svoj rad, kako smo metodološki vrlo često još uvijek u pilot fazi, kao '90. ili '91. I na pitanje, koje je Goran smislio, 20 godina ispred svojeg vremena, moja reakcija je također bila da mislim da smo kao Antiratna sebe postavili u vanvremenski univerzalistički prostor, baš zagovarajući vrijednosti nenasilja, tolerancije, solidarnosti. I to baš na temelju one nade koju smo kao civilne inicijative, kao Svarun ili neke druge inicijative, doživjeli krajem osamdesetih, kada se raspadao jedan autoritarni poredak. Nadohvat ruke je bilo neko polje slobode, neki prostor u kojem će biti puno mjesta za stvaralaštvo, i u umjetničkom smislu i za društvenu inovativnost. I činilo nam se da idemo prema stvarno velikim mogućnostima. A ono do čega smo došli bio je rat. Međutim, sjećam se da smo, nastojeći učiti na iskustvima drugih o tome kako graditi mir te '91., shvatili da tih iskustava drugih ima, ali ih nema puno. I da nisu jako precizno artikulirana, posebno ih nema puno u pragmatičnom smislu, koji je recimo nama trebao u Osijeku, u Pakracu. Trebalo nam je puno odgovara na konkretna pitanja "A kako ćemo sad mi komunicirati s ljudima? Kako ćemo s lokalnim vlastima?". I da se zapravo i u svjetskom kontekstu tek rađaju neki odgovori. Da smo stalno u nekoj situaciji izmišljanja nove i još novije metodologije. Da hitajući kako bismo učinili više i ne ostavljamo dovoljno vremena za refleksiju.**

Stalno smo uhvaćeni u nedovršene poslove. Mene je jutros zvala Vjera Solar**, koju su danas probudili i donijeli joj poziv na istražni postupak koji će biti idući tjedan u Osijeku. Dakle, nju zovu kao svjedokinju danas, zbog ubojstva njene kćeri** Ljubice Solar **iz rujna '91. Danas se neki krugovi zatvaraju i ona će idući tjedan morati otići do Osijeka, gdje je konačno u tijeku istraga za taj ratni zločin. Neke se stvari naprosto događaju s ogromnim zakašnjenjem. Vrijednosti koje smo zagovarali, koje su, kao što je Goran rekao, apsolutni minimum normalnosti, još uvijek nisu zaživjele. Jer se ne poštuje ljudska prava i ljudsko dostojanstvo svih, niti ja vidim situaciju za 5 ili za 10 godina, kad će ih se tako savršeno poštivati. I tu je zapravo živa relevantnost i Antiratne i onih inicijativa na kojima još uvijek radimo.**

Tin Gazivoda: **Nisam se namjeravao javiti, ali potaknulo me ovo pitanje gdje smo sada? Naime, složio bih se s tezom da se nakon 20 godina čini kao da se neki krug zatvara po cijelom nizu aktualnih zbivanja. Ali istovremeno ova zemlja još uvijek nije postala zemlja ljudskih prava. I da je tu pred nama neka dugoročnija perspektiva. Naime, čini mi se da smo i na području obrazovanja tek sada došli do nekakve nulte točke. Govorim sada o osnovnim i srednjim školama, te ću sveučilišta ovom prilikom ostaviti sa strane. Naravno, znamo što se u osnovnim i srednjim školama govorilo i podučavalo devedesetih. I trebalo je dosta vremena da se najgore, najzapaljivije stvari iz tih udžbenika izbace. I mislim da neka istraživanja pokazuju da je to u velikoj mjeri sada učinjeno. Ali je ostalo pitanje, ako je ono loše izbačeno, kako sad unijeti ono pozitivno?**

I tu je upravo ovih dana, odnosno ovih mjeseci, učinjen jedan iskorak na razini dokumenata. Konačno smo došli do toga da u Nacionalnom okvirnom kurikulumu za sada postoji predmet 'Građanski odgoj i obrazovanje',

Kad sam dolazila ovamo, razmišljala sam kako bi meni bilo da Antiratne nije bilo, kako bi mi bilo da te vizije, smisla, i te povezanosti nije bilo? Mislim da je osim društvene razine važna i ta osobna.

Tomislav Merčep tuži list »Arkzin« i novinara Marinkovića

»Optužen sam bez dokaza«

Rasprava je odgođena, a izvanraspravno je saslušan tužitelj Merčep, koji je među ostalim rekao: »Mi smo po padu vojarne u Gospiću zarobili 750 oficira i vojnika jugovojske. Mladi vojnici pušteni su kućama, a kasnije i oficiri. Što se tiče tvrdnje da je u Gospiću nestalo 150 ljudi, mogu reći da u devet dana, koliko sam bio u Gospiću, nisam ni vidio toliki broj civila u gradu«.

ZAGREB – Pod predsjedanjem suca Emila Havkića, u četvrtak je u Općinskom sudu odgođena glavna rasprava u povodu privatne tužbe koju je Tomislav Merčep (zastupan po odvjetniku Damiru Marcziusu) podnio protiv lista »Arkzin« i novinara Gojka Marinkovića, te zbog povrijeđene časti i ugleda traži naknadu štete od 900.000 kuna. Naime, tuženici nisu pristupili raspravi, a niti njihova odvjetnica Orhideja Martinović, premda je sud ustanovio da je poziv na raspravu uredno dostavljen.

Odvjetnik privatnog tužitelja predložio je da se tužitelj sasluša izvanraspravno, jer zbog svojih obveza u Saboru i funkcije koju obavlja nije u mogućnosti da svaki put bude nazočan na raspravi, što je sudac prihvatio, napomenuvši da će morati biti saslušan i na sljedećoj raspravi ako to tuženici budu tražili.

Povod tužbi je članak u listu »Arkzin« objavljen u siječnju ove godine pod naslovom »Žrtvovanje laufera«. U članku novinar Marinković citira i komentira tekstove iz tjednika »Danas« od 7. siječnja 1992. godine te tekstove i intervjue objavljene u »Globusu«, »ST«, »Nedjeljnoj Dalmaciji«, »Slobodnoj Dalmaciji«, »Vjesniku«, »Večernjem listu«, »Novom listu« i »Feral tribuneu«.

Tužba navodi da »iako se sunarno poziva na te izvore, iz cjeline teksta čitateljima se nameće zaključak da je tužitelj bio organizator pljački kuća i novca, uzurpator vlasti u Vukovaru te počinitelj ratnih zločina«, a »sugerira se da su snajperisti otkriveni na području Gospića u stvari svi nestali 'lojalni' Srbi s tog područja stavljanjem u kontekst izjava samog tužitelja i pomoćnika ministra unutarnjih poslova Smiljana Reljića«.

Sudac je donio rješenje o izvanraspravnom saslušanju privatnog tužitelja, i Merčep je u svom iskazu rekao: »Posebno me vrijeđa što sam u članku predstavljen kao ratni zločinac, što utječe na moju sigurnost i sigurnost moje djece. Tim napisima spriječeno je i moje daljnje napredovanje, možete zamisliti kako je kad vas netko optuži bez dokaza, a taj gospodin koji je to napisao, trebao bi doći na sud i svoje navode dokazati«, kazao je Merčep.

Na pitanje suca što je s navodima o 150 otkrivenih snajperista u Gospiću, tužitelj je odgovorio: »Otkriveno ih je i više. Mi smo po padu vojarne zarobili 750 oficira i vojnika jugovojske i svi su oni popisani i snimljeni, tako da se sve može provjeriti. Mladi vojnici pušteni su kućama, a kasnije i oficiri. Što se tiče tvrdnje da je u Gospiću nestalo 150 ljudi, mogu reći da u devet dana, koliko sam bio u Gospiću, nisam ni vidio toliki broj civila u gradu«.

Govoreći o posljedicama zbog napisanog članka, Merčep je rekao da mu je poslije tih napisa preminuo otac zbog srčanog udara i da se osjeća napetost u njegovoj kući. »Nakon tih napisa, moja su braća doživjela prijetnje preko telefona«, kazao je Merčep. Sljedeća rasprava zakazana je u studenom.

DAVOR KRISTIĆ

"Optužen sam bez dokaza", 28. listopada 1994.

koji će se predavati u osnovnim i srednjim školama. Međutim, nisam siguran da će iskustva koja su danas ovdje iznesena biti prenesena u taj nastavni plan. A tamo će biti nešto o ljudskim pravima, biti će nešto i o toleranciji, nenasilju i miru. Trenutno postoji koalicija organizacija civilnog društva koje su jake i koje su uspjele dovesti do toga da se na razini dokumenta postigne nekakav iskorak. Ali čini mi se da nam ipak malo nedostaje kapaciteta kako bi se ovo iskustvo prenijelo u nastavne programe koji će se provoditi. Da li postoji potencijal da se u kontekstu 20-godišnjice razmisli da se osim koalicije organizacija civilnog društva koja tu postoji, formira nešto novo, neka nova inicijativa koja će uključiti vaša iskustva i iskustva Antiratne kampanje, i u kojoj će se to prenijeti u naše osnovne i srednje škole? Mislim da potreba postoji.

Iva Zenzerović: **Htjela sam govoriti upravo na ovom tragu koji je Tin odškrinuo. Važno bi bilo povezati dokument koji se zove** *Kurikulum odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo* **i iskustva Antiratne kampanje. Radeći na tom dokumentu, stručnjaci koji su ga radili, pojam mira i mirovnog obrazovanja gotovo da uopće nisu uvažili. To je dosta ozbiljno pitanje. Diskurs ljudskih prava, diskurs političke participacije, političko obrazovanje, sve se to našlo u tom programu. Ali za ono 'mirovno' treba se baš jako boriti. Ono što je prepoznato je razina vještine: transformacija sukoba. A sve ovo o čemu smo danas slušali, o puno, puno drugih segmenata, vrijednosti i stavova, iskustvo nam pokazuje da oni u našem društvu nisu uopće priznati kao dovoljno bitni da bi sustavno ušli u obrazovanje.**

Za budućnost je zaista bitno da se djeluje na široku javnost. Aktivan, trajni mir i izgradnja mira su vrlo općenit i nepoznat koncept u našem društvu. Ja se iskreno nadam da ćemo zajedno stvoriti neke kapacitete koji će moći o tome bolje govoriti, da cijela priča postane sustavnija i dobije relevantno mjesto i u obrazovanju i u društvu.

Katarina Kruhonja: **Htjela bih dodati da imamo iskustvo koliko su procesi suočavanja sa negativnim naslijeđem rata teški i u kojoj mjeri otežavaju izgradnju mira. To je, po mom mišljenju, razlog da obnovimo i učvrstimo svoju antiratnu poziciju. Delegitimazacija rata, nasuprot glorifikaciji kao dio građenja aktivne kulture mira? I što je to aktivna kultura mira? Što bi to naša država trebala učiniti, koje bi političke programe i mjere trebala mijenjati i kakve bi te mjere trebale biti da bismo imali njezinu aktivnu, transparentnu poziciju za mir? Mislim da je to vrlo aktualno. Kada se raspravljalo o ulasku u NATO, treba li održati referendum itd., nismo imali kapaciteta za utjecaj. A to je pitanje aktualno puno šire od Hrvatske. Mislim da ustrajno treba raditi na delegitimiranju rata. A u isto vrijeme graditi, jačati elemente aktivne kulture mira.**

Vesna Teršelič: **I možda je nakon presude Haaškog tribunala izrečene 15. travnja više no ikad bilo jasno koliko nam je potrebno distanciranje od negativnog nasljeđa Tuđmana. I koliko je tu važno podvući crtu i afirmirati ono što je tradicija Antiratne kampanje, s isticanjem uvažavanja, solidarnosti, suradnje, tolerancije. I s druge strane, nasljeđe isključivosti, do čega je to u ratu dovelo. I tu mislim da smo u političkom smislu još uvijek samo koji korak iza početka. Dakle, mislim da je propuštena šansa za distanciranje od tog nasljeđa u javnosti i da imamo još jako puno posla.**

Nenad Zakošek: **Čini mi se da je diskusija krenula u jednom ezoteričnom smjeru. Prije svega, htio bih konstatirati jedan paradoks. Dakle, Dejan je dobro rekao, a on to bolje zna, da i u Srbiji i Sloveniji danas ima retrospektiv-**

Htjela bih dodati da imamo iskustvo koliko su procesi suočavanja sa negativnim naslijeđem rata teški i u kojoj mjeri otežavaju izgradnju mira. To je, po mom mišljenju, razlog da obnovimo i učvrstimo svoju antiratnu poziciju. Delegitimazacija rata, nasuprot glorifikaciji kao dio građenja aktivne kulture mira?

no više refleksije o povijesti i mirovnog pokreta i nekih organizacija civilnog društva. Zašto je paradoks da to u Hrvatskoj ne postoji, a postoji u Sloveniji i u Srbiji? Zato što mi se činilo da smo u vrijeme osnivanja Antiratne i djelovanja zapravo imali visoku razinu refleksije. Da smo stalno promišljali i raspravljali, zato što smo imali *ARKzin*, zato što smo, kao što smo čuli, imali stalnu komunikaciju s vrhunskim svjetskim predstavnicima mirovnog pokreta. Hrvatska je imala rat na svojem teritoriju, a u njoj su postojale vrlo različite pozicije spram tog rata. Ljudi su bili kontra rata, ali imali su različite pozicije. To smo na ovim našim sastancima gdje se prisjećamo povijesti i rekli. Ponekad se i prigovaralo Antiratnoj kampanji "Zašto vi ne pozovete na dezerterstvo?" Antiratna nije nikad koliko ja znam pozivala na dezerterstvo... U tom je smislu bila sasvim državotvorna, ali ne na način onih koji bi trebali ne znam s kojih pozicija informirati, nego je uvažavala pravo države da se konstituira i sa svojim aparatom sile, ali naravno kao uređena država koja će imati jamstva ljudskih prava i tako dalje.

U vezi s izgradnjom kulture mira htio sam u šali reći - odgovor bi bio možda da Hrvatska strahovito djeluje na promicanju kulture mira time što ima velik broj vojnika koji su u mirovnim misijama diljem svijeta, od Afrike do Afganistana... Možete se smijati, ali ja sam želio takve vojnike devedesetih godina. Ne one potpuno nesposobne vojnike Ujedinjenih nacija. Taj tip djelovanja je sasvim legitiman. Mislim da danas, kad imamo masu sukoba na svijetu gdje razne bande i kriminalni interesi prakticiraju nasilje, da je to legitimna vrsta posla kojeg sada obavljaju ti mladići, ali danas i djevojke. Ne možemo reći ne, sada moramo raditi samo na kulturi mira. Iz današnje perspektive, kada je nestao blokovski sukob, imamo sasvim drugu vrstu polemizacije oko kulturnih linija. Mislim da na toj razini trebamo drugačije razgovarati. Ali da se vratim, ako imamo dobro uređenu vojsku i policiju, gdje će se naravno ljudi koji su u tim institucijama obrazovati i o ljudskim pravima i o miru... ipak se i time može pridonositi miru.

Vezano za sadašnje stanje u Hrvatskoj, uz asocijaciju na 15. travnja, presudu u Haagu, moramo smjestiti to što se dogodilo u Hrvatskoj u cjelini, i vidjeti gdje je *catch 22*. Institut za društvena istraživanja i jedan institut iz Beograda su krajem devedesetih godina proveli projekt koji je analizirao pisanje novina u Srbiji i Hrvatskoj '91. godine. To je bilo jako poučno jer se pokazalo da početkom '91. godine u Hrvatskoj zapravo nije bilo hegemonijske naracije. Dakle, hrvatski nacionalisti još nisu do kraja znali što mogu, imali su možda neke svoje idealne ciljeve, ali Tuđman početkom '91. godine nije vjerovao da može dobiti nezavisnu Hrvatsku, još je raspravljao o konfederaciji. Protivnike se u našim medijima tada još nije označavalo kao neljude, srbo-komuniste i srbo-četnike. Govorilo se o nekim pobunjenim ljudima. Znači, može se pokazati kako se naracija, slijedeći eskalaciju nasilja koje se stvarno događalo tijekom '91. godine, potpuno promijenila. To pokazuje da se ovaj primitivni, agresivni i represivni nacionalizam onda uspostavio na kaotičan način. Preuzimanje do kraja u medije išlo je tek naknadno. Čak bi se moglo pokazati i da je Hrvatska televizija do kraja bila glajhšaltana tek '92. godine. Da je *Vjesnik* također još neko vrijeme mogao objavljivati različite stavove.

Konačno, ova naša iskustva pokazuju da je dugo i u državnom aparatu bilo ljudi s kojima smo mogli kontaktirati. Definitivna prijelomnica je '95. godina. Tu se javlja diskurs "Je, imali smo rat, ali mi smo pobjednici." Imali smo i predsjednika Vrhovnog suda Milana Vukovića**, koji je rekao da se u obrambenom ratu ne može počiniti ratni zločin. Nakon toga je postalo mnogo kompliciranije jer je krenuo Haaški sud,**

pa se pokazalo da se i u takvom ratu može činiti ratne zločine. Sjećate li se da je HSP imao inicijativu i prikupio preko 400.000 potpisa za referendum o tome da se ne može suditi pobjedničkoj vojsci jer je tako bilo nakon Drugog svjetskog rata. Znači uspostavljeni su novi diskurs i nova naracija i mogu reći da je reakcija na presudu generalima u Haagu pokazala da je ta naracija definitivno postala sveobuhvatna i *mainstream* **u Hrvatskoj. Jer nakon presude generalima nije bilo ni jedne relevantne političke snage koja bi dovela u pitanje reakcije na te presude. Ni Josipović, ni Milanović ni itko drugi nije rekao "Čekajte malo. Pa razgovarajmo o žrtvama. Je li bilo tog brijunskog sastanka, što se tamo dogodilo?..." Drugim riječima, uspostavila se jedna hegemonijska naracija. To mene užasno muči. Živimo u društvu koje aspirira da bude normalno europsko društvo, a zapravo imamo jedan osnivački mit koji je nacionalistički. Tu dolazim do još jednog elementa koji je na određen način fundamentalistički, jer još uvijek misli da može etiketirati ljude u skladu s nekim njihovim kvazi-askriptivnim pedigreom. To je ono s čim smo se mi nosili od početka devedesetih. Aha, vi ste mirovnjaci. Znamo, vaši očevi su jugo-oficiri, vaše majke su Srpkinje, ovaj tu je Slovenac, i tako dalje. Znači jedan potpuno askriptivni diskurs, u kojem se uopće ne može birati, sve je jasno. To i danas važi. Bio sam na jednom skupu sa nekim ultrakonzervativnim hrvatskim intelektualcima. Govorilo se kao da je normalno da su svi Hrvati katolici. Ja sam rekao "Oprostite. Ja sam Hrvat, pa nisam katolik." Oni su rekli "Molit ćemo se i za Vas ." Užasno, zar ne?**

Volio bih da se, najkraće rečeno, osvijesti tu situaciju. Možemo razgovarati o nastavnim programima i to je jako potrebno, ali hej! Imamo konstitutivni mit, koji se prakticira u vezi s Haagom, koji je u osnovi nacionalistički. I to je opet specifično u Hrvatskoj. Slovenija ima neku svoju dinamiku. Srbija je podijeljena. Oni su ipak izgubili rat pa sada imaju neke revanšističke diskurse, a imaju čak i diskurs žrtve. I vezano za Kosovo, i vezano za NATO-vo bombardiranje, što nama izgleda apsurdno. Zapravo, mi mislimo – mi smo bili žrtve. Ali, mi smo ujedno i pobjednici, je li tako? Tako da je ta naracija proturječna, i mislim da je razrješenje toga pretpostavka za ovo razvijanje mira u školskim programima. Da, mi smo to sada razvili u skladu s nekim europskim i drugim preporukama, ali ovaj problem ostaje kao genuino hrvatski problem. S njime se zapravo ni intelektualci nisu suočili, a mislim da od političkih elita ionako ne možemo očekivati da se suoče. Njima to odgovara. Uključujući našeg sadašnjeg predsjednika koji očito također ne može iskočiti iz tog dominantnog diskursa. Prema tome, zadaća je zapravo cijelog društva da pokuša opet na način kao što smo to činili devedesetih godina problematizirati elemente te naracije, što ne znači da se ne treba doista suočiti s traumama koje je hrvatsko društvo stvarno proživjelo, ali moramo dekonstruirati taj nacionalistički mit.

I samo na kraju, nešto vezano za ovo što je rekla Katarina, "Mi smo bili mreža a ne pokret." Ljudi moji, bilo nam je preko glave pokreta. HDZ je bio pokret, Srbija je bila u jednom pokretu. Po tome smo bili možda ne 20 godina, ali bar 10 godina ispred. Vidjeli smo mrežu, uzgred mreža je omogućila konstituiranje vrlo različitih aktivnosti i suživot ljudi koji su imali različite stavove. Ja nisam nikad bio pacifist, pa sam se ipak dobro osjećao u Antiratnoj, a bilo je mnogo ljudi koji su bili uvjereni pacifisti i mislili su da je stvarno potpuno krivo u bilo kojem trenutku uzeti pušku u ruku. Dakle, zato smo bili mreža i zato nismo bili pokret.

Mi mislimo – mi smo bili žrtve. Ali, mi smo ujedno i pobjednici, je li tako? Tako da je ta naracija proturječna, i mislim da je razrješenje toga pretpostavka za ovo razvijanje mira u školskim programima. Da, mi smo to sada razvili u skladu s nekim europskim i drugim preporukama, ali ovaj problem ostaje kao genuino hrvatski problem. S njime se zapravo ni intelektualci nisu suočili, a mislim da od političkih elita ionako ne možemo očekivati da se suoče.

Dejan Jović: **Ova priča o pobjedniku u hrvatskom slučaju je zapravo jedinstvena jer se kombinira aspekt pobjedničkoga s aspektom žrtve. A ta kombinacija se suočava s problemom kod bilo kakva pokušaja reformi. Posebno reforme koje su, da to kažem na najblaži način, predložene izvana; ako ste pobjednik ne morate prihvaćati, a ako ste žrtva, još i manje. Dakle, kad se radi o Haaškom sudu i svemu ostalom, puno je teže iz tog konstitutivnog narativa ili fundamentalnog mita i odgovoriti na njih. I to nemate ni u jednoj drugoj bivšoj jugoslavenskoj državi, osim možda na Kosovu.** Amitek Borušinski **i** Victor Peskin **pokazuju upravo tu ideju hrvatskog konstitutivnog mita nakon '90., pobjednik plus žrtva, i to je jedinstveno i to definira sve drugo. Dakle, recimo, pitanje vrijednosti kune. Zašto bismo je devalvirali kad smo se tako uspješno obranili i imali žrtve? Prema tome, ne moramo slušati vanjske utjecaje. Na svakom polju pojavljuju se odrazi te priče.**

Ja također mislim da je borba koja se sada vodi jednim dijelom borba oko interpretacije devedesetih, interpretacije prošlosti. Imamo snažnu političku poruku koju svako malo čujemo, a to je "Nećemo mi nikome dozvoliti da piše povijest, da nama piše povijest." Nemam ništa protiv toga da svatko piše povijest. I političari ako hoće. Churchill je u tome bio sasvim dobar pa je sjeo i napisao svoju povijest Drugog svjetskog rata. I u Sloveniji i u Srbiji su puno bolji s memoaristikom glavnih aktera nego što su u Hrvatskoj. Mi zapravo nemamo glavne aktere, nisu ostavili memoare. Ovdje ih čak nisu intervjuirali iz Haaškog suda, kao što su učinili s Miloševićem. U krajnjem slučaju to je najveća vrijednost Haaškog suda. Da će nam ipak omogućiti jednu puno izbalansiraniju sliku prošlosti temeljem tih dokumenata nego što bi inače bio slučaj. Ali mislim mi tu još moramo još mnogo učiniti.

Vesna Janković: **Uopće se ne bih složila da nismo bili pokret, mi jesmo bili pokret i moja kritika NGO-izacije scene sastoji se upravo u tome da je devedesetih u prvom planu bio aktivizam, a da se osobito nakon 2000., s institucionalizacijom, gubi ta dimenzija pokreta. Mreža je samo organizacijski oblik koji pokret može imati.**

Nenad Zakošek: **Slažem se s Vesnom, znam da je aktivistički element bio tu na djelu i sigurno se nakon 2000. dosta promijenilo. Ali, razlika između Hrvatske i Srbije i Slovenije, ne znam za Bosnu i ove druge, je u tome što mi niti smo ikad smjerali niti smo ikad postigli nekakve masovne akcije. Slovenci su, kad je Janša bio u zatvoru, doveli ne znam koliko tisuća ljudi. Srbi su to jednim dijelom uspjeli za pokret protiv Miloševića, imali su i svoju oktobarsku revoluciju. Mislim da smo mi imali aktivizam. Bez toga se uopće ne bi moglo devedesetih godina. Ali smo bili svjesni marginalne pozicije u društvu jer nismo smjerali masovnosti.**

Vesna Teršelič: **U vrijeme cvata Antiratne devedesetih, nismo bili masovni, ali smo recimo u veljači 2001., kad se postavilo pitanje hoće li se procesuirati svi ratni zločini imali skup "Moj glas za pravnu državu", gdje se okupilo oko 10.000 ljudi. Rekla bih, kad je bilo stvarno važno pokazati da tu ima ljudi, mislim da smo imali sposobnost okupljanja ljudi i da je to bila jako jasna poruka. Vjerujem da ćemo, kada bude trebalo, opet biti u stanju okupiti više od dvadesetak, koliko nas je bilo '91., kad je zapravo bilo apsolutno jasno da nas većinom ljudi vide kao izdajice.**

(transkript razgovora osnivača/ica 09.05.2011.)

Put u nepoznato

Transkript razgovora osnivača/ica Antiratne kampanje, održanog 9. svibnja 2011. u Kući ljudskih prava, Zagreb. Razgovor su moderirali Tihomir Ponoš i Kruno Kardov.

Sudionici: Miroslav Ambruš Kiš, Ognjen Tus, Vesna Janković, Milena Beader, Nenad Zakošek, Zlatko Pejić, Boris Bakal, Svemir Vranko, Aida Bagić, Nela Pamuković, Vesna Teršelič, Katarina Kruhonja

Nikola Mokrović: Dobar dan! Drago mi je što smo se danas skupili u ovom broju i nadam se da će diskusija biti zanimljiva. Siguran sam da mnogi ljudi ovdje imaju što reći i nadam se da ćemo uspjeti proizvesti dobar kanal da se prisjetimo stvari oko kojih smo se okupili.

Tihomir Ponoš: Samo par napomena o načinu vođenja ovog razgovora: Kruno i ja ćemo postavljati neka pitanja, a naša je primarna želja iščupati što više podataka, činjenica i anegdota o prvoj godini Antiratne kampanje: kako se radilo, što se radilo, zašto, s kime, kako je to sve iznutra izgledalo...

Ognjen Tus: **Možda bolje da odmah odemo!**

Tihomir Ponoš: Samo za početak postoji nešto što se, koliko je meni poznato, uvijek činilo u mirovnim inicijativama. To je onaj glasoviti krug u kojem svatko kaže svoje ime i prezime, što radi danas i kako je došao odnosno došla do Antiratne kampanje...

Miroslav Ambruš Kiš: **Ja sam Miroslav Ambruš Kiš i cijeli život sam novinar i još svašta. U Antiratnu kampanju sam došao iz Zelene akcije, koju sam pratio kao novinar, a više kao navijač, aktivist. Sad više nisam novinar, od 1. siječnja ne radim za novine, iako se novinar ne prestaje biti...**

Nenad Zakošek: **Došao sam u Antiratnu ljeta ili jeseni '91. kao politolog. Već sam bio zaposlen na fakultetu kao asistent, a ostao sam i dalje na Fakultetu političkih znanosti. Ako pokušam rekonstruirati, čini mi se da sam jedini ovamo došao preko nekih ljudi koje sam čisto privatno poznavao. S druge strane, moje iskustvo je tada, prvih mjeseci i prvih godina pluralizama, bilo politički vezano uz Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu, UJDI. Ulazak niza ljudi iz tog kruga u stranke me je odbio. To nije bio tip političkog aktivizma koji me privlači. Dakle, samog trenutka kada sam došao se ne sjećam, ali mislim da je bio vezan uz moje uvjerenje da taj tip civilno-društvenog angažmana u onim uvjetima kada se doista činilo da će HDZ ostati idućih 30 godina na vlasti ima mnogo više smisla nego baviti se stranačkom politikom! I danas sam nastavnik na Fakultetu političkih znanosti.**

Vesna Janković: **U Antiratnu sam došla sredinom 7. mjeseca. Čula sam od prijateljice, da je u tijeku formiranje Antiratne. Povelja je već bila napisana, i saznala sam da će u ponedjeljak biti sastanak u današnjem prostoru Makronove, u Ilici 72... U Antiratnu sam došla s iskustvom rada u Svarunu, i motivacija je zapravo bila slična kao i ona zbog koje sam se angažirala u Svarunu. Za vrijeme studija sociologije, zanimala me priča o novim društvenim pokretima, tako sam s tom energijom i s tom pričom ušla u Antiratnu. Danas radim na Fakultetu strojarstva i brodogradnje na Katedri za sociologiju.**

Milena Beader: **Ni ja se ne sjećam točno trenutka kada sam počela biti aktivna u Antiratnoj, ali kada drugi ljudi ovdje počnu govoriti o Ilici 72, Zelenoj akciji te o drugim mjestima ili događajima, onda mi postaje jasno da sam u Antiratnoj negdje od samog početka. S pojedinim ljudima iz Antiratne – npr. Vesnom J., Vesnom T., Tonijem G. i nekim drugima – poznavala sam se još od početka studiranja i angažiranja u Svarunu i drugim inicijativama u '80-tima, pa mi se činilo logičnim nastaviti se angažirati u okviru građanskih inicijativa. Razvoj civilnih inicijativa koje su nastajale u ARK-u događao se u specifičnom razdoblju, na žalost ratnom. Danas vodim radni spor protiv Amnesty Internationala Hrvatske zbog nezakonitosti otkaza, tj. vodim radni spor protiv organizacije koju sam inicirala baš unutar An-**

Slažem se da se taj val slobode osjetio negdje '86.-'87. Zapravo je trebalo dugo vremena da Titova smrt nekako postane stvarna... Sjećam se da sam 1985. sjedio u restoranu na Gornjem gradu i slušao razgovor novinara s djecom u školi. Pitao ih je "Što imate poručiti Titu?"! '85. godine! Razumijete? '87. godine, kada Vrhovec dobija *Eurokaz* i *Univerzijadu*, kad se u Zagrebu događa bum kulture, umjetnosti, sporta, ludila, čini nam se da je samo nebo granica!

tiratne kampanje, pa se može reći da imam radni spor protiv jedne od ostavština Antiratne kampanje. Neki od vas su mi i svjedoci/svjedokinje na suđenju... Hvala svima na podršci.

Ognjen Tus: **Isto tako ne znam kad sam se priključio. Znam da su se Vesna i Biljana, majka moje djece, dosta družile u to vrijeme. Moj aktivizam je trajao otprilike od '60-ih pa tamo do '70-ih, u raznim društvenim razmišljanjima. Nisam se mislio angažirati, međutim počela je ta frka pred rat i onda mi je bilo važno da doprinesem s onim što znam. Uglavnom, mislim da sam se priključio Antiratnoj, kad se osnivala, zato što sam dovezao Biljanu i tamo se povezao s ljudima. Ali, nisam se mislio angažirati i čini mi se da čitavo vrijeme, i dok sam bio u Antiratnoj i poslije, nisam bio angažiran kao drugi koji su ipak svoje formativno razdoblje doživljavali unutar tog perioda. Tako da sam se uvijek osjećao nekako sa strane. Nisam bio izdvojen, učestvovao sam s Aidom u nalaženju jednog prostora za Antiratnu, pa drugog, pa uvijek su me vodili kao nekog malo starijeg, da dam ozbiljnost priči...**

Zlatko Pejić: **Moji počeci sežu u neke internacionalne okvire, krajem '70-ih, '80-ih godina, u ligi War Resisters, u nekim drugim organizacijama. Zatim su me zaokupili alternativni oblici življenja, makrobiotika, ekologija... Formiranje Društva za unapređenje kvalitete življenja '88. je definitivno odredilo putanju. Nakon toga, '89., nekakav mali** *speakers tour* **u Americi, u Kongresu, na kojem sam najavljivao da će bit rat u Jugoslaviji. Pokušavao sam u Citizen Democracy Corporation i drugim organizacijama ukazati na to da će biti krvavi rat, no na žalost uglavnom su to ismijavali. Vratio sam se, ušao u neku hibernaciju, krenulo je ono što je krenulo... i baš mi je drago da smo danas zajedno tu da se sjetimo tih dana! Što danas radim? Sve ono što sam radio tada, dakle u nekakvoj alternativi, makrobiotika, zaštita okoliša u nekom drugačijem smislu, osobni razvoj...**

Boris Bakal: **Točnog dana kada je to bilo zaista se, kao i mnogi od vas, ne sjećam. Ja sam redatelj, glumac i intermedijalni umjetnik, i moji su se projekti tada dosta kretali između Beograda, Zagreba, Podgorice i u nekoliko navrata sam zapravo bio žrtva toga što se događalo. Bio sam, na primjer, napadnut u Podgorici...** Borut Šeparović, Ivana Popović **i ja smo išli na festival '91. u Podgoricu kao nosioci triju projekata, baš zato da pokažemo da nisu svi iz Hrvatske ustaše, i onda smo skoro bili ubijeni, tamo ispred stadiona Budućnosti! To je tada, naravno, bilo još neuobičajeno, policija se pojavila i napravila izvještaj... Ta predstava, s kojom smo išli u Podgoricu i trebali ići u Beograd te jeseni na BITEF, raspala se, ljudi su pobjegli! Jedan je pobjegao u Pariz, drugi je pobjegao u Amsterdam, treći u Beč. To su sve ljudi koje vjerojatno znate,** Željko Serdarević, Darko Fric, Jasen Jakić**... Svi su nestali u par dana. Sjećam se negdje desetak-petnaestak dana prije pogibije jednog od mojih možda i najboljih prijatelja,** Gordana Lederera**, sjedili smo u kafeu Argentina, gore u Tkalčićevoj, i on me je izvještavao što se događalo na fronti. Da ga nisu ubili četnici, ubili bi ga ustaše s obzirom na to što je vidio i što je znao... Mislim da sam došao preko Zlatka ili preko Svemira. Nekako smo se u to vrijeme jako puno družili i oko kvalitete života, oko nekakve nove budućnosti koja nam se činila kao jedini izlaz, oko organske prehrane i makrobiotike... Uglavnom, ja sam i dalje intermedijalni umjetnik, s time da je moja umjetnost do '91. možda imala jednu individualnu notu, 'umjetnost umjetnost'. Zapravo kroz Antiratnu kampanju i kroz gotovo pa odustajanje od umjetnosti negdje '92. i '93., skoro do '94., kada je bilo jedno razdoblje** *tabula rasa* **u smislu umjetničkog stvaranja, više sam djelovao aktivistički, kroz** *ARKzin* **i kroz pi-**

Za neke od nas, koji/e smo u osamdesetim godinama bili mladi/e, te su godine, to vrijeme, to otvaranje za nas odigrali važnu ulogu u našoj strasti za aktivizmom – iako su nas već tada pratile tadašnje tajne službe. Za neke od nas, to je bilo ishodište. To je bio Svarun, to su bile raznorazne druge, neformalne inicijative poput TTB (Train Toilet Band).

sanje. Negdje se sve to vratilo danas, kroz jedan drugi vid umjetnosti, u kojoj su, rekao bih, projekti "Art for the Social Change".

Svemir Vranko: **U vrijeme osnivanja Antiratne kampanje bio sam student pedagogije i u isto vrijeme član Komaja – društva za razvoj ljubavi i svijesti, koje je imalo svoj Centar odmah pored Ilice 72, na broju 68. Tamo sam živio, i kako je pokrenut Centar Makronova bili smo privučeni tom idejom, dolazili u Centar i tako se upoznali sa Zlatkom. Desio se jedan sastanak na kojem su iznesene glavne ideje. Znam da je** Zoran Oštrić **baš bio stigao iz Bosne i rekao da je Bosna bure baruta i da će eksplodirati, da će doći do velikog krvoprolića. Moram samo reći kako je zanimljivo da je u Komaji još deset godina prije toga, nazvat ću to mističnim aspektom prekognicije takvih zbivanja, puno nas sanjalo ratna događanja, rat u bivšoj Jugoslaviji, i znam da nam je naš učitelj uvijek govorio: nemojte ulaziti u sukobe, doći će do velikih problema, doći će do rata. Mnogi ljudi iz Komaje čak su svjesno odlazili iz Hrvatske i Jugoslavije živjeti i raditi u druge zemlje. Na tom je sastanku bio vidljiv jak socijalni, antiratni aspekt, aspekt povezivanja različitih nevladinih organizacija i, budući da sam dolazio iz duhovnog miljea, aspekt povezivanja duhovnih grupa. Trenutno vodim centar Sunce i radim u njemu kao terapeut, i vodim udrugu Eufin, za europske projekte.**

Aida Bagić: **Kad slušam i gledam sve vas, zapravo se vrlo živo sjećam raznih trenutaka, pojedinačnih susreta, naših zajedničkih sastanaka. U Antiratnu kampanju sam došla kao aktivistica Ženske pomoći sada, dakle onoga što smo opisivali kao feminističku struju unutar ARKa. U ljeto '91., kad je ARK osnovan, tome je prethodio cijeli niz akcija koje smo organizirale mi iz Ženske pomoći sada. Bilo je nešto i na ulici, dolazile su nam i Talijanke, koje su sebe nazivale...**

Nela Pamuković: **Žene u crnom!**

Aida Bagić: **Ne, ne, nisu to bile Žene u crnom, to su bile Zelene žene, iz udruga za zaštitu okoliša! Za mene osobno ključna je osoba bila** Ivana Radić Nana**. Ona je u okviru Ženske pomoći sada, a bila je istodobno članica Zelene akcije, govorila o tom da bi bilo dobro da se pridružimo Antiratnoj kampanji kao organizacija. Sjećam se da je tijekom tog ljeta spominjala i neki antiratni telefon. Moram priznati da sam bila jako skeptična prema svemu tome. Uopće mi nije bilo jasno kakav sad antiratni telefon, stvari su velike, kotrljaju se, kako bi sad nekakav telefon mogao nešto učiniti! Mi smo u Ženskoj pomoći sada imale vrlo intenzivno razdoblje druženja i raspravljanja o tome što se događa. Znam da smo zajedno gledale demonstracije u Beogradu, u ožujku 1990., sastajale smo se, raspravljale, i da su nam bili važni kontakti sa ženama iz ženskih organizacija, u prvom redu u Beogradu, ali i u Ljubljani. I to je bio kontekst u kojem smo mi kao kolektiv zapravo odlučile priključiti se, potpisati Povelju ARK-a.**

A onda priča kreće drukčije, da ne idem u detalje o tome kako se Ženska pomoć sada razišla. Ja sam u proljeće '91. diplomirala filozofiju i opću lingvistiku, i kad se sve to događalo, u nekakvom radnom smislu zapravo sam gledala što bih sad mogla raditi. Međutim, onda me je povukao aktivizam i vrlo brzo sam tijekom jeseni postala dio ekipe koja je dežurala u uredu ARK-a. Momentalno, zadnjih godinu i pol, radim kao savjetnica u okviru jednog europskog projekta koji se bavi razvojem organizacija civilnog društva, pišem poeziju i prozu i idem na yogu. I dubim na glavi!

Nela Pamuković: **Ja sam sa Aidom bila u feminističkoj struji, i sa Biljanom... Zapravo, počela sam '87. ulaskom u Žensku grupu Trešnjevka, i ja Žensku grupu Trešnjevka vidim**

Godine 1990., kad su krenule barikade, imala sam osjećaj da u Hrvatskoj sigurno već netko pregovara i da zna što mu je činiti, da je u takvim situacijama naprosto važno pregovarati. U mjesecima poslije pokazalo se da praktički nema tih koji pregovaraju.

kao granu odakle smo se uključile. Jer najprije smo osnovale SOS telefon, pa Žensku pomoć sada, pa smo već '90. skvotirale i sklonište. SOS telefon nam je bio u Gajevoj 45, tako da je to nekako isprepleteno. Ne znam kad, u kojem trenutku smo iz jedne sobe prešli u drugu, ali u svakom slučaju sjećam se također Nane Radić, Mirjane Čupić, Biljane Kašić**, čak i** Jasenke Kodrnje**, koja je u međuvremenu umrla, i drugih žena koje su bile zainteresirane za osnivanje Antiratne kampanje, iako su kasnije otišle na drugu stranu... U okviru Antiratne uvijek sam bila više angažirana u ženskim organizacijama. Prostor gdje se Antiratna smjestila u Gajevoj 45 bio je naš donekle neprijateljski prostor, jer smo mi skvotirale jedan stan Parlamenta mladih ili Hrvatskog sokola ili kako se to tada zvalo, u Teslinoj, tako da smo, dolazeći u Antiratnu, ujedno dolazile u prostor organizacije s kojom smo se sudile, koja nam je slala policiju na vrata. Tako da je to bila čudna situacija. Naše je sklonište radilo 16 godina u tom prostoru. U okviru Antiratne smo onda napravile Centar za žene žrtve rata, kao spoj mirovne i feminističke struje, u kojem još i danas radim i članica sam još nekih šest organizacija.**

Tihomir Ponoš: Centar i dalje postoji?

Nela Pamuković: **Centar postoji, bavimo se sličnim stvarima, ponovo...**

Vesna Teršelič: **U Antiratnu sam došla, rekla bih, iz Svaruna, iz Zelene akcije, dakle, vidim više tih struja koje su vodile do Antiratne. Ta večer 4. srpnja, kad smo se zapravo dogovorili da ćemo je pokrenuti jest važna, ali su važne i one večeri prije, koje su počele već u '90-oj, a možda i negdje '89., kad smo razgovarali što se može učiniti oko sve nasilnijih sukoba. Godine 1990., kad su krenule barikade, imala sam osjećaj da u Hrvatskoj sigurno već netko pregovara i da zna što mu je činiti, da je u takvim situacijama naprosto važno pregovarati. U mjesecima poslije pokazalo se da praktički nema tih koji pregovaraju. Osim naših prijatelja koji su kasnije potpuno ušli u političke vode, kao** Milorad Pupovac**. Tu smo se večer, poslije sastanka Zelene akcije, za tim stolom, u maloj kavani Zagorka, na uglu nekadašnje Ulice proleterskih brigada (sadašnje Vukovarske) i Držićeve, našli** Dražen Nikolić, Zoran Oštrić **i** Vladimir Lay**, a čuli smo se taj isti dan sa** Zlatkom Pejićem**. Tu večer smo se zapravo odlučili da nećemo čekati da netko drugi, nepoznat netko, političari, političarke, intelektualci, intelektualke, nešto pokrenu, jer je rat zapravo krenuo, nego ćemo mi nešto učiniti. I onda je drugi dan Zoran Oštrić uobličio povelju Antiratne kampanje, tako da smo mi to samo potpisali, prvo kao Zelena akcija i Društvo za unapređenje kvalitete življenja. Nakon toga smo tražili druge koji bi potpisali, među prijateljima, a imali smo i nekih akcija... Sjećam se da smo na Jelačić placu povelju dijelili ljudima i da je odaziv zapravo bio dobar. Gdje god smo tih dana izašli na ulicu i komunicirali s ljudima oko Povelje Antiratne kampanje, koja je stvarno vrijednosno polazila od nenasilja i ljudskih prava, reakcije su bile dobre, jer je još uvijek izgledalo kao da ima prostora za pregovore. To se kasnije u tijeku jeseni promijenilo...**

Tihomir Ponoš: Danas, čime se baviš?

Vesna Teršelič: **Danas vodim** *Documentu* **– Centar za suočavanje s prošlošću, i jedna od stvari koje radimo je čuvanje građe organizacija za ljudska prava, pa tako i Antiratne kampanje Hrvatske. Što je dovelo i do ove rasprave i važnosti čuvanja sjećanja Antiratne.**

Tihomir Ponoš: Što je dalje bilo? Rat je već tu... Jeste li, i kod koga lobirali, kako bi se to danas reklo, jeste li samo dijelili letke, što se namjeravalo raditi, da li u tom trenutku postoji svi-

Tada, kada je i službena politika Vlade, barem u mojem sjećanju, bila "mi smo za mir", a na trgovima su organizirane i masovne molitve za mir, Antiratna je bila dio tih "mi smo za mir" glasova. Situacija se počinje mijenjati odmah negdje početkom devetog mjeseca [1991.]

jest da je vaš posao u to doba vjerojatno prilično nepopularan...?

Vesna Teršelič: **Ne, na početku, mislim da je bio dobro prihvaćen, i prvi su nam koraci traženje istomišljenika, ne samo u Zagrebu, nego je tu bila i** Šura Dumanić **iz Rijeke, kasnije smo čuli za Osijek. Prve reakcije su bile "pa da, pa da, sigurno se može nešto nenasilno učiniti", baš pozitivne reakcije.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Mislim da je to bilo na onom valu, tamo negdje od '87., valu osjećaja slobode koja je krenula... Javili su se razni društveni pokreti, UJDI, političke stranke, Društvo za jugoslavensku europsku suradnju, recimo** Milan Ivkošić **i** Vlado Gotovac **zajedno, ne? I ja također! Mislili smo pokrenuti nekakve novine... U '80-ima je nastala atmosfera u kojoj se mislilo pozitivno, ljudi su se rastrčavali na sve strane, pozitivna atmosfera 'evo sad nekakva sloboda', 'može se govoriti'!**

Tihomir Ponoš: Dakle, niste bili toliko nepopularni, ali s druge strane morali ste rješavati i neke organizacijske korake, banalne probleme poput prostora, papira, registracija, statuta, planiranja, novca i tako dalje...

Vesna Janković: **Htjela bih se još na nešto osvrnuti. Dosta se živo sjećam tog ljeta. To razdoblje sedmog i osmog mjeseca, negdje do sastanka u Kumrovcu, bilo je još uvijek razdoblje** *brainstormiranja***. U Ilici su se sastajali razni ljudi, sjećam se** Slobodana Langa**, između ostalih... U to vrijeme nismo išli s nekakvim velikim javnim akcijama, nego se tek planiralo. Tada, kada je i službena politika Vlade, barem u mojem sjećanju, bila 'mi smo za mir', a na trgovima su organizirane i masovne molitve za mir, Antiratna je bila dio tih 'mi smo za mir' glasova. Situacija se počinje mijenjati odmah negdje početkom devetog mjeseca, s Vukovarom...**

Tihomir Ponoš: Situacija se počinje mijenjati, kažete dakle, u rujnu. Da li se za vas koji ste bili u tom inicijalnom krugu situacija možda počela mijenjati kada je osnovana Vlada demokratskog jedinstva i kada su bile prilično dramatične sjednice Sabora, kada se tražilo da se proglasi ratno stanje u Hrvatskoj i tako dalje, ili je stvarno trebao proći još cijeli taj kolovoz ratnih zbivanja da bi se to na neki način osvijestilo?

Aida Bagić: **Vezano uz to kad je došlo do promjene, ja pamtim da to nije bila drastična promjena, nego postupna, a najviše se vidjela početkom rujna. Mislim da se to na primjeru ženskih organizacija jako dobro vidjelo.**

Kareta, koja je kasnije postala poznata kao prilično nacionalistički orijentirana feministička ženska organizacija, u trećem mjesecu '91., u svojem prvom broju časopisa ima puno mirovnih poruka, članaka koji govore o tradiciji pacifizma u Hrvatskoj, o ženama kao o važnom faktoru mira. Dakle, u tom trenutku čak i Kareta nastupa na taj način. Onda, unutar organizacije u kojoj smo mi bile zajedno, SOS telefona, odnosno Ženske pomoći sada, negdje do jeseni, do devetog mjeseca, svi zajedno, čak recimo i Dafinka Večerina**, sudjelujemo u mirovnim akcijama prije samog osnivanja Antiratne. Ja to osobno povezujem s osjećajem neposredne ugroženosti, jer su tek početkom rujna u cijeloj Hrvatskoj krenule uzbune i mislim da je tad došlo do zaoštravanja, da su se emocije uzburkale i da je tu onda došlo do promjena i u odnosu na ideju Antiratne kampanje. U tom smislu da se među ljudima koji su Antiratnu kampanju pokrenuli stvorila razlika u razumijevanju toga što zapravo znači raditi za mir.**

Nama je došao u ured svojevremeno i Predrag Raos**, koji je predlagao, to je zanimljiva anegdota, da pošaljemo pismo srpskom vojniku, više ne znam točno što je pisalo...**

Riječ je o naknadnom analitičkom uvidu koji međutim pokazuje kako se perspektiva te '91. godine strahovito brzo mijenjala, i kako je određena vanjskim događajima. I to je važno, jer teza je bila da su mediji huškali. Ja mislim da su mediji u Srbiji vjerojatno odigrali jednu u politici fatalnu ulogu, u prepariranju stvarnosti, ali da su u Hrvatskoj zapravo kaskali, barem do rujna. Nakon rujna, uloga koju su odigrali *Globus,* ali i HTV, već je sasvim druga stvar.

Nela Pamuković: **Gomilu pisama!**

Aida Bagić: **... da, gomilu pisama običnim vojnicima, običnim građanima i da im kažemo 'pravu istinu', i tad smo imali jednu zanimljivu raspravu. To je izgledalo kao jednostavna akcija, ali onda smo počeli reflektirati o tome da bi pismo koje bismo poslali mi iz Hrvatske bilo kome tamo bilo naravno interpretirano kao da dolazi od ustaša, 'tuđmanovaca', i da pokušava, ne znam, destabilizirati srpsku državu...**

Znači, negdje početkom devetog mjeseca dolazi do promjene i mislim da to ima veze s osjećajem neposredne ugroženosti. I tu onda kreće priča o tome kakav je smisao antiratne kampanje u zemlji koja je napadnuta. To pitanje se godinama ponavljalo...

Boris Bakal: **Slažem se da se taj val slobode osjetio negdje '86.-'87. Zapravo je trebalo dugo vremena da Titova smrt nekako postane stvarna... Sjećam se da sam 1985. sjedio u restoranu na Gornjem gradu i slušao razgovor novinara s djecom u školi. Pitao ih je "Što imate poručiti Titu?"! '85. godine! Razumijete? '87. godine, kada** Vrhovec **dobiva** *Eurokaz* **i** *Univerzijadu*, **kad se u Zagrebu događa bum kulture, umjetnosti, sporta, ludila, čini nam se, što kaže jedan moj prijatelj, aktivist iz Zagreba koji sada radi na Kosovu, da je samo nebo granica! I negdje do tog devetog-desetog mjeseca nama se još uvijek tako činilo. Istina, tu ima nekih osobnih momenata. Kao što sam rekao, smrt** Gordana Lederera **je za mene bila veliki rez! Osobni rez, jer sam tu negdje shvatio da je tu jedna stvar koja nas je na početku Antiratne kampanje dijelila na muškarce i žene. Zašto? Zato što smo nakon svih sastanaka mi frajeri, koji smo bili vojni obveznici, morali odlučiti kako se prema tome postaviti. U to vrijeme mislim da sam već bio mobiliziran i da sam negdje imao zeengeovsku uniformu, koja i dan danas neraspakirana stoji na tavanu, jer ja sam dezerter, nisam bio u ratu. Sjećam se tih diskusija, da smo mi frajeri ostajali duže nakon sastanaka jer šta sad, O.K., sve smo dogovorili, super je, radit ćemo ovo-ono, a kaj sad ak' ja i ti moramo sutra otić', mislim ak' nas zovu? A s druge strane, Hrvatska je napadnuta. I tako dalje... A koga ćemo braniti? Branit ćemo Tuđmana? Pa čekaj, ne možemo braniti Tuđmana, kak' možemo branit' Tuđmana!? Ta šizofrenija u glavama koju smo mi svakodnevno imali bila je užasna.**

Svemir i ja organizirali smo *Vrata mira* **i pleli smo kroz park neke mreže na koje su ljudi kvačicama vješali poruke. To je bilo prekrasno! Vojnici su dolazili, pisali su poruke. Kao jedine negativne situacije sjećam se nekog od tamošnjih birtijaša, prošao je s klincem od pet godina i rekao "mene boli kurac, ja i onako švercam oružje", i otišao je do svojeg džipa** *Cheerokee* **(to je bio jedan od rijetkih džipova** *Cheerokee* **u to vrijeme), a mi smo ostali u šoku. A kako se Svemir preko Komaje povezivao i s Hare Krishnama, imali smo onu veliku procesiju kroz cijeli grad...**

Znači, to je bio neki rez, u kojem su još uvijek postojale nade da ćemo nešto zaustaviti, i onda trenutak kad više nismo imali što zaustaviti, nego smo počeli ljude koji nisu htjeli biti u ratu švercati preko granice...

Sjećam se i seminara, kojih smo imali jako puno u to vrijeme; dolazili su ljudi iz Njemačke, iz San Salvadora... Sjećate se? Imali smo tečajeve medijacije, mirovnih akcija na ulici... koje su držali baš ljudi koji su dolazili iz drugih kriznih zona, koji su nas učili konkretno.

Tihomir Ponoš: Možda bi bilo zgodno da netko, recimo, počne razmišljati o tome kako se otišlo u Kumrovec, s kojim novcima. Tamo je bio Centar za obuku hrvatske vojske. Zašto baš Kumrovec, zašto ne recimo Trakošćan ili nešto drugo? I kako su uspostavljani kontakti, to što je Boris sad spomenuo, jer kad se uzme cijela ona arhiva,

Tu je jedna stvar koja nas je na početku Antiratne kampanje dijelila na muškarce i žene. Zato što smo nakon svih sastanaka mi frajeri, koji smo bili vojni obveznici, morali odlučiti kako se prema tome postaviti. U to vrijeme mislim da sam već bio mobiliziran i da sam negdje imao zeengeovsku uniformu, koja i dan danas neraspakirana stoji na tavanu, jer ja sam dezerter, nisam bio u ratu. Sjećam se tih diskusija da smo mi frajeri ostajali duže nakon sastanaka jer šta sad, o.k., sve smo dogovorili, super je, radit ćemo ovo-ono, a kaj sad ak ja i ti moramo sutra otić', mislim ak' nas zovu?

Brošura "Tko vodi specijalni rat" u izdanju *Svaruna*, 1988.

Pridruži se kampanji protiv rata!

Odbor antiratne kampanje je neformalno udruženje organizacija i pojedinaca iz cijele Jugoslavije, koji žele pridonijeti zaustavljanju oružanih sukoba. Kolektivni i individualni članovi/članice upisuju se popunjavanjem pristupnice, čime izjavljuju da su suglasni sa ovom Poveljom. Odbor nema izvršne organe i služi za koordinaciju djelovanja na nivou grada, regije, republike ili Jugoslavije.

Informativni centar antiratne kampanje nalazi se u Zagrebu. Prema mogućnostima, kasnije će se osnovati informativni centri u raznim gradovima.

POVELJA ANTIRATNE KAMPANJE

Kako god budu riješeni današnji sukobi, ljudi će na ovim područjima nastaviti živjeti zajedno. Svima nam je potreban mir, svi moramo raditi na razvoju demokracije i postizanju ekonomskog, socijalnog i ekološkog blagostanja. Interesi su nam isti, rat i nasilje svima donose štetu.

Građani svih republika i pripadnici svih naroda moraju, bez obzira na sve teškoće, održati i razvijati međusobnu komunikaciju i suradnju na obostrano korisnim projektima. Dio smo suvremene Evrope u kojoj državne granice sve više spajaju, a ne razdvajaju pojedince i narode. Vlade i druga državna tijela imaju ograničenu funkciju i domet. Oni ne mogu biti ekskluzivni zastupnik naših interesa.

Mi, građani naših republika, građani Evrope i svijeta, odlučno odbacujemo nasilje i rat. Komunicirati ćemo i surađivati bez obzira na razlike u političkim opredjeljenjima i bez obzira na to kako budu riješeni odnosi među republikama. Svaki za sebe i svi zajedno, na lokalnom, regionalnom ili globalnom nivou, suprotstavljati ćemo se onima koji pozivaju u rat i zalagati se za slobodu, pravdu i blagostanje za sve.

PRISTUPNICA ODBORU ANTIRATNE KAMPANJE - ORGANIZACIJE I POJEDINCI

Naziv organizacije ili ime i prezime

pošt. broj | **grad** | **republika**

adresa | **osoba za kontakt**

✆ | **fax.** | žig

Pristupnicu (sa naznakom "za antiratnu kampanju) poslati na adrese:

ZELENA AKCIJA ZAGREB
41000 Zagreb, Radnička c. 22, p.p. 876
tel. 041/610 951 fax. 041/612 615

ili

DRUŠTVO ZA UNAPREĐIVANJE KVALITETE ŽIVOTA
41000 Zagreb, Ilica 72, p.p. 117
tel. 041/426 352 fax. 041/428 771

Povelja Antiratne kampanje uz pristupnicu

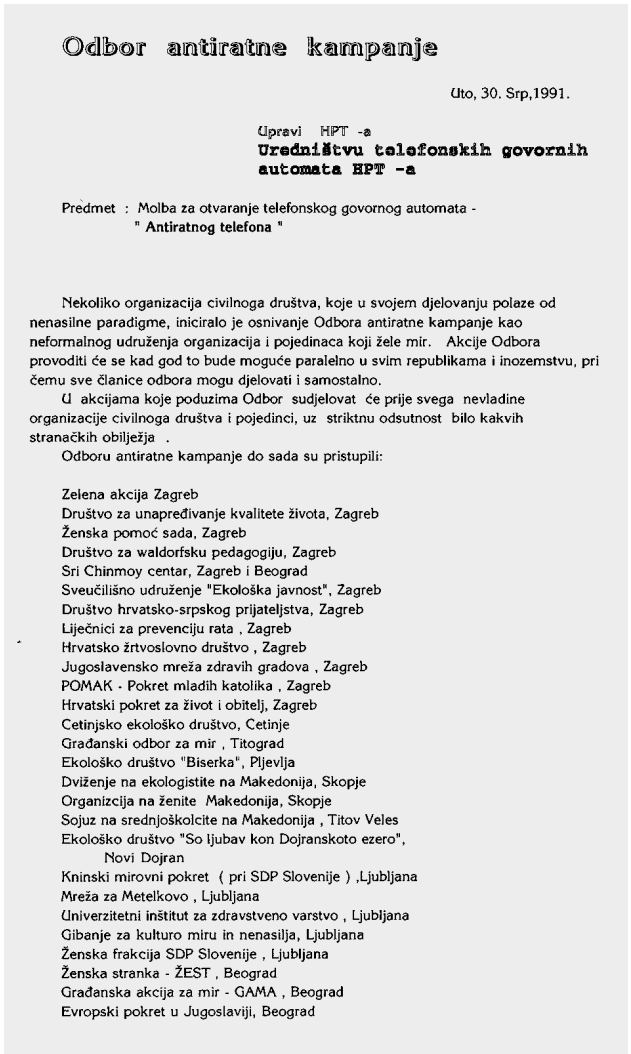

Odbor antiratne kampanje

Uto, 30. Srp,1991.

Upravi HPT -a
Uredništvu telefonskih govornih automata HPT -a

Predmet : Molba za otvaranje telefonskog govornog automata -
" Antiratnog telefona "

Nekoliko organizacija civilnoga društva, koje u svojem djelovanju polaze od nenasilne paradigme, iniciralo je osnivanje Odbora antiratne kampanje kao neformalnog udruženja organizacija i pojedinaca koji žele mir. Akcije Odbora provoditi će se kad god to bude moguće paralelno u svim republikama i inozemstvu, pri čemu sve članice odbora mogu djelovati i samostalno.

U akcijama koje poduzima Odbor sudjelovat će prije svega nevladine organizacije civilnoga društva i pojedinci, uz striktnu odsutnost bilo kakvih stranačkih obilježja .

Odboru antiratne kampanje do sada su pristupili:

Zelena akcija Zagreb
Društvo za unapređivanje kvalitete života, Zagreb
Ženska pomoć sada, Zagreb
Društvo za waldorfsku pedagogiju, Zagreb
Sri Chinmoy centar, Zagreb i Beograd
Sveučilišno udruženje "Ekološka javnost", Zagreb
Društvo hrvatsko-srpskog prijateljstva, Zagreb
Liječnici za prevenciju rata , Zagreb
Hrvatsko žrtvoslovno društvo , Zagreb
Jugoslavensko mreža zdravih gradova , Zagreb
POMAK - Pokret mladih katolika , Zagreb
Hrvatski pokret za život i obitelj, Zagreb
Cetinjsko ekološko društvo, Cetinje
Građanski odbor za mir , Titograd
Ekološko društvo "Biserka", Pljevlja
Dviženje na ekologistite na Makedonija, Skopje
Organizcija na ženite Makedonija, Skopje
Sojuz na srednjoškolcite na Makedonija , Titov Veles
Ekološko društvo "So ljubav kon Dojranskoto ezero", Novi Dojran
Kninski mirovni pokret (pri SDP Slovenije) ,Ljubljana
Mreža za Metelkovo , Ljubljana
Univerzitetni inštitut za zdravstveno varstvo , Ljubljana
Gibanje za kulturo miru in nenasilja, Ljubljana
Ženska frakcija SDP Slovenije , Ljubljana
Ženska stranka - ŽEST , Beograd
Građanska akcija za mir - GAMA , Beograd
Evropski pokret u Jugoslaviji, Beograd

Dopis s molbom za otvaranje telefonskog govornog automata, 30. srpnja 1991.

koja je i nama dana na uvid da se malo pripremimo, jasno je da od početka ima dosta inozemnih kontakata i da su dvosmjerni?

Nela Pamuković: **Sad kad se o tome govori, vidi se da se toliko toga događalo istovremeno. U jedan mjesec se toliko desilo da je teško to rekapitulirati. Cijela ta antiratna politika je bila neartikulirana u početku, samo neka želja za mir, i onda je došao** *reality check***, prva uzbuna, pa onda strah od mobilizacije i, u krajnjoj liniji, što se tiče činjenica, blokiranje kasarni! Kako je već rekla Aida, kod nas na SOS telefonu se to primijetilo, od toga da smo imali masovno potpisivanje Povelje, do toga da je nakon te prve uzbune došlo do razlika. I mi smo cijelu tu jesen i zimu provele u velikim raspravama, plakanju, na sastancima u skloništima, ne znam ni ja, do maja '92., kad smo se potpuno razdvojile. To pokazuje kakav je bio stav prema Antiratnoj kampanji. Od nečega vrlo apstraktnog, što svi mogu prihvatiti, do ovih konkretnih stvari. U vezi s ovim što je rekao Boris, prigovor savjesti bio je jedna od prvih konkretnih aktivnosti Antiratne kampanje, a ujedno i zadnja. Jer zadnji ured Antiratne kampanje bio je u Gajevoj i tu je ostao jedino projekt prigovora savjesti, svi drugi su se već bili razdvojili u posebne organizacije.**

Zlatko Pejić: **Želio bih malo** *resetirati* **sam taj početak, jer mislim da nije baš točno da nismo znali što želimo raditi.**

Tihomir Ponoš: Vi ste najavili da vam je početak urezan?

Zlatko Pejić: **Da. Evo šta se desilo. Pravi povod i nekakav stvaran nagovještaj desio se to jutro. BBC je obznanio da avioni nisko lete iznad nuklearke u Krškom i da se bombardira autoput. Nazvao sam Mikašinovića, možda ga se sjećate, i rekao "čuj, idemo autom tamo, idemo vidjeti što se to dešava". Krenuli smo, došli do Krškog, vidjeli nuklearku, naišli na tenkove, naletjeli na teritorijalce u borbenim rovovima. Onda smo se morali sakriti jer je počela pucnjava, zatim je krenulo bombardiranje, i tada smo se počeli tresti od straha i shvatili da je to rat! Vraćamo se u Ilicu 72 i sazivamo sastanak programskog odbora Društva, ljudi su se odmah okupili, jer tadašnje jutarnje vijesti u Hrvatskoj nisu govorile o tome što se dešava u Sloveniji. Dogovorili smo se da treba nešto učiniti, treba nazvati Zelenu akciju. U tom istom trenutku mene Oštrić zove i kaže "Ej, znaš, imamo** *draft* **Povelje mira, il' nešto takvo, poslat ću ti, pa evo vidite što vi mislite, da se uskladimo...". Jedna od početnih ideja bila je sigurno fantastična, ali teško ostvariva, a to je da se stvori mreža organizacija u cijeloj Jugoslaviji, i da ta mreža kao takva jača i pokuša stvoriti nove, drugačije uvijete. Naravno, idealistički, ali tada se okupljalo vrlo šaroliko društvo, i svi ti ljudi zaista su iskreno razmišljali o miru. To je bilo i vrijeme kad se još vjerovalo da se nešto i može učiniti. Iako se signale rata već naslućuje. Tada se kroz niz sastanaka afirmira ideja da se Povelju nosi** Tuđmanu **i** Miloševiću **na potpis. Odlazak kod Tuđmana je bio ugodan, on je čak i potpisao Povelju...**

Tihomir Ponoš: Jedan od 'osnivača'!

Zlatko Pejić: **To je najgori trenutak u mojem životu, jer formalno se morate rukovati... izašla je fotografija u novinama gdje se ja rukujem s Tuđmanom, što mi je potpuno srušilo dignitet! Svi se sjećaju fotografije, ne povoda. U isto vrijeme, jedna druga ekipa odlazi u Beograd da Slobodan potpiše povelju, no, Milošević nije ni primio delegaciju...**

(Dobacivanje: Naravno!)

Htjela bih nešto reći i o kontinuitetima i o diskontinuitetima, o tome da smo već u Svarunu zagovarali prigovor savjesti, da smo i 1990., prije nego što smo uopće pokrenuli Antiratnu, znali da će postojati potreba da dalje zagovaramo prigovor savjesti, da smo, pošto smo i u vrijeme kad je funkcionirala JNA tražili stvaranje mogućnosti za civilno služenje, u vrijeme kad je pripreman Ustav Republike Hrvatske poslali prijedlog da se svakako uvrsti pravo na prigovor savjesti! Tada su u grupi koja je pisala Ustav, Šeks i drugi velikodušno usvojili taj prijedlog u članak 47.

Zlatko Pejić: **Tog trenutka Tuđman se osjeća poniženim, povrijeđenim, jer smo ga mi navukli na jednu gestu koja je pokazala da je on** *sissy*, **da nije frajer. Ali to je svakako bio simpatičan pokušaj, koji je, danas je očito, u svim dimenzijama bio naivan, ali i emocionalan i snažan! Proizašao je iz stvarne želje da se nešto mijenja. U tom trenutku se dešavaju nevjerojatne stvari, iz svijeta se javljaju ljudi koji bi rado došli... Sjećam se Talijana koji su dolazili, hrpetina Talijana, molili smo ih da ne dolaze...**

(smijeh, žamor, dobacivanje: 'ratni turizam')

Zlatko Pejić: **Takvih 'turista' je bilo puno, no, s druge strane, mi smo osjećali da se tako povezujemo sa svijetom, bez obzira koliko je to sve bilo apsurdno. I onda dolazi Kumrovec! Kumrovec je inače godinu dana prije toga organiziralo Društvo (za unapređenje kvalitete življenja), kao redoviti događaj u onoj Školi, klasičan seminar o stilu življenja, ekologiji, makrobiotici i sl.**

Na taj su seminar dolazili ljudi iz svih krajeva Jugoslavije, oko 180 njih, plus Antiratna kampanja. Dakle, to je bio sedmodnevni seminar u koji su bili uključeni i taj skup i dva dana Antiratne kampanje. Naravno, oni koji su dolazili iz Srbije imali su problema u dolasku. Atmosfera je bila interesantna, jer imate mlade ljude iz svih krajeva Jugoslavije, i Antiratnu kampanju koja pokušava artikulirati nekakav pokret. Tada se pojavila jasna odrednica da Antiratna kampanja ne može biti koalicija nevladinih organizacija u cijeloj Jugoslaviji, nego da se mora formirati stvarna organizacija. Za što je, naravno, trebalo vremena.

Milena Beader: **Za neke od nas, koji/e smo u osamdesetim godinama bili mladi/e, te su godine, to vrijeme, to otvaranje, za nas odigrali važnu ulogu u našoj strasti za aktivizmom – iako su nas već tada pratile tadašnje tajne službe. Za neke od nas, to je bilo ishodište. To je bio Svarun, to su bile razne druge, neformalne inicijative poput TTB (Train Toilet Band). Znam da je poslije čak i Stojedinica na neki način 'ukrala', prisvojila, te naše akcije. To je bilo nešto između 'pobunjeničke umjetnosti' i građanskog aktivizma. Sjećam se da smo planirali i izvodili razne akcije, npr. 'nijeme demonstracije' koje su krenule s tadašnjeg Trga Republike – današnjeg Trga bana Jelačića, neki su ljudi napravili jako dobre umjetničke fotografije s tih demonstracija koje smo kasnije prilikom jedne tribine u Studentskom centru u Savskoj našli odložene po kutovima Francuskog paviljona. Možda ih netko od vas ima, to bi bilo dobro skupiti... Smatram da je i to na neki način pretpovijest Antiratne kampanje.**

Svemir Vranko: **Na sastanku u Ilici 72, imali smo različite teme, sve što se ticalo aktivizma. Zanimljivo je da su se počele okupljati neke duhovne zajednice, tu je bio i** Robert Schwartz **iz Sri Chinmoy grupe, i zajedno s Robertom došli smo na ideju da napravimo projekt, prvi konkretni akcijski projekt Antiratne kampanje. To su bila** *Vrata mira* **u Tkalčićevoj ulici. Jedna stara, srednjovjekovna gradska vrata smo odredili kao prolaz i prostor gdje ćemo redovito, jedanput tjedno održavati koncerte za mir.**

Od oko sredine kolovoza 1991. počeli smo redovito održavanje koncerata *Vrata mira* **i u sklopu te prve javne akcije Antiratne kampanje su nastupili članovi različitih duhovnih grupa: Sri Chinmoy, Komaja, Sai Babina pjevačka zajednica, kršćanske glazbene grupe, vokalni sastav Gaudeamus iz Križevaca i drugi. Nakon početka zračnih uzbuna koncerti** *Vrata mira* **su se nastavili u zatvorenom prostoru crkve Sv. Martina u Vlaškoj ulici 35 u Zagrebu.**

Uz to je išlo i pisanje poruka za mir. Pozivali smo građane, naše prijatelje, da dođu i pišu te poruke. S druge strane, Zlatko je koordinirao međunarodni aspekt tog projekta, u

Stvar je bila samo u tome da su neki od nas vidjeli da ljudi zapravo masovno srljaju u destrukciju kakva je rat, nesvjesni što će se dogoditi. U prvom ili drugom broju *ARKzina* napisao sam mali esej o ljudskom pravu na strah. Dakle, svatko ima pravo iz straha nestati, pobjeći od toga ludila, i da mu se ne smije ništa dogoditi. Naprosto, to je također temeljno ljudsko pravo!

kojem smo od svjetskih vođa tražili da nam pošalju svoje poruke za mir. Pa smo tako dobili poruku od Dalaj Lame**, i više drugih, i na kraju smo zamislili da poruke koje su stigle uklešemo u kamene ploče i postavimo ih uz ta** *Vrata mira*. **Nažalost, to si nikako ne mogu oprostiti, nismo uklesali poruke mira na mramorne ploče i postavili ih u pločnik kod** *Vrata mira*, **iako je već bio dogovoren i klesar, i dobili smo dozvole od Grada i sve ostalo! Možda čak to učinimo!**

Nenad Zakošek: **Bio sam uključen u jednom velikom dijelu međunarodnih aktivnosti, i pokušavam rekonstruirati koje su od tih aktivnosti bile u vezi s Antiratnom kampanjom. Kako sam bio vezan s Njemačkom, zbog studija u Njemačkoj prije, bio sam povezan s mnogim njemačkim mirovnjacima. Nijemci su imali strahovito razvijenu mirovnu scenu, imali su '80-ih godina mirovni pokret protiv raketa Pershing, Zeleni su doživljavali veliki uzlet. Ne sjećam se točno koje su se grupe mirovnjaka povezivale s nama, sjećam se da je sudjelovala** Christine Schweitzer**, dolazili su iz religiozno nadahnutih grupa ili su bili sekularni mirovnjaci. Pozvali su jednu delegaciju iz Hrvatske na turneju u kojoj smo trebali govoriti o stanju u tadašnjoj Jugoslaviji. U svibnju '91. godine, taman za vrijeme referenduma u Hrvatskoj, koji je održan, ako se ne varam, 19. 5., bili smo u Frankfurtu, Berlinu... u nekoliko gradova. Bilo je jako zanimljivo jer smo s jedne strane imali njemačku podršku, s druge strane su nas Srbi koji su živjeli u tim njemačkim gradovima doživljavali kao one koji dolaze iz Hrvatske... Sudjelovao sam u tome s** Mirom Ljubić Lorger **i** Nikolom Viskovićem**.**

Tihomir Ponoš: On je bio saborski zastupnik!

Nenad Zakošek: **Točno, bio je zastupnik Zelene akcije!**

Miroslav A. Kiš: **Bio je zastupnik pola-pola, imao je mandat Zelene akcije Split i SDP-a!**

Nenad Zakošek: **Zanimljivi su bili ti kontakti s njemačkim mirovnjacima s druge strane i to neugodno iskustvo sa Srbima s druge. Iako su nas, koliko se sjećam, napadali i hrvatski nacionalisti, osobito u Berlinu smo doživjeli da su nas napadali i s jedne i s druge strane!**

Drugo, htio sam postaviti pitanje u vezi s dinamikom. Očito je u početku Antiratna nastala s Poveljom kao ideja mreže. Nisam znao da je i Dalaj Lama poslao poruku mira, nisam znao da je Tuđman potpisao, ali poanta je bila da su potpisivali i pojedinci i organizacije iz čitave Jugoslavije!

Vesna Teršelič: **I Europe!**

Nenad Zakošek: **Od početka smo bili Antiratna kampanja, a u jednom trenutku smo dobili taj 'H', a ne znam kada! Dakle, od ARK-a smo postali ARKH!**

Aida Bagić: **U desetom mjesecu...**

Nenad Zakošek: **O.K., dakle tu je došlo do promjene! To je naprosto bilo neminovno, jer se očito raspala dotadašnja država.**

U vezi sa Slovenijom, kad imamo na umu hrvatske događaje, zaboravljamo koji je zapravo šok bio sa slovenskim razdobljem! Premda su se Plitvice već bile dogodile, dogodilo se i Borovo, ali su doživljeni kao incidente nekih lokalnih četnika, da tako kažem. Akcijom JNA u Sloveniji prvi je put došlo do rata. Sjećam se kako sam gledao te slike i mislio "jadni Slovenci", a nisam znao što se nama sprema. Taj slovenski rat je očito bio neposredni povod da se napiše tu Povelju.

Nekad nam se zna desiti da naknadna sjećanja potisnu ona prethodna, i zato je jako važno da sačuvamo redoslijed. Jer, u svibnju ni-

Ja bih rekla da se u rujnu, listopadu i studenom apsolutno smanjuje naš krug. Kako se približava pad Vukovara, mi padamo na jako malen broj, i apsolutno jasno ulijećemo u ulogu izdajica. Tu se onda lome stvari, rekla bih i u ženskim organizacijama i unutar *Zelene akcije*.

smo znali što će se dogoditi u kolovozu, u kolovozu nismo znali što će se dogoditi u rujnu... Perspektiva se strašno brzo mijenjala.

S obzirom na ovu opću atmosferu pacifizma, krajem '90-ih godina sudjelovao sam u jednom srpsko-hrvatskom istraživačkom projektu. Uzeli smo *Politiku* **i** *Vjesnik* **iz '91. i rađena je vrlo detaljna analiza sadržaja. To je poslije objavljeno i u Zagrebu i u Beogradu, i na engleskom i na hrvatskom, odnosno srpskom. Pokazalo se da se '91. godina, što se hrvatskih medija tiče, dijeli u tri jasno odijeljena razdoblja. Prvo je razdoblje bilo zaključno s Plitvicama, gdje je Hrvatska strahovito inzistirala na mirovnjaštvu; to je i bio čak diskurs, dakle tu su Hrvati bili miroljubivi. Nakon Plitvica, a onda i Borova i tako dalje, do rujna je trajalo razdoblje u kojem je bio prisutan diskurs žrtve: Hrvatska je bila žrtva, mi smo bili ugroženi. Mislim da se Tuđman užasno i bojao, on je bio protiv bilo kakvog većeg angažiranja. To se vidjelo i u nazivima koji su još uvijek korišteni, nije se govorilo 'srbočetnici', govorilo se o protivnicima, a taj radikalni nacionalistički diskurs kreće tek od rujna. Znači, tu dolazi do potpunog obrata i odjednom, u novinama kao što su** *Vjesnik* **nema više ništa od mirovnjaštva, sad se odjednom protivnika potpuno dehumanizira, rabe se još samo stereotipi. Riječ je o naknadnom analitičkom uvidu koji međutim pokazuje kako se perspektiva te '91. godine strahovito brzo mijenjala, i kako je određena vanjskim događajima. I to je važno, jer teza je bila da su mediji huškali. Ja mislim da su mediji u Srbiji vjerojatno odigrali jednu u politici fatalnu ulogu, u prepariranju stvarnosti, ali da su u Hrvatskoj zapravo kaskali, barem do rujna. Nakon rujna, uloga koju su odigrali** *Globus,* **ali i HTV, već je sasvim druga stvar.**

Tihomir Ponoš: Molim vas da ne zaboravite one važne stvari. Uvijek je važno pitanje tko vam je davao novac, kako ste komunicirali... Imate na jednom od sastanaka Odbora plan putovanja za studeni i prosinac. To je bilo dosta putovanja, znači postojao je niz aktivnosti...

Vesna Teršelič: **Osvrnula bih se na neke prijelomne trenutke, mada donekle iz naknadne pameti. Mislim da je bitan trenutak proglašenja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske. baš taj dan posjetili su nas zeleni europski parlamentarci i sjećam se kako su me pitali što će biti. Vizualno se sjećam gdje sam sjedila, kakvo je bilo svjetlo i kako tada počinjem razmišljati što zapravo očekujem, i te praznine koja se otvara... I** *post festum* **će se zapravo pokazati da se tu sve otvara prema intenzivnijem ratnom sukobu. I za dvadesetak dana, ma i prije, za dva tjedna, mi imamo Povelju, i počinjemo se organizirati.**

Htjela bih nešto reći i o kontinuitetima i o diskontinuitetima, o tome da smo već u Svarunu zagovarali prigovor savjesti, da smo i 1990., prije nego što smo uopće pokrenuli Antiratnu, znali da će postojati potreba da dalje zagovaramo prigovor savjesti, da smo, pošto smo i u vrijeme kad je funkcionirala JNA tražili stvaranje mogućnosti za civilno služenje, u vrijeme kad je pripreman Ustav Republike Hrvatske poslali prijedlog da se svakako uvrsti pravo na prigovor savjesti! Tada su u grupi koja je pisala Ustav, Šeks i drugi velikodušno usvojili taj prijedlog i u članak 47. stavili pravo na prigovor savjesti. Po njemu je kasnije nazvana Unija 47. Na to smo se onda uvijek pozivali i govorili da se u Hrvatskoj garantira pravo na prigovor savjesti. Dugo nije postojalo ništa, samo to, tako da smo taj članak jako dobro zapamtili, jer je život značio.

Tihomir Ponoš: Vi ste već '91. obratili Ustavnom sudu?

Vesna Teršelič: **Tako je! Mi smo dakle 1990. aktivno sudjelovali u raspravi o Ustavu i taj**

Puno nam je značio kontinuitet povezanosti s mirovnim incijativama iz Slovenije, s *Mirovnim institutom*, s Markom Hrenom. U Kumrovec su došli i prijatelji iz Slovenije, uspjela je doći jedna kolegica iz Novog Sada, pa iz Bosne, ali posebno nam je puno značila ta suradnja s inicijativama iz Slovenije, a i to da su oni imali otvorena vrata prema svjetskim mirovnim mrežama. Tu nam je *War Resisters' International* odmah izašao u susret, jer kad smo u Kumrovcu artikulirali što to nama treba, upotrijebili smo čarobne riječi "nenasilno rješavanje sukoba".

naš prijedlog je usvojen. 1991. smo prosvjedovali kad god se pokušalo ograničiti to pravo. Stalno smo vodili bitku oko toga da se ono ne može ograničiti. Jer se u kasnijim propisima ograničavalo pravo formulacijom "priznat će se pravo na prigovor savjesti do tog i tog datuma", a naš je argument bio vrlo jednostavan: to se pravo ne može ograničiti jer netko može spoznati prigovor savjesti preko noći. Zato smo se obratili Ustavnom sudu.

Miroslav A. Kiš: **Zanimljivo je to da smo u izbornom programu Evropske zelene liste mnogo toga definirali. Toplo preporučam da se pogleda sve te dokumente!**

Vesna Teršelič: **Puno nam je značio kontinuitet povezanosti s mirovnim inicijativama iz Slovenije, s Mirovnim inštitutom, s** Markom Hrenom**. U Kumrovec su došli i prijatelji iz Slovenije, uspjela je doći jedna kolegica iz Novog Sada, pa iz Bosne, ali posebno nam je puno značila ta suradnja s inicijativama iz Slovenije, a i to da su oni imali otvorena vrata prema svjetskim mirovnim mrežama. Tu nam je War Resisters International odmah izašao u susret, jer kad smo u Kumrovcu artikulirali što to nama treba, upotrijebili smo čarobne riječi 'nenasilno rješavanje sukoba'.**

Tihomir Ponoš: Da li se govorilo o nekoj vrsti strateškog planiranja?

Vesna Teršelič: **Apsolutno! To se tako nije onda zvalo, ali smo mi...**

Tihomir Ponoš: Naravno da se to tako nije zvalo!

Vesna Teršelič: **...ali smo mi lijepo artikulirali:** *ARKzin***, direktna zaštita ljudskih prava, nenasilno rješavanje sukoba. Poslali smo onda pismo** *War Resistersima* **i rekli im "pošaljite nam nekoga tko će nam objasniti što je nenasilno rješavanje sukoba!", na što su oni brzo odgovorili da dolaze** Christine Schweitzer **i** Kurt Südmersen**. Onda su nama Christine Schweitzer i Kurt Südmersen poslali pismo u kojem su u dvadesetak točaka napisali što bi nama moglo trebati i sugerirali da mi njima sad kažemo što nama treba. Recimo: medijacija, pregovori, nenasilna komunikacija, dakle oni su to razradili na jednoj stranici, na što smo mi mogli odgovoriti samo "treba nam sve to!". Jer, naprosto nismo uopće znali što nas oni pitaju! Trebali smo naučiti neku abecedu, i oni su došli, održali prvu radionicu, nakon njih su dolazili još brojni ljudi...**

Tihomir Ponoš: Dobro, niste imali utakmice u nogama!

Vesna Teršelič: **Nismo imali utakmice u nogama. Osim u prigovoru savjesti! A što se para tiče, Zeleni, dakle, europski parlamentarci iz različitih zemalja znali su što se zbiva. Oni su nas nekako i gledali, i pratili, i pitali... I u Kumrovec su došli Zeleni iz Italije,** Paolo Bergamaschi**, koji je i danas aktivan....**

Tihomir Ponoš: To nisu oni Talijani koje ste molili da ne dođu?

Vesna Teršelič: **Ne, postoje različiti! Bilo je informiranih, a i onih koji su bili posve izgubljeni u svemiru. Talijanski Zeleni su nam jako brzo donijeli i prvi kompjutor, to je sve zapravo išlo brzo. Bili su vrlo konkretni i oni, Kvekeri, Kommitee für Grundrechte und Demokratie...**

Rekla bih da su mirovnjaci razumjeli da će nama brzo i konkretno trebati neke stvari. Mislim da je i prvi ili nulti broj *ARKzina* **prelomljen na tom našem kompjutoru. Nije? Ispravi me!**

Vesna Janković: **Prvi broj** *ARKzina* **je prelomljen u redakciji** *Globusa* **u kojoj je tada Mak radio.**

Sad sam se sjetila koliko mi nismo na početku znali što sve možemo. Ali ono što je bilo najvažnije na početku stvarno je bilo vrijednosno. To što smo zajedno rekli, e sad je rat, ali mi ipak ne odustajemo od nenasilja, niti odustajemo od komunikacije sa svojim prijateljima u Beogradu, u Crnoj Gori, bilo gdje.

Nela Pamuković: **Zanima me što bismo, gledajući iz današnje perspektive, učinili '91.**

Kruno Kardov: Koje su bile točke neslaganja? Netko je već spomenuo da je deveti mjesec bio trenutak kada su neke organizacije ili napustile inicijativu, ili su neke nove došle. Koje su bile točke neslaganja u ovom razdoblju pokretanja inicijative koja je, koliko sam vidio, obuhvatila otprilike tri segmenta: zelene, feminističke ili ženske organizacije i duhovne organizacije? Također, da li je ta mirovna priča nastala iz tih različitih silnica ili je postojala kao samostalna inicijativa pored ovih triju? I koje su unutar toga bile točke neslaganja da su neke organizacije nestajale, da li je u toj dinamici u toj prvoj godini došlo do nekakvih temeljnih izmjena koje su onda usmjerene na cijele te inicijative?

Boris Bakal: **U to vrijeme dok se događa sve sa Antiratnom kampanjom, mi tajno montiramo filmove u Školi narodnog zdravlja Andrija Štampar. To je naime bio tajni laboratorij svih umjetnika grada Zagreba, jer se tamo moglo raditi besplatno, tamo su radili neki naši najpoznatiji mladi montažeri i oni su nam omogućavali da, kad Andrija Štampar završi svoj rad, montiramo tamo. U to vrijeme s fronte dolaze materijali koje snima Lederer, koje snimaju drugi ljudi. Te materijale se ne smije pustiti na televiziji. Vijesti su bile frizirane. I u Srbiji, a i ovdje; krvi nije bilo toliko, nije liptala, ali je krvi bilo i materijali su dolazili s time. I ti materijali su evidentno govorili o jednom ratu drukčijem od onoga koji smo imali mi u Zagrebu. U Zagrebu tog rata nije ni bilo. Što se tiče financiranja treba shvatiti da su mnoge stvari bile jako neformalne, da smo mi svi koristili svoje kanale, svoja putovanja. Bio sam pozvan na Steierische Herbst Festival, najveći festival u Austriji, i tamo sam odnio te materijale koje se nije smjelo pustiti nigdje u Hrvatskoj, prikazao sam ih i održao veliko predavanje na kojem su me napadali i hrvatski i srpski nacionalisti! Izvještaj o tome objavljen je u drugom broju *ARKzina*. Ako pročitate sve *ARKzine*, tamo su sve te stvari...**

A što se tiče razilaženja, rekao sam, činilo mi se da je uvijek postojala u početku neka razlika između onih koji su se mogli pozvati na prigovor savjesti, koji su tek tada išli u vojsku, i onih koji to nisu mogli. Ja sam bio komandir topa, iako top nisam vidio u vojsci! I ja nisam mogao uložiti prigovor savjesti kad sam već bio čovjek koji je nosio oružje! Tu su postojale razlike. A znam i što se događalo ljudima koji su se pozivali na taj član 47, što im se događalo na fronti. Druga su stvar neke organizacije koje zapravo više nisu htjele surađivati sa Srbima i Bosancima, i tu je nastao sukob.

Aida Bagić: **Ja bih govorila o točkama neslaganja. Rekla bih da je ključna točka neslaganja između onih koji su zajedno ušli u to antiratno i onda se razišli, bilo pitanje odgovornosti. To je najviše. Prvo, tko je odgovoran za drugu stranu, tu smo se recimo razilazile unutar ženskih organizacija. Neke od nas su smatrale da žene, feministkinje, nisu odgovorne za politiku Miloševićeva režima, a drugi dio je smatrao da i one trebaju snositi svoj dio odgovornosti, što god učinile, da zapravo nikad nije dovoljno. A onda je postojalo i pitanje odgovornosti vlastite strane. Kuda je išla linija homogenizacije? Naime, mi smo imali neprijatelja, ali neprijatelj nam tada nisu bili Srbi, nego nam je neprijatelj bila tadašnja Tuđmanova politika i kohezija naših grupa se isto zasnivala na tome da smo imali nekog neprijatelja. Raskol je nastupio jer je dio nas smatrao da postoji odgovornost hrvatske politike za rat, a dio je smatrao da nije bilo u moći Hrvatske usmjeravati ratna događanja na nekakav drugačiji način.**

Dodatno je unutar ženskih organizacija bilo drugih faktora po čemu smo se razilazile, za koje bih dodala da nisu imali nikakve veze

Kad se gleda teorije organizacijskog razvoja, to su bili sami počeci i naravno bilo je puno dilema. Ovaj ogranak ženskih organizacija je dobio puno više novaca. To si u pravu, Antiratna je uvijek dobivala jako malo.

s ideologijom. I ne samo unutar ženskih grupa, nego i zbog generacijskih razlika... Svašta je bilo...

A što se tiče financiranja, mislim da smo se oslanjali na različite privatne i manje privatne veze. Recimo, Vesna J. i ja smo na poziv išle u Njemačku sa ciljem da prikupimo pomoć za Antiratnu. Mi smo tamo govorile, a istovremeno se skupljalo novac za rad Antiratne kampanje. I kao što je Boris rekao, i to se zasnivalo na djelomično privatnim vezama, ali ne samo na tome; imalo je, recimo, veze s time da su Zagreb i Mainz bili, ne znam koliko već dugo, gradovi prijatelji.

Milena Beader: **Koliko se sjećam, povezanost s Mainzom postojala je po zelenoj Svarunskoj liniji i prije rata – neki/e od nas išli smo tamo u drugoj polovici 80-ih. Jeste li i vi išle u Mainz prije rata?**

Aida Bagić: **Da! Ivana Nana Radić poznavala je** Christiana Paula**, ja sam '89. bila na stipendiji u Mainzu... Dakle, to su sve bile nekakve privatne veze. Ali ne isključivo privatne!**

Vesna Teršelič: **Jer prije rata, dakle, prije 1990. bilo je uobičajeno da kad god se išlo na neki međunarodni događaj, recimo u vrijeme Svaruna, u vrijeme Helsinškog parlamenta građana (Helsinki Citizens' Assembly), primjerice na skup u Budimpeštu, u Beč, išlo se ili autostopom, ili se plaćalo kartu iz svog džepa. Jasno se sjećam da se 1990. prvi put dogodilo da nas je netko pozvao kao Zelenu akciju. Zvali su nas na skup poslije pada Željezne zavjese prvo u Beč, pa u Budimpeštu, pa u London... Uopće se nismo javili! Na kraju zove neki čovjek, prvi put u životu ga čujem, i kaže "A zašto se vi ne javljate, mi smo vas pozvali?", rekoh "Pa ne možemo, nećemo to moći platiti", a on kaže "Ne, ali mi bismo vama sve troškove platili". Totalni šok! Mislim, to da bi uopće postojala ta mogućnost, to je bilo nešto za što sam tada prvi put čula.**

Poslije je to postalo češće. I kod kontakta s mirovnim inicijativama, s kojima prije nismo imali toliko kontakata, to je išlo jako brzo i zbog toga što smo prije zagovarali prigovor savjesti, ulazili smo u svjetsku mrežu War Resisters International. Oni su imali svoje veze i organizacije koje su se odlučile za nas, recimo to je bila Gruppe für eine Schweiz ohne Armee (Grupa za Švicarsku bez vojske), oni su u nama prepoznali nekog sličnog i počinju investirati u inicijativu za koju im se čini da je bitna jer se opire ratu. Tada dolaze, šalju nam novce koje prikupe, zovu nas na događanja gdje se onda skupi neki novac. To je kombinacija prijateljskih veza i prepoznavanja po vrijednostima.

Ja bih rekla da se u rujnu, listopadu i studenom apsolutno smanjuje naš krug. Kako se približava pad Vukovara, mi padamo na jako malen broj, i apsolutno jasno ulijećemo u ulogu izdajica. Tu se onda lome stvari, rekla bih i u ženskim organizacijama i unutar Zelene akcije.

Na Novu godinu odlazimo u Gajevu. To vrijeme je već ispunjeno tenzijama, jer su u Upravnom odboru Zelene akcije ljudi koji su za Antiratnu i oni koji su protiv. To postupno postaje sve glasnije, mi postajemo problem, i neki od nas onda odlaze s Antiratnom. S time da ja ostajem povezana sa Zelenom akcijom, ali to su kao dva identiteta. Preko dana sam u Antiratnoj i onda ponekad navečer svratim u Zelenu akciju, ali ipak postoji neka sumnja da su naše aktivnosti izdajničke. Zato što ne zagovaramo oružanu borbu. Mada mi ne kažemo "Hrvatska se nema pravo braniti!" Ali, istovremeno kažemo da je nenasilje nešto što je potrebno i da treba postojati i prostor za nenasilni put, uz ovaj oružani put.

Miroslav Ambruš Kiš: **Mogu li samo pitati kada smo prešli u Tkalčićevu?**

Raskol je nastupio jer je dio nas smatrao da postoji odgovornost hrvatske politike za rat, a dio je smatrao da nije bilo u moći Hrvatske usmjeravati ratna događanja na nekakav drugačiji način.

Odbor antiratne kampanje

POZIV NA DRUŽENJE

Dragi prijatelji!

U nedjelju, 25. kolovoza/avgusta u 12.oo sati naći ćemo se u parku ispred prolaza iz Kalčićeve ulice na Kaptol. Ostaviti ćemo prve antiratne poruke na ZIDU MIRA, a jedna od zagrebačkih duhovnih grupa održati će meditaciju za mir.

Sve koji žele duh mira i nenasilja osjetiti i podijeliti sa drugima, pozivamo da nam se pridruže!

Poziv na druženje kod Vrata mira 25. kolovoza 1991.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 ZAGREB, ILICA 72, P.P. 117
TEL. 041/426 352 ILI 610 951, FAX 041/428 771 ILI 610 951

Projektna grupa

PRIGOVOR SAVJESTI

Bilješke sa sastanka 5.11.1991.

Sastanku su prisustvovali: Ina Druter, Srđan Dvornik, Biljana Kašić, Zoran Oštrić, Tomislav Žerjavić.

Za ovu temu vlada veliko zanimanje, kako građana koji često nazivaju i raspituju se, tako i organizacija i grupa iz inozemstva. Posebno je važna pojava masovnog bježanja od mobilizacije i dezertiranja u Srbiji.

Situacija u Hrvatskoj: u nedavno donesenom Zakonu o obrani, pravo na prigovor savjesti predviđa se samo za nove regrute. Predviđena je prekršajna kazna za neodazivane na mobilizaciju do dva mjeseca zatvora, odnosno novčana kazna 10.000 do 100.000 dinara. To znači da se obveznika može zvati nekoliko puta uzastopce i svaki put kazniti.

Idemo na mogućnost zamjenske službe (civilna zaštitita, radna obaveza, humanitarni poslovi - npr. u staračkim domivima isl.).

1.) Inicijativa Ustavnom sudu da se ispita ustavnost ovih odredbi Zakona o obrani. (Srđan)

2.) Veza sa nekim advokatima koji bi zastupali ljude u ovakvim sporovima, kao i dali pravne savjete o raznim mogućnostima izvrdavanja i proceduri u slučaju građanske neposlušnosti (npr. mogu ga privesti samo policajci, ne i vojnici) (Silvije Degen - Biljana, Nikola Muslim - Zoran).

3.) Tražiti prijem kod ministra obrane i pokušati isposlovati razumni odnos, koji uredbom ministarstva. (Nakon što bude obavljeno 1. i2.).

4.) Pomoć onima koji žele emigrirati da pređu granicu i budu prihvaćeni u drugim zemljama.

5.) Poslati jedno informativno pismo o situaciji kod nas raznim organizacijama i grupama u svijetu koje se time bave. (Srđan)

6.) Organizirati konferenciju za tisak.

Što se tiče rizika koji se privlači na sebe javnim eksponiranjem, Srđan je primjetio da se, naprotiv, čovjek time štiti pred organima vlasti. Druga su stvar moguće prijetnje od strane ekstremista.

Bilješke sastavio:

Zoran Oštrić

Zapisnik projektne grupe Prigovor savjesti od 5. studenoga 1991.

Predsjedniku Tuđmanu Vasvija Oreščanin, predstavnica Pokreta za mir, zahvalila je na potpisivanju povelje JADRAN MIMICA

Povelja za mir

ŽELJKO PERATOVIĆ

U subotu u podne u Banskim dvorima, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman primio je delegaciju Narodnog mirotvornog pokreta za Jugoslaviju sa sjedištem u Bosanskoj Dubici. Nakon primanja dr. Tuđman potpisao je Povelju mira ovog pokreta u kojoj se od predsjednika Hrvatske i Srbije traži da učine sve što je u njihovim mogućnostima, kako bi se prekinuli ratni sukobi i deblokirala sredstva informiranja u zemlji.

Povelju je u subotu trebao potpisati i predsjednik Srbije Slobodan Milošević koji to, kako saznajemo, nije učinio. Naime, u isto vrijeme iz Bosanske Dubice, osim za Zagreb, jedna delegacija pokreta otišla je i za Beograd. S delegacijom u Zagreb došlo je i sedamdesetak sudionika Marša mira koji su na Trgu bana Josipa Jelačića održali skup za mir. Sudionici marša su nas obavijestili da bi ih došlo još više, da im netko nije ukrao dvije već kupljene cisterne benzina za autobuse. Inače, kažu, u Bosanskoj Dubici stalno su izloženi prijetnjama – »preporuča« im se da se okane takvih inicijativa.

Koordinator inicijativnog odbora Pokreta za mir – koji okuplja tridesetak mirovnih organizacija iz različitih krajeva – Vasvija Oreščanin, nakon potpisivanja povelje izjavila je: »Zadovoljni smo primanjem kod gospodina Tuđmana i time što je potpisao povelju. Predsjedniku smo rekli da narod ne želi ginuti, a da je to kako će Jugoslavija izgledati, stvar političara. Obavijestili smo ga o tome da mirovne organizacije žele okupljati sve ljudi kako bi se spriječilo dalje prolijevanje krvi. On nam je obećao suradnju i dodao da je Hrvatska za mir, ali ne pod cijenu gubitka bilo kog dijela svog teritorija«.

Predstavnica Mirovnog pokreta Srbije koja je prisustvovala primanju, Slavenka Ljubić smatra da je ovim učinjen korak k miru. Također je naglasila da je njihov pokret na nedavnom primanju kod potpredsjednika SFRJ Branka Kostića osudio njegov posjet Borovom Selu, zbog jednostranog gledanja na situaciju.

"Povelja za mir", *Ujesnik*, 18. kolovoza 1991.

Aida Bagić: **To je '92., proljeće!**

Vesna Janković: **Što se tiče točaka prijepora, bilo ih je nekoliko. Jedan od prijepora te jeseni bilo je pitanje angažmana na ljudskim pravima. Tada već počinju problemi stanara u stanovima bivše JNA. Otvara se pitanje trebamo li se kao mirovna inicijativa baviti time, jer ljudska prava zapravo otvaraju ovo pitanje koje je Aida spomenula, a to je pitanje odgovornosti hrvatske države prema vlastitim građanima.**

Miroslav Ambruš Kiš: **I za ratne operacije!**

Vesna Janković: **Sjećam se kako smo izletjeli iz ureda Zelene akcije. Nakon prvog-drugog broja *ARKzina* došla sam jedan dan u Zelenu akciju i zatekla Nanu Radić za kompjuterom, kako pregledava članke pristigle za sljedeći broj! Ulazim, a veli ona meni, "A što će tu tekst ovog Ujdijevca?", radilo se o tekstu Srđana Dvornika. I tu je onda krenulo pitanje odnosa prema Jugoslaviji i priča koja je kasnije pratila ARK, a i *ARKzin*, a to je priča jugonostalgije.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Etikete, hoćeš reći?**

Vesna Janković: **Etiketa jugonostalgije, a zatim i teže, poput Glavaševe koji je napisao da je *ARKzin* kratica za 'Arkanove zidne novine'. Postojala je i jedna druga točka konflikta, koja je meni sociološki zanimljiva, a radilo se o prijeporu između 'profesionalaca' i volontera. Na jednom sastanku u svibnju 1992. dio ljudi koji su volonterski sudjelovali u aktivnostima, smatrali su da bi trebalo ukinuti plaćanje. Nekolicina nas koja je svakodnevno radila u uredu, za što smo dobivali honorar, da bi dokazali svoju aktivističku predanost, rekli smo – radit ćemo i bez novca. Što je dovelo do kaosa u uredu. S druge strane otvaranje pitanja plaćanja govori o još uvijek početnoj fazi institucionalizacije ovog što se danas zove civilno društvo, odnosno o konfliktima koji su bili vezani uz nejasnu viziju toga u kojem smjeru treba ići.**

Milena Beader: **Vjerojatno je jedan od razloga i nepostojanje tradicije organizacija civilnog društva uopće – u onom smislu i obliku u kojem one postoje u nekim drugim zemljama. Doduše, među nama koji smo navodno bili 'plaćenici' nitko nije dobivao plaću, radili smo tamo 24 sata na dan, nismo imali ni zdravstveno ni mirovinsko osiguranje – zapravo su svi bili volonteri/ke. To su bili samo neki skromni honorari. Ali neki ljudi koji su možda bili 'situirani', vjerojatno su tada dobivali malu ili nikakvu plaću jer je bilo ratno vrijeme, pa su možda zbog toga smatrali da je to nekakav problem. Mislim da to ima veze i s jednim tipom intelektualnog aktivizma u '80-im, '70-im godinama u Jugoslaviji, u Hrvatskoj. Naime, jedan dio tih intelektualaca/ki imao je dobre poslove, u institutima i tako dalje. Možete reći da to nije bilo baš tako, ali uglavnom oni su imali dovoljno slobodnog vremena da se mogu u svoje slobodno vrijeme nalaziti, diskutirati i za to ne tražiti nikakav 'džeparac'. Možda su neki od njih i zbog toga smatrali svetogrđem da itko prima honorar za obavljanje aktivističkih poslova, iako je bilo jasno da neki ljudi ipak obavljaju posao koji je nužan za održavanje 'pogona' i da moraju taj posao obaviti dobro i profesionalno. Danas to, najčešće, više nije upitno.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Dakle taj konflikt o kojem Milena i Vesna govore – zapravo, jedna druga grupa ljudi je tražila da se ljudi manifestno odreknu novaca kao dokaz nekakve pravovjernosti. Naravno, nismo svi bili u istoj situaciji. Naprosto egzistencijalno.**

Milena Beader: **Baš nedavno, Vesna J. poslala je na listu jedan od zapisnika sa sastanka na Sljemenu, vezan uz razmatranje ovog 'konflik-**

Ono što je bilo važno u tom trenutku je uspostaviti vezu s međunarodnim organizacijama, institucijama, zato što nas ovdje nitko nije htio čuti, ali kad to dođe izvana, onda to postane važno. To je bila jako dobra taktika.

ta'. Nenad je bio osoba koja je imala super stav prema tome. Čini mi se da si u jednom trenutku rekao "ovi koji rade, pod navodnicima 'rade', trebali bi sami sjesti, raspraviti i predložiti rješenje tog problema i doći nama koji smo u Savjetu s prijedlogom". Znači da, možda i mi, 'plaćenici', nismo taj problem htjeli ili znali riješili ili za to nismo imali vremena od svakodnevnih poslova u uredu i hrpe delegacija...

Svemir Vranko: **Htio bih reflektirati na temu prigovora savjesti. Bila je održana tribina u KIC-u, u Preradovićevoj, s predstavnicima Ministarstva uprave, bio je** Marko Hren **iz Slovenije, i predstavnici Antiratne kampanje, na kojoj je javno prezentirana ideja prigovora savjesti. Nakon toga je Ministarstvo uprave odlučilo da će dati mogućnost prigovora savjesti i onim ljudima, muškarcima koji su prošli JNA, i za to je postojao rok od mjesec dana. U tom trenutku je Antiratna kampanja tu vijest poslala** *Radiju 101*, **koji ju je objavio, ali je bila samo jedna objava, jer su odmah nazvali iz Vlade i zabranili. Ja sam imao sreću da sam bio na izvoru te informacije pa smo** Srđan Dvornik **i ja podnijeli zahtjeve, kao prvi prigovarači savjesti na ovim prostorima. Nakon pet generacija, koliko seže sjećanje u prošlost moje obitelji po očevoj strani, a koji su svi bili u nekim ratovima, bio sam prvi koji je rekao "e ja neću ići u ovaj rat!". Nakon nekog vremena morao sam poslati neku dopunu tom zahtjevu, na kraju sam dobio crno na bijelo da sam u civilnoj službi Hrvatske vojske. U Križevcima, gdje sam bio prijavljen u vojnom odsjeku, nisu znali što bi s tom informacijom, nisu me nikad zvali u vojnu službu.**

Milena Beader: **Da, sjećam se da smo o tome raspravljali, kako sad civilna služba u Hrvatskoj vojsci! Ili je netko u civilnoj službi ili je u vojsci, ali da je netko u civilnoj službi u vojsci, to je bilo apsurdno.**

Ognjen Tus: **Možda je kasno, diskusija je sad već krenula u sasvim drugom smjeru. Htio sam samo reći da bi bilo dobro znati koje su to cifre bile koje smo mi dobivali tih prvih dana. Sjećam se kad smo dobili prvih hiljadu maraka, i da smo dali 500 maraka, čini mi se,** Šuri **jer je zvala sa svog privatnog telefona, a radilo se o pomoći izbjeglicama. Ono što je bilo važno u tom trenutku je uspostaviti vezu s međunarodnim organizacijama, institucijama, zato što nas ovdje nitko nije htio čuti, ali kad to dođe izvana, onda to postane važno. To je bila jako dobra taktika. Svako danas ima milijun nekakvih priča, kao što npr. ja mislim da sam drugi prigovarač savjesti, a ne treći, (***smijeh***). Tko je bio plaćen, na koji način, to je također zanimljivo. Meni je bilo važno pomoći u segmentu u kojem ja mogu pomoći, a da li ću biti plaćen, neću biti plaćen, nije mi tog trenutka bilo važno, kao što nikom nije bilo važno. Bilo je važno preživjeti. Ali htio bih reći da su to bile tako minimalne stvari; na kraju, kad pogledate kad je** Soros **došao, koliko je Antiratna dobivala para? Za razliku od institucija koje je on organizirao, tog NGO sektora koji je on kreirao putem lokalnih povjerenika,** *de facto* **Antiratna je uvijek bila na repu događaja. Zato što smo bili samonikla organizacija, iz nekakve vlastite potrebe smo se organizirali. Moj je pristup tome bio, odnosno razlog što sam pristupio, to što sam se osjećao lud! Svi oko mene misle ovako, a ja baš mislim da tako ne treba! I onda nađem još trojicu koji kažu, a možda to i nije baš jedini put, taj nacionalizam, to 'ubi, zakolji', možda ima neka druga varijanta. To je naprosto to 'nisam lud'!**

Nela Pamuković: **Mislim da je sve ovo zanimljivo za analizu razvoja civilnog društva uopće, jer mislim da smo sad, u ovom trenutku, još uvijek u predorganizacijskom stanju. Kad se gleda teorije organizacijskog razvoja, to su bili sami počeci i naravno bilo je pu-**

Zato što smo bili samonikla organizacija, iz nekakve vlastite potrebe smo se organizirali. Moj je pristup tome bio, odnosno razlog što sam pristupio, to što sam se osjećao lud! Svi oko mene misle ovako, a ja baš mislim da tako ne treba!

no dilema. Ovaj ogranak ženskih organizacija je dobio puno više novaca. To si u pravu, Antiratna je uvijek dobivala jako malo. I kad su se prvi put pojavile one Švicarke sa gomilom stvari, jedna soba puna čokolada, onda mislim da si ti Vesna rekla "To su aktivistice, a ne ovi mirovni Samaritanci, koji su jadni dolazili i jedva nešto...!" (*žamor, smijeh***) A onda smo '92. osnovali Centar za žene žrtve rata, u okviru ARK-a, koji se vrlo brzo odvojio. Prvi budžet koji smo** Martina Belić **i ja pisale bio je na 250 hiljada maraka za tri godine.**

(Vika: Koje godine? Koje godine?)

Nela Pamuković: **'92.**

Milena Beader: **Našla sam podatak da je Antiratna 1992. okvirno imala oko 30 tisuća, ali nisu svi tada već definirani projekti imali jednaka sredstva za rad.**

Nela Pamuković: **To je zanimljivo vidjeti. Do tada smo godinama radile volonterski. Slično tadašnjoj situaciji je bila '99., kriza na Kosovu, kad su nas nazivali iz cijelog svijeta i pitali "kome na Kosovu da damo novac?" E, tako je negdje bilo došlo do takvog razvoja u Hrvatskoj, i to je bilo za nas zbunjujuće. Što se tiče razlika među nama, feministkinjama, ti si Aida prva bila rekla da se temeljila na onom "nema mjesta Antiratnoj kampanji u Hrvatskoj", ali i ta kritika, sve je to bilo još neartikulirano... Nedavno sam razgovarala s Lepom iz Beograda. Druga strana, znači Kareta, Nona, druge grupe koje su bile da tako kažem nacionalističke, bile su povezane sa** Catherine MacKinnon**, teoretičarkom prava iz SAD, koja je tužila** Karadžića. **Na konferenciji UN o ljudskim pravima '93. srela je Lepu i još neke aktivistice iz Beograda. One su htjele s njom razgovarati, a ona je rekla "Odakle ste vi? Iz Srbije? Ne, s vama ne želim razgovarati, možete jedino biti mrtve! You can only be dead!". Znači, jedna struja uopće nije željela razgovarati s aktivisticama i aktivistima iz Srbije. Mi smo tada imale skup, trebao je biti V. Jugoslavenski feministički skup '92. Jedna aktivistica koja je bila u studentskom pokretu, a inače je bila pola iz Zagreba, pola iz Beograda, pokušala je govoriti na tom skupu, a onda su došle** Gordana Cerjan Letica **i** Katarina Vidović **i počele urlati da ona ne smije govoriti na tom skupu! Da ona nema pravo govoriti! A ona je htjela reći da tamo ipak postoji neki otpor Miloševiću. Tako su se ponašale. Ili, situacija kada smo na neki sastanak sa strankinjama u Antiratnu pozvale predstavnice Deše iz Dubrovnika, došla je čini mi se** Jenny Hansel**, i još neke osobe, i počele su govoriti nekim, ne znam kakvim diskursom, o klanju, nije bilo moguće da s njima razgovaramo! Nije bilo moguće uspostaviti nikakav dijalog.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Jedna rečenica samo. Ja se samo sjećam fenomena da je, recimo, jedan Zoran Oštrić, notorni mirovnjak, zeleni i tako dalje, bio proglašavan hrvatskim nacionalistom! Dakle, percipiralo ga se tako na nekom Zapadu, jer kako on može kazati da se Hrvatska smije braniti! To su bile glupe zablude, ali...**

Aida Bagić: **Nadovezat ću se na ovo što je Nela rekla. Naime, mislim da je više novaca dolazilo za određene stvari zato jer se tu moglo jednostavnije prikazati da je riječ o žrtvama, da je riječ o neposrednoj brizi... Dakle, bila je riječ o humanitarnoj pomoći, tako da se moglo pokazati da su žrtve izbjeglice, prognanici, silovane žene, djeca... Tu je dolazilo više novca, za prigovor savjesti nije baš nešto dolazilo... Mislim da je prigovor savjesti, sad kad gledam unatrag, bio najjasnija mirovna struja unutar Antiratne kampanje.**

Odluka o plaćanju, ja mislim da je dijelom bila i vezana uz generacijski sukob. Otprilike u

Mislim da je više novaca dolazilo za određene stvari zato jer se tu moglo jednostavnije prikazati da je riječ o žrtvama, da je riječ o neposrednoj brizi... Dakle, bila je riječ o humanitarnoj pomoći, tako da se moglo pokazati da su žrtve izbjeglice, prognanici, silovane žene, djeca... Tu je dolazilo više novca, za prigovor savjesti nije baš nešto dolazilo...

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE
ČLANOVI IZ ZAGREBA
41000 ZAGREB, RADNIČKA C. 22, P.P. 876
TEL. I FAX 041/610 951

PROJEKT

VRATA MIRA

Akcija duhovnih grupa Odbora antiratne kampanje

Početkom kolovoza u Zagrebu su se počeli sastajati predstavnici zagrebačkih duhovnih grupa. Tim sastancima prisustvovali su: *Društvo za unapređivanje kvalitete života, Sri Chinmoy centar, Ananda marga, Komaja - društvo za razvoj ljubavi i svijesti, Sai Baba centar, Društvo za cjeloviti razvoj čovjeka*, predstavnici *Hare Krišne, Društvo za waldorfsku pedagogiju* te nekoliko pojedinaca zainteresiranih za duhovni razvoj.

Ideja o postavljaju poruka mira na jedan zid u Zagrebu, a zatim i postavljanje poruka mira na slične zidove u drugim gradovima Hrvatske i ostalih republika, došla je od draVuka Stambolovića iz Beograda.

Za nas rat nisu samo fizička razaranja, poginuli ljudi, razrušeni domovi i izbjeglo stanovništvo. Za zas je rat i sukob onih snaga koje donosę duhovno svjetlo, mir, ljubav i radost življenja sa snagama mržnje, podmuklosti i okrutnosti koje svojim mutnim sjajem zasljepljuju svakog tko padne pod njihov utjecaj. Zato mi, duhovne grupe i pojedinci osjećamo i znamo da na tamu rata moramo odgovoriti svjetlom duha, pozivom na mir i razumijevanje među ljudima.

Naša prva akcija, postavljanje poruka mira na ***Vratima mira*** ima za cilj produbljivanje svijesti stanovnika naših republika, stanovnika Evrope i svijeta o ratnim strahotama i prednostima mira.

Odabrana vrata nalaze se na zapadnom kaptolskom zidu, a spajaju Opatovinu i Tkalčićevu ulicu. **Iza kuće br. 56 u Tkalčićevoj ulici** nalaze se stepenice koje vode na javno šetalište i park na Opatovini. Ovaj zid i prostor oko njega odabrani su iz više razloga:

1.) *Vrata mira* nalaze se na prometnom, ali ipak mirnom mjestu

2.) prostor oko *Vrata mira* i u parku može se iskoristiti za različite vrste duhovnih i umjetničkih zbivanja kao što su konceti, kazalištne prestave, plesne izvedbe i večeri pozije,

3.) park koji postoji kod *Vrata mira*mogao bi se lijepo urediti i pripremiti kao mjesto za različita mirovna događanja.

Poruke mira koje se prikupljaju u *Društvu za unapređenje kvalitete života* poruke su različitih duhovnih inspiratora iz naših republika, iz Evrope i svijeta kao što su Michio Kushi (jedan od učitelja makrobiotike), Dalaj Lama, Nelson Mandela, papa Ivan Pavao II i drugi. U prikupljanju *Poruka mira* pomoći će nam mreža mirovnih, ekoloških i duhovnih organizacija koja u svijetu već funkcionira, a kod nas je u osnivanju.

U prvoj fazi postavljanja poruka mira to će se raditi pisanjem bojom po platnima koja će biti postavljena pored *Vrata mira*, a kasnije bi se poruke mira duhovnih grupa i velikih duhovnih inspiratora čovječanstva urezivale u kamene ploče koje bi na *Vratima mira* ostale kao trajan spomenik. Urezivanjem poruka mira u kamene ploče pretvorila bi se jedna od bivših gradskih polukula iz 15. st. u mjesto na kojem će biti koncentrirane misli, težnje i zahtjevi pozitivnih snaga današnjice za životom u miru, harmoniji i ljepoti. Vrata mira su zamišljena kao vrata kroz koja Hrvatska govori svijetu i svijet Hrvatskoj.

Za sve informacije u vezi Vrata mira možete se obratiti **Žarku Plavšiću, tel. 433-810**, ili u **Zelenu akciju Zagreb, tel. 610 951.**

Svemir

Projekt Vrata mira

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 Zagreb, Gajeva 45/II
tel. 041/431 658, fax 041/425 552

DVA PISMA MINISTRU OBRANE

Sri, 26. Vel,1992.

• Ministarstvu obrane Republike Hrvatske

PREDMET: Zahtjev za izmjenu Pravilnika o izvršavanju vojne obveze i civilne službe

Poštovani!

Pravilnikom o izvršavanju vojne obveze i civilne službe (Narodne novine br. 63/1991), članak 105, starim vojnim obveznicima dat je rok do 1. ožujka 1992. da podnesu zahtjev za civilno služenje. Šira javnost nije upoznata s ovim pravom, a stari vojni obveznici nisu izričito obavješteni o svojem pravu na civilnu službu. Podsjećamo da je člankom 43 Pravilnika ovlašteni ured za obranu obavezan upozoriti novake na to njihovo pravo.

Zahtijevamo:

1) Produljenje roka za podnošenje zahtjeva za civilnu službu do 1. lipnja 1992. godine.

2) Da ministarstvo obrane u svim sredstvima javnog informiranja obavijesti vojne obveznike o tom njihovom pravu.

Molimo da, zbog aktualnosti teme, na ovo pismo odgovorite u najkraćem mogućem roku.

●●●

Čet, 27. Vel,1992.

• Ministru obrane Republike Hrvatske

Poštovani g. Šušak!

Odbor antiratne kampanje zastupa stav da je u situaciji kada je Republika Hrvatska vojno napadnuta sudjelovanje u obrani dužnost svakog državljana, ali to ne mora nužno značiti i obavezu sudjelovanja u vojnoj i oružanoj obrani. U skladu s tim načelom zastupamo dosljedno priznavanje prava na prigovor savjesti, kao što smo istakli u našim dopisima Vašem ministarstvu od 10. rujna i 27. studenog 1991. te 26. veljače 1992. godine.

Ovom prilikom obraćamo vam se zbog jednog drugog problema na koji su nam skrenuli pažnju, koji je u vezi s činjenicom da se obrani zemlje može doprinijeti i na druge načine. Dio vojnih obveznika, raspoređenih u oružane snage, zbog rane ili bolesti privremeno je oslobođen obaveza. Neki od njih dobrovoljno se prijavljuju za rad u civilnoj zaštiti, ali ih tu odbijaju jer im je ratni raspored u oružanim snagama. Tako ljudi sposobni i voljni za rad bivaju osuđeni na neaktivnost.

Dva pisma ministru obrane, 26. i 27. veljače 1992.

PROJEKTNA GRUPA: MIROVNA POLITIKA

Elementi za zajedničku platformu antiratnih iniciativa u bivšoj Yugoslaviji

Razlozi za traženje zajedničke platforme

1 ...rojatno ćemo godinama raditi zajedno; da bi si na samom početku olakšali komunikaciju, potrebno je definirati osnovne principove, koje smo svi spremni sljediti.

2. medjunarodna javnost od nas traži informacije pa i stavove; sa diskusijom o zajednički platformi želimo upoznati koji su nam stavovi isti;

3. ponekad ćemo pred domaćom i medjunarodnom javnošću djelovati zajedno i konstruktivno je da imamo jasno definirano, što je ono minimalno "zajedničko".

Neposredni povod za traženje zajedničke platforme je iniciativa Vasvije Oraščanin za primanje delegacije mirovnih pokreta iz bivše Jugoslavije kod Lorda Carringtona i Pereza de Cuellara.

Predlog za zajdeničku platformu koordinacije mirovnih pokreta na terenu bivše Jugoslavije:

Osnovni cilji i interesi

1.Zaustavljanje vala brutalnog nasilja, bolestnih političkih ambicija te nedemokratičnosti.

2.Kreiranje kulture mira i nenasilja na terenu koji je do sada bio historijska deponija militantnosti.

3. Afirmiranje i diseminacija pomirenja, te volje za nastavljanjem komunikacije i saradnje

Osnovni principi djelovanja:

1. afirmiramo i promoviramo samo nenasilne metode

2. zalažemo se za dogovaranja oko procesa rešavanja konflikata, jer bez kvalitetnog procesa nije moguće očekivati za sve strane prihvatljivog rešenja

3. sudjelujemo u procesu rješavanja konflikta ali ne favoriziramo pojedine političke solucije / radimo na kvalitetu odnosa izmedju sukobljenih strana a ne favoriziramo političke forme država, kao na primer federacije, nezavisnih država itd./.

4. uvažavamo sve subjekte umješane u konflikte i nastojimo sa svima komunicirati. Razgovaramo o svim interesima pojedinih strana.

Djelatnosti

Opredeljujemo se za saradnju bez obzira na razlike u političkim opredeljenjima : bez obzira kako budu riješeni odnosi medju republikama. Kad nas hoće granicama i vojnim zonama razdvojiti, mi ćemo nastojati i više da komuniciramo. Svako za sebe i svi zajedno, na lokalnom, regionalnom ili globalnom nivou, suprostavljat ćemo se onima, koji pozivaju u rat.. Na dugi i kratki rok ćemo širiti kulturu mira i nenasilja sa djelatnostima za pomirenje (rekonciliacija), garantiranje ljudskih prava i prava manjina, nenasilno rešavanje konflikta, unapredjenje nacionalnog povjerenja naroda i afirmiranje demokracije. U tom smislu informiramo te educiramo na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini.

"Predlog za zajedničku platformu koordinacije mirovnih pokreta na terenu bivše Jugoslavije", prilog sastanku projektne grupe za politiku mira 5. studenoga 2011., autor Marko Hren

Dragi CHRISTIAN, 11. X 91.

P.S. AKO MOŽEŠ, BILO BI ZGODNO DA IMAMO IME KONTAKT-OSOBE ZA VRIJEME TVOG ODSUSTVA?

Htjele bismo poziv za Mirovni tjedan u Mainzu povezati s promocijom mira Antiratne kampanje u drugim njemačkim gradovima.

Našu trojku čine: Vesna Janković, Aida Bagić, Biljana Košić. Imale smo prvi sastanak; ideja je mnogo, ali mislimo da ćemo do 20. oktobra imati konačni plan našeg nastupa (!!!). Do tog vremena trebale bismo znati u kojim gradovima postoji interes za nas. Naslov naše promotivne 'turneje' bio bi : Učinimo da ovo bude posljednji evropski rat!!! - Promocija Antiratne kampanje - Zagreb.

Mislimo da bi naše snage (ženske, nježne, jake) podnjele pet gradova u deset dana. Bilo bi važno da jedna osoba u Njemačkoj smisli suvisli plan puta i da kontaktira s mirovnim akcijama u tim mjestima.

Kako promovirati naše mirovne inicijative? Govorile bismo o našim projektima, o internim diskusijama u mirovnim jugo-grupama, ~~u informacijama~~ o elementima mirovne politike, pokušale dati analizu o ratu i oko rata (stereotipi o narodima, vlast/ narodi, manipulacija, žene i ratno nasilje), o Arkzinu i informacijskoj mreži.. Pokušale bismo donijeti fotografije do kojih dodjemo!

Mislimo da je ovo izuzetno važan trenutak za povezivanje mirovnih inicijativa u Evropi.

Kao prezentacijski materijal poslale bismo:

- elaborat o Mirovnom centru u Zagrebu
- podatke o nama osobno!

Javite nam što prije što ste uspjeli napraviti/ organizirati!!!

VESNA TERŠELIČ JE U BONNU I POKUŠAT ĆE STUPITI U KONTAKT S TOBOM??

Pozdrav, Biljana Aida

Pismo od 11. listopada 1991.

proljeće ‘91. diplomiram, živim od davanja instrukcija, engleski, njemački, motam se i onda shvatim da previše vremena odlazim tamo i da me zapravo uzdržavaju roditelji. To su bili zapravo ti prijelazi! Kad se pogleda tko su postali oni koji su plaćeni, zapravo smo bili iz te generacije ili kasnije, neki ljudi koji jesu izgubili poslove na nekim drugim mjestima. S tim da se ne sjećam da je to bilo tako dramatično, ali ono što se sjećam jest da je bio generacijski jaz druge vrste. Posjetili su nas ljudi iz Hrvatske lige za mir i htjeli su neku suradnju. To je zapravo bio jedan zanimljiv sastanak. Međutim, nama u tom trenutku, možda postoji neki zapisnik sa sastanka, nije odgovarala suradnja s njima, jer je ta Liga za mir bila previše nacionalno orijentirana. Bilo bi zanimljivo vidjeti zašto nešto što se zove Antiratna kampanja nije htjelo surađivati s Ligom za mir.

Vesna Teršelič: **Ništa konkretno nisu radili! To je bio moj utisak.**

Aida Bagić: **Sjećam se da su oni došli k nama; tada su izdavali one knjige** *Izjave intelektualaca*, **proizveli su puno izjava, protiv rata, za mir, za istinu u Hrvatskoj, nešto tako... A ovo s novcima, zapravo je cijela ta priča nas dočekala nespremne, bez ikakve infrastrukture i... Nenad se sjeća seminara o nenasilnom rješavanju sukoba u Centru za socijalni rad koji smo** Nina Pečnik **i ja pripremile s honorarima od 50 maraka, da ne pretjeram... To je bilo u naše vrijeme nevinosti, sjećam se da smo bile s njima na nekoj pizzi, i da smo same tu pizzu platile, na kraju smo saznale koje novce dobivaju američke psihologinje da bi došle na Balkan.**

Tihomir Ponoš: Bila je to zona rizika!

Aida Bagić: **Zona rizika! To su te neke stvari o novcima... A činjenica je da je vrlo jednostavno došlo do odobrenja civilnog služenja; po mojem sjećanju, Zvone je dobio...**

Milena Beader: **Tako je!** Zvonimir Orešković**!**

Aida Bagić: **... on je dobio fax, stigao je u Antiratnu kampanju, u kojem se priznaje civilno služenje vojnog roka. To je recimo nama nekad bio problem, kad smo zajedno ‘nastupali’ pred drugima, s mirovnjacima iz Srbije, kad bismo ispričali nešto takvo u Njemačkoj (to nije bilo ‘91., nego ‘92.), onda bi to izgledalo kao da branimo hrvatsku državu! Znači, izašli bismo s jednom činjenicom i izgledalo bi kao da nismo dovoljno antiratno, mirovno, kritički nastrojeni...**

(Dobacivanje: Jer smo nešto postigli, jel’!?)

Aida Bagić: **Nije sad pitanje da li smo mi to postigli! Meni se čini da je država bila toliko konfuzna da su to naprosto pustili... Jer je kasnije bilo problema! Ovi neki su dobili, imali su crno na bijelo...**

Nela Pamuković: **Spomenula bih samo još jednu od izjava koja ilustrira stav nekih iz, recimo, feminističkog pokreta, a koje su ‘95. u** *Vjesniku* **objavile da s tim i tim organizacijama ne surađuju jer nisu jasno imenovale srbočetničkog agresora! To je jedna od optužbi.**

Vesna Teršelič: **Kao što je i sada!**

Kruno Kardov: Još me jedna stvar zanima, koju se može kasnije nadograditi: Do sredine ‘92., kako sam vidio u Zapisniku, bilo je 15 treninga za medijaciju, nenasilno rješavanje sukoba, i tako dalje. Između ostalog se raspravlja o radu na reintegraciji veterana i o psihosocijalnoj pomoći. Učinilo mi se da je to, u tom trenutku, relativno rani period da se govori o reintegraciji veterana. Ne znam je li to možda bio input izvana ili je to doista bila tema kao prigovor savjesti, demilitarizacija i neke druge teme koje su bile već prisutne.

Htio bih reflektirati na temu prigovora savjesti. Bila je održana tribina u KIC-u, u Preradovićevoj, s predstavnicima Ministarstva uprave, bio je Marko Hren iz Slovenije, i predstavnici Antiratne kampanje, na kojoj je javno prezentirana ideja prigovora savjesti. Nakon toga je Ministarstvo uprave odlučilo da će dati mogućnost prigovora savjesti i onim ljudima, muškarcima koji su prošli JNA, i za to je postojao rok od mjesec dana. U tom trenutku je Antiratna kampanja tu vijest poslala *Radiju 101*, koji ju je objavio, ali je bila samo jedna objava, jer su odmah nazvali iz Vlade i zabranili.

Miroslav Ambruš Kiš: **Ne, stvar je bila samo u tome da su neki od nas vidjeli da ljudi zapravo masovno srljaju u destrukciju kakva je rat, nesvjesni što će se dogoditi. U prvom ili drugom broju *ARKzina* napisao sam mali esej o ljudskom pravu na strah. Dakle, svatko ima pravo iz straha nestati, pobjeći od toga ludila, i da mu se ne smije ništa dogoditi. Naprosto, to je također temeljno ljudsko pravo! Pokušavao sam dakle onim čime znam, dakle pisanjem. Zapravo, davao sam te nepostojeće slike ratnim veteranima, invalidima, koje zapravo svaka država poslije rata napusti, jer su im oni na neki način suvišni. I taj osjećaj dakle, PTSP, ono što smo mi zvali "Vijetnamski sindrom". Neki od nas su bili svjesni da je već zbog tih prizora besmislica ići u rat!**

Kruno Kardov: Mislite onda da nije bilo utjecaja tih aktivista koji su dolazili?

Vesna Teršelič: **Ne, naši su prijatelji imali braću koja su ubijena! Naši su prijatelji ubijeni! Dakle, mi smo s njima razgovarali i tu se odmah jasno pojavilo da će se to sada događati u ostatku naših života. Pomoglo nam je zapravo da su neki izvana već imali neka iskustva, mi smo tad imali gosta** Grega Paytona**...**

Vesna Janković: **Negdje krajem ili u drugoj polovici '92.**

Vesna Teršelič: **Tako je! I to je tada bilo apsolutno prerano. Doduše, to nam je, jer je HTV to pokrio, omogućilo neku malo veću vidljivost, ali je reakcija svih koje je Greg tada sreo, a bili su branitelji, bila apsolutno identična, a to je "da, da, vi ste imali problema s Vijetnamskim sindromom, to se nama nikada neće dogoditi", ne postoji nikakva opasnost od toga, ne postoji potreba da se poduzme neke konkretne korake, da se recimo ljude kad se vrate s bojišnice pita kako su, i da im se kaže nešto o tome što bi mogli očekivati, koju vrstu reakcije mogu očekivati sami od sebe i u obitelji. To nam je govorio i Greg. To nam je govorio, recimo, i** Adam Curle**, naš prijatelj koji je došao iz Engleske, osnivač Mirovnih studija u Bradfordu. On je govorio o tome kako je nakon Drugog svjetskog rata u Engleskoj postojao program za razvojačene oficire koji je bio dobrovoljan, ali gdje se s onima koji su željeli sudjelovati, najnormalnije radilo na tome koju vrstu reakcije mogu očekivati. To je bilo '45.! Mi smo krajem '92. išli s Gregom u Varaždinske Toplice na susret s braniteljima. Nedavno mi je** Saša Kosanović **našao taj prilog na HTV-u, reakcija je tamo među dečkima koji su ostali bez nogu, bez ruku, bila apsolutni otpor. "Ne, to se nama ne može dogoditi!" Sjedimo s njima i vidi se apsolutno jasno kakve oni imaju probleme. Da svi piju, da im se tresu ruke, da im je dosta života, da sigurno imaju problema doma...**

Boris Bakal: **Da se bacaju po podu na svaki jači udarac!**

Vesna Teršelič: **... vidiš da imaju problema, ali govore "ne, nama se to ne može dogoditi!". Tako da je trebalo proći ne znam koliko godina, da branitelji sami uopće prihvate mogućnost da postoji problem. Mada smo bili u kontaktu sa svojim prijateljima koji su još na bojišnici, ili su se vratili s bojišnice...**

Boris Bakal: **Koji su bježali s bojišnice zbog toga što su tamo vidjeli! To je bilo konstantno! Ne znam, meni se čini da smo imali nepogrešivu intuiciju u tom trenutku, da se te stvari mora rješavati.**

Tihomir Ponoš: Ako mogu, samo jedno moje prisjećanje na "Vijetnamski sindrom". Dobro se sjećam da se u medijima tadašnje Hrvatske, dakle već '92., govorilo da je jasno da hrvatski branitelji neće patiti od "Vijetnamskog sindroma",

prvo jer nisu ratovali u Vijetnamu i drugo, bili su u obrambenom ratu, pa prema tome, nema šanse da im se tako nešto dogodi.

Katarina Kruhonja: **Mislim da onima koji su bili izloženi ratnom nasilju postane jasno da je i vlastito ponašanje nenormalno. Primjerice, moj nećak i ja dolazili smo jedanput mjesečno iz ratne zone na vikend u Samobor gdje je bila naša izbjegla obitelj. Uočila sam da je nama teško, gotovo nemoguće razgovarati s njima. Živjeli smo u nekakvom svojem svijetu, trpljenja nasilja, ali i hrabrosti, solidarnosti, zajedništva, i smatrali da nas oni koji nisu bili u ratnoj zoni ne mogu razumjeti. A nismo bili vojnici, nego civili u ratnoj zoni. Imali smo svoje 'filmove', izraze, šale, gotovo smo čekali kad ćemo ići nazad u Osijek. Nije li to nevjerojatno! Samo mjesec-dva ranije, bilo mi je ljekovito kada sam srela** Krunu Sukića **koji je na nasilje gledao kao i ja – kao na nešto nenormalno – bili smo ljuti na naše roditelje i učitelje što nam nisu rekli što je rat, kako djeluje na ljude i odnose!**

Meni je najpotresnije bilo vidjeti kako se ljudi razdvajaju, kako nastaje nepovjerenje, strah, mržnja – sve do fizičkog nasilja i spremnosti na istrebljenje onih 'drugih'. Kad si nacionalistički orijentiran, te stvari ne vidiš – kao da si blindiran/a.

Kao liječnica sudjelovala sam na Svjetskom skupu hrvatskih liječnika u Osijeku negdje '93.-'94. Naš tadašnji ministar zdravstva, Hebrang**, imao je referat u kojem je govorio da domovinski rat ne samo da nije negativno uticao na zdravlje Hrvata, nego obrnuto, imamo manje bolesti, manje infekcija, manje karcinoma - on je to grafički prikazivao! Mogući su, naravno, takvi kratkoročni učinci stresa – adrenalinska stimulacija, pozitivan stres i/ili privremeno smanjeno obraćanje liječnicima, no suludo je zanemariti i negirati očekivane negativne učinke u predvidivoj budućnosti. Za razliku od ministra zdravstva, jedan je časnik HV-a na dosta visokoj funkciji kod nas u Osijeku,** Kokeza**, podržavao programe sa oboljelima od PTSP-a i mirovne inicijative. Rekao je "Dobro što radite. Za nekoliko godina ćemo imati hrvatske vojnike i one koji su se borili na drugoj strani, zajedno će se boriti da dobiju mirovinu."**

Nela Pamuković: **Mi živimo u Monty Python državi.**

Vesna Janković: **U vezi s prigovorom savjesti, sjetila sam se jedne druge priče koja je vezana uz odnos države prema ARK-u. Naime, negdje početkom '92. Antiratna tiska malu brošuru o pravu na prigovor savjesti, koju su pripremili Biljana i Srđan. Sjećam se, mislim '93., u ARK dolazi Delegacija Vijeća Europe koja je prije ARK-a posjetila Tuđmana, ili već nekoga gore u Vladi. U razgovoru s njima, pričamo im što radimo i pokažemo im i brošuru o prigovoru savjesti, a oni vele "Da, da, znamo za to, kad smo bili gore sa predstavnicima Vlade oni su nam pokazali tu brošuru". ARK je zapravo Vladi služio kao neka vrsta legitimacije pred međunarodnim institucijama, legitimacije njene demokratičnosti i otvorenosti.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Imali su nekog šaptača da je to korisno!**

Nela Pamuković: **Tuđman je potpisao Povelju, dijelio brošuru o prigovoru savjesti! Koja je poanta?**

Vesna Janković: **Da smo bili prisluškivani, praćeni i imali dosjee!**

Katarina Kruhonja: **Mislim da je situacija zapravo nama tada išla u korist, ta situacija da su se oni s nama hvalili. Naime, Hrvatska je bila otvorena jer je htjela međunarodno prizna-**

Moj nećak i ja dolazili smo jedanput mjesečno iz ratne zone na vikend u Samobor gdje je bila naša izbjegla obitelj. Uočila sam da je nama teško, gotovo nemoguće razgovarati s njima. Živjeli smo u nekakvom svojem svijetu, trpljenja nasilja, ali i hrabrosti, solidarnosti, zajedništva, i smatrali da nas oni koji nisu bili u ratnoj zoni ne mogu razumjeti.

Zoran Oštrić

PROŠIRENI SASTANAK PREDSJEDNIŠTVA
HRVATSKE LIGE ZA MIR
4. rujna 1991.
(bilješka)

Tajnica HLM, Nenada Vukman, pozvala me je na sjednicu dan ranije. Prisustvovao je manji broj ljudi: dr Zvonimir Baletić, Stipe Bagarić, Pero Budak, Zvonimir Krajina, Milan Mirić, Darinko Kosor i jedan mlađi momak iz SDP.

Liga je uspostavila kontakt sa Informacionim centrom UN za Jugoslaviju iz Beograda i sa Međunarodnim mirovnim biroom u Ženevi. Zatražila je spiskove međunarodnih mirovnih organizacija i nastojati će na uspostavljanju kontakata.

Liga za sada nema nikakvih izvora sredstava, a koristi prostorije SDSH u "kockici". Nenada Vukman radi na organizaciji, kontaktima i nalaženju izvora financiranja.Ima veliko iskustvo iz rada ranije Lige za mir.

U New Yorku se od 11. do 13. 09. održava Konferencija predstavnika nevladinih organizacija "Mir, pravda i razvoj: činioci novog svetskog poretka". Ne snose troškove, pa nema izgleda da bilo tko od nas prisustvuje. Predloženo je da im se pošalje brzojav i upozna s radom Lige. Dobio sam skicu i dogovoreno je da do petka prijepodne mi damo primjedbe i dopune, tako da Odbor antiratne kampanje pošalje zajedno s Ligom brzojav ili telefax.

Najvažnija odluka jeste da će Liga preuzeti poslove oko prihvata **"Karavana mira"** (organizator akcije je Helsinška skupština građana - koordinativni odbor za Italiju). Ja sam objasnio rezerve koje su prema toj inicijativi iznijeli Marko Hren, Vesna Teršelič i još neki. Ipak, rekao sam da postoji mogućnost da neki naši volonteri pomognu u toj akciji. Za to se treba obratiti Nenadi Vukman, tel. **537-604, fax 534-432.**

"Prošireni sastanak predsjedništva Hrvatske lige za mir - bilješka", 4. rujna 1991.

HELSINKI CITIZENS' ASSEMBLY

PROGRAM OF THE NEXT GENERAL ASSEMBLY

MARCH 26-29, 1992

BRATISLAVA

	Thursday	**Friday**	**Saturday**	**Sunday**
9:00-9:45		Working Plenary: Racism	Working Plenary: Nationalism	Networking and Regional Workshops
10:00-1:00		Commissions: Introductions	Commission Workshops	Networking and Regional Workshops
2:00-5:00		Commission Workshops	Commissions: Conclusions	Closing Plenary
Evening	National Delegations meet (optional) Opening Plenary: (8 p.m.)	Parallel Roundtables: * Ecological Problems in East Central Europe * Migration	Parallel Roundtables: * Religion, State and Society * National Armies, A European Army, or a Gun for Everyone	

Program opće skupštine Helsinki Citizens' Assembly, Bratislava, 26. - 29. ožujka 1992.

Pakrac Project
International Volunteers
Working Camp
1st group

from: Goran
to : ZaMir

Pakrac,July 19th1993.

Report No 4
(croatian version)

Počinje zadnji tjedan ove prve smjene.Digli smo se svi izmedju 5:15 i 5:30.U 5:50 nije više nikoga bilo.Vode tekuće još nema. Nema više ni žaljenja zbog toga.Obećano nam je danas,najkasnije s sutra biti će.Tako je s cijelim krajem,jer je vodovod dolazio s područja "preko".Snašli smo se,posudio sam 10 kanti(donacija) i donosimo vodu sa stanice(100m).Nije za piće,ali je za WC.Za piće se isto snadjemo.

Obojana je (muška)spavaona.Puno posla,ali su ga 90% napravili domaći.Trebalo je (stare)zidove izravnati.Za sada smo odustali od dnene(cure)sobe.Tj kupila je Vanja boje,tako da sada imamo tuš,frižider,TV,...Zidne novine,takodjer.

Prošli tjedan je proletio.Tzv "drugi" tjedan.Mala kriza kod pojedinaca.Prejaki su utisci ovdje,za zapadnjaka mladog posebno. Postatomski krajolik,priče ljudi,perspektive rata/mira,... Zajedno smo to prevladali.Imali smo zajedničke sastanke(obično navečer oko 19h),prava psihoterapija.Neću puno filozofirati ali zadovoljan sam kako smo to prošli.Otvoreni razgovor,osjećaj podrške od grupe,igre(Allan,škot,on ostaje iduću smjenu). On nam je krasnu igru pokazao.
Razgovarao sam o tome s Wamom.On kaže uvijek je tako.Prvi tjedan stvari idu,drugi- počinju problemi,treći tjedan opet krene,ali se javlja ambivalencija ostati/otići.

Imali smo i bolesti.Temperatura,bolovi u želucu,dijareja.Ništa strašno,ima toga i inače.Imam ja ljekova,ali ionako je prošlo (za ovu grupu).

Štampali smo si i majice.Raznih boja,naprijed je znak mira i mrav radnik u njemu (Celia,Basque country).Iznad piše PROJECT PAKRAC Reconstruction.Ispod znaka:Internatiomal Volunteers Working Camp.Wow!(to zadnje ne piše)

U subotu su žene iz radne grupe Hrvatski dom organizirale prasca na ražnju za svojih 6 volontera.U čast završetka posla(raščišćavanja).Ne znam treba li u izvještaju pisati samo 6 vrsti kolača ili treba specificirati da su od toga 4 torte. Jako dobra atmosfera u toj grupi(otprilike desetak žena domaćih i naših 3+3 volontera).Bio sam još ja,Zdenko (šef radnih brigada) i vozač našeg kombija(muž šefice te grupe).

Izvještaj br. 4 Volonterskog projekta Pakrac, 19. srpnja 1993.

I u najvećem ratu pravna država mora funkcionirati.
(Živko Juzbašić, ministar u Vladi Republike Hrvatske)

I SRBE UBIJAJU, ZAR NE?

JEDNA PRIČA IZ ZAGREBA

Iz mnogih priča izabrali smo jednu. Prenosimo prijavu koja je upućena Uredu za međunacionalne odnose Vlade Republike Hrvatske. Tekst donosimo izvorno (pisan je isključivo velikim slovima), bez lektorskih intervencija.

NEDELJKO PALAČKOVIĆ
STROZZIJEVA 4
ZAGREB (PRIVREMENO SE NALAZIM U ••••••• PRISILNO)
UREDU ZA MEĐUNACIONALNE ODNOSE
VLADE REPUBLIKE HRVATSKE
ZAGREB,RADIĆEV TRG 7

MOLIM GORE NAVEDENI NASLOV DA MI POMOGNE U RJEŠAVANJU ZAŠTITE LJUDSKIH I NACIONALNIH PRAVA MOJE OBITELJI KAO I MOJIH NAIME RADI SE O SLJEDEĆEM OD 8 MJESECA OVE GODINE VRŠI SE PRITISAK I TEROR OD STRANE MOJIH SUSJEDA NIČIM IZAZVANE OD STRANE MENE MOJ SUSJED KARLOVIĆ ANTONIO DOPELJAO JE GRUPU LJUDI NAORUŽANIH I ALKOHOLIZIRANIH KAO I ŠTO JE I SAM BIO NA NAŠ STAN TE URLAJUĆI SRBINE MAJKU TI ČETNIČKU OTVARAJ DA TI VADIMO OČI I PIJEMO KRV KAO ŠTO TI RADIŠ MOM NARODU TE RAZBIVŠI STOL NA BALKONU KAKO SU UDARALI U ZID I PROZOR DA UĐEJU U STAN U NAMJERI DA IZVRŠIJU FRJETNJU U TOM MOMENTU JE ISTRČAO NJEGOV OTAC I OSTALI SUSJEDI TE JE NA NJIH VIKNUO ŠTO RADITE OSTAVITE ČOVJEKA NA MIRU A TI MAJMUNE DOLAZI U STAN I DA TE VIŠE NISAM ČUO NAŠTO SU SE OSTALI UDALJILI A NJEGOV SIN JE I DALJE OSTAO NA MOJIM VRATIMA DA ZAVRŠI ŠTO JE NAUMIO TAKO DA NAS JE TAJ PUTA SPASIO NJEGOV OTAC DA BI ISTI U JUTRO NASTAVIO S NASILJEM. OBRATIO SAM SE POLICIJI ZA POMOĆ NA TO NIJE REAGIRALA ONDA SU OSTALI SUSJEDI IŠLI DATI ISKAZ DA SE MORA PODUZETI MJERE ZAŠTITE DA MI NIKOM NIŠTA NERADIMO. BEZ OBZIRA NA ISKAZE SUSJEDA HRVATA NASILJE SE NASTAVLJA S AUTOMATSKIM ORUŽJEM NA NAŠE ŽIVOTE TE SVOJIM NAORUŽANIM PRIJATELJIMA PARAGINIM BORCIMA NAS FIZIČKI ZLOSTAVLJAJU I PRIPJETILI UKOLIKO BUDEMO IŠLI POLICIJI I DOKTORU DA ĆE NAS ZAKLATI ŠTO MI NISMO NI SMJELI URADITI.
17.12. 1991. U 23^{30} ZAČUO SAM SNAŽNO TURIRANJE AUTOMOBILA. PROVIRIO SAM KROZ VRATA MOGA STANA DA VIDIM ŠTO SE VANI DEŠAVA UTOM MOMENTU ZAPAZIO ME JE SUSJED JURLINEK MIŠKO IZ ATOMOBILA KOJIM JE TURIRAO TE IZAVŠI IZNJEG OBRATIO MI SE SLJEDEĆIM RJEČIMA NEĐO OĆEŠ DA TE UBIJEM NAŠTO SAM MU JA ODGOVORIO SUSJED ZAKAJ BI ME TI UBIL PA ZNAŠ DA SE NIKAD NISMO SVAĐALI A NITI JEN DRUGOM ZAMJERILI NEMAŠ ME ZAŠTO UBITI NATO JE ON PODIVLJAO I ZAURLAO UBIT ĆU TE ZATO ŠTO SI SRBIN - ČETNIK MAJKU TI J... SRPSKU TE SE JE MAŠIO ZA RASKOPČANU VJETROVKU DA IZVADI ORUŽJE VIDJEVŠI DA NEMA ORUŽJA U VJETROVCI POTRČAO JE U SVOJ STAN PO AUTOMATSKU PUŠKU I SNJOM SE UPUTI PREMA NAŠEM STANU VIKAJUĆI NEĐO ČETNIČE IZAĐI VAN DA TE UBIJE NAŠTO SAM JA ZAKLJUČAO VRATA I NISAM ODGOVARAO ONDA JE VIKNUO AKO TI NEĆEŠ VAN **JA** DOLAZIM PO **TEBE** ŠTO JE I URADIO UDARAJUĆI PUŠKOM PO VRATIMA I TRGAJUĆI VRATA DA UĐE U STAN NIJE MU USPJELO JER SU ULAZNA VRATA MASIVNA TE NISU NA SREĆU POPUSTILA IZUZEV ŠTO JE POTRGAO KVAKU NA VRATIMA U NESREĆI IMA I SREĆE NJEGOVA SU GA DJECA PREKLINJALA DA NAS OSTAVI NA MIRU DA SMO IM MI DOBRI IDA IM NIŠTA NERADIMO NAŠTO JE TEK POPUSTIO NA MOLBU SVOJE SUPRUGE DA NAS OSTAVI NA MIRU. JA NISAM MOGAO ZVAT POLICIJU A NITI HITNU POMOĆ RADI SUSJEDA MIŠKA KOJI JE I DALJE S ORUŽJEM ČEKAO U RUCI DA SE JA POJAVIM PA SAM NAREDNI DAN OBAVJESTIO POLICIJU REKLI SU MI NEMOŽEMO VAM DATI ZAŠTITU A NITI INTERVENCIJU S OBZIROM DA ZNATE POČINIOCA MORATE PODNIJETI PRIVATNU TUŽBU U PALAČI PRAVDE ŠTO SAM I UČINIO REKAVŠI SUDU DA NESMIJEM KUĆI S DJECOM JER POLICIJA NEMA OSNOVE DA IDE S NAMA DA UPOZORI POČINIOCA DA ODUSTANE OD NAMJERE UBISTVA I PROTJERIVANJA. OD 8^h - 17^h MOLILI SMO ZAPOVJEDNIKA DA POŠALJE PATROLNA KOLA S NAMA DA UĐEMO U SVOJ STAN PO NAJNUŽNIJE STVARI TEK TADA JE POSLAO PATROLU DOŠAVŠI U STAN POLICIJA JE OTIŠLA DO MIŠKA S KOJIM JE OBAVILA RAZGOVOR I PRIZNAJE ŠTO JE UČINIO ALI DA NE ODUSTAJE DOK NAS NE UNIŠTI. NA TO POLICIJA NAM PREDLAŽE DA OSTANEMO U STANU DA ĆEJU ONI PRENJETI ZAPOVJEDNIKU NJEGOVU IZJAVU NAŠTO MI IZ STRAHA NESMIJEMO BITI U STANU. ŠTOVANI NASLOVE JA SAM LOJALNI GRAĐANIN HRVATSKE I ROĐEN U ZAGREBU TE DOBROVOLJNO SAM SE PRIJAVIO U ODBRANU DOMOVINE 3.10.91. TE SE NEMOGU POISTOVJEĆIVATI SA ČETNIŠTVOM I ANTI ELEMENTOM TE NASILJEM UGROŽAVATI I PROTJERIVATI U SVEZI S TIM VAS MOLIM DA NAĐETE RAZUMJEVANJE DA ZAŠTITITE POŠTENE GRAĐANE HRVATSKE UNAPRED VAM HVALA ZAMOLIO BIH VAS DA PUTEM HINE UPOZNATE JAVNOST O OVOM I SLIČNIM SLUČAJEVIMA MOŽE SE DOĆI NA LICE MJESTA U ULICU STROZZIJEVA 4 ZAGREB

CIVILNE ŽRTVE RATA
SRPSKE NACIONALNOSTI U SISKU

Ubijeni od nepoznatih počinitelja

Ovaj spisak sadrži osobe nađene mrtve u zadnjih nekoliko mjeseci.

1-4. Vila Dušan i Evica, te njihovi sinovi Marko i Željko.
• Postoje službeni nalazi patologa da su ubijeni iz vatrenog oružja.
5. Božić Vlado, vozač Slavijatransa iz Petrinje
• Umro od posljedica fizičkog zlostavljanja. Načelnik Policijske uprave iz Siska na konferenciji za novinstvo izjavio da se radilo o "prekoračenju ovlaštenja", ali nije poznato o mjerama prema počiniocima.
6. Đapa Milenko, radnik Rafinerije nafte Sisak
• Pronađen mrtav.
7. Oljača Branko, radnik MUP-a
• Pronađen mrtav.
8. Vrančić Zoran, radnik MUP-a
• Pronađen mrtav.
9. Čalić Mićo, radnik Željezare Sisak
• pronađen mrtav u šumi Brezovici.
10. Martić Ilija
• Ubijen na izlasku iz gostionice.
11. Arbutina Nikola, radnik Graditelja Sisak
• Pronađen mrtav.
12. Grubić Miloš, umirovljenik iz sela Blinjski Kut
• Odveden u Komarevo, boravio u zatvoru u Sisku. Pronađen mrtav na ulazu u selo.
13. Žilić Damjan, šef proizvodnje u Rafineriji nafte Sisak.
• Pronađen mrtav na Jakuševcu u Zagrebu.

"I Srbe ubijaju, zar ne?", *ARKzin* 4

nje, i ta je otvorenost omogućila da nam dolaze i mirovnjaci i promatrači i zapravo nas je na neki način i štitila i dala nam prostor za rad. Za razliku od Srbije, koja je bila i pod embargom i koja je bila u autoizolaciji...

Budući da ne znam do kad će ovo trajati i kada će biti nastavak, hoćete li da ispričam kako je Centar za mir postao član Antiratne kampanje?

(Svi: Da!)

Katarina Kruhonja: **Počet ću sa susretom s pokojnim** Krunom Sukićem**. Kruno je prije rata bio aktivan u intelektualnim krugovima u Osijeku, kao naznake početaka civilne scene. Ja nisam bila politički niti društveno angažirana. Tek me je rat osvijestio; počela sam razmišljati o svom dijelu odgovornosti. Reagirala sam potičući ili podržavajući antiratne aktivnosti; kad se govorilo da u Tenji umiru ranjeni i zarobljeni policajci - išla sam u kasarnu; pridružila sam se majkama koje su išle u Beograd tražeći da njihovi sinovi budu otpušteni sa služenja vojnog roka u JNA kako ne bi išli u rat; bila sam na prvom konvoju** *Libertas* **u Dubrovniku; pokušavala sam okupiti tim liječnika i medicinskih sestara da idemo preko barikada u okolna sela... Sve se odvijalo nepredvidivo brzo, no iz svih tih akcija sam i ubrzano učila o nenasilnom djelovanju.**

Krunu sam srela na sastanku koji je organizirao prof. Ante Lauc, **o tome što mi intelektualci, koji smo još ostali u Osijeku, možemo učiniti za Osijek. Bilo je to sredinom studenoga, kad je već svakodnevno bubnjalo po Osijeku. Bilo nam je jasno da ne možemo utjecati na prestanak ili tijek rata, no danima smo se, raspravljajući u skloništu, vraćali pitanju možemo li išta učiniti** za mir **usred rata u Osijeku. Kada je Kruno pročitao u tjedniku** *Danas* **da postoji Antiratna kampanja, bilo je to kao da smo ugledali svjetlo. Pomislili smo, evo još nekog. Vi ste već prošli fazu okupljanja i formiranja platforme koja se nama, činila logičnom i dobrom strategijom - sačuvati bar neku razinu komunikacije zaraćenih strana radi mogućnosti za izgradnju mira u budućnosti. I onda sam, sjećam se kao danas, došla jedan vikend u Gajevu. Mora da je to bilo u siječnju, bila je radionica** Catherine Sanders**, malo sam sjedila na toj radionici i slušala...**

Meni je to bilo potresno i iscjeljujuće. Pokazalo se to i na radionicama na kojima smo okupljali mirovnu grupu i kasnije u radu sa ljudima iz zajednice. Naime, dok si u logici rata, pod velikim pritiskom izvana, pogotovu netko tko nije politički analitičar ili vrlo upućen, teško možeš razumjeti što se zbiva, u kojem se smjeru i kojom dinamikom sukob razvija, kako eskalira, kako se može zaustaviti.....Upravo je ljekovito za mentalno i duhovno zdravlje kad počneš bolje razumijevati događaje i sam sebe - svoje ponašanje i ponašanje svoje okoline. Tada sam Catherine Sanders rekla da ima nas u Osijeku koji bismo radili za mir te smo dogovorili da će doći.

Kada sam sljedeći put bila u Zagrebu sastala sam se s Vesnom u Ilici, u restoranu sa zdravom hranom, jele smo i razgovarale. Ne mogu se više točno sjetiti detalja, ali bilo nam je važno da se zna da mi, iz ratne zone u Osijeku, želimo raditi na miru i da nam treba podrška. Nismo znali točno što bismo to htjeli raditi, ni kako. Sjećam se da si ti Vesna, na onom skupu Helsinškog parlamenta građana u Bratislavi tu vijest prenijela Adamu Curleu**.**

Vesna Teršelič: **Da, u Bratislavi, tamo sam pitala one koji su se tamo zatekli, a bili su dobri ljudi, bi li oni došli u Osijek na okupljanje takve grupe i rekli nešto o svojim iskustvima.**

Katarina Kruhonja: **... i onda se formirala grupa od pet mirovnih aktivista iz Engleske koju je okupio** Adam Curle**, kveker. Budući da**

Naime, dok si u logici rata, pod velikim pritiskom izvana, pogotovu netko tko nije politički analitičar ili vrlo upućen, teško možeš razumjeti što se zbiva, u kojem se smjeru i kojom dinamikom sukob razvija, kako eskalira, kako se može zaustaviti.....Upravo je ljekovito za mentalno i duhovno zdravlje kad počneš bolje razumijevati događaje i sam sebe - svoje ponašanje i ponašanje svoje okoline.

sam liječnica, došao je i jedan liječnik iz organizacije Liječnici bez granica, Nick Lewer**.**

Aida Bagić: **Katarina, zar nije** Traude Rebmann **došla u trećem mjesecu? Tada ste vi bili pod uzbunama i granatiranjem?**

Katarina Kruhonja: **Tako je, u trećem mjesecu '92.**

Aida Bagić: **A ovo je bilo u petom mjesecu, par dana nakon zadnjeg, još nismo znali da će biti zadnje granatiranje.**

Katarina Kruhonja: **Pa da, zadnje ozbiljno granatiranje bilo je početkom svibnja.**

Kad je, u ožujku, došla Traude Rebmann, Kruno i ja smo funkcionirali kao inicijativna grupa koja je pozivala na radionicu. Radionica je bila namijenjena onima koji su bili izloženi i ratu i sekundarnom ratu radeći sa prognanicima ili ranjenicima. Nedavno sam srela jednu sudionicu te radionice - kaže da joj je promijenila život – iz konfuzije i očaja prema nadi u mir i oporavak.

Do svibnja '92. godine smo povećali inicijativnu grupu i osnovali Centar. Osnivačku skupštinu održali smo 13. svibnja, a 14. svibnja je Antiratna kampanja donijela odluku da će Centar za mir, nenasilje i ljudska prava biti ogranak ARK-a u Osijeku. Međutim, pravno smo svoj status uredili nakon godinu dana; u prosincu '93. smo dobili papir da smo ogranak Antiratne kampanje. Kasnije, 1996. godine smo se registrirali kao samostalna organizacija, a ostali smo članica Antiratne. Vrlo skromnu financijsku pomoć smo dobili već prilikom prve velike akcije koju smo imali, a to su bili *Dani za nenasilje* **u svibnju '92. godine u Osijeku. S međunarodnim gostima i vama iz Antiratne kampanje. Jedna od tema je bila mirni povratak prognanika, iako većini nije na pamet padalo da bi se tako nešto moglo dogoditi.**

Boris Bakal: **Strašno je važno što su te stvari nama svima odmah bile jasne. Kad su uklanjali table prema Beogradu, smijali smo se jer smo znali da će ih vraćati. Kao da će ti gradovi nestati, kao da će ta država tamo nestati! To je bilo toliko smiješno!**

Katarina Kruhonja: **Rekla bih sad još jedanput koliko je nama bilo važno da postoji Antiratna kampanja. Ona nas je vrijednosno, i moralno, i stvarno svojom pomoći ohrabrila i pomogla nam. To što ste nam upućivali ljude i sami nam pomagali, bez toga sigurno ne bismo mogli opstati, niti se razvijati onako kako smo se razvijali. Drugo, nama je prigovor savjesti bio u temelju organizacije, jer smo i Kruno i ja bili prigovarači savjesti. On je bio prigovarač politički, a ja iz religijskog opredjeljenja. To nas je povezalo s Antiratnom.**

Treće, mislim da je dosta važno da smo upravo u Osijeku (zoni rata) započeli i direktan rad na zaštiti ljudskih prava. Nismo mi baš planirali raditi na ljudskim pravima. Više smo bili usredotočeni i zainteresirani za prestanak i mirno rješenje sukoba, za mirni povratak, te za edukaciju o nenasilnom djelovanju i o ljudskim pravima i demokraciji. Zapravo nismo bili spremni na sve što nas je čekalo. Naime, čim smo objavili da smo osnovali Centar za mir, nenasilje i ljudska prava počeli su nam se javljati ljudi koji su bili izbacivani iz stanova i izloženi nasilju. Bili smo primorani donijeti odluku, kao i vi. Odlučili smo da ćemo se time baviti.

Svemir Vranko: **Htio sam samo reći dvije teze. Jedna je da je Antiratna kampanja od samog početka bila poput humusa, ona je bila plodno tlo u velikoj teglici iz koje su izrastali različiti cvjetovi različitih nevladinih organizacija. Bilo je to jednostavno čudesno gledati i biti dio toga. Drugi aspekt je bio da smo jako puno ideja iznosili kroz glazbu. Jedan dio toga**

Radionica je bila namijenjena onima koji su bili izloženi i ratu i sekundarnom ratu radeći sa prognanicima ili ranjenicima. Nedavno sam srela jednu sudionicu te radionice - kaže da joj je promijenila život – iz konfuzije i očaja prema nadi u mir i oporavak.

bio je da sam s Aidom bio u Austriji, u Salzburgu, ne znam kako se zovu...

Aida Bagić: **Imam negdje zapisano...**

Svemir Vranko: **... jedan Kanađanin i Austrijanka, i spomenuo sam da sam snimio jednu pjesmu i da želim snimiti mirovni spot. Nakon mjesec dana Aida me zove i kaže, lova ti je stigla u ARK, možeš raditi na glazbi. U Križevcima sam okupio mlade i napravili smo Crisiensis Pax Aid (latinski za grad Križevci), s različitim glazbenicima iz križevačkog kraja,** Sandro i Nino Giovanni**, vokalni sastav Gaudeaumus, i onda smo održavali koncerte. Usred rata smo u Križevcima održali mirovni koncert! Bili su došli gradonačelnik, predstavnici vojske, jednostavno, bila je prisutna neka sasvim drukčija ideja čak i u maloj sredini, u kojoj je mojih dvoje prijatelja i još desetak drugih mladih ljudi poginulo u to vrijeme, tako da taj koncert, koji je bio mirovni, u isto vrijeme bio i svojevrsni rekvijem za te vojnike.**

Vesna Teršelič: **U vezi s onim što je rekla Katarina, nama je bilo jako važno da se u Osijeku pokrenuo cijeli taj krug zagovaranja nenasilja i direktne zaštite ljudskih prava. Jer ste se vi odmah izložili, kad su ljudi dolazili zbog deložacija, išli ste i sjedili ste s njima! I mislim da je vaša situacija bila istinski opasna. To je grad koji je doduše formalno vodio** Kramarić**, ali je u stvari to bio** Glavaš**. I kasnije ste pisali kaznenu prijavu protiv** Petra Kljaića, **tadašnjeg predsjednika Vojno-stambene komisije, člana Kriznog štaba i predsjednika tadašnjeg Okružnog suda u Osijeku.**

Sad sam se sjetila koliko mi nismo na početku znali što sve možemo. Kako sam recimo, učeći o medijaciji, možda tek 2006., radeći na posredovanju u sukobu s policijom i sucima vidjela na djelu nešto što je recimo Christine Schweitzer govorila '91. Onda sam se sjetila, vidiš, ta praktična vještina koju je nama Christine Schweitzer tada pokazala, sad konačno postaje nešto što ovaj tu policajac i ova sutkinja mogu upotrijebiti u svojem svakidašnjem radu u sudnici i u policiji. Dakle, taj ciklus praktične primjene jako dugo traje, ali nešto što smo mi sami učeći posijali tamo negdje '91., neke stvari su se počele u praksi provoditi puno kasnije. Trebalo je jako puno da se institucionaliziraju, kao što je trebalo jako dugo da se neke od naših aktivnosti u samim organizacijama civilnog društva institucionaliziraju.

Ali ono što je bilo najvažnije na početku, stvarno je bilo vrijednosno. To što smo zajedno rekli, e sad je rat, ali mi ipak ne odustajemo od nenasilja, niti odustajemo od komunikacije sa svojim prijateljima u Beogradu, u Crnoj Gori, bilo gdje. I kad god smo radili direktno s onima koji su sami stradali, vezano baš uz Osijek spomenula bih prve kontakte sa Šteficom Krstić **i obiteljima koje tragaju za nestalima, koji su svi ideološki bili totalno zaleđe Tuđmanu, ali su isto tako znali da ako žele nešto saznati, moraju se povezati sa Ženama u crnom, da trebaju biti otvoreni prema tome da putuju u Srbiju preko Mohača, preko Madžarske, jer mogu tamo možda nešto saznati.**

Tako da možda sad ulazimo u neki ciklus kad ćemo možda i mi imati odgovornost reći nešto nekome u nekoj drugoj zemlji. Dakle, bila nam je važna i ta opredijeljenost za nenasilje, ali smo stalno učili od tih svjetskih iskustava, kao što sad drugi mogu učiti od nas. Ništa se ne može direktno prenijeti, nije to kao praksa koju presadiš iz jednog okvira u drugi pa odmah cvjeta, raste. Kada je krenuo Volonterski projekt Pakrac, dobili smo vrlo važnu informaciju o nizu samoubojstva u Pakracu '94. Mi kao Volonterski projekt Pakrac bili smo ti koji smo pisali Ministarstvu i rekli, znate, ljudi se ubijaju, oni su u depresiji, to je problem. Mislim da je skandalozno da smo mi njima trebali to javiti i otići na razgovore da bi trebalo

Zapravo nismo bili spremni na sve što nas je čekalo. Naime, čim smo objavili da smo osnovali Centar za mir, nenasilje i ljudska prava počeli su nam se javljati ljudi koji su bili izbacivani iz stanova i izloženi nasilju.

poduzeti neke sustavne mjere ohrabrenja, potpore, rada s ljudima. Stalno smo bili u situaciji da čujemo za problem, onda moramo smisliti neku definiciju, artikulirati što se zbiva, s vrlo skromnim resursima koje imamo, i u smislu informiranosti i u stručnom smislu, i da onda još pronađemo najbolja moguća rješenja i odmah ih ponudimo! Pa da ih eventualno netko primijeni, s time da bi ta primjena obično uslijedila godinama nakon našeg prvog prijedloga.

I kad se sjetim kako smo došli Ljubomiru Antiću **u saborski Odbor za ljudska prava na sastanak kako bismo mu govorili o deložacijama, kako je on mrtav-hladan tamo sjedio u svom prekrasnom uredu zastupnika Sabora i pričao da su to dječje bolesti demokracije, da on nažalost ništa ne može učiniti, a ljude izbacuju iz stanova! S time da je u toj fazi to bio apsolutno jedini predstavnik neke državne institucije do kojeg smo mogli doći, jer nitko nas drugi nije htio primiti. I tako je to bilo duže vrijeme. Prve presude u sporovima zbog deložacija i prva vraćanja u stan uslijedili su tamo negdje 2000. i neke. Dakle, 10 godina nakon što su ljudi izbačeni iz stanova. Trebalo je proći još deset godina da** *Večernji list* **objavi ciklus tekstova o tome prije četiri, pet mjeseci, i to inkonkluzivno. Dakle, tek je pred nama vrijeme u kojem će netko moći javno reći: "Pa čujte, to je bila nekakva zločinačka praksa, to je bio dio zločinačke prakse koju su zapravo podržavali ljudi u državnim institucijama koji se zovu tako, tako i tako." Dakle, neke stvari će se eventualno tek dogoditi. Moj sadašnji rad u** *Documenti* **vidim kao dio nasljeđa ARK-a, zapravo kao nasljeđe jednostavne odluke jedne male skupine ljudi vrlo različitih opredjeljenja koji su došli iz sasvim različitih sredina, s različitim osobnim povijestima, da naprosto mora postojati još nešto osim nasilja.**

Katarina Kruhonja: **Čini mi se da je važno osvijestiti da su i Antiratna kampanja i Centar za mir, kao dio Antiratne kampanje, bili samonikli. Možda nismo imali neke vještine, ali znam da smo mi u Centru za mir ustrajno nastojali nenasilnom djelovanju – od samog početka. Nastojali smo kucati na svaka vrata, tražili smo razgovor i dijalog, provodili neformalne medijacije u ratom razorenim lokalnim zajednicama, pisali pisma različitim institucijama i provodili nenasilni otpor pri istjerivanju obitelji iz stanova. Naši članovi/ce prognanici su pisali pisma u Baranju, koja je bila okupirana, i '93. smo počeli susrete u Madžarskoj. Nastojali smo djelovati inkluzivno i dijaloški. Da to nismo činili na takav način, mislim da ne bismo mogli ni utjecati niti opstati.**

Što se tiče prijepora oko našeg djelovanja... Naše djelovanje je bilo izloženo kritici, odnosno etiketiranju prvenstveno od strane onih na koje smo upozoravali da provode kršenje ljudskih prava ili ratne zločine, primjerice Kljajić i Glavaš. Takvo etiketiranje je u nekim razdobljima poprimilo dimenzije medijskog progona. Nisam sigurna da smo mogli nekim drugačijim metodama djelovanja to spriječiti ili umanjiti.

Tihomir Ponoš: Ostale su, po meni, još neke važne stvari koje treba ispričati. Ostalo nam je da čujemo što se zbivalo u prvoj polovici '92., kad je izbio rat u Bosni i Hercegovini, da li tada izbijaju prijepori, ako izbijaju, kakvi prijepori tada izbijaju, da li se tada zbivaju nekakvi lomovi? Ostalo je da se ispriča što je to izazvalo prijepore u vezi sa zalaganjem za ljudska prava, dakle što se i kada znalo o ratnim zločinima koji su počinjeni u Hrvatskoj. Pretpostavljam da se s jedne strane to naravno nije znalo u real time, ali već početkom '92. u jednom *ARKzinu* imate dosta velik i ozbiljan tekst o Sisku, koji se i dan danas obično prešućuje.

Stalno smo bili u situaciji da čujemo za problem, onda moramo smisliti neku definiciju, artikulirati što se zbiva, s vrlo skromnim resursima koje imamo, i u smislu informiranosti i u stručnom smislu, i da onda još pronađemo najbolja moguća rješenja i odmah ih ponudimo! Pa da ih eventualno netko primijeni, s time da bi ta primjena obično uslijedila godinama nakon našeg prvog prijedloga.

Vesna Janković: **Ma znalo se.... Mi smo od desetog mjeseca '91. krenuli prevoditi izvještaje Amnesty Internationala gdje su spomenuti zločini...**

Milena Beader: **Ne samo to, nego su u Antiratnu dolazili istraživači Amnesty Internationala i Human Rights Watcha, jer smo suradnju s njima uspostavili još prije rata. Razgovarali su s nama vezano uz kršenja ljudskih prava, a neki naši ljudi su ih čak vodili i po Bosni...**

Nela Pamuković: **Ali, hoćemo li imati i neki autokritički osvrt? To po meni nedostaje. Što smo mogli drugačije? Ja imam dojam da smo otišli u previše tema pošto je takva jednostavno bila naša realnost. A mislim da se danas nismo dovoljno fokusirali na bitne probleme.**

Katarina Kruhonja: **Mislim da bismo trebali još definirati prijepore i naučene lekcije. Jedan od prijepornih pitanja je kako to da smo došli u situaciju da se više nismo mogli dogovoriti, recimo, o izjavama. Znaš kako smo se teško dogovarali, recimo, o izjavi nakon Oluje.**

Aida Bagić: **Kako to da razne vještine koje smo učili nismo primijenili na sebe?**

Nela Pamuković: **I ne primjenjujemo danas!**

Aida Bagić: **Zato jer postoji granica, te vještine imaju neki doseg. Ali to je sada već druga priča.**

Vesna Janković: **Meni je pitanje, između ostalog, što znači respektirati mirovnu/antiratnu pravdu.... Spomenuli smo da je postojala i humanitarna dimenzija, kroz Suncokret, kroz Centar za žene žrtve rata...**

Nela Pamuković: **Mi smo imale sasvim drukčiji pravac, nije to bio humanitarni rad.**

Vesna Janković: **...ali, u svakom slučaju smatram važnim osvijestiti taj dijapazon mirovnih-antiratnih aktivnosti koji je išao od radikalne političke kritike, prije svega nacionalizma, do ovih psihosocijalnih vještina, do...**

Katarina Kruhonja: **Počeli smo kao antiratna, sada inzistiramo na suočavanju s prošlosti u smislu kažnjivosti za ratne zločine i priznavanja svih žrtava, ali nema kritike rata.**

Kruno Kardov: Zašto je uopće bila Antiratna, a ne mirovna? Zašto nije bila mirovna kampanja, nego je bila Antiratna?

Katarina Kruhonja: **Ja mogu reći da je bila Antiratna zato što je, ovdje, u Zagrebu, krenulo od zamisli da zaustavimo rat. A mi u Osijeku smo odmah vidjeli da to više nema smisla, i govorili smo o izgradnji mira.**

Vesna Teršelič: **Antiratna kampanja je nastala zaista kao kampanja *ad hoc*. Mi smo htjeli zaustavit' rat!**

Nela Pamuković: **Kako bih rekla? Potpuno nezrelo. Gdje je bila naša uloga? Što smo propustili? To je ono što mene muči! Što se još danas može učiniti? Jer živimo u istoj državi kao što smo živjeli, skoro, '92. I gdje je tu naša odgovornost? I što nismo učinili? To treba razmotriti. Što se još uvijek može učiniti?**

Vesna Janković: **Željela bih reflektirati nasljeđe ARK-a, ne samo u smislu organizacija koje su opstale, nego i u smislu ovoga što je Katarina govorila. Jedna radionica je jednoj ženi promijenila život! Meni je Antiratna kampanja također promijenila život, jer odlukom da se angažiram otvorili su mi se potpuno novi horizonti...**

Milena Beader: **Meni isto.**

Antiratna kampanja od samog početka bila poput humusa, ona je bila jednostavno plodno tlo u velikoj teglici iz koje su izrastali različiti cvjetovi različitih nevladinih organizacija. Bilo je to jednostavno čudesno gledati i biti dio toga.

(transkript razgovora osnivača/ica 29.06.2011.)

Propitivanja, prijepori, transformacije

Transkript razgovora osnivača/ica Antiratne kampanje, održanog 29. lipnja 2011. u Kući ljudskih prava, Zagreb. Razgovor moderirao Tihomir Ponoš.

Sudionici: Miroslav Ambruš Kiš, Milena Beader, Srđan Dvornik, Vesna Janković, Nela Pamuković, Duška Pribičević-Gelb, Vesna Teršelič, Ognjen Tus, Nenad Zakošek

Tihomir Ponoš: Stali smo u jeseni '91. Danas trebamo doći do sredine '92. Čini mi se da se kroz tri stvari možda najbolje mogu reflektirati odnosi i unutar samog ARK-a. Prvi događaj bio bi Vukovar i sredina studenog, drugi događaj primirje i koliko je sama činjenica da je primirjem makar privremeno zaustavljen rat, utjecala na rad samog ARK-a, je li bilo osipanja, nekih promjena u načinu rada? Treće je pitanje rata u Bosni i Hercegovini, pri čemu u ovoj sesiji nećemo otvarati pitanje Hrvatske i hrvatske uloge u ratu u Bosni i Hercegovini, iako je vjerojatno i to bilo na dnevnom redu, ali vjerojatno ne toliko kao '93. ili početkom '94., nego ćemo se baviti time kakva je bila vaša mirovna pozicija u tom kontekstu, a to je, da li podržati ideju da se bombardira Sarajevo, što je trebalo bombardirati, da se to sve skupa onda ranije prekine, ili je to suprotno mirovnoj poziciji.

Duška Pribičević-Gelb: **U devetom mjesecu navršit ću 35 godina rada u MUP-u!** *(smijeh)* **Uvijek se prisjećam tih prvih dana kad sam se počela pojavljivati u ARK-u, a to je '93. Pomalo slučajno, no budući da sam nastavila, možda ipak ispadne da sam u ARK-u bila stvarno zbog svojih uvjerenja. Šalim se. Za prvi dio samo bih dodala nešto što je vezano za Svarun. Ne znam da li se sjećate, ja sam tada kao nadobudna 'profa' u policijskoj školi '89. godine pokupila svojih nekoliko učenika i u okviru nastave koju sam držala dovela ih, ako se dobro sjećam, to je bilo u Gajevoj...**

Miroslav Ambruš Kiš: **Gajevoj 45, drugi kat.**

Duška Pribičević-Gelb: **Znam da su bili neki mladi ljudi koji su porazgovarali s mojim policajcima i da smo dobili letke. Ja čak mislim da imam negdje spremljene te letke, i to je za moje dečke bila senzacija i novost da se vidi da ipak ima i nekih drugih načina organiziranja mladih. Jer, u to vrijeme još uvijek su naše policajce tjerali: sad ste omladinci trećeg razreda, prima vas se u Partiju, i tako. Općina Maksimir bila je ona koja je svake godine imala najveći broj novoprimljenih u Partiju... Eto to je vezano za taj sam početak.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Ja bih se još vratio na neke prethodne stvari. Te '89. na '90. u** *Večernjaku* **sam pratio razne nove pokrete, između ostalog, dakle kao novinar, uletio sam i u Zelenu akciju. Bio sam u Zelenoj akciji i aktivist i ispod žita sam stalno pomagao koga god sam mogao. Ali sam iz** *Večernjaka* **otišao naprosto zato jer u** *Večernjaku* **nikoga živog nije zanimalo ono što ja znam o tehnologiji. Za koju će se pokazati da je zapravo bitna i da je preobrazila opće tiskarstvo i tiskano novinarstvo... Otišao sam u** *Globus,* **koji je tada nastao kao, kako se to danas zove, javno-privatni pothvat. Pavić plus** *Vjesnik* **revija, oni su pokretali** *Globus***. Meni je bio izazov da vidim kako nešto nastaje od nule. Dakle, Zelena akcija, ARK i sve ostalo, bio sam unutra, pratio sam i moram priznati da je meni osobno bila smiješna ova polemika o moralnom statusu aktivista, da li aktivist može biti profesionalac, profesionalni revolucionar! Pa onda neki kažu može – ne može. To se u povijesti već dogodilo.**

Tihomir Ponoš: Doći ćemo do *ARKzina* kao zasebne važne teme, ali sad da se vratimo na te prve lomove i jako velike izazove!

Miroslav Ambruš Kiš: **Nedostaje nam Oštrić!** Zoran Oštrić **mi je privatno 'jamrao' da kao zeleni ima ozbiljan problem da ga europski zeleni shvaćaju kao ultranacionalista. Išli smo zajedno u Kostajnicu i Jasenovac, išli smo njuškati, i prošli smo onom cestom koja je bila pod snajperima, išli smo u Bosansku Dubicu, Hrvatsku Dubicu, Kostajnicu, poslije toga je Lederer poginuo...**

Kad smo razgovarali o tome šta i kako učiniti, shvatila sam da ljudi u Antiratnoj imaju već dovoljno znanja kako pružiti mirni otpor, i znam da se dogovaralo i što će se učiniti i kako će se učiniti, i u vezi s deložacijama, kroz radionice, kroz posjete, odnosno dolaske mirovnjaka iz svijeta, neke su stvari bile usvojene

Tihomir Ponoš: Dakle, u jeseni smo ‘91. Imamo taj klimaks koji se zbiva sredinom studenog s Vukovarom, jedan dio osnivača je već otpao, a nakon toga, barem kod nekih ljudi, vjerojatno dolazi do ponovnog promišljanja uloge Antiratne kampanje s obzirom na ukupnu društvenu situaciju.

Vesna Janković: **Jedan od odgovora na to pitanje nalazi se u tekstu koji je upravo Nenad napisao, ne znam sad točan naslov, ali mislim da je bio “Između pacifizma i patriotizma”. U svakom slučaju bile su te dvije ključne riječi u naslovu. Mislim da je taj tekst i nastao u tim post-vukovarskim danima, tako da možda Nenad može nešto reći!**

Nenad Zakošek: **Ne uspijevam rekonstruirati sjećanje. Ne mogu se sjetiti toga, ne samo teksta, nego čak ni tog vremena. Ne znam jesmo li imali neke rasprave o tome. Sjećam se samo svađe s mojim njemačkim prijateljima, ali to je bilo još ranije, još nije bio počeo rat. Oni su mislili da se rat može spriječiti nekim masovnim pasivnim prosvjedom, nerealno. I s** Christine Schweitzer **smo isto to raspravljali, imao sam i neke svoje prijatelje, i oni su se čudili kako smo mi tako neuviđavni. Pa bilo je ideja da se tom prisutnošću mirovnih aktivista izvana može spriječiti JNA...**

Tihomir Ponoš: Misliš onih turista?

Nela Pamuković: **Bili su ti mirovni karavani!**

Vesna Teršelič: **Postoji razlika između ljudi kao što je na primjer** Christine Schweitzer**, koja je cjeloživotno posvećena nenasilju i time se bavi, proučava, u međuvremenu je napisala puno tekstova, samu metodologiju ne samo da poznaje nego i prakticira. I vodila je** s Kurtom Südmersenom **prvu radionicu koju smo imali za nenasilno rješavanje sukoba. Mislim da ona stvarno cijelim svojim životom svjedoči što znači nenasilno živjeti. Tako da kad ona zagovara nenasilje, to je stvarno respektabilno, jer nenasilje prožima svaki njen korak. A drugo je kad ti vikendom malo prakticiraš nenasilje i obiđeš recimo Hrvatsku ili Bosnu. Dakle, Karavana je jedna stvar, drugo je kako su radili ljudi iz War Resisters Internationala. Ona, Kurt Südmersen i Marko Hren je bio s njima povezan.**

Vesna Janković: **...Eric Bachmann je došao u rujnu ‘91. i držao radionicu o nenasilnoj akciji. Ne o konfliktima, nego o nenasilnoj akciji.**

Nela Pamuković: **Koja je bila prva radionica?**

Vesna Teršelič: **Pa, prva je došla ta** Christine Schweitzer i Kurt Südmersen**, baš o nenasilnom rješavanju sukoba.**

Vesna Janković: **Ja se sjećam da su došli Christine i** Eric Bachman**, postoji intervju u prvom ili drugom broju** *ARKzina*, **to je bilo krajem devetog mjeseca, prva radionica u Gajevoj, držali smo radionicu i onda su granatirani Banski dvori. Da li se netko sjeća kojeg je datuma bilo granatiranje Banskih Dvora?**

Tihomir Ponoš: 7. listopada ‘91.

Vesna Teršelič: **Christine je prvo došla sa Kurtom i onda je ponovo radila sa Ericom! Da, to je bila druga radionica. I druga je bila tema! Nenasilna akcija. Ali mislim da su ti razgovori s našim prijateljima izvana bili produktivni i provokativni u smislu prilike za diskusiju. Jer mi nismo toliko često sebi dali mogućnost da između sebe bistrimo stvari. Al’ kad bi oni nama nešto rekli, što bi nas provociralo, onda bismo se upustili u duge argumentacije i zapravo bismo kroz to osvještavali i što je naša pozicija. Time što su oni došli sa svojim stavom totalnoga pacifizma, nas bi stavili u poziciju da go-**

Ali mislim da su ti razgovori s našim prijateljima izvana bili produktivni i provokativni u smislu prilike za diskusiju. Jer mi nismo toliko često sebi dali mogućnost da između sebe bistrimo stvari. Al’ kad bi oni nama nešto rekli, što bi nas provociralo, onda bismo se upustili u duge argumentacije i zapravo bismo kroz to osvještavali i što je naša pozicija. Time što su oni došli sa svojim stavom totalnoga pacifizma, nas bi stavili u poziciju da govorimo o tome, da je nenasilje u redu, ali da vidimo i situacije u kojima je obrana neophodna.

vorimo o tome, da je nenasilje u redu, ali da vidimo i situacije u kojima je obrana neophodna.

Tihomir Ponoš: Jeste li imali podjele, rasprave, u smislu frakcija; s jedne strane nenasilni, a s druge strane zagovornici prava na obranu? I druga linija podjele, između onog što bi se prilično kolokvijalno moglo nazvati, podjela između lijevih i nacionalnih? Unutar kruga ljudi koji su bili u Antiratnoj i šire, s ljudima s kojima ste komunicirali izvan Zagreba, ali i s ljudima u Srbiji, u Bosni i Hercegovini i u Sloveniji?

Nela Pamuković: **Nije to bilo unutar Antiratne! Ali na SOS telefonu se odvijala ta diskusija, a ne unutar Antiratne.**

Vesna Janković: **Ali Antiratna na neki način jest bila povod za rascjep na ženskoj sceni. Odnosno, povod je zapravo bilo pitanje tko je žrtva, tko je agresor i da li Hrvatska ima pravo na obrambeni rat, a ARK je bio označen kao projugoslavenska opcija koliko se ja sjećam.**

Nela Pamuković: **Da, ali istovremeno su se i u inozemstvu vodile diskusije o ratu. Znači žene u Italiji, već sam spomenula da su organizirale nekoliko sastanaka žena iz Beograda i žena iz Hrvatske, kako bi se raspravila viđenja feministkinja o ratu, i onda su započela nerazumijevanja na tim sastancima. Sastanci su bili u Trstu, Rimu i drugim gradovima....**

Nenad Zakošek: **Između hrvatskih i srpskih žena, ili između Talijanki i ...?**

Nela Pamuković: **Ne, ne, tu je došlo do nekakvih nerazumijevanja između žena iz Zagreba i Beograda.** Nadežda Radović **o tome ima nešto u svojoj autobiografskoj knjizi. Feministkinje su se tako sretale na sastancima organiziranim u inozemstvu i njihova poimanja stvarnosti su već bila prilično različita. Onda se to reflektiralo na nas druge u grupi. Tako da jedan krug žena sa SOS telefona nije više uopće želio da se diskutira sa ženama iz Srbije. Mi druge smo, naravno, htjele nastaviti taj dijalog. Taj deveti mjesec '91. je bio baš granica kad je započeo raskid. Otkad je Zagreb prvi put bio ugrožen, da tako kažem.**

Tihomir Ponoš: A suradnja Zagreba i uvjetno rečeno periferije? Čuli smo prošli put, bilo je dosta zanimljivo što je Katarina pričala o, opet uvjetno rečeno, izvjesnom akademizmu u Zagrebu, nasuprot realizmu u Osijeku, koji je bio na ratnoj liniji. Spomenuto je da je bilo pokušaja ljudi i iz Rijeke i iz drugih krajeva Hrvatske s kojima se pokušavalo uspostaviti mrežu mirovnih aktivista?

Vesna Teršelič: **Da,** Šura Dumanić **je u Rijeci počela istovremeno. I ona je imala potrebu učiniti nešto protiv rata i organizirala je akcije slične** *Vratima mira*. **Kada je Trgu žrtava fašizma uklonjen naziv Trg žrtava fašizma, okuplja se grupa ljudi koji odmah traže vraćanje imena.** Zoran Pusić **okuplja Građanski odbor za ljudska prava 1992. Grupa u Karlovcu s nama pokušava riješiti probleme prigovarača savjesti. Jer kako idu mobilizacije, tako ljudi dobivaju pozive i ukoliko ne žele nositi oružje, onda ih pokupe ili se negdje sklone. Jedan od njih bio je** Ratko Dojčinović, **koji je ubrzo završio kopajući jarke na prvoj liniji, a prije toga su ga tukli u policiji. Skupa smo pokušavali smisliti što ćemo sad. I u njegovom slučaju se upozoravanjem na to postiglo da su ga ipak vratili s prve linije. Evo, čovjek je živ i zdrav. Međutim, nama je sasvim jasno da nešto takvo možemo uspjeti u Zagrebu i u Karlovcu koji je blizu, ali da širom Hrvatske ima ljudi koji ne znaju za nas, koji ne znaju na što se mogu pozvati, da u Ustavu postoji zagarantirano pravo na prigovor savjesti. Grupa oko** Biljane Kašić i Zorana Oštrića **skupljala je materijale od kojih će ka-**

Važno je reći da je suradnja s policijom, kad su bile u pitanju deložacije, bila jako dobra. To je ono što stoji. Sjećam se situacije u kojoj se nalazila Mirjana Radaković kad su došli na jednu deložaciju. Tamo je bio njen kolega s posla, ali sad u maskirnoj uniformi, s mašinkom u rukama, a među policajcima koji su došli jer su morali doći, bili su njeni bivši učenici. Bile su to totalno sulude kombinacije

snije biti napravljena i prva brošura o prigovoru savjesti. Osim toga, proizvodili smo bazične letke s informacijama kako ispuniti zahtjev za obrazloženje prigovora savjesti. Objavljivali smo plaćene oglase na prijedlog War Resistera. Rasplamsala se rasprava o sadržaju oglasa. War Resistersi su imali neku ideju i rekli su nam, evo, u ovoj zemlji stavili su to i to. Odgovorili smo da ne bismo baš to stavili, jer ne bi željeli da poziv glasi "dečki, ne uzimajte oružje ni u kojem slučaju!" Dilema je bila hoćemo li se deklarirati kao pacifisti, i to oni čisti nenasilni pacifisti? Ako ne, kako to napisati? To je jedna od diskusija koje su se vodile. Negdje imamo zapise o tome.

Ognjen Tus: **Ti plaćeni oglasi bili su vezani za prigovor savjesti. I te su plaćene oglase htjeli objaviti jedino** *Novi list, Feral* **i** *ARKzin***... Nisam učestvovao u puno diskusija koje bi bile tematske, kao – jesmo li mi za rat, jesmo li mi protiv rata? U Zagrebu koji je bio dosta zaštićen, jer ni jedna raketa, ništa nije palo ni na kakvu toplanu ili tvornicu. Čini mi se da smo bili dosta sigurni. Ali ne sjećam se da smo vodili neke jake rasprave o tome principijelnom pacifizmu. Moj stav je bio da, budući sam u Zagrebu, mogu si priuštiti da budem pacifista; da sam bio negdje drugdje, vjerojatno ne bih mogao. Mislim da je pozicija svakog od nas bila 'njegova'; kako smo ostajali bez posla, neke pare se moglo zaraditi jedino u vojsci. Znam dosta prijatelja koji su baš svojom voljom otišli u vojsku! Bože moj! Trend. Em se može preživjeti, ne? Tako da mi se čini da je puno manje bilo principijelnih stavova, a puno više onoga: prvo, ne želim ratovati, ne želim ubijati prijatelje, niti biti ubijen. I ne sjećam se da smo ikad pozivali i da smo bili protiv toga da se ljudi imaju pravo javiti. Na kraju krajeva, inzistirali smo na tome da svatko mora odlučiti za sebe, nije bilo nikakvog nagovaranja i to što su nas prozivali za jugonostalgiju, to je bilo samo iz potrebe proizvodnje unutrašnjeg neprijatelja. To je bio stav Vlade, odnosno vladajućeg kruga. Njemu je trebao unutrašnji neprijatelj. Kako nije pristojno govoriti da će potamaniti Srbe, pronalazili su druge koji su istupili. To je moje sjećanje. To znam.**

U doba kad je padao Vukovar bio sam negdje u Frankfurtu, netko me poslao, kod Christiana Paula**, radilo se o nekoj mirovnoj manifestaciji koja je održavana svake godine. Tamo sam nekakav govor održao i bilo je teško shvatiti kako će nešto što nikog ne napada biti predmet napada i s jedne i s druge strane... U toj gomili ljudi u kojoj je bilo svih tih raznih Jugoslavena! Kao, kako možeš govoriti ovako, kad je to ovako! Kažem, ja samo pričam šta sam vidio i šta se događa, ništa nisam teoretizirao. Mislim da je to, meni barem, bio noseći stav, da nismo pravili teoriju, nego smo djelovali dnevno. A pozicija nam je bila otprilike, ne želimo da se vodi rat!**

Milena Beader: **Korektnosti radi, mislim nije točno Ognjene što si rekao da u Zagrebu baš ništa nije palo i da smo se osjećali sigurni. Moje je sjećanje vezano uz tu svakodnevnu nesigurnost: od boravaka u skloništima, pa i u samoj Gajevoj 45, odlazaka dragih i bliskih ljudi iz Zagreba u vojsku, iako, uz dileme zbog političkog ludila koje je nekima od njih bilo teže podnositi od granata, do raznoraznih tipova koji su hodali po gradu u uniformama, iako im je zapravo bilo mjesto negdje drugdje. Mislim da netko može biti pacifist i kad je neposredno i svakodnevno izložen raketiranju, dakle ne mislim da su okolnosti ključne za taj izbor. Sjećam se i nekih drugih slika vezanih uz svakodnevnicu odlazaka u ARK, npr. sjećam se da sam jedno jutro zaspala, na svoju sreću, kada su pale one kazetne bombe koje su zabranjene međunarodnim pravom. A baš sam tim putem i negdje u to vrijeme znala ići prema uredu u Tkalčićevoj. To me je bilo jako potreslo,**

Moj stav je bio da, budući sam u Zagrebu, mogu si priuštiti da budem pacifista; da sam bio negdje drugdje, vjerojatno ne bih mogao. Mislim da je pozicija svakog od nas bila 'njegova'

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 ZAGREB, GAJEVA 45/II
TEL. 041/431 658 ILI 610 951, FAX 610 951

Čet, 26. Pro,1991.

• **Hrvatskoj ligi za mir**
Nenada Vukman, fax 534 432
Tatjana Holjevac, fax 450 250

PREDMET: Obavijest o *Božićnom karavanu za mir*

Drage prijateljice i prijatelji!

U subotu, 28. prosinca, u Zagreb stižu sudionici *Božićnog karavana za mir i humanitarnu pomoć civilima i nevinim žrtvama rata*. Ovaj Karavan organizira Helsinški parlament građana (HCA - Helsinki Citizens Assembly) regije Monpellier (Francuska), u suradnji sa HCA drugih francuskih regija, Barcelone, Švicarske, Italije itd. Sudionici Karavana žele obići sve republike bivše federacije. Karavan u petak 27. prosinca boravi u Ljubljani, a nakon nekoliko sati boravka u Zagrebu produžava kroz Mađarsku za Beograd te zatim u Sarajevu, gdje će dočekati novu godinu. Nakon toga predviđen je i posjet Titogradu. Riječ je dakle o istoj koncepciji kao i kod Karavane mira krajem rujna, na koju smo mi imali primjedbi, ali u cjelini naravno podržavamo sve koji žele pomoći. Osim toga ovoga puta dovoze i određenu humanitarnu pomoć.

Dolazak oko 50 sudionika predviđen je u subotu u podne, a biti će dočekani ispred "kockice", Savišće 14. Tu će biti preuzet i jedan kamion sa prikolicom humanitarne pomoći za izbjeglice (lijekovi, hrana, odjeća), koja će po dogovoru sa *Odborom antiratne kampanje*, koji je domaćin Karavane u Zagrebu, biti upućen u Kutinu kao pomoć za izbjeglice iz Pakraca.

Od 12.00 do 14.00 u "kockici" će se održati okrugli stol u kojem će sudjelovati sudionici antiratnog pokreta. Razgovarati će se o koordinaciji djelovanja pokreta u Hrvatskoj, bivšoj Jugoslaviji i Evropi, te o odnosu antiratnog pokreta kao građanske inicijative i političkih koncepcija. Nakon ručka, odlazak je predviđen u 15.00.

Molimo vas da u ovim razgovorima sudjelujete.

Srdačan pozdrav,

za OARKH:

Zoran Oštrić

(P.S. Žao mi je što obavijest šaljem tek sada, ali sve je išlo na brzinu.)

Dopis Hrvatskoj ligi za mir, obavijest o Božićnom karavanu za mir, 26. prosinca 1991.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 Zagreb, Gajeva 45/II
TEL. 041 431 658, FAX 041 425 552

Pet, 10. Tra,1992.

Draga Šura!

Nakon razgovora u Rijeci prošlog tjedna, odlučili smo ti napisati nekoliko riječi.

Nije neobično da među ljudima koji rade u društvenim inicijativama dolazi do konflikata, čak i u mirovnom pokretu. Nažalost, kod obe rivalske grupe primjetili smo netrpeljivost i nespremnost da se sporovi normalnim putem rješavaju. Njihov ton i nastup zaista su bili agresivni i ostavili su nelagodan utisak. Osim toga, čini nam se neprihvatljivo da je Pokret za mir samo jedna od sekcija (ili čak podsekcija!?) jedne druge organizacije. Mirovni pokret bi ipak morao nastupati potpuno nezavisno. Ipak, čini nam se isto tako neloglično tvoje odbijanje da se s njima susretneš. Osim toga, mislimo da odnosi unutar tvoje grupe nisu dovoljno jasni. Npr. stvar sa Plamencem, koji očito nema ni najblažu predodžbu što su mirovne inicijative. Unutrašnja demokracija i grupna dinamika presudno su važne stvari za uspjeh ovakvih inicijativa.

Osobito nas je neugodno dojmilo što je glavni predmet sporova novac, sa međusobnim otpužbama u koje ovdje ne želimo ulaziti. Mislimo da je temeljna greška što od početka odnosi u tom smislu nisu bili jasni. Sve financijske stvari moraju su otvoreno iznijeti na grupi i donijeti odluke. Novac koji je dobiven namjenski za neke projekte mora se za te projekte i potrošiti.

U svakom slučaju, ako ovi sporovi dospiju u širu javnost u Hrvatskoj, ili u mirovnjačke krugove u Evropi, svi ćemo imati golemu štetu. Sporovi se moraju riješiti unutar nas.

Vi ćete se osnovati kao nezavisna organizacija, a oni će djelovati i dalje u okviru Demokratskog foruma. To je O.K. Pluralizam je dobra stvar. Ali smatramo nužnim da se sastanete i razgovarate. Mi ćemo rado doći da pokušamo posredovati, čim zakažete sastanak i pozovete nas. U tom smislu pisali smo i njima.

Srdačan pozdrav,

ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKA ZAGREB Gajeva 45/II

za OARKH
Zoran Oštrić

Dopis Šuri Dumanić, 10. travnja 1992.

PONIŠTITE ODLUKU!

Odlukom koja je sigurno donesena na najvišem nivou Republike Hrvatske, preimenovan je Trg žrtava fašizma u Trg hrvatskih velikana. 27. studenoga 1990. skinute su stare ploče i stavljene ploče s novim imenom trga.

Smatramo

- DA IME TRGA NIJE VRIJEĐALO NIČIJE OSJEĆAJE I U MORU POSLIJERATNIH PROMJENA IMENA, KOJA SU ČESTO BILA MJEŠAVINA IDEOLOŠKOG SLJEPILA, UDVORNOSTI I LOŠEG UKUSA, IME TRGA ŽRTAVA FAŠIZMA STOJI KAO JEDNA OD IZNIMAKA.
- DA JE PROMJENA IMENA TRGA ŽRTAVA FAŠIZMA ISTO TAKVA POGREŠKA I PRIMJER BAHATOSTI SPRAM HRVATSKE POVIJESTI KAO ŠTO JE BILO SVOJEVREMENO MICANJE SPOMENIKA BANU JELAČIĆU.
- DA NITKO NEMA MORALNO PRAVO OBEZVRIJEDITI SJEĆANJE NA SVE ONE, NAJČEŠĆE BEZIMENE ŽRTVE MRAKA I TIRANIJE.
- DA JE ODLUKA O PROMJENI IMENA TRGA ISHITRENA I ŠTETNA ZA RAZVOJ DEMOKRACIJE U HRVATSKOJ.

Tatjana Aparac-Gazivoda, Sofija Bakić, Mirko Banjeglav, Tatjana Bićan, Katica Biljaković, Marko Blažević, Marija Boc, Vinko Brešić, Ines Cokarić, Ljubo Cokarić, Veljko Cvjetičanin, Ivan Zvonimir-Čičak, Zoran Daskalović, Duško Dautović, Ankica Dumić, Miljenka Fischer, Eugen Franković, Grgo Gamulin, Gordana Grbić, Ivan Grdešić, Mirko Grgec, Nada Grujić, Dragica Hanjžić, Janja Herceg, Ljerka Higy, Ljiljana Horvat-Strašek,

Radovan Ivančević, Ivan Jurković, Krunoslav Kamenar, Barbara Kereta, Dean Kleinhappel, Sandra Kljaić, Radule Knežević, Branka Koražija, Branislav Korošić, Vlasta Korošić, Vladimir Kušević, Mladen Lazić, Marija Lončarić-Planić Davorka Lukas, Ivan Magdalenić, Branimir Majorinc, Zvonko Maković, Jagoda Marković, Luka Marković, Predrag Matvejević, Bogumil Mejovšek, Mirjana Mesić, Mate Meštrović, Darinka Mihajlović, Drago Milanović,

Ksenija Miše, Sida Mušicki-Čuljak, Pero Nasakanda, Luka Neralić, Aleksandra Novačić, Zoran Oštrić, Dunja Palčok, Zoran Palčok, Adela Pavičić, Katica Pavlek, Tomislav Petković, Branko Podgornik, Ivica Podgorski, Milan Polić, Kajica Popović, Mirjana Popović, Fazlija Premilovac, Čedo Prica, Vaso Prodanović, Vlado Puljiz, Eugen Pusić, Ljuban Radanović, Stipo Radanović, Radovan Radovinović, Branko Rajhvajn,

Ivanka Raić, Cvijo Rajić, Vera Rašeta, Ivanka Reberski, Milan Ritić, Mira Rojić, Drago Roksandić, Zlatko Rukavina, Frane Rušinović, Mirjana Saboi, Dragica Sekulić, Milivoj Solar, Jurček Strašek, Bernarda Surla, Marko Šarić, Suzana Šarić, Boris Šprem, Branimir Šverko, Vlasta Turko, Zdravko Vincek, Velimir Visković, Biljana Vuksan, Lordan Zafranović, Paula Zarić, Đuro Zatezalo, Ante Zimolo.

Danas je 24. prosinac, katolički badnjak, dan vezan uz jedno legendarno rođenje i razvoj velikih duhovnih vrijednosti naše civilizacije. Želimo vjerovati da smo danas, svim porođajnim mukama unatoč, svjedoci i sudionici rađanja demokracije u našoj domovini. Želimo da tradicionalne vrijednosti, kao što su mir, tolerancija i poštovanje i uvažavanje svojih bližnjih, koje mnogi građani Hrvatske povezuju s Božićem, budu zvijezda vodilja na tom putu. Neka su naši postupci nadahnuti tom željom i vođeni tim idejama!

za Trg žrtava fašizma **Inicijativna grupa akcije**

Ako se želite svojim potpisom pridružiti protestu protiv promjene imena Trga žrtava fašizma, javite se na telefon: 421-347 ili na adresu: Praška 6/III.

(R-5000

"Poništite odluku", oglas objavljen u dnevnom tisku 24. prosinca 1990. povodom preimenovanja Trga žrtava fašizma

pogotovo zbog toga što je tu poginula jedna žena koja je došla iz Sarajeva..., ne znam koje godine ...

Tihomir Ponoš: To je bilo nakon Bljeska '95.

Nenad Zakošek: **A granatiranje Banskih dvora! Moja djeca su išla u vrtić gore u Demeterovoj i taj vrtić mjesecima nije bio upotrebljiv! Mislim da smo mi imali svijest, kad smo razgovarali s Osječanima, da je to jedan drugi svijet, ali i ovo je bilo dojmljivo. Kad ti se takvo nešto desi... Mislim da nitko od nas nije osporavao pravo da se Hrvatska brani, da se ljudi prijave dobrovoljno u vojsku, mislim da je svatko od nas poznavao nekog tko je otišao u vojsku!**

Vesna Teršelič: **Apsolutno!**

Nenad Zakošek: **I onda neki dogmatični pacifisti kažu, "pogledajte, u Srbiji se ljudi angažiraju na tome da se ljude poziva na dezerterstvo, a vi tu šutite". Meni je to bilo apsurdno! Bilo je evidentno da se rat vodi u Hrvatskoj i poštovao sam stav ljudi koji su rekli, "idemo se braniti". Druga je razina da su postojali praktični problemi s tim što smo ustanovili da se, naravno, u Hrvatskoj svašta grozno događa i da je za to kriva vlast, loša vlast, ali da Hrvatska ima pravo biti nezavisna, braniti tu nezavisnost, međutim moramo ispuniti neke standarde. Ono za što se mi trebamo zalagati jest da imamo normalnu državu, s normalnom vojskom, s normalnom policijom i tako dalje.**

Miroslav Ambruš Kiš: **I s ljudima koji neće u vojsku!**

Nenad Zakošek: **Dio toga je bilo i to! Onda je to čak i funkcioniralo, da se kaže da imamo Ustav, koji ima članak koji dozvoljava prigovor savjesti, ali mnoge druge stvari bile su još mnogo važnije, pa i zaštita ljudskih prava kad su krenula izbacivanja iz stanova, izbacivanja s posla... Treća razina je osjećaj pritiska koji je stvarala ta nacionalistička atmosfera. Svi smo tu bili suspektni. Iz jednog supstancijalističkog načina razmišljanja, po kojem su Hrvati katolici, generacijama potječu iz Hercegovine, iz Zagore, ne znam odakle... Činilo mi se da smo svi s tog stajališta suspektni. Slovenci neki, Zakošek, tu 'rovare'! Mislim da smo se onda zalagali za to da ne dopustimo tu vrstu diskursa, protiv toga smo protestirali: "Čekajte ljudi, što je vama? Tu se i Srbi bore, također za Hrvatsku!"**

Miroslav Ambruš Kiš: **Ni to se nije jako glasno govorilo u medijima.**

Nenad Zakošek: **Dakle, već protiv tog zagušujućeg fundamentalizma koji je tvrdio "a, znamo mi vas!", to je način na koji nas se gledalo, "to su sve djeca jugo-oficira"...**

Vesna Janković: **Htjela sam se nadovezati na ovo što je Ognjen govorio, a to je da je u početku doista angažman većine nas dolazio 'iz želuca', bez jasnih mirovno-pacifističkih agendi. Zato me i zanima osobni rast, razvoj nenasilnog ili pacifističkog diskursa, koji se meni osobno dogodio, a vidjela sam da se događa i ljudima oko mene. Dijelom kroz sam aktivizam, dijelom kroz kontakte sa stranim mirovnjacima, a dijelom kroz sve te diskusije koje su nam jednim dijelom bile nametnute, a jednim dijelom su nastale autentično. Ja iz '91. i ja danas – nisam ista osoba. A mislim da je paralelno s tim osobnim procesima i sama Antiratna prolazila transformacije. Od samog imena, koje je vrlo adekvatno opisivalo početnu poziciju, kampanja kao nešto što je *ad hoc* i protiv rata, do organizacije koja je stvorila mnoštvo i danas postojećih NGO-a, i još važnije izgradila tradiciju građanskog aktivizma...**

Na kraju krajeva, inzistirali smo na tome da svatko mora odlučiti za sebe, nije bilo nikakvog nagovaranja i to što su nas prozivali za jugonostalgiju, to je bilo samo iz potrebe proizvodnje unutrašnjeg neprijatelja. To je bio stav Vlade, odnosno vladajućeg kruga. Njemu je trebao unutrašnji neprijatelj.

Vesna Teršelič: **Govorila bih o razlozima, o tome da su neki moji prijatelji pozvani i da su se odlučili ići, da su meni jako bliski ljudi i prije poziva odlučili otići i nabavili svoju pušku, i da su razgovori koje smo vodili bili jako teški. Stvarno smo se razišli. Između ostalog i zbog toga što su nam dani i tjedni prolazili u drugim prostorima i činili smo sasvim druge stvari. I kad je brat mog prijatelja ubijen, toliko su se već ti naši svjetovi razdvojili, da će proći godine prije nego što počnemo ponovo češće komunicirati, a s nekima više nikad neće započeti neka češća komunikacija.**

Tihomir Ponoš: Na čemu je nastao taj razdor?

Vesna Teršelič: **Različiti izbor! Ono što nas je razdvojilo je da smo svjesno napravili različite izbore. No, nije bilo samo udaljavanja; naš izbor za nenasilje nas je i povezao. S nekim drugim ljudima. Neki od nas već su prije bili prijatelji, neki nikad nismo postali prijatelji! Uopće ne sugeriram da smo svi bili prijatelji. To se događalo ne samo unutar Hrvatske, nego i s ljudima s kojima sam bila u kontaktu u Bosni, u Srbiji, u Sloveniji, s ljudima s kojima sam bila u kontaktu u Švedskoj! Jer tu su se također vodili razgovori, "aha, šta se događa u Zagrebu!" I tu je možda posebno dramatična bila razlika u interpretaciji između Hrvatske, između nas, mene, i nekih ljudi u Srbiji od kojih sam recimo, očekivala da će pomoći u informiranju kolega u svijetu... Oni su imali stav da ljude treba univerzalno pozvati na dezertiranje... i naprosto nas nisu podržali! Radi se o inicijativi kojoj sam bila suosnivačica u ono vrijeme '80-ih, Helsinški parlament građana, osnovan u Pragu, na jednom velebnom skupu, tad je Havel već došao na vlast. To je imalo sasvim drugačiju dimenziju od ovih naših skupova u nekim mračnim, zakulisnim prostorima, ali je činjenica da su recimo u Helsinškom parlamentu građana bili i** Marko Hren, Tonči Kuzmanić... **Jedna od suvoditeljica iz te priče je bila i** Sonja Licht **iz Beograda, koja informacije koje smo mi njoj slali nije prosljeđivala u mrežu! Ja se sjećam te velike povrede, da mi njoj pišemo kako je frka, kako se granatira gradove u Hrvatskoj, a da se te informacije ne prosljeđuje dalje! Totalni šok! Mi smo mislili da je ona naša prijateljica, a gle, ona sad to ne prosljeđuje zato jer se ne slaže s mojom interpretacijom! Dakle, proći će godine, ja neću Sonju Licht pozdraviti negdje do 2000. To nije mala stvar! Nisam mislila o tome da ona naprosto ima različito mišljenje, pa nema veze; ne, smatrala sam da je to apsolutno neprihvatljivo, da smo mi tu u frci, da naša poruka nije proslijeđena onda kad nam je jako trebalo, i to sam joj i te kako zamjerila.**

Rekla bih da se odluke koje se donose tad u kolovozu, rujnu i listopadu i te kako vrednuju i zapravo su nas ili povezale ili razdvojile, i to za duge godine. I vrijeme u kojem će se opet neobaveznije razgovarati s nekim tko ima drugačiji izbor bit će zapravo tek poslije rata, jer će se uspostaviti neke druge veze. S ljudima koji su već izgubili nekog, koji već ne znaju je li netko zarobljen ili ubijen, otvorit ćemo taj put. Ti neki novi ljudi koje tek tad upoznajemo, ali će nas svakako prvo nepovjerljivo gledati kao neprijatelje, zapravo su u situaciji da im treba informacija iz Srbije. Jer postoji mogućnost da je taj netko odveden tamo, a mi imamo kontakt sa Ženama u crnom i s Natašom Kandić**.**

Nela Pamuković: **Htjela sam reći da je Antiratna bila jako otvorena prema svima. Ti razlazi su nastali više zbog toga što su drugi nas odbacili. Sjećam se situacija kad su dolazili ljudi izvan Antiratne, bilo na radionice, bilo kad bismo ih pozivali prilikom posjeta stranaca Antiratnoj, kada bi te osobe vrlo oštrim rječnikom izbacile neku osudu toga što mi radimo i nisu više s nama željeli surađivati. Ali postojala je velika otvorenost! Ili, situacija kad je Bedem ljubavi imao akciju odlaska u Beograd. Bi-**

Ono što nas je razdvojilo je da smo svjesno napravili različite izbore. No, nije bilo samo udaljavanja; naš izbor za nenasilje nas je i povezao. S nekim drugim ljudima.

lo je to baš onih dana kad je Komanda JNA bila okružena masovnim demonstracijama. Sindikat je dao prostor ženama iz Bedema za organizaciju svoje akcije (s njima je u Beograd išao i Zoran Oštrić**) a desilo se da je** Sonja Lokar **željela posjetiti žene iz Bedema i nekoliko nas je otišlo s njom u zgradu Sindikata, odmah preko puta Komande JNA. To je bilo grozno iskustvo! Ne bih se inače tamo ni približila, čuvši na TV-u taj dan rasistički i ratnohuškački Gotovčev govor ispred Komande JNA, da nismo vodile Sonju Lokar, ali barem smo eto nešto pokušale – čuti što žene iz Bedema žele. Više nas im je nudilo kontakte antiratnih aktivista i aktivistica u Beogradu koji/e im mogu pomoći kad dođu tamo. Međutim, bilo je jasno da one odbijaju bilo kakvu suradnju, da one žele rat! Znači, imali smo suprotnost ljudi koji nisu željeli rat i onih koji su na bilo koji način, bili žrtve ili ne, željeli rat! I tu je bio prekid.**

Vesna Janković: **Imali smo politiku otvorenih vrata, postojala je aktivna volja da se privuče ljude. I da se s ljudima koji su dolazili kojekakvim putevima razgovara, da im se omogući da uđu, da se uključe. Za razliku od nekih današnjih, odnosno mnogih današnjih organizacija...**

Miroslav Ambruš Kiš: **Točno se osjetilo, kad je netko dolazio k nama, da je dolazio s razrađenom ideologijom! Mi nismo imali nikakve ideologije, osim nekakve sklonosti, nekakvih osobnih izbora! I sad je on došao nama soliti pamet s kompletnim ideološkim sistemom!**

Nela Pamuković: **To je bilo tako kad smo mi stalno propitivali i sebe i svoje stavove i odluke. Ali ljudi koji su dolazili imali su jasne i isključive stavove! Mi smo stalno nešto sumnjali, stalno se pitali.... i stalno bili otvoreni i išli prema nečemu što ide dobrome, što ide prema prekidu rata!**

Nenad Zakošek: **Vesna je rekla kako su se putevi razišli, pa je onda ispalo da ti ne možeš shvatiti drugoga. Ja sam mogao shvatiti drugoga! Ljudi su odlazili u rat... moram priznati, ja sam bio na Sveučilištu, a na Sveučilištu nisu mobilizirali, ali da sam dobio poziv, i ja bih bio otišao. Ali nisam se htio javiti dobrovoljno. Neki su išli, evo** Žunec **i još neki su otišli! Oni su baš dobrovoljno otišli, nisu bili mobilizirani.**

Tihomir Ponoš: Jedna stvar koju smo mogli čuti a koja mi se čini prilično važna kada govorimo o cijelom historijatu Antiratne jest svojevrsno pretvaranje Antiratne kampanje u aktivističku organizaciju.

Vesna Janković: **Aktivizam je apsolutno bio tlo iz kojeg je i nastala Antiratna kampanja. Vidjelo se i posljednji put u predstavljanju, većina nas je već imala neko aktivističko iskustvo. Dakle, ulazimo u cijelu priču s tim iskustvom.**

Tihomir Ponoš: Koje je dobrim dijelom iz tog inkubatora!?

Vesna Janković: **Stvari su se odvijale nevjerojatnim tempom. Mi smo 'visili' u tom uredu od ujutro do uvečer, dolazilo je mnogo ljudi izvana, stanovi su nam se pretvarali u hostele... Kad već govorim o usporedbama, tko je i kako živio, sjećam se, od jeseni '91. u društvu je vladala opća atmosfera depresije, crnila i mraka. I to je potrajalo niz godina, baš olovnih godina, a mi smo u tim svojim enklavama živjeli punim plućima, ispunjeni osjećajem smisla. Kad bih malo izmilila van i srela neke od svojih** *frendova* **koji nisu bili angažirani, osjećala sam se privilegiranom.**

Tihomir Ponoš: Psihoterapeutski učinak ARK-a.

Samo se sjetite kako je djelovala i sama pomisao na to da netko ide u Srbiju. To je bilo samo po sebi izdajničko djelo *par excellence*, u vrijeme kad su se Tuđman i Milošević sastajali. Ali građanska komunikacija... to je bilo posve nezamislivo i strašno. Ljudi su išli, ali su šutjeli.

Vesna Janković: **Jedan od segmenata koje nismo spomenuli je ZaMir, koji je vrlo brzo uspostavljen. Od samog početka smo se služili računalima, kojih '91. u Zagrebu nije bilo bogzna koliko, niti su se ljudi njima znali služiti... Hoću reći, Antiratna nam je pružala i mogućnost svladavanja i učenja nekih vrlo konkretnih vještina.**

Duška Pribičević-Gelb: **Dodala bih, iako sam se nešto kasnije uključila, da stvari koje sam zatekla onda, prepoznajem i sada. Čini mi se da smo se određivali prema osobi i prema trenutku. Ako je došao nevoljnik kojemu je trebalo ispuniti zahtjev za prigovor savjesti, krenuli smo na to. Isto je tako bilo i s jednom grupom koja je smatrala da u ovome našem gradu trebamo krenuti u edukaciju, i to od klinaca, od vrtića, na dalje. Međutim, taman kad se počelo stvarati takvo nešto, desile su se grozne stvari s deložacijama, kasnije s domovnicama, i odjedanput se stvorila potreba za formiranjem grupa koje će se baviti samo time. Sjećam se jednog razgovora u Tkalčićevoj, kada smo sjedili i razgovarali koje bi sve projekte (sad smo već počeli govoriti o projektima) ARK mogao provoditi. Nastala je jedna skupina koja je bila za edukaciju, u kojoj je bila** Maja Uzelac**, druga skupina s** Mirjanom Radaković**, koja je pokrenula projekt Centra za direktnu zaštitu ljudskih prava,** Vanja Nikolić **je već tada upozorila da dolaze ljudi koje žele deložirati iz stanova, to je bila veća skupina ljudi, njih tristo i nešto, i Srđan je bio prisutan, i razgovarali smo što učiniti. Jer o deložacijama i o pravu da te deložiraju gotovo ništa nismo znali. I neću zaboraviti Vanjine otvorene, onako krupne crne oči, kad kaže, "Ali možda postoji zakonska osnova? Šta da učinimo, da idemo ili ostanemo?" I ona je rekla idemo, pa kud puklo da puklo!**

Vesna Teršelič: **I Vanja je u pismu upozorila da smo prve kontakte s vlastima imali baš zbog deložacija. Puno smo pisali o prigovoru savjesti, slali smo pisma, faksove, ali nismo u vezi s tim pokušavali zakazati sastanke. Što je zapravo zanimljivo! Recimo, kad smo tražili produljenje roka, da ne smije postojati rok do kojeg se može iskazati prigovor savjesti i da svatko može imati prigovor savjesti bilo kada, preko noći, nismo ni s kim tražili sastanak! A u vezi s pitanjem deložacija tražili smo sastanke, možda zbog toga što sami nismo znali što bi se moglo učiniti!**

Srđan Dvornik: **Činjenično bih dodao malu dopunu glede kontakata s vlastima. Kontakti s vlastima su bili 'kak' se strefi'. Sjećam se da smo** Biljana Kašić **i ja u oktobru '91., kada je donesen onaj Zakon o obrani koji je potpuno derogirao ustavno pravno na prigovor savjesti, bili u Ministarstvu obrane. Otišli smo razgovarati kako da se te stvari riješe, pod dakako potpuno neumjesnom pretpostavkom, od koje je taktički bilo dobro poći, da su ljudi spremni slušati dobre sugestije. Tako smo se sastali s pukovnikom** Bekirom Dedićem**, koji nam je objašnjavao da se civilna služba mora odvijati u okviru oružanih snaga. Čuo je naše razloge, ali ne više od toga. S Ministarstvom obrane bilo je čak organizirano nekoliko razgovora, okruglih stolova (u ime ministarstva je sudjelovala stanovita gospođa Bajt), u kojima se pokušavalo raspraviti kako da se prigovor savjesti zakonski prizna kako valja. To je završilo našim prijedlogom Ustavnom sudu početkom 1992. da se sporne odredbe Zakona o obrani ukinu, što je, za divno čudo, djelomice čak i uspjelo. Mislim da je to bio prvi slučaj da je Ustavni sud uopće uvažio, pa čak i prihvatio inicijativu iz redova bilo kakve građanske udruge (a da nije bila paradržavna poput veteranskih). Doduše, trebale su mu dvije godine da donese odluku o pokretanju ispitivanja ustavnosti, uz zahtjev Saboru**

Mi stalno propitivali i sebe i svoje stavove i odluke. Ali ljudi koji su dolazili imali su jasne i isključive stavove! Mi smo stalno nešto sumnjali, stalno se pitali.... i stalno bili otvoreni i išli prema nečemu što ide dobrome, što ide prema prekidu rata!

da se izjasni o spornoj odredbi o roku unutar kojega se jedino moglo iskazati prigovor savjesti (kako Sabor nije donio potrebne izmjene, Ustavni sud je – doduše tek 1998. – sam ukinuo ograničavajuće odredbe). Nisu nam uvažili prijedlog da se civilnu službu ne obavlja 'u pravilu' u oružanim snagama, niti da ne bi trebalo tražiti da prigovarač svoje razloge 'učini uvjerljivima' za komisiju koja odobrava zahtjeve po prigovoru savjesti.

Drugi bi se sigurno mogli sjetiti mnogih drugih inicijativa, ali u tome nije bilo nikakvog sistema. Da spomenem samo još jedan: ARK je posjetila međunarodna *ad hoc* grupa Peace Quest, koja je htjela između ostaloga posjetiti i Pakrac; s tom je grupom bila i osoba koja je do nedavno bila predstavnica za javnost tužiteljstva Haškog suda, Olga Kavran**, tada još studentica u Beogradu. Potpuno naivno, neinformirano, došla je s njima na hrvatsku granicu, očekujući da bez problema uđu u zemlju s pasošem tadašnje Jugoslavije, ili već Srbije, svejedno. Nisu joj dopustili, a nama su to u Antiratnu javili iz hrvatske ambasade u Ljubljani; ja sam se slučajno zatekao u uredu i, nemajući pojma što činiti u takvim slučajevima, počeo nazivati ministarstva koja sam znao. Za početak Ministarstvo vanjskih poslova, gdje su rekli da oni s tim nemaju ništa, da se ulazak građana Srbije smatra sigurnosnim pitanjem i da zovem MUP. Srećom su mi dali ime i direktni telefon osobe u službi koja izdaje ta odobrenja, što se pokazalo kao vrlo koristan kontakt s vlastima. Poslužilo je kasnije za barem dvije stotine intervencija da se ljudima izda vizu, često i dosta brzo. I to pokazuje da te vlasti tada još nisu stekle onu birokratsku, zatvorenu rutinu. Na telefonu sam pokušao zvučati jako službeno, "Dobar dan, ovdje Srđan Dvornik iz Antiratne kampanje, moramo riješiti jedan problem!" i svi su se ponašali ko da sam... ne znam... neki faktor. A s druge strane, u vezi s deložacijama je bilo kontakta i nije bilo koristi...**

Duška Pribičević-Gelb: **Kad smo razgovarali o tome šta i kako učiniti, shvatila sam da ljudi u Antiratnoj imaju već dovoljno znanja kako pružiti mirni otpor, i znam da se dogovaralo i što će se učiniti i kako će se učiniti, i u vezi s deložacijama, kroz radionice, kroz posjete, odnosno dolaske mirovnjaka iz svijeta, neke su stvari bile usvojene. Drugo, ne smijemo zaboraviti da smo odmah krenuli i da smo dobili pomoć pravnika,** Orhideje Martinović **i** Tanje Tagirov**! Da smo za svaku deložaciju ipak napravili nekakav plan, znalo se tko će sjediti u uredu, znalo se tko će kontaktirati Sabor, znalo se tko će kontaktirati policiju, sve je bilo raspoređeno. Najveći je problem bio tko će izaći na samu deložaciju i činjenica je da su to u prvo vrijeme radile uglavnom djevojke.**

Miroslav Ambruš Kiš: **A poslije** Banac **i** Čičak**!**

Duška Pribičević-Gelb: **Važno je reći da je suradnja s policijom, kad su bile u pitanju deložacije, bila jako dobra. To je ono što stoji. Sjećam se situacije u kojoj se nalazila** Mirjana Radaković **kad su došli na jednu deložaciju. Tamo je bio njen kolega s posla, ali sad u maskirnoj uniformi, s mašinkom u rukama, a među policajcima koji su došli jer su morali doći, bili su njeni bivši učenici. Bile su to totalno sulude kombinacije. Međutim vrlo brzo smo došli do potrebnih informacija i o Ministarstvu obrane, saznali smo vrlo brzo da je glavna gospođa** Pašalić**, koja potpisuje upravne odluke o deložacijama, ali ono što je bio problem, i tu je sad veličina *ARKzina*, i tako sam ja *ARKzin* doživjela, jest to što mi te informacije u drugim novinama nismo mogli dobiti. Dvije godine su prošle a da nigdje ni jedno slovo nije napisano! Praktički se o deložacijama počelo pisati kad je na deložaciju došao** Peter Galbraight**, a poslije njega su onda na deložaciju došla i dvojica saborskih zastupnika, kojih se to direktno ticalo,**

Mislim da je to bio prvi slučaj da je Ustavni sud uopće uvažio, pa čak i prihvatio inicijativu iz redova bilo kakve građanske udruge (a da nije bila paradržavna poput veteranskih).

došao je Ninić i ne znam tko još s njim... Nakon tih napisa u novinama, praktički u vrlo kratkom vremenu je donesena odluka da se prestaje s izdavanjem tih naloga.

Vesna Teršelič: Ali bilo je tu sinkroniciteta! Ja bih tu vrlo rado čula Srđana. Ti si Srđane i pripremao materijale o deložacijama. Sinkronicitet koji meni upada u oči jest da se to događa u vrijeme kad počinju izbacivati Hrvate. Dakle, njima je u tom izbacivanju nestalo onih koji su bili prvi na listi, najosjetljiviji. Prvo se izbacivalo žene. Sjetite se tko su bili prvi koji su se nama obraćali!

Srđan Dvornik: Stalno imam osjećaj da je to sve bio kaos u kojem su, slažem se s Duškom, neki ljudi iznenađujuće brzo, nakon par pokušaja i pogrešaka, relativno brzo pronalazili što se uopće može učiniti! Recimo, za Split se smatra, koliko aktivistička iskustva kazuju, da su se nakon početnih slučajeva gdje su neki ljudi pružili otpor ili prijetili da će se silom braniti te riskirali da budu premlaćeni, divlji izbacivači koncentrirali na familije u kojima su bile samo žene s djecom. U jednom je slučaju penzionirani oficir koji je imao legalno oružje u stanu rekao da će ga upotrijebiti ako se samo još jednom pojave, i kasnije su ga ostavili na miru. A odnos snaga je bio takav da su i njega mogli samljeti. S druge strane, ženi s kćerkom nije pomoglo ni angažiranje zaštitara iz profesionalne agencije, koji je ubijen. I opet, zapravo nema sistema i nakon više od pola godine čitanja svega i svačega, da me netko pita koliko je bilo deložacija, mogao bih reći samo neku grubu procjenu. Da me netko pita po kojim obrascima su provođene, opet bih mogao reći, ovdje znam da je bilo ovako, ondje onako, ali zbirno ne. I tu bi suradnja s policijom dobro došla. Jer suradnja s policijom je funkcionirala utoliko da nisu bili bezobrazni, da bi izašli na mjesto događaja, napravili svoje zapisnike, i ništa nisu mogli učiniti jer nad vojnicima nisu bili nadležni. A ona koja je bila nadležna, to jest vojna policija, eventualno je nekad intervenirala, ako je i sama dobila političku intervenciju odozgo, a inače su ravnodušno stajali. Danas bi izvor pravih podataka o svemu tome bio kada bi policija izvukla, sredila i dala na uvid javnosti sve svoje zapisnike o tome. Imaju mnogo podataka, ali tada su, kako to lijepo imenuje jedna britanska kriminalistička serija, bili 'nijemi svjedok'. Policajci su bili tamo, zapisali su, vidjeli su, i daljnjeg postupka po tom praktički nije bilo.

Što se tiče izlaženja u javnosti, ima još nešto. Jest da je to možda postala velika tema kada su istukli Zorana Pusića, pa je Čičak napravio spektakl te na sljedeću deložaciju doveo Vladu Gotovca i ne znam još koje saborske zastupnike, i ovo sa Galbraightom, ali jedan od prvih prodora je – premda ne želim da se ovo pretvori u dizanje spomenika samima sebi – izvršila Antiratna kampanja. Gomilali su se deseci i deseci slučajeva u kojima su aktivistkinje sudjelovale u nenasilnom otporu deložacijama u Zagrebu, i sve se završavalo na tome da budeš tamo, i nakon nekog vremena budeš fizički izguran van. Na jednom sastanku netko je rekao "Pa što da više činimo, stalno se to ponavlja, i ništa ne uspijevamo, osim iskazati solidarnost s ljudima koje na kraju uvijek izbace? To je već deprimirajuće." Raspravljali smo o tada neiskušanoj stvari – prijedlogu da sazovemo press konferenciju i barem obnarodujemo da se to događa. Znam da je rasprava o tome bila iznenađujuće duga. "Kakva to press konferencija? Kaj ćemo s time?" Ipak smo je sazvali. Kako je Vanja Nikolić bila glavna koordinatorica tih aktivnosti, ona je vodila presicu, premda joj nije bilo lako i to joj je vjerojatno bio jedan od prvih nastupa pred medijima. Došlo nam je nekoliko novinarki i novinara u Tkalčićevu, i onda je u nekoliko novina o tome i pisalo.

Zapravo, u početku, osobito tijekom jeseni '91. našu poziciju osjećala sam kao prilično shizofrenu i, osim jasnog protivljenja Tuđmanovu režimu, trebalo mi je dugo vremena da u sebi pronađem argumente za pacifizam, za radikalno nenasilje.

Kasnije smo razgovarali o jednom primjeru, malom ali poučnom: novinarka *Slobodne Dalmacije*, **i to kad ju je** Kutle **već bio preuzeo, objavila je tekst s press konferencije i nastavila objavljivati barem još nekoliko članaka o deložacijama. Netko ju je jednom susreo, mislim Vanja, zahvalila joj i izrazila neku vrst divljenja što uspijeva u novinama koje uređivački i vlasnički tome sigurno nisu sklone, uopće pratiti tu temu i prikazivati je kao što ona jest, kao nasilje i kršenje prava ljudi. Ona joj je odgovorila, otprilike, "Pa vi ste nam pomogli! Održali ste press konferenciju." Presica je kao događaj. Novinarka je na licu mjesta i ima odlučujuću ulogu u interpretaciji. Dakle, umjesto da smo pisali saopćenja, koja smo naravno pisali...**

Miroslav Ambruš Kiš: **Koja gužvaš i bacaš u smeće!**

Srđan Dvornik: **... koja urednik pogleda i po volji odbaci, ovo je situacija gdje je novinar ili novinarka, ona/j koja/i prisustvuje događaju, zna što se dogodilo i može to prikazati kao značajno za objavljivanje...**

Miroslav Ambruš Kiš: **I što je najljepše, konkurencija ne zna hoće li to izaći ili neće! Kužiš?**

Srđan Dvornik: **Tako je ona objavila nekoliko stvari. Moglo se naći nešto napisa i po drugim novinama i tjednicima. Najviše je to pratio** *Novi list,* **i naravno naš** *ARKzin.* **Ali meni je to znakovito za cijeli angažman s Antiratnom kampanjom: okupiš se** *ad hoc* **zbog nekakvih događaja koji te zateknu, još te iznenadi njihov daljnji razvoj, stalno pronalaziš načine reagiranja. Nema tu one glupe riječi 'proaktivnost', nema tu strategije, ne možeš tu imati inicijativu, nego stalno reagiraš, i pokušavaš što znaš. Ali zbog toga nije manje vrijedno, i to ilustrira koliko je velika razlika između nečega i ničega! U onom mračnom općem stanju, ako samo netko nešto radi, a ovdje je bilo barem nekoliko desetaka ljudi, to je beskonačno puta više nego da nema ničega!**

Tihomir Ponoš: Došli smo do jedne druge teme koju smo na početku skicirali, a to su *ARKzin* i mediji uopće. Ja sam tada znao za Antiratnu kampanju, iskreno govoreći, ne zbog *ARKzina*, jer je *ARKzin* naprosto bio rađen nečitko!

Nenad Zakošek: **Ja sam se već naljutio.**

Tihomir Ponoš: To je naprosto bio grafički suicid! Ali je s druge strane činjenica da je taj *ARKzin* '90-ih godina bio važno mjesto, susretište, sjecište, da su se u njemu otvarale nekakve teme... Od ratnih zločina koje su počinili pripadnici hrvatskih oružanih snaga, do recimo tema manjinskih prava. A s treće strane jako je zanimljivo uočiti da je broj ljudi i medijskih profesionalaca koji su u njemu djelovali, koji su došli s nekakvim utakmicama u nogama, zapravo bio jako malen.

Srđan Dvornik: **Za nas je bio velik, iznutra gledano.**

Vesna Janković: **Moram samo kratko replicirati na ovo što je Srđan rekao. Iako sam i sama često imala osjećaj da smo reaktivni, dakle da uglavnom radimo ono što nam se našlo na pladnju...**

Miroslav Ambruš Kiš: **Vatrogasno!**

Vesna Janković: **...da, vatrogasno djelovanje, mislim da upravo** *ARKzin*, **ali isto tako mirovna edukacija, prigovor savjesti i neki drugi projekti, odnosno aktivnosti, govore o tome da su postojali neki planovi. Među tim planovima je, još u Kumrovcu spomenuta, a nešto kasnije se ponovo pojavljuje, ideja zajedničkog**

Nema tu one glupe riječi 'proaktivnost', nema tu strategije, ne možeš tu imati inicijativu, nego stalno reagiraš, i pokušavaš što znaš. Ali zbog toga nije manje vrijedno, i to ilustrira koliko je velika razlika između nečega i ničega!

SAVJEST I BATINE

Kako ostvariti pravo na prigovor savjesti?

Izmjenama Zakona o obrani (objavljenih u "**Narodnim novinama**" br. 49/93), "starim" vojnim obveznicima je produžen rok za podnošenje zahtjeva za civilnu službu na osnovi prigovora savjesti (jedan, znatno kraći raniji rok bio je istekao još 1. 3. prošle godine, a prošao je gotovo neprimijećeno jer nije objavljen nigdje osim u "Narodnim novinama").

U pročišćenom tekstu Zakona o obrani (NN 74/93), ta odredba (član 206) glasi: **"Osoba u pričuvnom sastavu koja smatra da ispunjava uvjete za civilnu službu, može podnijeti zahtjev za priznavanje svojstva obveznika civilne službe - Komisija za civilnu službu u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani ('Narodne novine', br. 49/93.)."**

Pravo na prigovor savjesti i dalje reguliraju članovi Zakona 81-94. Čl. 86 određuje što treba navesti u zahtjevu za civilnu službu. To je: **"učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu i izričito se očitovati da će u slučaju da zahtjev bude povoljno riješen, savjesno ispunjavati sve obveze civilne službe"**. Osim toga, treba (uz osobne podatke) navesti i podatak kod kojeg se područnog Ureda za obranu podnosilac zahtjeva nalazi u vojnoj evidenciji, kako bi Komisija za civilnu službu, u slučaju povoljnog rješenja, poslala kopiju i tom uredu. Preporučljivo je kopiju zahtjeva (koji se šalje Komisiji za civilnu službu, Ministarstvo pravosuđa, Savska 41, Zagreb) poslati i svojem nadležnom uredu za obranu.

Kao i dosad, savjeti i informacije u vezi s prigovorom savjesti, civilnom službom i drugim problemima vojne obaveze mogu se dobiti u Centru za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb Antiratne kampanje, četvrtkom od 17 do 19 sati, na telefonu (041) 422 495 (fax 271143).

Savjeti i obavijesti u vezi sa svim drugim problemima ljudskih prava mogu se na istom telefonu dobiti utorkom od 13 do 15 sati.

ZATVORSKA PROMIŠLJANJA

Zbog odbijanja sudjelovanja u ratnim sukobima Radoslav Dojčinović danas se nalazi u zatvoru. Razlozi koji ga tjeraju da izdrži u svojoj odluci su raznovrsni - od "viših" filozofskih do onih realnijih, životnijih

Koji i kakvi razlozi me sprečavaju da obućem uniformu i budem vojnik? Egzistencijalni strah od smrti i bojazan za vlastiti život ne spadaju u te razloge. Teže je podnositi neukusne i primitivne zatvorske provokacije pojedinih zatvorenika ili vojnika kojima je neshvatljivo da postoji netko tko odbija, tko strši, tko neće braniti Hrvatsku koja je ugrožena, napadnuta, uništena... Teže je biti izdvojeni i obilježeni pojedinac u "neprijateljskoj" grupi negoli komotno utopljeni kamenčić u bezličnoj masi uniformiranih osoba u kojoj se gubi svaka osobnost i u kojoj svi postaju jedno. Upravo utopijska svijest o tome da treba postojati netko tko će se suprotstaviti, tko će obraniti pravo pojedinca na vlastiti moralni izbor, tjera me da izdržim u svojoj odluci. To su nekakvi "viši" razlozi, filozofsko opravdanje vlastitog postupka. No, postoje i oni životniji, stvarniji, realniji. Neću sudjelovati u ratnim sukobima zato što smatram da se rat mogao i trebao izbjeći, da su loši političari olako pustili duha iz boce neshvaćajući da rat nije fair - play igra nego da on oslobađa najniže i najgore destruktivne strasti. Od 1990. g. kao član Lige socijalnih demokrata, a sada Socijalno-demokratske unije, sukladno politici tih stranaka i slijedeći vlastito uvjerenje, uvijek sam se javno i glasno zalagao za mirno rješavanje svih sporova i protivio se ratnim opcijama. Sada ne želim, niti mogu dovesti u pitanje te principe za koje sam se aktivno zalagao kao član stranke, a trenutno i kao gradski vijećnik i član komisije za međunacionalne odnose. Smatram, možda neskromno, da se i na taj način borim za Hrvatsku i da ću tim putem učiniti više negoli s puškom u ruci. Meni je stran i previše romantičan nacionalni osjećaj pripadnosti nekome. Otac mi je Srbin, majka Hrvatica. Slučajno sam Srbin, mogao sam biti i Hrvat. Imam bliske rodake i prijatelje kako Srbe, tako i Hrvate. Odrastao sam u Hrvatskom zagorju i na Kordunu, upoznao sam te ljude i znam kakvi su. Kad mi je bilo najteže, svi su mi pomogli. I sad bih se ja zbog nekakve politike trebao opredijeliti za jednu stranu i pucati na drugu. Ne, hvala, ne želim se dovesti u takvu situaciju, želim imati čist obraz i neokaljanu savjest.

Karlovac, 8. 9. 1993.

Radoslav DOJČINOVIĆ

Tekst Radoslava Dojčinovića "Zatvorska promišljanja", *ARKzin* 5

DK DALMATINSKI KOMITET ZA LJUDSKA PRAVA - Split

poziva građane koji su protupravno deložirani iz stanova od strane pripadnika HV, HVO-a i sl., kao i sve one koji za takove slučajeve znaju, da se jave na telefon 058 / 523-460, od 15 - 19 sati.

Od 20-og prosinca 1993. zovite nas i zbog drugih oblika kršenja ljudskih prava.

Oglas objavljen u *Feral Tribuneu* 30. studenog 1993.

prostora, koji bi koristilo više organizacija po uzoru na tadašnju Metelkovu. To nikad nije zaživjelo jer su vremena bila....

Tihomir Ponoš: Dvadeset godina kasnije!

Vesna Janković: **Dvadeset godina kasnije! Imamo Kuću ljudskih prava, ali imamo i Mediku. Dakle, neke stvari koje smo planirali nije bilo moguće ostvariti stjecajem okolnosti, neke stvari koje nismo planirali su nam se našle na dnevnom redu...**

Nenad Zakošek: **Srđane, jesi li ti znao da je Tuđman Povelju potpisao?**

Srđan Dvornik: **Ne, ali znam da je bilo iznenađujućih kombinacija. Kad smo jedanput na Trgu žrtava fašizma javno prikupljali potpise a nismo prijavili nikakav skup pa su nas priveli, vratio sam se sa** Žarkom Puhovskim **iz policijske stanice u Vlaškoj s potpisima cijelog vrha tog dijela zagrebačke policijske uprave. To je doduše puno manje nego Tuđman, ali eto, uvijek ima takvih iznenađenja!**

Vesna Janković: **Postoji velika razlika između tog** *ARKzina,* **znači** *ARKzin* **'91.-'92., koji je Mak grafički uređivao, i** *ARKzina* **koji kreće u novinskom formatu '93. '91. još imamo ovdje više puta spominjani kaos. Pronalazimo rupe u institucijama, ljude koji su bili spremni čuti, učiniti nešto... za razliku od toga '92., čini mi se osobito nakon izbijanja rata u Bosni, dolazi do konsolidiranja HDZ-a na vlasti. Sjećam se kako je HDZ stavljao šapu na temeljne društvene institucije, kao u nekoj video igri, i preuzimao kontrolu.**

Dakle, *ARKzin* **'93., verzija 2.0., nastajao je velikim dijelom kao reakcija na tu posvemašnju političku kontrolu medija. Ostao je jedino** *Novi list* **kao nekakva enklava... Prošlo je bilo nešto manje od godinu dana kako** *ARKzin* **nije izlazio, i nisam bila pretjerano oduševljena idejom da se ponovo ukopam u taj poduhvat.**

Nenad Zakošek: **Kad je izašao zadnji?**

Vesna Janković: **Zadnji je izašao u maju '92.** Dražena Peranić **dolazi iz Sarajeva i piše "Odumiranje Bosne i Hercegovine: Svi smo bili naivni..."**

Nenad Zakošek: **A kad kreće ovaj iz '93.?**

Vesna Janković: **U proljeće. Počinjemo raditi na njemu u trećem mjesecu, a službeni datum je prvi april. Zezali smo se da smo prvoaprilska šala.**

Tihomir Ponoš: Spomenuo bih još jednu temu koja je skicirana kao važna, a to je primirje, od rata do rata. Dakle, od Sarajevskog primirja do opsade Sarajeva. Što tada radite, o čemu tada razmišljate? Da li nastojite strukturirati organizaciju koja je očito nastajala u kaotičnim uvjetima, u kaotičnom vremenu? Da li dolazi do toga da netko kaže "evo, sad je primirje, nema više rata, idemo svojim poslom"? Jeste li bili svjesni da ćete na sličnim poslovima koje ste započeli, provesti još godine i godine?

Vesna Teršelič: **Ne mogu reći, ali svi tada jako puno radimo! To je vrijeme kad se već počinje pripremati ZaMir, dakle,** Eric Bachman, Wam Kat, Ognjen Tus**, mnogi su već tu ... Ne znam kad si ti Srđane došao?**

Srđan Dvornik: **Nisam bio u početnoj grupi, koja je to pokrenula u maju '92. Priključio sam se tek negdje u jesen.**

Ognjen Tus: **Koliko se sjećam, prije toga smo slali faksove preko Austrije, je li tako?**

Jer suradnja s policijom je funkcionirala utoliko da nisu bili bezobrazni, da bi izašli na mjesto događaja, napravili svoje zapisnike, i ništa nisu mogli učiniti jer nad vojnicima nisu bili nadležni. A ona koja je bila nadležna, to jest vojna policija, eventualno je nekad intervenirala, ako je i sama dobila političku intervenciju odozgo, a inače su ravnodušno stajali. Danas bi izvor pravih podataka o svemu tome bio kada bi policija izvukla, sredila i dala na uvid javnosti sve svoje zapisnike o tome

Vesna Janković: **Kad je uspostavljen BBS, funkcionirao je na Wamovom osobnom računalu koje je bilo instalirano u mojem stanu, i svako malo je zvonio telefon jer su se ljudi priključivali.**

Vesna Teršelič: **ZaMir dakle kreće, on se gradi i kod nas, gradi se i u Sloveniji, u Srbiji, kasnije u Sarajevu...**

Vesna Janković: **Pa Tuzla, pa Kosovo.**

Vesna Teršelič: **Tako se razvijala ta mreža, a razvija se i elektronička konferencija** *Yugo-Antiwar*, **na kojoj se vode iznimno važne diskusije. Ušli smo u to s dosta nepovjerenja, neki i s puno radoznalosti i entuzijazma; sjećam se da sam ja pružala otpor. A onda, kad sam jednom ušla, vidjela sam da je velika vrijednost baš bila djelovanje u toliko zemalja i da sad možemo dnevno komunicirati sa svim drugim ljudima, koji stvarno imaju drugačije perspektive. Imali smo vrlo suvisle rasprave, koje su onda kad je došao internet i stvari prešle na server u drugoj polovici devedesetih prekinute, ali to je već druga priča...**

Zapravo sam htjela govoriti o tome što smo radili te '92. Priprema se rad s djecom, koji će se pretvoriti u rad s djecom u kampovima, što prognaničkim, što izbjegličkim. To će narasti u Suncokret. Priprema se Centar za mir Osijek. Cijelu tu zimu pamtim baš po putovanjima u Osijek i natrag, komunikaciji s ljudima koji će pomoći, iz Engleske, Njemačke... Na neki način prijateljska pomoć, onakva kako su naši prijatelji iz War Resistersa znanjem i inspiracijom pomagali nama. I u svibnju su tu prvi Dani kulture nenasilja, i onda Katarina i Kruno pokreću Centar za mir u Osijeku. I mi imamo pune ruke posla. Sve vrijeme traju deložacije... Već se prevode materijali za knjige, izvještaji Amnestyja i Human Rights Watcha. Rade se različite stvari, ali svi radimo... nonstop radimo. Izlazimo u KIC, izlazimo u škole. U Zagrebu vrata otvara Sanja Sarnavka, **Klasična gimnazija otvara vrata, a u Osijeku nam put otvara** Ladislav Bognar, **koji se friško vratio s bojišnice i još uvijek radi u Zavodu za školstvo. Zavod za školstvo zahvaljujući nekim ljudima nastavlja funkcionirati kao institucija koja je tu kako bi pedagoški pomogla školama da rade demokratičnije. Jedna apsolutno fenomenalno paradoksalna situacija!**

Televizija je posve negledljiva! Recimo, Dnevnik je čisto pranje mozga! A s druge strane još uvijek djeluje Zavod za školstvo u kojem ljudi kao Ladislav Bognar. Škola za ljudska prava i demokraciju! Naravno da su im to za neko vrijeme presjekli i da je to postalo nemoguće! Ali to je vrijeme u kojem možemo neometano raditi s nastavnicima, što recimo za dvije godine, '94., više neće biti moguće bar na neko vrijeme. I dalje smo stalno nalazili neka zaobilazna vrata! Uvijek bi se nekako pokazalo da se tu ipak nađe neki čovjek koji nam otvara vrata i da možemo raditi.

Duška Pribičević-Gelb: **Ako ne čovjek, onda barem neka vanjska institucija koja daje legitimitet nekom programu, kao što je UNICEF. Zahvaljujući UNICEF-u opet se putem domaćih institucija (sada su već agencije i zavodi) ulazilo u škole.**

Nenad Zakošek: **Kad je Maja osnovala Mali korak?**

Vesna Teršelič: **Mali korak smo, mislim, osnovali '93., To je već vrijeme kad vidimo da više neće ići preko Zavoda za školstvo, ta vrata su se zatvorila.**

Srđan Dvornik: **Ne zaboravimo - premda to, koliko se sjećam, nismo tada tako analizirali - da je u obrazovanju jako značajna politika simbolike. To je tako s nacionalizmom: na-**

cionalizam nema drugi način ekonomije, nema drugi način organiziranja uprave, bave se glupostima kao što su simboli identiteta, i HDZ je u tom svjetonazorskom okviru obrazovanje bio apsolvirao prije svega drugoga, i iznenađujuće brzo! Ako se sjećate, parlament s HDZ-ovom većinom je konstituiran 30. maja '90. Tri mjeseca i dva dana poslije, početkom školske godine, vjeronauk je već u školama! Za tri mjeseca napraviti program, odabrati i tobože obučiti ljude za nastavu... Sam ih je Adalbert Rebić**, njihov čovjek, tog ljeta upozorio: "mi nekamo kadra". Nikoga nije bilo briga. To je bio simbolički akt.**

Ognjen Tus: **Mislim da Analiza postojanja HDZ-a u ovoj državi nije posao Antiratne, ako je ovo sjećanje na Antiratnu. Spomenut je ZaMir, koji jest za nas značajna tema. On je zrak kroz koji struji komunikacija. Ono što je Wam napisao u prvom svojem** *mailu***, da znamo što radimo, da to radimo prvi put, smatrao sam važnim, ali također nisam stvarno mislio da je tehnički dio važniji od socijalnog, koji je to upotrijebio. Mislim da je bio kičma antiratne mreže. Volio bih da pokušamo naprosto vidjeti po čemu smo se razlikovali. Država je tako funkcionirala, bio je raspad, oni su se snalazili i krali koliko su mogli, gurali djecu u rat i ostavljali ih po zimi u tenisicama, moje naselje su branili tako da su stavili plinske cisterne oko kasarne, minsko polje, pa sam vozio djecu kroz mine u muzičku školu... ali to nije važno. Važno je da li smo bili različiti, da li smo napravili neki civilizacijski korak, da li mi to vidimo i da li to drugi vide? Meni je važno da kažem, ja to vidim, i znam što sam radio, znam da sam to namjerno radio tako... Kad smo počeli ZaMir (Wam je dao to glupo ime, meni se ne sviđa, ali eto), pokušali smo razgovarati sa zagrebačkim BBS-om (to je bio Bug, CroatiaNet)... Oni su na svojim stranicama napisali otprilike 'Srbima pristup zabranjen', uglavnom nisu bili voljni, radili su za vojsku. Logično je rješenje bilo da nešto napravimo sami, Wam je to startao na svojem računalu, Eric je donio** *software***... Ono što je vrijedilo jest to što smo uvijek nalazili ljude koji su imali što reći, dolazili smo do njih, i gurali im modem u ruke. I to guranje u komunikaciju bilo je aktivno i svi smo ga podržavali. Bio je to zajednički rad!**

Tihomir Ponoš: Jedno pitanje vezano uz samo to guranje modema i komunikaciju: Koliko ste vi mogli modemima međusobno razgovarati, a koliko ste pomoću njih mogli razgovarati s, uvjetno rečeno, 'drugom stranom'? Koliko ste mogli komunicirati s državom, kada se želite obratiti recimo zbog nekog prigovarača savjesti, ili je to bilo za diskusijske grupe i za razgovore s ljudima u Nizozemskoj, u Engleskoj, koji imaju mirovnog iskustva, koji znaju nešto o organizaciji, koji mogu pomoći, na primjer da se dođe do nekih novaca?

Ognjen Tus: **To je pitanje** *softwarea* **koji je bio instaliran.** *Software* **potječe iz nekih njemačkih socijalnih grupa ...**

Vesna Janković: **Radilo se o grupi FoeBud e.V**.

Ognjen Tus: **Bitno je da je** *software* **bio takav da je u stvari okupio ljude da komuniciraju. Imao je konferencije i imao je poštu. Svi smo se služili svojim** *e-mail* **adresama prije nego što je internet nastupio u našim krajevima.**

Srđan Dvornik: **U početku su serveri razmjenjivali poruke putem modema koji se povremeno spajaju telefonskim vezama. Da bismo dobili punu povezanost na internet, pokušali smo se jednostavno dogovoriti s ljudima koji su upravljali** *hostom* **na Institutu Ruđer Bošković. Međutim, kako su nam rekli,** Predrag Pale**, koji je tada bio glavni šef Carneta, naprosto je**

Spomenut je ZaMir, koji jest za nas značajna tema. On je zrak kroz koji struji komunikacija. Ono što je Wam napisao u prvom svojem *mailu*, da znamo što radimo, da to radimo prvi put, smatrao sam važnim, ali također nisam stvarno mislio da je tehnički dio važniji od socijalnog, koji je to upotrijebio. Mislim da je bio kičma antiratne mreže.

CENTRE FOR
HUMAN RIGHTS PROMOTION

Antiwar Campaign Croatia
Tkalčićeva 38/II, 41000 Zagreb, Croatia
Tel. + 385 41 422 495   Fax. + 385 41 271 143

Introductory information:

When the *Antiwar Campaign Croatia (AWCC)* was created during 1991, some people were involved in human rights issues. In the meantime, the initial human rights project of the Anti-War Campaign Croatia has grown into the *Centre for Human Rights Promotion* and *Direct Protection of Human Rights Project.*

The *Centre for Human Rights Promotion* will be registered as an independent body during August 1994.

Aims of the Centre are:

promotion and protection of human rights in Croatia according to the international standards based on the *Universal Declaration of Human Rights* in order to change, step by step, the present situation of absence of human rights knowledge in general and about human rights abuses caused both by war and lack of democratic traditions, and build up conditions for a peaceful and democratic solution to the present human rights problems.

The *Centre for Human Rights Promotion* is projected as providing:

1) help for the establish of well informed and professional human rights NGO structure;

2) service for all groups working on human rights violations and protection on grassroots level and other professionals and bodies in Croatia - those inside Antiwar Campaign Croatia (AWCC) network and others, especially in setting up a common Data Base;

3) conditions for raising awareness about human rights issues in society as a whole;

4) reference for all interested bodies and organisations outside of Croatia.

The basic activities, among others, will include:

1. Informative and documentative activities

1.1.collecting overall information, materials and literature on human rights issues (including press clipping), and documenting and disseminating the collected information;

1.2. collecting data about human rights violations from other human rights organisation in Croatia and setting up a common data base by cataloguing the collected information according to the Huridocs standards, and opening this data base for the Centre users (primarily to those organisations which have given us unsorted data) later on;

1.3. translations, publishing and dissemination of human rights materials to the Centre users and to society in general.

2. Influence on establishing the legal system concerning human rights issues - by proposing certain legal regulations and laws; organizing panel discussions; making initiatives to state bodies for verifying the constitutionality of certain legal regulations on human rights.

3. Human Rights Education:

1.3. organizing workshops in cooperation with organisations from abroad for: human rights activists and groups, targeted groups and the wider public;

2.3. producing and translating human rights teaching materials followed by seminars in schools in cooperation with organisations outside of Croatia.

3.3. promoting the idea of human rights in public talks and campaigns connected with certain dates.

Beneficiaries:

- national, international human rights organisations and other interested bodies, professional groups, education sector, society as a whole.

1

Brošura Centra za promociju ljudskih prava, lipanj 1994.

DELOŽACIJE

Slučaj 170

Uletjeli smo u akciju onako kako nam se, na žalost, često događa: nakon neočekivanog poticaja izvana; i istovremeno onako kako nam se, nažalost ili nasreću (jer bi naši kapaciteti ubrzo mogli biti preopterećeni) događa rijetko: nakon što su ljudi zatražili našu pomoć, saznavši preko nekih privatnih kanala za naše postojanje (što da se radi: mediji nemaju mnogo razumijevanja za bizarne organizacije poput naše, a ARKzin se pojavljuje pred čitaocima nakon gotovo godinu dana).

Sumorna priča u vedro popodne

Dakle, počelo je u rano popodne sunčanog ožujskog ponedjeljka, kada je u uobičajenu radno-kaotičnu atmosferu *Centra za mir, nenasilje i ljudska prava* upalo pet žena, mladih ili srednjedobnih, elegantno obučenih (bile su prije toga u Saboru, u Odboru za ljudska prava i kod predsjednika **Mesića**), govoreći nešto o Helsinki Watchu. Nakon početne obostrane zbunjenosti (*»Helsinki Watch?« - »Hej, Milena, ovi nešto pitaju za Helsinki Watch!« - »Ah, dobar dan, vi ste iz Helsinki Watcha?« - »Ne, pa zar niste vi?«*) uspjeli smo shvatiti tko je tko.

Sjeli smo, dakle, i saslušali njihovu priču. One ili njihovi muževi zaposleni su u bivšoj Vojnoj bolnici Zagreb (sada Nova bolnica). Sjetili smo se, naravno, da se ujesen 1991. godine mnogo pisalo o primopredaji te bolnice, pri čemu su ljudi zaposleni u njoj (»građanska lica na službi u JNA«) dobili pohvale za svoje držanje: Tokom rujna 1991. pismeno su izjavili lojalnost Republici Hrvatskoj i stavili se na raspolaganje Ministarstvu obrane, nakon čega im je određeno da ostanu na svojim radnim mjestima. Izdajući potvrde o bolesti ili nesposobnosti pomogli su velikom broju hrvatskih mladića koji su, po zakonima koje je Republika Hrvatska još uvijek morala priznavati, kao građani SFRJ potpadali pod vojnu obavezu u takozvanoj JNA. Prilikom povlačenja bivše JNA uspjeli su sačuvati od odnošenja ili uništenja većinu skupe medicinske opreme. Nakon toga svi su ostali raditi na istim mjestima, samo sada njegujući ranjenike hrvatske vojske (i naravno druge bolesnike).

Priča (drama?) zbog koje su zatražili pomoć Komisije za ljudska prava Sabora i našu, počela je 1. listopada 1991, kada je Komanda garnizona Zagreb donijela ukupno 170 rješenja kojima se stanovi u vlasništvu SSNO, a na koja su stanarsko pravo imali oficiri i podoficiri kojima je bilo jasno da će morati otići, ustupaju u otkup »građanskim licima na službi u JNA«, ljudima koji ostaju u Zagrebu i Hrvatskoj. Da nas ne bi osudili kao jednostrane (i uz to, kako to već ide, kao jugonostalgičare i njima slične), možemo odmah reći da ta rješenja mogu biti sporna, jer se odnose samo na »ustupanje u otkup« stana, a pod nadležnom ustanovom sa kojom bi se trebao sklopiti ugovor o otkupu stoji samo »Zvonimirova br. 5, Zagreb« (jugo-vojska je, eto, priznala novi naziv ulice njima drage socijalističke revolucije!). Ali strpljenja malo, nije sve tako jednostavno...

Dakle, što se događa? Tokom vrućih ljetnih mjeseci 1992 godine, bez prethodne najave, 170 porodica dobiva ljubazna pisma od Gradskog sekretarijata za graditeljstvo u kojima im se nalaže da u roku od tri dana isele iz stanova, te da »stan slobodan od osoba i stvari« predaju Vladi republike Hrvatske putem Ministarstva obrane u Zagrebu, na adresi (možete li pogoditi?) — Zvonimirova 5. Za svaku sigurnost, »žalba ne odgađa izvršenje« (vojska je vojska, nema vrdanja, izvrši pa se žali...). Ovo rješenje doneseno je na temelju zahtjeva (ni manje ni više nego) Republike Hrvatske, zastupane po Javnom pravobraniteljstvu Republike Hrvatske. Nakon pauze, šest mjeseci kasnije, isti Sekretarijat izdaje Zaključak o dozvoli izvršenja, kojim se precizira datum prisilnog »ispražnjenja« (oslobođenja) stana. To se uvijek radi u 10.00 ujutro. Prvo iseljenje zakazano je za slijedeće jutro, utorak 16. ožujka.

Idemo?

Što da se radi? Da li da se upletemo? Prvo što nam upada u oči je bezdušni naredbodavni ton da se stan isprazni od osoba kao da su u pitanju koferi. To su ljudi sa obiteljima, djecom, starim roditeljima itd, ljudi koji žive u Hrvatskoj i rade za Hrvatsku. Ako se izbace na ulicu da bi se riješili socijalni problemi hrvatskih vojnika, invalida i udovica koji bi u te stanove trebali useliti, stvorit će se novi socijalni problemi. Drugo što smo odmah uočili: Hrvatska vojska svoje pravo na te stanove dokazuje pozivanjem na Uredbu o preuzimanju sredstava JNA i SSNO na teritoriju Republike Hrvatske u vlasništvo Republike Hrvatske od 24. srpnja 1991, pa su (navodno) sve odluke donesene poslije tog roka (kao ova od 1. listopada) ništavne. E, ali ima jedna kvaka: u to je vrijeme na snazi bio tromjesečni moratorij na sve odluke povezane sa razdruživanjem Hrvatske od SFRJ, pa je spomenuta Uredba stupila na snagu tek 8. listopada! Konačno, i očito: što vojna policija radi prilikom deložacije, kada ona nema nikakvih ovlaštenja prema civilima? Zahvaljujući pomoći nekolicine pravnika, naših stalnih ili povremenih savjetnika, kasnije smo ušli i u druge pravne cake slučaja. (O tome još kasnije).

Ukratko, zaključujemo da stvar nije jasna i da je opravdano tim ljudima pomoći. Svoje motive iznijeli smo u Saopćenju za tisak od 26. ožujka (vidi okvir!).

...idemo!

Dakle, idemo u akciju. Dogovaramo da nekoliko naših aktivista budu sutradan prisutni u stanu kao promatrači, sa mogućnošću nenasilnog otpora iseljavanju. **Vanja** naziva **Katarinu** u Osijeku, gdje u posljednjih nekoliko mjeseci imaju mnogo iskustva s tom vrstom akcija. Katarina savjetuje da na akciji u stanu budu prisutne samo žene, jer tako se smanjuje količina agresivnosti i opasnost od nasilja. **Aida** naziva šest njemačkih ženskih aktivistica iz grupe simpatičnog imena Autonomne koprive, koje u Zagrebu pomažu Projektu za žene žrtve rata, a imaju iskustvo u nenasilnim akcijama. Nazivamo **Srđana** i objašnjavamo slučaj, naša pravnica **Orhideja** i **Slobodan Budak** daju savjete. **Zoran** radi intervju, priprema saopćenje za tisak i šalje ga telefaksom na 15-ak adresa glavnih medija, te apel predsjednici Gradskog sekretarijata za graditeljstvo i predsjedniku gradske vlade da deložaciju odgode.

Utorak ujutro

U spornom stanu u Ivanićgradskoj ulici čekaju: majka sa dvanaestomjesečnim djetetom, punica (koja je izbjeglica iz Bosne), još tri žene (rodake i prijateljice), Milena, Aida, Vanja, *koprive* te jedan njemački liječnik koji volonterski radi u izbjegličkim kampovima preko organizacije Suncokret. Dogovor je da se pred ekipom za deložaciju pozovu na predsjednika Sabora **Stjepana Mesića** kojeg je onih pet žena sa početka priče posjetilo dan ranije i dobile usmeno obećanje da će deložacije biti obustavljene dok se predmet ne riješi na redovnom sudu.

Točno u 10.00, odjekuje zvono. Vanja otvara vrata i uz slatki smješak predstavlja se grupi osoba u uniformi ili u civilu: *»Dobar dan, ja sam Vanja Nikolić iz Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb«*. Došljaci pokazuju blagu zbunjenost, ali ulaze u stan. Gomila žena izaziva komentar: »Što je ovo, *Bedem ljubavi?* Uvijek nešto novo na ovim deložacijama.«. Ekipu čine: jedan predstavnik Gradskog sekretarijata za graditeljstvo, dva člana »interventne ekipe« Ministrarstva obrane, dva civilna i tri vojna policajca. Za nazočnost ovih posljednjih, prvo ponuđeno objašnjenje glasi: *»Ovo je vojni stan i normalno je da mi budemo tu, a vi ste ušli nelegalno i mi bismo vas sada mogli sve popisati i podnijeti prijavu sudu zbog bespravnog ulaska na vojni teritorij«*. Kasnije slijedi drugačije objašnjenje: *»Mi smo ovdje da štitimo članove Inteventne ekipe ako ih netko napadne«*. Prisutni u stanu nisu pokazali tu namjeru.

Gužva je poprilična, postoji napetost ali nema prijetnji nasiljem. Sat kasnije, gužvu povećava ekipa od pet-šest vojnika na čelu sa čovjekom poznatim kao »Zagorac«, koji dolaze vojnim kamionom sa zadatkom da stan oslobode od stvari (za ljude je zadužena policija) i odvezu ih u kasarnu na Borongaju gdje mogu ostati mjesec dana (nije objašnjeno što se nakon toga događa). Navratiti će i odvjetnica, novinari iz **Večernjeg lista** i **Vjesnika** i možda još poneko koga smo zaboravili. Čovjek iz Gradskog sekretarijata za graditeljstvo, organa koji je izdao rješenje o deložaciji drži se po strani, kao da je ovdje potpuno slučajno. On je očito ovdje samo formalno; iz ureda u Tkalčićevoj u isto vrijeme Milena i Rade nazivaju njegove šefove, koji negiraju svaku vezu sa slučajem i upućuju nas na Ministarstvo obrane. Civilni policajci drže se hladnokrvno, sa Aidom i *koprivama* sjede u dnevnoj sobi i gledaju TV. Na Aidino pitanje:»Što ćete učiniti ako mi pružimo pasivni otpor izbacivanju?« daju mudar univerzalni odgovor: »*Zvati ćemo šefa*«.

VICTORIA BRAUN, PRED SABOROM 26.3.1993.

Vanja je dobila najteži zadatak, da komunicira sa ljudima iz Interventne ekipe. Oni imaju pismeni nalog za deložaciju od svoje šefice **Renate** i isprva tvrde da ih ništa drugo ih ne zanima, ali na spominjanje predsjednika Sabora ipak odlučuju pričekati. Započinju brojni telefonski pozivi. Šefice nema, kasnije ona upućuje na svojeg šefa g. **Modrušana**, predsjednika Komisije za privremeno korištenje stanova, ali i njega nema jer je navodno na sastanku kod Mesića dok s druge strane iz Mesićevog kabineta čujemo da ga i oni traže da bi mu dali nalog za zaustavljanje deložacije...

Dok happening u stanu traje, u uredu sjede **Milena** (mlađa) koja telefonira i Rade koji zapisuje kronologiju zbivanja, te Zoran koji ponekad dobacuje mudre savjete i piše još jedno saopćenje za tisak. Jedan radio urednik odgovara *»I ja sam ostao bez kuće, pa što onda?«* Uslužni momak na telefonskoj centrali Glavnog stožera Hrvatske vojske prespaja nas sa broja na broj (Milena: *»Opet sam tebe dobila, pa što ću ja s tobom? Hajde daj mi sada nekog drugog tko bi mi mogao pomoći.«*)

Dramatski vrhunac nastaje pet minuta prije četiri. Šefica Renata naziva i komandira Interventnoj ekipi: na izvršenje! Aida razočarana zove Centar. Milena odmah na drugoj liniju zove Mesićev kabinet, vodi dva razgovora istovremeno, Mesićeva sekretarica **Bruna** odlazi potražiti šefa kabineta g. Karamarka, Milena za to vrijeme prijateljski časka sa šefom interventne ekipe **Cvetkovićem** (*»Da li ste već radili taj posao? - Od rujna. - Uživate očito. - Ja samo radim svoj posao, inače ću dobiti otkaz.«*) Dolazi **Karamarko**, saznajemo da je telefaks sa naređenjem da se deložacija prekine prije deset minuta poslan Modrušanu kojeg i dalje nitko ne može naći. Slušalica se spušta, Karamarko zove stan u Ivanićgradskoj i direktno prenosi poruku Cvetkoviću, ovaj zove Renatu, Renata zove Modrušana, konačno stiže naređenje: deložacija se odgađa! Zavjesa se spušta, ispisuje se formular čudno naslovljen »Pregled i popis stvari«. Akteri se razilaze.

Uspjeli smo. Danas. Trenutno olakšanje. No, priča još, na žalost, nije gotova.

Sporazumi, sporazumi...

Da se vratimo, na kraju, na pravni aspekt slučaja, koji je ponukao na reakciju i Predsjednika Sabora, iako se na prvi pogled predsjednik zakonodavnog tijela ne bi smio miješati u sudski postupak. Kvaka je u *Sporazumu o privremenom ustupanju vojne bolnice u Zagrebu*, kojeg su 9. prosinca 1991. potpisali general-potpukovnik **Andrija Rašeta** u ime Saveznog Sekretarijata za Narodnu Obranu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ministar zdravstva prof. dr. sci. **Andrija Hebrang** u ime Vlade Republike Hrvatske, te predstavnik Posmatračke misije Evropske zajednice. Ovim se sporazumom, članovima 8 i 9, Republika Hrvatska obavezala da će poštivati stečena prava djelatnika Vojne bolnice. Sporazum predstavlja jedan od obavezujućih dokumenata koje je Hrvatska prihvatila kao uvjet za međunarodno priznanje.

U borbi za načela nenasilja, humanosti i vladavine prava našli smo se na istoj strani sa Saborom Republike Hrvatske. Nadamo se da će to biti dovoljno da se nađe razumno kompromisno rješenje. Nažalost, kasniji događaji pokazuju da bi ova nada mogla biti uzaludna.

Zoran Oštrić
suradivali: Rade Vučinić
Vanja Nikolić

»U skladu sa načelima našeg rada, nije nam interes da zastupamo pojedine solucije u ovakvim konfliktnim situacijama. Zalažemo se za načela nenasilja, humanosti i vladavine prava prilikom rješavanja konflikata. U ovom slučaju smatramo da je kršenjem tih principa došlo do mučnih situacija u kojima stradaju obični građani. Također bi i međunarodni ugled demokratske Republike Hrvatske mogao biti ugrožen. Smatramo da se poštovanjem navedenih principa problem može riješiti.«
(Iz saopćenja za tisak Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, 26. ožujka 1993.)

JEDAN STAN, DVOJE LJUDI, TRI SCENE

(Priča je istinita. Imena izostavljamo, iako je priča već objavljenja u Vjesniku, jer oboje likova su na svoj način žrtve.)

Scena prva Hrvatski vojnik, teško ranjen, nekoliko mjeseci leži u bolnici. Sprijateljio se sa sa medicinskom sestrom koja ga njeguje. Jednom prilikom pita je zna li možda za neki prazan stan u Zagrebu za njega. On je iz Sunje, tamo nije sigurno a ima dvoje djece i trudnu ženu. Ona odgovara »Ah, ne pitaj mene, i ja imam problema sa stanom iz kojeg me žele istjerati«. Ona je samohrana majka sa šestogodišnjim djetetom, tražila je dozvolu da ode raditi u inozemstvo ali je nije dobila jer je na radnoj obavezi. Ranjenik kaže »Daj mi svoju adresu, možda ti mogu pomoći«.

Scena druga. Desetak dana kasnije. Medicinska sestra iz prve scene dobila je nalog za iseljenje, u svojem stanu dočekuje ekipu za prisilno iseljenje. Plaća joj je mala, pod radnom je obavezom, nema novaca da plaća podstanarinu kao što je radila do prije godinu i pol, kada je dobila ovaj stan. Žena se pomirila sa sudbinom i traži nekoliko dana odgode da bi dijete i namještaj otpremila kod roditelja u Slavoniju, a ona će se nekako snaći. Dan ranije u Centru za socijalni rad ponudili su joj da dijete bude smješteno u dom. Šef interventne ekipe objašnjava da on ima naređenje, da je stan dodijeljen jednom vojnom invalidu i da bi se ona možda mogla pogoditi s njim da još nekoliko dana budu u stanu zajedno.Čuvši prezime, ona zaprepašteno shvaća da je riječ o pacijentu iz prve scene.

Scena treća. Vojni invalid dolazi i razgovara sa svojom bivšom njegovateljicom. Potpisuju sporazum da ona može još tri dana ostati u stanu. Na postavljeno pitanje negira da se sjeća kako mu je ona dala svoj broj, tvrdi da je riječ o slučaju. On sa porodicom useljava, žive zajedno. Konačno ona iseljava. Više se nikada ne sreću.

Deložacije: Slučaj 170, *ARKzin* 1

rekao "ne može". Našao je razlog koji naizgled nije politički. Rekao je da to nije moguće iz sigurnosnih razloga.

Miroslav Ambruš Kiš: **Zapravo bi trebalo, za ljude koji su se rodili s internetom ili su počeli komunicirati kad je već postojao internet, napraviti jedan mali esej, fenomenologiju što je to BBS. Jer je to drukčije, a funkcionira! Funkcioniralo je na impulse, ali ne da se prikopčamo na neku stalnu vezu, nego tako što su kompjuteri-čvorovi automatski nazivali svoje kompjutore-čvorove i predavali pakete 'robe' koja se u međuvremenu skupila od individua, tako da su ti paketi s drugoga, trećega distribuirani dalje. Dakle, nije bilo instant, ali si recimo za pola dana mogao i s najveće udaljenosti dobiti svoju poruku.**

Vesna Janković: **Vratila bih se na pitanje koje si postavio. Prvo, ZaMir je pokrenut zbog toga što su telefonske veze između Hrvatske i Srbije bile prekinute. Dakle, prva je ideja bila da se omogući komunikaciju unutar regije među mirovnim grupama.**

Nenad Zakošek: **Koliko ljudi je u stvari u Srbiji imalo pristup? Više se ne sjećam.**

Vesna Janković: **Mislim da je Zagreb ZaMir bio najjači, organizacijski najagilniji...**

Srđan Dvornik: **Mislim da je broj korisnika ZaMir-Zg bio oko hiljadu!**

Ognjen Tus: **Mislim da je zadnja brojka bila oko dvije hiljade.**

Vesna Janković: **Kod ZaMira je, čini mi se, važna komponenta da je i to došlo kao ideja izvana...**

Ognjen Tus: **Šta je došlo izvana?**

Vesna Janković: **Eric je donio modem, Wam je bio tu i pisao je svoj** *Zagreb Diary***...**

Ognjen Tus: **Mi smo imali potrebu, mi smo imali tehnička znanja da to napravimo, imali smo podršku ljudi koji su nam mogli pomoći nabaviti razne stvari i sjediti s nama i pomoći da to instaliramo zajedno! Mislim da je to bio zajednički rad. Ništa od toga nije se desilo drukčije nego onako kako je to nama trebalo!**

Vesna Janković: **O.K.**

Ognjen Tus: **Kad su nas ti BBS-ovi odbili, Eric i ja smo jedno veče na Trgu rekli, 'ajmo dobaviti** *software* **za to. Kad je taj** *software* **došao Wam ga je sam za sebe startao na svojem kompjuteru, poslao par poruka okolo i rekao: ljudi, priključite se. Onda smo trčali okolo, slali modeme, stare kompjutere prepravljali.**

Vesna Janković: **Želim samo reći, da bi nešto zaživjelo, ljudi su morali vidjeti kako to radi! Za mene je cijela stvar postala zanimljiva kad sam vidjela efekte te komunikacije. Kao kad smo dobili fax iz Bosne o masakru u Bijeljini i poslali vijest preko** *GreenNeta* **u svijet, a onda su je prenijele i velike agencije poput** *CNN-a***... I kad vidiš kako te poruke djeluju, onda se zakačiš.**

Miroslav Ambruš Kiš: **Novine u to vrijeme nisu uopće znale šta je to BBS. Nisu mogle razumjeti čak ni to da je moguće poslati sliku. Ali s druge strane, da bi se poslalo sliku, trebalo ju je hakirati, ali su stvari prolazile i bile su nevjerojatno efikasne. Policija je zadnja shvatila o čemu se radi.**

Vesna Janković: **Još nešto u vezi sa ZaMirom. Naime, upravo zahvaljujući ZaMiru, iskustvu komuniciranja elektroničkom poštom,** *ARKzin* **se povezuje s teorijsko-aktivističkom grupom u Nizozemskoj i počinje prvi objavlji-**

Važno je da li smo bili različiti, da li smo napravili neki civilizacijski korak, da li mi to vidimo i da li to drugi vide? Meni je važno da kažem, ja to vidim, i znam što sam radio, znam da sam to namjerno radio tako...

vati tekstove koji se bave *cyber*kulturom. Znači '94. – '95. mi objavljujemo prijevode tekstova koji se bave temom koja tek unazad dvije-tri godine ulazi na sveučilište. U svakom slučaju, jedna od stvari zbog koje i ovaj naslov *Dvadeset godina ispred* zaista ima smisla, jest i to.

Milena Beader: **OK, jedna je stvar bila ta povezanost unutar regije, kakva god bila, ali bitno je i da smo se u isto vrijeme povezali s ljudima iz svijeta. Ne samo da smo se povezali, nego ni oni, čini mi se, nisu u to vrijeme bili puno ispred nas kada se radi o korištenju tih novih tehnologija. Znam to po tome što smo, kad sam započela inicijativu za Amnesty International u Hrvatskoj (dakle '92., '93.), mogli dobivati njihove interne konferencije, koje su oni tada također počeli instalirati, te koristiti elektroničku poštu. Dakle, tada sam imala dojam da smo se time počeli služiti u isto vrijeme kao i dio neke globalne civilne scene. Naravno, za naše medije to je tada bila nepoznanica. Sjećam se kad je urednik HINE zvao upravo u vezi s početcima rata u Bosni, a mi mu nikako nismo uspjeli riječima objasnit što je to** *e-mail...*

Tihomir Ponoš: Otvorimo pitanje Bosne i Hercegovine. Nećemo ići u genezu rata, ali evidentno je da je ona na mirovnom pokretu ostavila jak trag. Nisu razoreni samo neki gradovi i sela u Bosni i Hercegovini, nego je na neki način oštećen i mirovni pokret. Kako ste se uopće nosili s tim? Je li netko otpao zbog nesuglasica, je li netko otpao zato što je smatrao da treba hitno, jednostavnim rječnikom rečeno, 'izrokati' sve oko Sarajeva, da ne ostane ništa, pa da bude mir, ili je i taj možda mogao nastaviti? Kako se nosite sa svime time? I je li, budući da ste spominjali neke krugove iz Bosne i Hercegovine, došlo do pucanja odnosa s nekim ljudima i organizacijama u Bosni i Hercegovini?

Vesna Teršelič: **Ne, odnosi su postojali, i to i od prije. Kako sam bila u Zelenoj Akciji, kampanja protiv nuklearnih elektrana je zapravo bila jugoslavenska kampanja i tu smo izgradili i kontakte i u Srbiji i u Bosni i Hercegovini. Dakle, bilo je ljudi koji su bili aktivni za zaštitu okoliša, bilo je feminističkih veza.... Kad je počeo rat u Hrvatskoj, neki od njih su bili pod pitanjem utoliko što je komunikacija bila toliko teška; mi smo te prepreke zaobilazili, putovali smo. Sjećam se puta u prosincu '91., prvo u Beograd, pa onda iz Beograda u Sarajevo. Iz Beograda se najviše sjećam paljenja svijeća, za sve žrtve. Tada su se pred predsjedništvom Srbije palile svijeće, to je već tada organizirala** Nataša Kandić. **Žene u crnom su stajale, prosvjedovale protiv rata. A od tamo sam otputovala u Sarajevo, gdje je zapravo sve bilo spremno za rat. Jedini čovjek s kojim sam tada razgovarala, koji je to tako rekao, i to vrlo hladnim glasom, bio je** Ibro Spahić**. On je rekao, tenkovi su tu, po brdima, tu je sve pripremljeno. Drugi ne. Drugi, novinari, prijatelji, prijateljice, svi su govorili, ma ne, ne, nema šanse, neće biti rata. Vraćala sam se nekim luđačkim putovima kakvima se putovalo u to vrijeme, i nisam puno razmišljala o Bosni od tog prosinca do travnja; kao što rekoh prije, imali smo pune ruke posla, u vezi s Osijekom i tako dalje.**

A onda, kad su bili prosvjedi za mir, kad je krenulo pucanje - Bosna je odjednom došla u fokus. Tada smo razgovarali o tome i mislim da se nismo slagali. Mislim da u ovoj knjizi treba ostati zabilježeno da smo tada paralelno artikulirali dvije pozicije: jedna je bila belicistička, a druga pacifistička. Obje smo jasno artikulirali. Zbog toga nitko nije otišao. Dugo smo diskutirali, i naprosto smo došli do dvije različite analize, koje su mogle paralelno opstajati jedna kraj druge.

Nenad Zakošek: **Na žalost, ni jedna ni druga nije imala šanse da u tom trenutku bude reali-**

zirana. Bilo je jasno da nitko zapravo ne želi intervenirati. S druge se strane, također slomila pacifistička ideja da će se nekako stvari srediti. Mislim da je Izetbegović do kraja vjerovao da odlučnim odbijanjem da se primjeni nasilje može spriječiti drugu stranu da napadne. To je bila potpuna iluzija.

Vesna Janković: Sjećam se da je Zoran Oštrić bio taj koji je od vrlo ranog vremena upozoravao na to da će puknuti u Bosni. Ni ja to nisam željela vjerovati. Sjećam se također rujna '91., kada su bili u jeku pregovori i izvlačenje oružja iz vojarni, Ivana Nana Radić je predlagala da se obratimo međunarodnoj zajednici i da međunarodna zajednica stavi pod kontrolu to oružje koje je transportirano u Bosnu i Hercegovinu. To je bio vrlo suvisao prijedlog, i ne znam zašto nismo to učinili.

Milena Beader: Meni je ostalo u sjećanju da smo pisali nešto vezano za to...

Vesna Janković: Sjećam se da smo o tome diskutirali, ali ne znam da li je išta napisano!

Milena Beader: Možda se na kraju zaista nismo uspjeli obratiti nekoj međunarodnoj instituciji...no, meni je negdje u sjećanju da smo se obratili Evropskoj uniji, tada Evropskoj zajednici...o tome bi više znao Zoran Oštrić.

Srđan Dvornik: Za odnose u samoj Antiratnoj kampanji to nisu bile prijelomne stvari. O svačemu smo mi razgovarali. To nije imalo razinu na kojoj bi moglo dovesti do nekakve podjele. I dalje mislim da smo prije svega bili i zatečeni i zbunjeni i da, osim toga, nije bilo baš tako mnogo informacija. Jako je dugo trebalo da uopće shvatimo ulogu Hrvatske u Bosni i to je već bilo u punom jeku kad nam je počelo svitati što se događa. U poukama koje bi vrijedilo izvući, naglasak bi bio baš na tome da ljudi od kojih nitko nema privilegiran pristup informacijama, mjestima odlučivanja, ničemu, djelujući potpuno odozdo, mogu nešto učiniti, i kako se to formira izvan etabliranih organizacijskih obrazaca. Nismo mi bili neka značajna organizacija koja, poput nekakvog punkta za političku analizu i odlučivanje, inicira akcije i donosi sudove.

Točno je da smo beskrajno raspravljali što bi trebalo učiniti s Bosnom, ali ne zaboravimo da je, još prije bilo kakvog rata, iz Bosne, iznutra, potekla inicijativa-poziv na međunarodni protektorat. Preventivno. To je zastupao Zdravko Grebo, a kasnije je bio i apel Helsinškog parlamenta građana. Nije manjkalo ideja što bi trebalo učiniti. Pitanje kako spriječiti rat bitno je za jednu antiratnu organizaciju, ali paradoksalno, to nas nije moglo podijeliti jer nije bila srž našeg angažmana. Ne zato što je svejedno treba li silom zaustaviti nasilje ili treba djelovati nenasilno, nego zbog ovoga što je rekao Nenad: ništa nije ni ovisilo o tome što ćemo mi reći. Za razliku od aktivističkog djelovanja ovdje, gdje su akcije, izjave, suprotstavljanja Antiratne mogle na nešto i utjecati. Bosna je bila velika tema, u kojoj smo mi zaista bili marginalni. K tome, danas izgleda kao da se sve zna. Ništa se nije znalo! I kad je puknulo početkom aprila u Bosni, nije odmah bilo prezentno što će se događati. Naravno, paranoici i nacionalisti su jedini bili 'u pravu'. Ali ne zato što su bili u pravu, nego onako kako i pokvaren sat dvaput dnevno pokaže točno vrijeme.

Nenad Zakošek: Osim toga su aktivno radili na tome. Što je *self-fulfilling prophecy*.

Srđan Dvornik: Ipak, izdvojio bih nešto što se doduše dogodilo 10-11 mjeseci poslije početka rata u Bosni i Hercegovini, ali poučno za ovaj tip pristupa i aktivnosti. U martu '93., zahvaljujući Centru za žene žrtve rata i aktivistkinjama, ne u Zagrebu, nego u izbjegličkim logori-

U poukama koje bi vrijedilo izvući, naglasak bi bio baš na tome da ljudi od kojih nitko nema privilegiran pristup informacijama, mjestima odlučivanja, ničemu, djelujući potpuno odozdo, mogu nešto učiniti, i kako se to formira izvan etabliranih organizacijskih obrazaca.

ma, došlo je grozno upozorenje da su hrvatske vlasti počele odrasle muškarce skupljati iz logora i odvoziti ih natrag za Bosnu...

Nela Pamuković: **I žene.**

Srđan Dvornik: **Moguće. Znam da su kao opravdavanje koristili to da se mogu boriti, a u patrijarhalnom obrascu žene se ne smatra toliko opasnima. Ali ne isključujem da su odvozili i žene. Ni dan-danas ne znam o tome cjelovitu informaciju. U svakom slučaju, ljude koji su uživali izbjeglički status počeli su odvoziti iz logora u Hrvatskoj i vraćati ih u zaraćeno područje. A Hrvatska se hvalila kako ona nije agresor, nego pruža gostoprimstvo bošnjačkim izbjeglicama. Koliko smo mogli čuti, izručivali su ih HVO-u. Glas o tome došao je od aktivistkinja iz izbjegličkih logora, na što su i Antiratna i organizacije za ljudska prava digle međunarodnu uzbunu. Srećom, upravo je u Zagreb bio došao** Tadeusz Mazowiecki **kao povjerenik Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Na njegovoj press-konferenciji sam glumio novinara** *ARKzina*, **i kada je Mazowiecki rekao da je od hrvatskih vlasti dobio obećanje da će prestati vraćati ljude u BiH, pitao sam ga što će biti s onima koji su već odvedeni. Nije odgovorio. Ali važno je upamtiti kako se važne stvari može učiniti zajedničkim djelovanjem. Centar za žene žrtve rata počeo je s time da pomaže ženama iz Bosne u izbjegličkim logorima. Istovremeno se pokazalo da je to mjesto gdje se prvo saznaje za jednu tešku povredu prava izbjeglica, i odatle je podignuta uzbuna pa je uz pomoć drugih organizacija ili dijelova mreže pokrenuta šira akcija, kojom smo u ovom slučaju sigurno hrvatskim vlastima stvorili neugodnost i osujetili nešto što su počele.**

Milena Beader: **Imali smo i u ARK-u slučajeva ljudi koji su dolazili s tim problemima. Tada su vlasti već počele hvatati ljude iz BiH ne samo po logorima, nego po kafićima, po ulici i drugdje.**

Nenad Zakošek: **Ali jedan dio ljudi uspio se oduprijeti.**

Milena Beader: **Da, jedan dio je uspio, a neke su uspjeli poslati natrag u Bosnu. Bilo je, kao i uvijek u ratu, nažalost i tragikomičnih situacija. Uvijek se sjetim čovjeka koji je bio uhvaćen u kafiću u centru Zagreba i vraćen u Bosnu, u Tomislavgrad, prvo su ga stavili u zatvor – kasnije bi ga poslali u vojsku, u HVO. Kako se, dok je bio u Zagrebu, upoznao s različitim ljudima, uključujući i neke novinare, u tom se času sjetio da ima telefonski broj neke novinarke iz** *Večernjeg lista*. **Rekao je stražaru da je novinar i da se mora javiti u redakciju, pa mu je to ovaj i dopustio, pretpostavljam samo zbog toga što je lako uspostavljao kontakte s ljudima i bio uvjerljiv. Novinarki je rekao: "Molim te pošalji faks, kao službeni, da sam ja vaš novinar i da moram istog časa izaći." Ona je to učinila i oni su ga pustili. Tom smo čovjeku poslije pomogli kad se vratio u Zagreb. I to se događalo, bavili smo se i takvim slučajevima.**

Nela Pamuković: **To je bila velika groznica. Cijela izbjeglička zajednica je bila potpuno isprepadana. Ulazili su u izbjegličke kampove ujutro rano, u pet, šest, pretraživali, dizali madrace, tražili oružje, psovali. Žene, a i neko dijete, su također odveli, pa smo mi to pratile i zahtijevale da ih se oslobodi. Stavili su ih u sportsku dvoranu na Žitnjaku. Kao prizor iz filmova iz doba nacizma.**

Milena Beader: **Kad je pobjegao iz tog zatvora, iz Bosne, taj mi je čovjek došao doma u pet ujutro da mu pomognemo. I hajde, nađi kontakte s UNHCR-om,** *Amnestyjem*, *Helsinki Watch*, **jer je znao da smo prije toga zajedno s predstavnicima nekih od tih organizacija išli**

po Bosni, vezano za istraživanja kršenja ljudskih prava. Prestrašila sam se. Kad je pozvonio u pet u jutro, mislila sam prvo, naravno, da je policija... Ali eto, nekako smo uspjeli i to riješiti. Naime, na sreću je baš u to vrijeme u Zagrebu bila delegacija Human Rights Watcha s kojima smo surađivali, cure su došle po njega taksijem i odvezle ga u UNHCR, te je vrlo brzo uspio doći do Engleske. Kad sam ga prije nekoliko godina vidjela u Zagrebu još je živio u Engleskoj. Prema mom mišljenju, te su cure bile najhrabrije istraživateljice od svih drugih organizacija koje su dolazile u to vrijeme, zato što su uz profesionalni pristup imale i aktivistički duh.

Srđan Dvornik: **Samo još jedan detalj. Ovo je u toj cijeloj nesreći jedna mala svjetla točka. Da je ovakva jedna tanjušna mreža ipak poslužila kao infrastruktura djelotvornog međunarodnog upozorenja na akutno teško kršenje ljudskih prava, s još težim mogućim posljedicama.** *Non refoulement* **je tvrdo pravilo. Ne smiješ vraćati izbjegle ljude natrag u ratnu zonu. To je teški kriminal, za koji ne znam da li je itko u Hrvatskoj ikad odgovarao. Ali s druge strane i opet imaš neku moć, samo zato jer si jedini koji je uspio negdje plasirati tu vijest. Pa se nešto pokrene. A s druge strane, istodobno me boli duša kad se sjetim one press-konferencije. Imao sam** *one shot***. Mogao sam Mazowieckom postaviti jedno pitanje. Ili ti ljudi koje vraćaju ili deložirani. Ne znam zašto sam se odlučio za ovo. Mislim da je bilo žešće. Jer deložirane nisu ubijali. A tamo u Bosni... Kad su pali u ruke HVO-u, to su bili i Dretelji, i kopanje rovova i živi štitovi i tako dalje. Sofijin izbor, ne?**

Vesna Teršelič: **Mi te, '92.-'93., posebno kroz Osijek, vezano uz kontakte s obiteljima zatočenih i nestalih, kontaktiramo sa** Šteficom Krstić**, pa s** Matom Šimićem **iz zajednice prognanika, koji nas apsolutno vide kao izdajice. Mi smo sama mračna strana svijeta. Ali prognani žele doznati imamo li neku informaciju o selima iz kojih su oni prognani, kao što su Lovas i druga. A obitelji zatočenih traže, pokušavaju dobiti bilo kakvu informaciju. Jedna ideja koju su imali bila je da bismo mogli pronaći nekoga na Vojno-medicinskoj akademiji, jer možda oni imaju dokumentaciju, imaju spiskove. Sve je to tapkanje u mraku. Bile su to jako napete komunikacije. Prvi put kad su došli iz Zajednice prognanika, svi su došli u uniformama. Imali su potrebu da dođu nekako prepoznatljivo. Da ne izgledaju kao mi, kao izdajice, nego da se vidi da su oni na pravoj strani. Oni su drugačiji.**

Nenad Zakošek: **Jesu li imali maskirne uniforme?**

Vesna Teršelič: **Je, je. I to je komunikacija koja je onda bila konstantna. Štefica Krstić je konstanta mog života. (***smijeh***)**

Nenad Zakošek: **Alter ego. (***smijeh***)**

Vesna Teršelič: **Štefica Krstić našla je svojeg sina, njegove posmrtne ostatke. Mnogi nisu. A Mato Šimić se vratio kući. Nešto se riješilo. Za nju na tužan način, ali u vrijeme kad je ona već i znala da ga nema. Pomirila se s gubitkom. Ali bilo joj je silno važno da su našli posmrtne ostatke.**

Duška Pribičević-Gelb: **Doživljavali su nas kao neprijatelja. Ali koliko se to i podgrijavalo? Sjećam se jedne žene, bila je liječnica ili je radila na Ruđeru, koja je izgubila sina u Vukovaru. Na kraju je pronašla tijelo. Potajno je dolazila u Centar za ljudska prava. Samo je rekla: "Molim vas, da ne bi slučajno..." Ne znam je li pripadala Bedemu ljubavi ili nekim drugim majkama koje traže. Samo se brinula da se slučajno ne**

Ovo je u toj cijeloj nesreći jedna mala svjetla točka. Da je ovakva jedna tanjušna mreža ipak poslužila kao infrastruktura djelotvornog međunarodnog upozorenja na akutno teško kršenje ljudskih prava, s još težim mogućim posljedicama.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 Zagreb, Gajeva 45/II
TEL. 041 431 658, FAX 041 425 552

Pet. 17. Tra. 1992.
15.25

- HRVATSKA IZVJEŠTAJNA AGENCIJA
- druga sredstva javnog komuniciranja (HTV, Vjesnik, Stran

Poštovani!

Molimo vas da objavite sljedeću informaciju, s obzirom na značaj vijesti koje je u pitanju.

INFORMACIJA ZA JAVNOST

Ovu informaciju šaljemo zbog zabune koja je u sredstvima javnog informiranja ("Vjesnik", HTV, BBC...) stvorena oko izvora informacija o žrtvama u Bijeljini i ulozi kompjuterske mreže GreenNet u odnosu na tu informaciju.

Nije točno da je ARK autor informacije o tisuću žrtava u Bijeljini. Točno je da smo primili i dalje proslijedili informaciju koja je došla iz Centrale SDA u Sarajevu, uz točno navođenje izvora. Na slični način primili smo i proslijedili brojne informacije koje smo primali iz BiH ovih dana, iz raznih izvora (Međunarodni centar za mir Sarajevo, Centar za antiratne aktivnosti, razni pojedinci...). Druge informacije koje smo dobili potvrdivali su da bi vijest o velikom broju žrtava mogla biti točna. Mi naravno nismo u mogućnosti da sami provjerimo takve vijesti, pogotovo otkada su telefonske veze sa BiH u prekidu.

Vijest smo proslijedili i u kompjutorsku mrežu GreenNet, uz napomenu o izvoru informiranja. Prva reakcija koju smo dobili bila je nevjerica jer je CNN javio o "samo" deset mrtvih, ali dva dana kasnije dobili smo obavijest da je CNN objavio vijest o tisuću mrtvih.

Jučer smo stupili u vezu sa "Amnesty International", koja je na sebe preuzela da provjeri autentičnost informacije kroz razne kanale.

Nastaviti ćemo prikupljati i širiti informacije, provjeravajući izvore onoliko koliko je moguće.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKA ZAGREB Gajeva 45/II

za OARKH
Zoran Oštrić

Informacija za javnost, 17. travnja 1992.

ŠTO HRVATSKE VLASTI NISU OBJAVILE?

DEPORTACIJE U BOSNU

Prije dva tjedna objavljeno je da je hrvatska policija provela široku akciju kontrole dokumenata među izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine smještenima u Republici Hrvatskoj. Od oko 7 500 kontroliranih, njih 1490 navodno nije imalo uredne dokumente, od čega 490 ljudi po sudu policijskih vlasti nije imalo uvjete da odmah dobije izbjeglički status.

Međutim, NIJE objavljeno da je NAJMANJE 120 NJIH DEPORTIRANO NATRAG U BOSNU I HERCEGOVINU, kako su iz pouzdanih izvora saznale nevladine organizacije. Vraćanje izbjeglica na teritorij zemlje u kojoj traje rat, i iz koje su morali pobjeći, izravno je suprotno međunarodnoj Konvenciji o statusu izbjeglica (čl. 33), koja obavezuje i vlasti Republike Hrvatske. Čak i ako je točno da su pojedini među njima prekršili zakon, to može biti samo osnova za postupak pred sudom i eventualno kažnjavanje, možda čak i za protjerivanje u neku treću zemlju, ali nikako za deportaciju u ratno područje. Nikakvi politički razlozi, nikakvi međunacionalni sukobi u Bosni i Hercegovini ne mogu opravdati takav postupak. Premda su od toga protekla već dva tjedna, i usprkos intervencijama međunarodnih agencija i diplomatskih predstavnika nekoliko zemalja, ovaj postupak nije ispravljen i deportirane izbjeglice nisu vraćene u Hrvatsku. Dijelimo duboku zabrinutost zbog mogućnosti da ti ljudi budu u Bosni i Hercegovini upotrebljeni za razmjenu za ratne zarobljenike. To pak ne bi bilo "samo" kršenje Konvencije o statusu izbjeglica, nego i korištenje civila kao talaca, što spada u ratne zločine. Budući su izbjeglice deportirane s teritorija Republike Hrvatske, smatramo Vladu naše države odgovornom za njihov siguran povratak. Zahtijevamo da Vlada od lokalnih vlasti na područjima Bosne i Hercegovine kamo su izbjeglice protjerane odmah osigura odlučno zahtijeva da ih sve do jednoga vrate. Također zahtijevamo da se policijske vlasti pobrinu da akcije kontrole dokumenata ubuduće dolsta budu kontrola dokumenata, bez elemenata policijskog zastrašivanja. Da bi se spriječila samovolja, smatramo da bi Vlada trebala zatražiti od Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice da organizira stalni monitoring poštivanja prava izbjeglica na licu mjesta, tj. na svim mjestima smještaja izbjeglica gdje se vrše policijske kontrole.

U Zagrebu, 12. 08. 1993.

Antiratna kampanja / Hrvatska Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek Zagrebački ženski lobby

"Deportacije u Bosnu", *ARKzin* 5

VESNA ROLLER: ZID ŠUTNJE O AKCIJI HRVATSKOG MUP-a KOJI JE NEODREĐEN BROJ BOSANACA VRATIO U NJIHOVU RATOM ZAHVAĆENU ZEMLJU

KOLIKO JE GRAĐANA *BiH* DEPORTIRANO?

Specijalni izvjestitelj UN Mazowiecki istaknuo da su razlog njegova dolaska u Hrvatsku problemi muslimanskih izbjeglica i da ih je deportirano između 200 i 500, dok ministar Jarnjak ponavlja brojku od 120 vraćenih ● Strani diplomati smatraju da Hrvatska radi u korist vlastite štete i da nema opravdanja za protjerivanje građana BiH, ma što učinili, u njihov rat ● Mnogi su otišli dobrovoljno ● Da li su izbjeglicama prije protjerivanja oduzimani dokumenti kako ne bi mogli dokazati da su regulirali svoj status?

Koliko je državljana BiH deportirano u nedavnoj akciji hrvatskoga MUP-a, da li su udaljavanja nepoćudnih građana susjedne države okončana — stvarno ili samo za javnost, kakva je daljnja sudbina »Bosanaca« prebačenih iz Hrvatske na hercegbosansko područje — pitanja su na koja hrvatski dužnosnici zaobilaze izravno i precizno odgovoriti čak i najuglednijim svjetskim poslenicima zaštite ljudskih prava, a što bi sebi onda razbijali glavu time što će javnost — hrvatska i ona inozemna — još jednom ostati prikraćena za elementarne informacije i objašnjenja rogate vreće službenih, poluslužbenih i kuloarskih vijesti o ovoj temi.

Tadeusz Mazowiecki, specijalni izvjestitelj UN-a za ljudska prava, koji je prije desetak dana boravio u Hrvatskoj, eksplicite je kazao kako su razlog njegovog nenadanog posjeta problemi oko muslimanskih izbjeglica — što su hrvatski mediji uglavnom preskočili posve jasno kazati, a poslovično tankoćutni novinari na press-konferenciji izvjestitelja UN cijelu su temu istretirali kao zadnju rupu na svirali zadataka što ih je Mazowiecki trebao obaviti tokom ove svoje posljednje misije. Tom prigodom UN-ov poslenik iznio je podatak da se broj osoba deportiranih u još svježoj akciji hrvatskog MUP-a kreće između 200 i 500.Ova brojka podudara se i s informacijama, dobivenim iz dobro obaviještenih izvora, bliskih UN-ovom uredu za zaštitu ljudskih prava, da je tokom nezom manje-više hipotetičkih teza, izvedenih na temelju informacija iskamčenih iz »sramežljivih« hrvatskih službenih izvora, da je oko 60 osoba, deportiranih u Tomislavgrad, pušteno, a da je ostatak ljudi — također oko šezdesetak — još zatočeno u Međugorju.

— HVO traži garancije da će ove osobe biti smještene u neku treću zemlju i dok ih ne dobije, odbija pustiti zatočenike. Mi pak smatramo da se ovi ljudi trebaju vratiti u Hrvatsku — objašnjava predstavnik UNHCR-a. MUP još nije odgovorio niti na zahtjev Visokog komesarijata da im do-

Izbjeglička je tuga pregolema, a sudbina neizvjesna **Snimio D. LOVROVIĆ**

UNHCR-a već izjavila za »Feral Tribune«, što je u uredu ove organizacije ponovljeno i za »Novi list — Glas Istre« - prema međunarodnim dokumentima — Konvenciji o statusu izbjeglica (iz 1951) te Protokolu o statusu izbjeglica (iz 1967). koje je Hrvatska potpisala u listopadu prošle godine, počinitelji prekršajnih i kriviČnih djela , pa bili oni i građani BiH — trebaju biti obuhvaćeni normalnim sudskim postupkom.«

odredbu svjetskog humanitarnog prava — da se ljudi ne smiju vraćati u države gdje se ratuje. Da bi se zaštitila muška BiH populacija trenutačno zatečena u Hrvatskoj, ured Visokog komesarijata izdaje im »pisma zaštite«, iako, kako smo doznali, trenutačno nema potvrda da su se racije i deportacije nastavile, a MUP tvrdi da je zloglasni centar na zagrebačkoj Peščenici zatvoren.

"Koliko je građana BiH deportirano?", *Novi list*, 23. kolovoza 1993.

bi čulo da je ona pokucala na ta vrata. Sastanci s njom bili su konspirativni.

Srđan Dvornik: **Bile su oštre podjele na prijatelje i neprijatelje.**

Vesna Teršelič: **Samo se sjetite kako je djelovala i sama pomisao na to da netko ide u Srbiju. To je bilo samo po sebi izdajničko djelo** *par excellence*, **u vrijeme kad su se** Tuđman i Milošević **sastajali. Ali građanska komunikacija... to je bilo posve nezamislivo i strašno. Ljudi su išli, ali su šutjeli.**

Duška Pribičević-Gelb: **Sjetila sam se još jedne stvari kad ste spomenuli rat u Bosni i dolazak mladića iz Bosne. Znam da smo raspravljali o tome, a ne znam je li se moglo što učiniti. S jedne strane smo im pokušali financijski pomoći. I tražiti veze kako bi oni mogli napustiti Hrvatsku i otići nekamo dalje. Čak se i u Antiratnoj spavalo.**

Srđan Dvornik: **Tu zaslužuje da se spomene tadašnja ekipa UNHCR-a, njihov odjel za zaštitu. I u današnjem smanjenom UNHCR-u još uvijek radi jedna osoba iz tog vremena. Mnogi koji su uspjeli pobjeći iz Bosne bili su u katastrofalnoj situaciji, bez osobnih dokumenata, bez kojih nisu mogli ništa. S kime god sam došao u UNHCR, tko god je mogao pokazati bilo što, što bi ukazivalo na osobni identitet, UNHCR im je izdavao privremene identifikacijske papire, koji su bili jednostavno otprintani na papiru A4 s pričvršćenom fotografijom, s pečatom, koji su potvrđivali da je to ta i ta osoba i da je pod zaštitom UNHCR-a. Nikakve birokracije, nikakvog zafrkavanja. Naravno da je tu netko mogao nešto 'promuljati'. Ali oni su išli na to da je puno neprihvatljiviji rizik da netko kome treba zaštita ostane bez nje, nego da se provuče netko tko je ne bi trebao dobiti.**

Vesna Janković: **I** *ARKzin* **je, recimo, za vrijeme opsade Sarajeva, kada ljudi nisu mogli izlaziti van, izdao barem desetak potvrda da su dotični naši novinari ili da su nam za nešto potrebni, što im je pomoglo da se izvuku. U to je vrijeme u Hrvatskoj djelovalo mnoštvo međunarodnih organizacija. I UNHCR i IRC, IRCD... Također, gomila stranih novinara. Imali smo vrlo razgranatu mrežu i uspješno smo surađivali s tim organizacijama. Mnoge od tih međunarodnih organizacija su koristile upravo ZaMir za svoju elektroničku komunikaciju. Novinari su nam se vrlo često obraćali, iako u nekakvom brojčanom smislu ili u smislu utjecaja, nismo bili neka velika snaga. Mi jesmo bili prepoznati kao važan punkt, gdje se može dobiti kontrainformacija.**

Tihomir Ponoš: Kao relevantni marginalci?

Srđan Dvornik: **Evo još jednog primjera koji je bio prilično iznenađenje. Mi smo ove elektroničke komunikacije, i e-mail, i još više elektroničke konferencije ili** *news-grupe* **(ono što bi danas otprilike bili forumi), rabili za širenje svih informacija i upozorenja o važnim događajima. Bilo je aktivista po zapadnoj Europi koji su tamo pokretali akcije, organizirali slanje protestnih pisama hrvatskom Ministarstvu vanjskih poslova, Predsjednikovom uredu itd. U vrijeme najgore represije protiv Dalmatinske akcije, ujesen '93., kada su vlasti protiv njih inscenirali onaj 'bombaški proces', pisali smo o tome kome god smo mogli. Jedne večeri kada sam slučajno bio u uredu Antiratne u Tkalčićevoj, iz telefaksa izlazi poruka. Iz Pertha u Australiji, na hrvatskome. Javila se grupa Hrvata (koji u Perthu imaju prilično veliku zajednicu). Napisali su da prate zbivanja u Hrvatskoj, naravno najviše su zabrinuti zbog agresije, ali to su demokratski nastrojeni ljudi, brine ih što se i unutar Hrvatske događaju neke ružne stvari u vezi s ljudskim pravima. Posebno**

Mi smo ove elektroničke komunikacije, i e-mail, i još više elektroničke konferencije ili *news-grupe* (ono što bi danas otprilike bili forumi), rabili za širenje svih informacija i upozorenja o važnim događajima. Bilo je aktivista po zapadnoj Europi koji su tamo pokretali akcije, organizirali slanje protestnih pisama hrvatskom Ministarstvu vanjskih poslova, Predsjednikovom uredu itd. U vrijeme najgore represije protiv Dalmatinske akcije, ujesen '93., kada su vlasti protiv njih inscenirali onaj 'bombaški proces', pisali smo o tome kome god smo mogli.

ih je zabrinulo to što se jednu malu opozicijsku stranku, kao što je Dalmatinska akcija, optužuje da je sama sebi bombom razvalila ured. To sliči političkom procesu, i oni bi nešto učinili, samo mole potvrdu vjerodostojnosti osobe koja se zove Srđan Dvornik, koja šalje poruke koje su čitali. Jer ne bi nešto učinili samo na osnovi jednog iskaza. To sam sutradan dao nekome od vas u uredu, jer nisam mogao baš poslati faks koji kaže "ovdje Antiratna kampanja, također Srđan Dvornik, potvrđujem da je vjerodostojan". Čini mi se da je to bila geografski najudaljenija reakcija...

Vesna Janković: **U Heidelbergu je također postojala jedna mirovna grupa, sastavljena od ljudi iz bivše Jugoslavije, koja je prevodila ove prve** *ARKzine* **na njemački. Nisu ga vjerojatno prevodili u cijelosti, ali barem su pravili neke sažetke. Žena koja je bila najaktivnija u toj grupi bila je Albanka, s Kosova. Tako su se događali potpuno čudesni susreti. Bilo je toliko primjera solidarnosti i pomoći na potpuno neočekivanim mjestima. A s druge strane nekakvih konfliktnih situacija na isto tako neočekivanim mjestima.**

Vesna Teršelič: **Mada smo stvarno često mogli učiniti samo to - sjediti s ljudima. Sjećam se da sam relativno često išla i u Split. Jer bilo je mnogo slučajeva deložacija, izbacivanja s posla... ukidanja telefona. To je bila neka njihova inovacija. Jednostavno, ne možete više imati telefon. Tako čovjek godinama nema telefon. Bili su deseci takvih slučajeva. Ali kad god bih išla, nekako sam se osjećala – eto, ja sad tu sjedim s prijateljima, ali zapravo ne mogu učiniti nešto više od toga. Jer čak i kad bi neki novinari prihvatili tu temu... kasnije je i** *Feral* **krenuo kao samostalni tjednik, nešto bi se napisalo, ali to nije utjecalo na popravljanje situacije. Prijetnja deložacijama u Splitu je trajala jako dugo. Sjećam se baš te svoje bespomoćnosti. Tu je bio i** Tonči Majić, i Roza Roje, Hajdi Katinac, Vojko Ivica**...**

Nela Pamuković: **To je stvarno jako dugo trajalo. Do 2000-tih.**

Vesna Teršelič: **To je katastrofa, koliko se to zavuklo.**

Srđan Dvornik: **Ali onda je fer i spomenuti da je to dovelo do jedne akcije međunarodne solidarnosti, a to je tim Otvorene oči, koji je došao baš zato da zaštiti ovdašnje aktiviste.**

Vesna Teršelič: **I Peace Brigades International je poslao tim, na naš poziv i molbu da bi bilo važno da ovdje budu prisutni aktivisti koji bi ili promatrali ili pratili ljude, kad smo već očekivali da će u neka mjesta biti moguć povratak. Poslali su prvi tim, u kojem su bili** Johanna Bjorken, James Derieg, Ojsten Kleven i Vic Ullom.

Srđan Dvornik: **Četvero, petero ih je bilo.**

Duška Pribičević-Gelb: **S jedne strane, kao što kaže Vesna: "Osjećala sam se u tom trenutku bespomoćno." Međutim je činjenica da se ipak, zahvaljujući Antiratnoj kampanji a onda i drugim grupama, HHO-u, GOLJP-u... moralo zaustaviti izdavanje naredbi za deložacije. Da je zahvaljujući opet aktivnosti Antiratne i drugih grupa došlo do toga da se mijenja Zakon o državljanstvu. Da se makne članak koji je ministru davao diskrecijsko pravo da dade ili uskrati odobrenje. Da je također zahvaljujući djelovanju ovih organizacija došlo do toga da se smijeni prvog pučkog pravobranitelja.**

Tihomir Ponoš: To je bio Branko Babac. Prvi izvještaj je podnio tako da je samo govorio kako je opremao svoj ured i nikako da ga opremi. To je bio njegov prvi godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava i području djelovanja pučkog pravobranitelja.

Nenad Zakošek: **Koje je to godine bilo?**

Milena Beader: **To je '93., za Dan ljudskih prava.**

Tihomir Ponoš: Vesna mi je kazala da ima još jedna tema, koju je ona htjela nakratko spomenuti.

Vesna Janković: **Do sada smo se dosta osvrtali na interna događanja. Jedna od bitnih dimenzija antiratnog rada je bilo održavanje kontakta s 'drugom' stranom. Imala sam jedno traumatično iskustvo '91. Tri tjedna puta po Njemačkoj, koja su završila u Berlinu, taman u vrijeme kad je padao Vukovar. Bile smo na tom putu, iz Zagreba,** Aida Bagić, Biljana Kašić **i ja. A iz beogradskog Centra za antiratnu akciju bile su** Zorica Trifunović, Lina Vušković **i** Branka Novaković**. To me vraća na prve napomene koje je Nenad imao o tome, o razlikama. To putovanje je završilo time da mi jedne s drugima gotovo više nismo mogle komunicirati. Jednim dijelom i zbog umora. Drugim dijelom, jer su postojale zaista vrlo različite interpretacije, čak donekle i različite ideološke pozicije. Različita utemeljenja. Dok je nama bila bliža ta priča civilnog društva, koju su Slovenci osamdesetih otvorili i nametnuli kao oblik demontaže jednopartijske države, moj je osjećaj bio da je beogradski Centar za antiratnu akciju puno bliži klasičnoj ljevičarskoj tradiciji, koja je antinacionalistička, ali koja uzima Jugoslaviju kao referentni okvir i da se mirotvornost mjeri time koliko si za Jugoslaviju. Što je nama '91. već bila tema o kojoj možeš razgovarati samo na nekoj teorijskoj razini, ali stvari koje su se događale isključivale su takvu vrstu utemeljenja vlastitog rada. Zapravo, u početku, osobito tijekom jeseni '91. našu poziciju osjećala sam kao prilično shizofrenu i, osim jasnog protivljenja Tuđmanovu režimu, trebalo mi je dugo vremena da u sebi pronađem argumente za pacifizam, za radikalno nenasilje.**

Tihomir Ponoš: Na kraju se dakle između vas triju s jedne i njih triju s druge strane dogodilo da manje-više više ne možete komunicirati.

Vesna Janković: **Dobro, možda sam malo zaoštrila. Ali to je bilo...**

Tihomir Ponoš: Dakle, između mirovnjaka i ratnika se dogodila potpuno ista stvar.

Ognjen Tus: **Nije. Ratnici su vrlo brzo nakon rata uspostavili kontakt. Meni se, kako sad odem do Beograda ponekad vezano s poslom, dešava da izbjegavam razgovore s prijateljima koji su djelovali u antiratnom pokretu, ne u NGO-ima, ali su bili na svim demonstracijama i jako radikalni pacifisti. To je, kako bih rekao, drugi prostor. I informacijski i na druge načine. Nama je ovdje država nestala i mi smo gledali kako se jedna država ruši i nova stvara. To što se stvara otprilike je isto što smo imali, možda samo malo manje. Ta histerija stvaranja države... Naprosto vidiš koji ljudi u tome učestvuju, i znaš da su i tamo takvi ljudi koji stvaraju takve države. Oni to ne vide. Oni su imali jedan prostor koji se smanjivao, smanjivao, smanjivao. Ali još uvijek tamo postoje institucije koje su postojale u Jugoslaviji. Oni imaju štampariju novca na Topčideru... Kako bih ti rekao, to su neke emotivne stvari. Ne znam da li je to njihova ili moja mana ili kvalitet. Ali razlika postoji i ne da se razgovarati. Ja im sad kažem: "Ajmo razgovarati. Ajmo se upoznati." S ljudima s kojima se poznajem skoro od osnovne škole. Međutim, ratnici imaju drugu priču. Proživjeli su slične stvari i lakše razgovaraju o nekim svojim zajedničkim iskustvima... ustvari, imaju više zajedničkog.**

Vesna Janković: **Svjesna sam toga da su one bile pod još daleko većim pritiskom. Njemačka je istupala kao javni prijatelj Hrvatske. One su bile žene iz Srbije, koje dolaze u Njemačku, mirovnjakinje...**

Eto, dan-danas postoji uvjerenje da se pred dvadeset godina, mjesec i deset dana na referendumu glasalo za osamostaljenje Hrvatske. Ni među pravnicima, politolozima, novinarima, aktivistima i tako dalje nema svijesti o tome da tada uopće nije bilo postavljeno pitanje državnog osamostaljenja. Dakle, i tada, pa i danas, ima prostora za propitivanje tog političkog konteksta i svih poruka.

Srđan Dvornik: **I to je doba 19. novembra.** *Danke, Deutschland*. **Taman najnezgodnije.**

Vesna Janković: **Apsolutno sam svjesna toga, ali ovo što hoću reći bila je jedna od konstanti u nizu razgovora u kojima sam sudjelovala tijekom '90-tih. Bilo je to na tragu: "Aha, mi imamo Miloševića. Vi imate Tuđmana." I dovoljno je samo da budemo protiv vlasti. Zapravo, najviše me u tim jednostavnim formulama, koje su često koristili i neki strani mirovnjaci i novinari, smetalo to što se pomoću njih blokirala svaka ozbiljnija analiza.**

Srđan Dvornik: **Šteta je da je Vesna ovo pitanje otvorila na kraju, jer to je zapravo jako kompleksna tema. Također bogata poukama koje se može izvesti. Jedna, najelementarnija moguća, koju je gotovo suvišno reći, jest da bi bilo glupo umišljati da možemo biti neuvjetovani svojim lokalnim kontekstima. Već sam u vezi s Bosnom spomenuo kako smo teško saznavali što se događa. Da sam znao kako Hrvatska vojska direktno i indirektno intervenira u Bosni, bio bih drukčije reagirao. Tako je i sa stavovima spram raspada Jugoslavije. I aktivisti i svi građani i građanke u Srbiji su imali uoči rata bar godinu dana medijske propagande, i to ne samo one prepoznatljive, nego i indirektne, naizgled informacijske, po kojoj je urgentno i akutno pitanje bilo ugroženost Srba u Hrvatskoj pod ustaškom vlašću. To što je ta propaganda započela prije no što su Srbi u Hrvatskoj postali stvarno ugroženi ne mijenja ništa na stvari. Nikakvo čudo da su ljudi u najmanju ruku bili u dilemi nema li tu i nečega stvarnoga. Zahvaljujući, između ostaloga, i mreži ZaMir bile su demantirane neke činjenične laži, poput incidenta u Pakracu. Ali što vrijedi demanti?! Dakle, prvo, normalno je da se istu stvar vidi iz različitih perspektiva. Drugo, potrebna je prilična snaga da se iz toga izdigneš. Mislim da smo to tada uspijevali na ra-**

IZJAVA ANTIRATNE KAMPANJE POVODOM UHIĆENJA ČLANOVA *DA*

Nakon velikog broja terorističkih akata koji u posljednje dvije godine nisu razjašnjeni, policija samo nekoliko dana poslije bombaškog napada na prostorije Dalmatinske akcije tvrdi da je u stanovima nekoliko članova vodstva stranke pronašla naoružanje i municiju. Postoje, međutim, razlozi za sumnju da postupak policije nije politički nepristran.

Bombaškom napadu je prethodila žestoka politička kampanje protiv stranke i regionalizma uopće, koju su poveli najviši politički funkcionari u Hrvatskoj, a slijedili su ih poslušni mediji pod državnom kontrolom. Četiri dana prije terorističkog napada policija je privela i cijeli dan zadržala **Juricu Gilića**, kojega je kasnije proglasila sumnjivom za taj napad. Sumnja se i da su ga tukli. Prilikom posjete, nakon drugoga Gilićeva uhićenja, predstavnici stranke su vidjeli da je tjelesno zlostavljan, o čemu postoji i dokumentacija. Druge članove vodstva stranke policija je tih dana pozivala na "informativne razgovore", ali ih nije ispitivala o okolnostima koje bi mogle rasvijetliti napad eksplozivom, nego o unutarstranačkim poslovima, mjestu držanja dokumentacije itd. Svi uhapšeni su duže od 24 sata držani na nepoznatom mjestu, bez kontakta s obiteljima i odvjetnicima, a neki među njima, teški bolesnici, nisu dobili lijekove. Nije ničim dokazano da oružje "pronađeno" u stanovima uhićenih nije podmetnuto. Krajnje je nevjerojatno da stranka koja nikad nije podržala nasilje naoružava svoje članove.

Umjesto suzbijanja politički inspiriranog terorizma, terorizam se pripisuje njegovim žrtvama. U nedostatku pravne zaštite protiv terora, ratno stanje se prenosi u društvo i politiku, a od demokracije i vladavine prava ostaje samo prazna maska.

Tražimo da policija prestane služiti političkim obračunima i da umjesto toga počne štititi građane od oružanog nasilja, te da se Vojna policija i vojno sudstvo isključe iz pravnog postupka prema civilima.

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE

11. listopada 1993.

Izjava povodom uhićenja članova DA, 11. listopada 1993., *ARKzin* 6

• Marijan Gubic
AUSTRALIAN COMMITTEE TO SUPPORT DEMOCRACY IN CROATIA

Dragi prijatelju,

Hvala ti na pismu. U prilogu ti šaljemo neke informacije o *Odboru antiratne kampanje Hrvatske*, kao i zadnji broj našeg glasila ARKzin (ARK je skraćenica od Anti-Ratna Kampanja, *zin* od fanzin).

Utemeljili smo *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava u Zagrebu*, na gornjoj adresi. Pripremamo izdavanje na hrvatskom izvještaja Helsinki Watch, Amnesty International i drugih o stanju u bivšoj Jugoslaviji. Zalažemo se za Hrvatsku kao državu vladavine prava, borimo se protiv revanšizma i pripisivanja kolektivne krivice Srbima. Održavamo kontakt sa prijateljima - mirovnjacima i dezerterima iz Srbije.

Slažemo se sa tvojom ocjenom da su međunarodne institucije zakazale u slučaju krize u Jugoslaviji. Mi imamo dobre kontakte sa mirovnim i drugim društvenim pokretima u Evropi, te sa zelenim strankama. Iako smo počeli kao "kampanja", od početka nam je bilo jasno da ćemo morati raditi godinama - za liječenje posljedica ovog strašnog rata i za spriječavanje slijedećeg. Pisma kao što je tvoje vrlo nas ohrabruju i zato smo ti zahvalni.

Uz srdačni pozdrav,

za Odbor antiratne kampanje:

Zoran Oštrić

Fax upućen Marijanu Gubiću, "Australian Committee to support democracy in Croatia"

zne načine i u različitoj mjeri. Ali to je posao koji traži neko vrijeme.

Vesna Janković i ja našli smo se zajedno s ljudima iz Beograda, kao gosti danskog Vijeća za mir u Kopenhagenu '93. godine. Iz Beograda su bili Veran Matić**, s radija B92, i pokojni** Miladin Životić **iz Beogradskog kruga. Tamo takvih komunikacijskih problema više nije bilo. Prošle su gotovo dvije godine, pa se svašta i shvatilo. Nismo mi bili bolji i pametniji nego ranije vas šest, nego se nešto i iskusilo. Osim toga, stvari nisu ni bile tako jednostavne. Možda smo prešutno uzeli da ima i nečeg demokratskog u tom odcjepljenju Hrvatske. A nema ničeg. Apsolutno ničeg. Odcjepljenje Hrvatske nema veze s demokracijom, s vladavinom prava, ni s čim takvim. To je bilo samo stvaranje etničke države. Prema tome, kad bi netko iz perspektive Jugoslavije rekao da se umjesto toga moglo boriti da se liberalizira, demokratizira, uvede prava u dotadašnji poredak, to bi vrijedilo pokušati. Koliko bi imalo izgleda – mislim da bi ga imalo. Uostalom, ne bih bio u UJDI-ju da nisam mislio tako. Odcjepljenje je bila čista pobjeda nacionalizma. Stvorili su situaciju u kojoj i inače već civilno potpuno nekontrolirana armija može podivljati, zauzeti jednu stranu i tako dalje. Nisu odgovorni za rat u smislu djelatnog uzroka, ali su i slovensko i hrvatsko vodstvo itekako krivi za stvaranje te situacije. "Idemo u odcjepljenje, pa kaj bude." Prema tome, i iz hrvatske perspektive (iz koje i sam govorim, živim samo ovdje i devedeset posto mojih informacija dolazi iz domaćih izvora) može se također kritički govoriti o tome. Eto, dan-danas postoji uvjerenje da se pred dvadeset godina, mjesec i deset dana na referendumu glasalo za osamostaljenje Hrvatske. Ni među pravnicima, politolozima, novinarima, aktivistima i tako dalje nema svijesti o tome da tada uopće nije bilo postavljeno pitanje državnog osamostaljenja. Dakle, i tada, pa i danas, ima prostora za propitivanje tog političkog konteksta i svih poruka. I lažnih i istinitih, a i onih najopasnijih, poluistinitih. A i opet, premda je žalosno slušati kako ste vi na kraju došle do blokade u komunikaciji, sreća je što je bilo nekih susreta, pa se i to moglo vidjeti. Jer ti nisi tada iz toga zaključila da su one četnikuše, niti su one mislile da si ti ustaškinja.**

Nela Pamuković: **Za razliku od ovih drugih koji su zaključili da je to kraj.**

Srđan Dvornik: **Ti si umjesto toga pitala: "Kako to?" I to je sigurno pomoglo da se dalje skrupuloznije pokuša komunicirati i bolje, kako je Ognjen rekao, upoznati se iznova. Čak i ako se poznaš. Vidjeti s kojom popudbinom sada dolaziš.**

Vesna Janković: **Istina je. Kad smo se vratile s tog puta bila sam šokirana situacijom koju sam ovdje zatekla. Ne samo novogovorom koji me zasuo s televizije, nego sam shvatila koliko i ljudima u Antiratnoj nedostaje pogled iz drugog kuta, koliko smo ograničeni jednosmjernom interpretacijom događaja... No, vratila bih se na pitanje referenduma, odnosno odcjepljenja, nezavisnosti Hrvatske. Ja mislim da je dominantno raspoloženje, bez obzira na to na koji je način referendumsko pitanje bilo postavljeno...**

Tihomir Ponoš: Ono je bilo, ako ćemo biti pošteni, izrazito inteligentno postavljeno.

Vesna Janković: **Moj je dojam da je dominantno raspoloženje u Hrvatskoj bilo raspoloženje za nezavisnost.**

Srđan Dvornik: **To uopće nije sporno.**

Nela Pamuković: **Nezavisnost od Miloševića.**

Tako da ne znam da li smo mi ekipa koja treba da usaglasi svoj stav, pa će to Hrvatskoj pomoći da shvati gdje je? To društvo nije spremno da govori o sebi. Ja nisam spreman učestvovati u politici društva koje nije spremno. To je bolno, jer moraš prvo sebe razgolititi.

Srđan Dvornik: **I masakr u Borovom Selu deset dana prije referenduma. Ne zaboravimo. Užas. Svi su se zgrozili.**

Vesna Janković: **Ali prije samog izbijanja rata, postojao je niz Miloševićevih poteza, uključujući i upad u monetarni sustav Jugoslavije, odbijanje pregovora. Slovenija, Hrvatska, tadašnja rukovodstva su nudila konfederalni model. O tome se nije htjelo razgovarati. Posljednjih sam tjedan dana čitala tekstove Marka Hrena, iz kojih se vidi, recimo, koje je teme bio nametnuo u javnosti slovenski mirovni pokret, koji je bio jedini autentični mirovni pokret u bivšoj Jugi. Jedna od tema je bila i uloga JNA, kao zapravo sedme republike, i njenog utjecaja. Isto tako, vrlo visok stupanj militariziranosti jugoslavenskog društva itd. Međutim, ovo pitanje odnosa prema nacionalnom... Mi jesmo osuđivali hrvatski nacionalizam, ali mislim da smo i poštovali pravo naroda na samoodređenje...**

Srđan Dvornik: **Tko je narod? Hrvati? Ali ni jedna od tih stvari koje si rekla nije nesporna. Ja bih sad mogao odgovoriti i reći da se ne slažem ni s jednom ili s nekim stvarima koje si rekla, ali to ne možemo obaviti u pet minuta. To je neobavljena analiza. U društvu, u Antiratnoj kampanji, u regiji, gdje hoćeš.**

Nela Pamuković: **Mislim da bi to bilo najvažnije definirati na dvadesetu godišnjicu. Koja pitanja su ostala otvorena i gdje naša odgovornost još uvijek postoji.**

Ognjen Tus: **Tu ne bih našu odgovornost upisao.**

Nela Pamuković: **Pred samima sobom, kao građanima, kao aktivisti Antiratne kampanje.**

Ognjen Tus: **Pa pred ogledalom mogu. Ali pred skupom ljudi, koji su iz različitih poriva krenuli u antiratnu priču... Mi smo potpuno različiti ljudi. I ja imam nekakav svoj razlog, ali to su drugi politički, privatni i ne znam kakvi razlozi. Tako da ne znam da li smo mi ekipa koja treba da usaglasi svoj stav, pa će to Hrvatskoj pomoći da shvati gdje je? To društvo nije spremno da govori o sebi. Ja nisam spreman učestvovati u politici društva koje nije spremno. To je bolno, jer moraš prvo sebe razgolititi. To su one priče iz Miramide, kad smo Goran i ja išli u Republiku Srpsku. Razgovarali smo u autu. Ulazimo tamo sa zagrebačkim ili pulskim registracijama. Ja kažem: "Čuj, mi sad idemo na striptiz. Moramo se predstaviti u svim svojim pojavnostima tamo. Potpuno se razoružati." Zato da bi ljudi počeli funkcionirati iskreno, na kraju, da bi mi bili zaštićeni.**

Vesna Teršelič: **Jedni drugima bili smo ljudi i nismo se funkcionalizirali, nismo se pretvorili u oznaku "ja sam Hrvat/Hrvatica", i to mi je primaran način na koji se odnosim prema tebi i ovome tamo koji je Srbin, ili ne znam kome. Mislim da smo često stvarno najviše i dali time što smo tu bili za nekoga drugog i bivajući s njim uopće i sebi stvorili neki prostor da još funkcioniramo i u ratnim uvjetima, i poslijeratnim, koji su bili iznimno nedostojanstveni. Mislim da se u to vrijeme moralo jako puno raditi da se uopće stvori prostor za bilo kakvo dostojanstvo. Mislim da smo u onome što smo učili, i u čemu smo tada bili dobri, i sada dobri. U uključivanju drugih, koji nisu nužno naši prijatelji. I u praksi suradnje. To ne znači da smo uvijek savršeno surađivali. Znali smo se i svađati.**

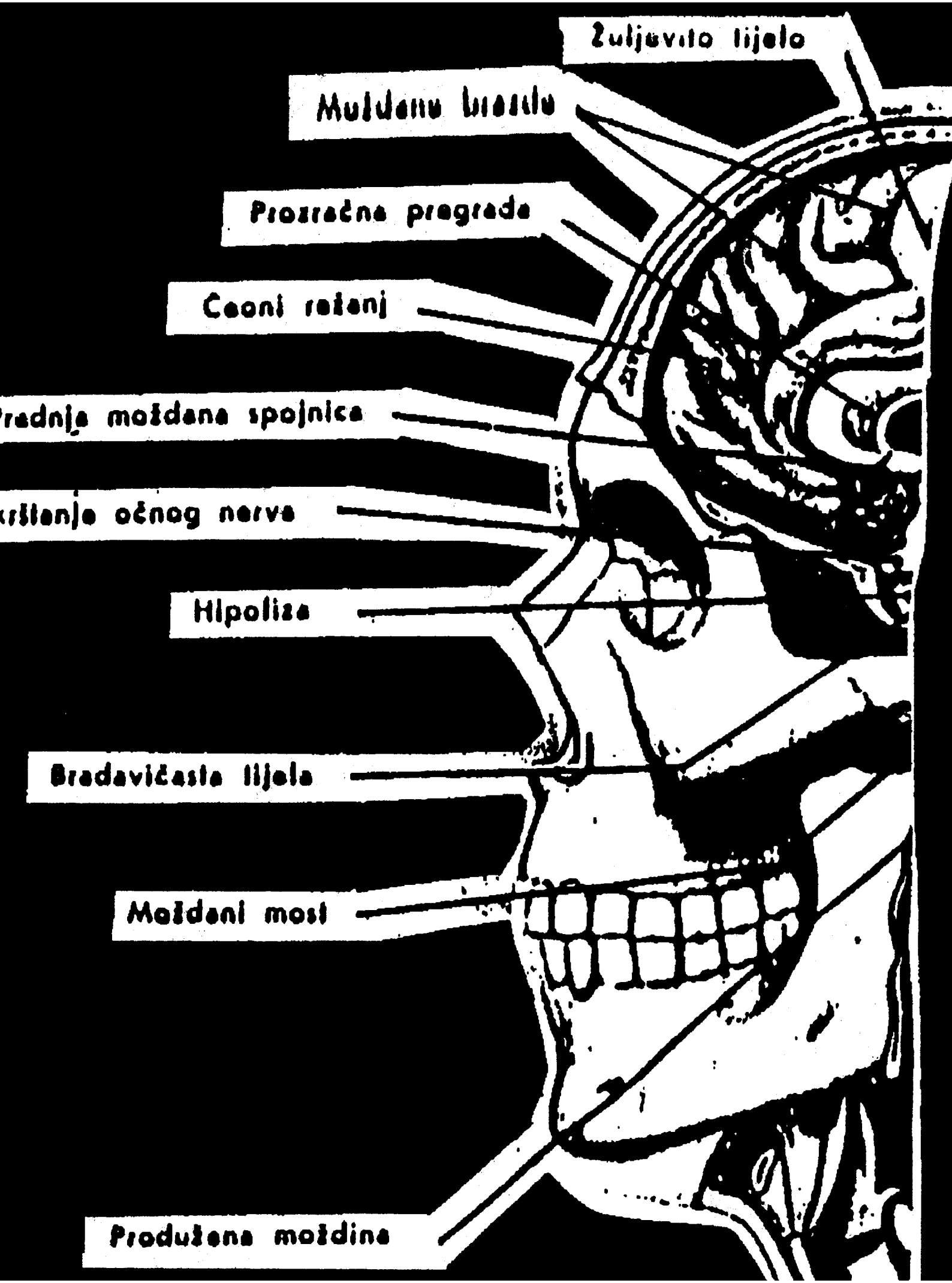
Žuljevito tijelo
Moždana brazda
Prozračna pregrada
Čeoni režanj
Prednja moždana spojnica
Krštanje očnog nerva
Hipoliza
Bradavičasta tijela
Moždani most
Produžena moždina

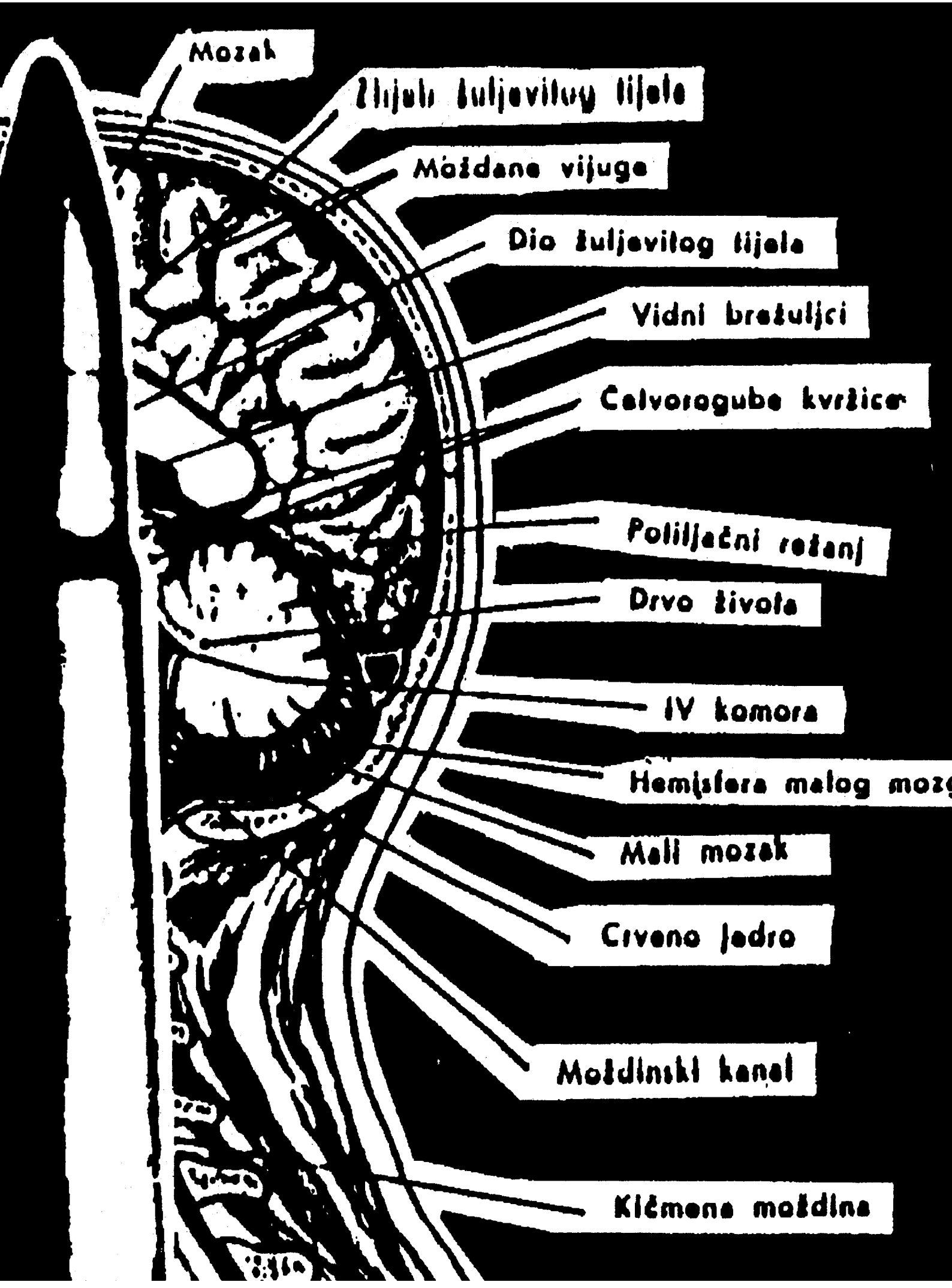
Mozak
Žljezda šuljevitog tijela
Moždane vijuge
Dio šuljevitog tijela
Vidni brežuljci
Cetvorogube kvržice
Poliljačni rožanj
Drvo života
IV komora
Hemisfera malog mozg
Mali mozak
Crveno jedro
Moždinski kanal
Kičmena moždina

Kronologija Antiratne kampanje

Opća kronologija

Veljko Damjanović - izradio logo ARK-a, ujedno autor niza grafika i ilustracija za *ARKzin*

1991.

- 04. srpnja Zelena akcija odašilje poziv “Spriječimo rat!”. Na neformalnom sastanku istoga dana u vrtu restorana Zagorka na uglu Držićeve ulice i tadašnje Ulice Proleterskih brigada (danas Avenija Vukovar) na kojem su prisustvovali Dražen Nikolić, Vesna Teršelič, Zoran Oštrić i Vladimir Lay, dogovara se pokretanje antiratne kampanje (ARK)

- 05. srpnja Zoran Oštrić piše Povelju ARK-a. Kampanji se istoga dana priključuje Društvo za unapređenje kvalitete života, koje uz Zelenu akciju tijekom sljedeća dva mjeseca intenzivno radi na prikupljanju podrške kampanji. Prema dostupnim podacima, Povelju je potpisala 321 osoba iz 21 države, te 95 organizacija iz 20 država

- 23. i 24. kolovoza u Kumrovcu održan susret pod nazivom “Dani mira”. ARK je definiran kao organizacija koja afirmira i promovira “samo *nenasilne metode*, sudjeluje u *procesu rješavanja konflikata*, ali ne favorizira pojedine solucije, uvažava *sve* subjekte umiješane u konflikt i nastoji s njima komunicirati”

U vojsku ni kao zidar!?

SKUP PACIFISTA IZ EVROPE U BOHINJU

SLOBODNA DALMACIJA 4.IX 88

Pacifisti i slučaj četvorice

Sandro POGUTZ

Savjest pod istragom

Benigni pokret

“U vojsku ni kao zidar?!”, *Slobodna Dalmacija*, 4. rujna 1988.

1990.

- **23. i 24. travnja i 6. i 7. svibnja održani prvi višestranački izbori u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata, pobjeđuje Hrvatska demokratska zajednica**

- **30. svibnja konstituiran prvi višestranački Sabor izabran općim pravom glasa svih punoljetnih osoba; za predsjednika Predsjedništva SRH izabran Franjo Tuđman, za predsjednika Sabora Žarko Domljan, za predsjednika Vlade Stjepan Mesić**

- **27. lipnja Skupština općine Knin osniva Zajednicu općina sjeverne Dalmacije i Like, što Ustavni sud poništava; Zajednici pristupaju i druge općine u kojima Srbi imaju apsolutnu većinu stanovništva**

- **25. srpnja Sabor proglasio ustavne amandmane kojima se Republika Hrvatska definira kao nositelj političkog i ekonomskog suvereniteta; istoga dana u Srbu osnovano Srpsko nacionalno vijeće, koje ne priznaje amandmane**

- **31. srpnja u tjedniku *Danas* (posredstvom tadašnjeg predsjedničkog savjetnika Slavena Letice) objavljen transkript pregovora između predsjednika RH i Jovana Raškovića, predsjednika Srpske demokratske stranke, u kojem je Rašković navodno izjavio da su “Srbi lud narod”. Tokom godine Rašković je zamijenjen politički radikalnijim liderima, kao što su Milan Babić i Mile Martić**

- 25. kolovoza prva akcija “Vrata mira” u Tkalčićevoj ulici, koju iniciraju Svemir Vranko i Robert Schwartz, a organiziraju je Društvo za unapređenje kvalitete života, centar Sri Chinmoy, Ananda marga, Komaja – društvo za razvoj ljubavi i svijesti, centar Sai Baba, Društvo za cjeloviti razvoj čovjeka, predstavnici Hare Krišne i Društvo za waldorfsku pedagogiju

- 18. rujna prvi se put spominje Mirovni centar kao “servis antiratne kampanje”

- 25. rujna izlazi pilot izdanje *ARKzina;* u prvoj je ediciji objavljeno šest brojeva (dvobrojevi: 2/3 i 5/6), a posljednji broj te edicije objavljen je 7. svibnja 1992.; istoga datuma objavljeno je i sažeto njemačko izdanje *ARKzina* tiskano u Heidelbergu

- 26. i 27. rujna održana prva radionica nenasilnog rješavanja sukoba u Zagrebu; održali ju Christine Schweitzer i Kurt Südmersen iz War Resisters Internationala

- 28. rujna održan inicijativni sastanak za pripremu osnivačke skupštine ARK-a. U zapisniku istog datuma definirani su programi ARK-a: Vrata mira, Fanzin (po imenu *ARKzin*), Žene za mir, Poruke mira, Antiratni telefonski automat, Mirovna politika i demilitarizacija, Izdavaštvo, Tribine, okrugli stolovi i slično, Prigovor savjesti i civilna služba, Govorničke ture po Jugoslaviji i inozemstvu, Osnivanje Mirovnog centra kao servisnog ureda Antiratne kampanje, Demilitarizacija Visa, Mreža za prostor. Na listi projekata od 31. listopada spominju se projekti Ženske pregovaračke grupe i Promocije Antiratne kampanje u inozemstvu

- 5. listopada u dopisu “kolektivnim članovima Odbora antiratne kampanje iz Hrvatske” prvi put se uz OARK spominje “Hrvatska”

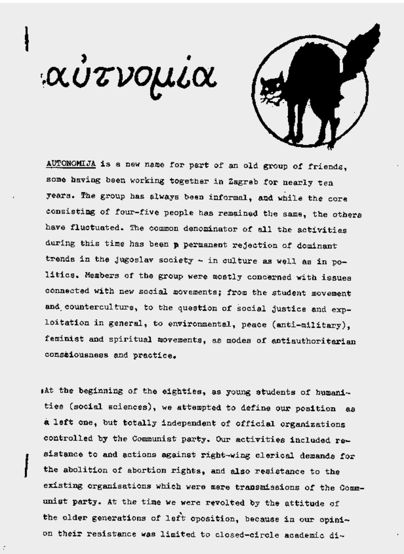

αὐτνομια

AUTONOMIJA is a new name for part of an old group of friends, some having been working together in Zagreb for nearly ten years. The group has always been informal, and while the core consisting of four-five people has remained the same, the others have fluctuated. The common denominator of all the activities during this time has been a permanent rejection of dominant trends in the Jugoslav society – in culture as well as in politics. Members of the group were mostly concerned with issues connected with new social movements; from the student movement and counterculture, to the question of social justice and exploitation in general, to environmental, peace (anti-military), feminist and spiritual movements, as modes of antiauthoritarian consciousness and practice.

At the beginning of the eighties, as young students of humanities (social sciences), we attempted to define our position as a left one, but totally independent of official organizations controlled by the Communist party. Our activities included resistance to and actions against right-wing clerical demands for the abolition of abortion rights, and also resistance to the existing organisations which were mere transmissions of the Communist party. At the time we were revolted by the attitude of the older generations of left oposition, because in our opinion their resistance was limited to closed-circle academic di-

“Autonomija”

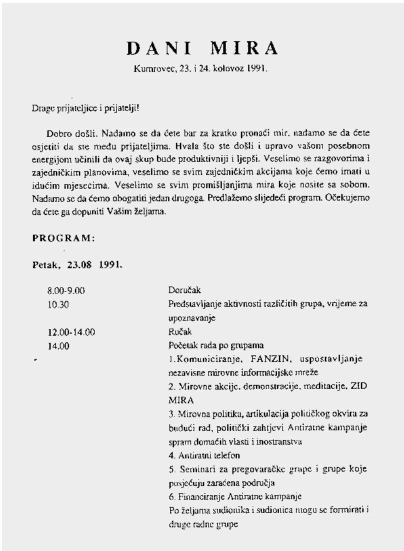

DANI MIRA

Kumrovec, 23. i 24. kolovoz 1991.

Drage prijateljice i prijatelji!

Dobro došli. Nadamo se da ćete bar za kratko pronaći mir, nadamo se da ćete osjetiti da ste među prijateljima. Hvala što ste došli i upravo vašom posebnom energijom učinili da ovaj skup bude produktivniji i ljepši. Veselimo se razgovorima i zajedničkim planovima, veselimo se svim zajedničkim akcijama koje ćemo imati u idućim mjesecima. Veselimo se svim promišljanjima mira koje nosite sa sobom. Nadamo se da ćemo obogatiti jedan drugoga. Predlažemo slijedeći program. Očekujemo da ćete ga dopuniti Vašim željama.

PROGRAM:

Petak, 23.08 1991.

8.00-9.00	Doručak
10.30	Predstavljanje aktivnosti različitih grupa, vrijeme za upoznavanje
12.00-14.00	Ručak
14.00	Početak rada po grupama 1. Komuniciranje, FANZIN, uspostavljanje nezavisne mirovne informacijske mreže 2. Mirovne akcije, demonstracije, meditacije, ZID MIRA 3. Mirovna politika, artikulacija političkog okvira za budući rad, politički zahtjevi Antiratne kampanje spram domaćih vlasti i inostranstva 4. Antiratni telefon 5. Seminari za pregovaračke grupe i grupe koje posjećuju zaraćena područja 6. Financiranje Antiratne kampanje Po željama sudionika i sudionica mogu se formirati i druge radne grupe

“Dani mira”, program, Kumrovec, 23. i 24. kolovoza 1991.

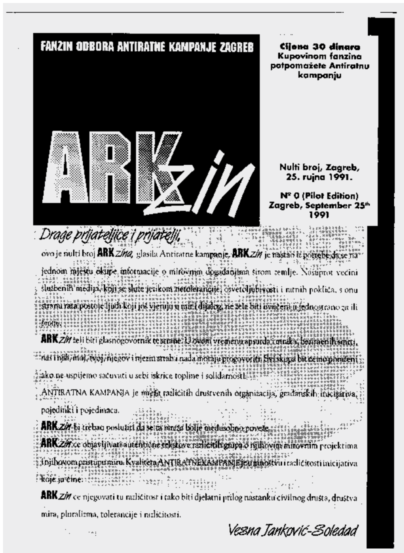

FANZIN ODBORA ANTIRATNE KAMPANJE ZAGREB

ARKzin

Cijena 30 dinara
Kupovinom fanzina potpomažete Antiratnu kampanju

Nulti broj, Zagreb, 25. rujna 1991.

Nº 0 (Pilot Edition)
Zagreb, September 25th 1991

Drage prijateljice i prijatelji,

ovo je nulti broj ARK*zina*, glasila Antiratne kampanje. ARK*zin* je nastao iz potrebe da se na jednom mjestu okupe informacije o mirovnim događanjima širom zemlje. Nasuprot većini službenih medija, koji se služe jezikom netolerancije, osvetoljubivosti i ratnih pokliča, s onu stranu rata postoje ljudi koji još vjeruju u mir i dijalog, ne žele biti uvučeni u jednostrano za ili protiv.

ARK*zin* želi biti glasnogovornik te strane. U ovom vremenu apsurda, straha, bezimenih smrti, naš i njih, moj, tvoj, njegov i njezin strah i nada moraju progovoriti. Svi skupa bit ćemo poraženi ako ne uspijemo sačuvati u sebi iskrice topline i solidarnosti.

ANTIRATNA KAMPANJA je mreža različitih društvenih organizacija, građanskih inicijativa, pojedinki i pojedinaca.

ARK*zin* bi trebao poslužiti da se ta mreža bolje međusobno poveže.

ARK*zin* će objavljivati autentične tekstove različitih grupa o njihovim mirovnim projektima i njihovom pristupu miru. Kvaliteta ANTIRATNE KAMPANJE je u mnoštvu i različitosti inicijativa koje ju čine.

ARK*zin* će njegovati tu različitost i tako biti djelatni prilog nastanku civilnog društva, društva mira, pluralizma, tolerancije i različitosti.

Vesna Janković-Soledad

ARKzin 0, 1991.

- **17. kolovoza na području Knina, Benkovca i Obrovca zapriječeni prometni putovi (“balvan revolucija”), čime je započela pobuna dijela srpskog stanovništva u Hrvatskoj**

- **24. kolovoza Sabor usvojio Rezoluciju o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj**

- **30. rujna Srpsko nacionalno vijeće proglasilo srpsku autonomiju**

- **17. studenoga prvi oružani incident; na cesti Obrovac – Gračac srpski stražari pucaju u kamion i ranjavaju vozača i suvozača**

- **18. studenoga održan prvi krug višestranačkih izbora u BiH, pobjeđuju SDA, HDZ i SDS, za predsjednika Predsjedništva izabran Alija Izetbegović**

- **27. studenoga zamjenom ploča sa nazivom trga provedena je odluka Skupštine grada Zagreba o preimenovanju Trga žrtava fašizma u Trg hrvatskih velikana. Odbor akcije za Trg žrtava fašizma upućuje niz apela i proglasa za javnost**

- **22. prosinca usvojen novi Ustav RH, istoga dana u Kninu donesen statut Srpske autonomne oblasti**

- **tijekom godine započinju napadi na spomen obilježja Narodno oslobodilačke borbe, iako je pojedinih napada bilo i ranije. Prema nepotpunim podacima Saveza Antifašističkih boraca Hrvatske u razdoblju od 1990. do 2000. godine**

- 13. listopada registriran MiZaMir kao udruga za mir i nenasilje u Amsterdamu u stanu Nives Rebernak. U srpnju te godine, nakon rata u Sloveniji, u Amsterdam stižu prvi prigovarači savjesti, uglavnom mladi umjetnici iz Hrvatske, Srbije i nešto kasnije iz Bosne i Hercegovine. U početku dolaze do Nives Rebernak preko poznanstava s njezinom braćom. Njezin stan postaje privremeno sklonište/izbjeglički centar u kojem slijedeće dvije godine mnogi od njih žive ilegalno. Radi se o mladićima u dobi od 24-25 godina, no s vremenom u grupi je i sve više žena. Osim na pomirenju, udruga radi i na ishođenju dozvola boravka, osiguravanju pravne, psihološke i socijalne pomoći, umrežavanju s međunarodnim i ex-Yu mirovnim grupama. Udruga dobiva duhovno pokroviteljstvo Dalaj-lame 23. prosinca 1992.

- 23. studenoga održana osnivačka skupština Odbora Antiratne kampanje – Hrvatska; potporu osnivanju dali su Društvo za cjeloviti razvoj čovjeka, Društvo za unapređenje kvalitete života, Društvo za waldorfsku pedagogiju, Mladi europski federalisti Hrvatske, Nezavisni savez žena, Parlament mladih Zagreb, Savez žena Hrvatske, Sveučilišno udruženje Ekološka javnost, Zelena akcija Zagreb, a osnivači/ce Odbora su pretežno aktivisti/ce tih organizacija. Osnivači su morali biti pojedinci/ke jer se prema tadašnjem zakonu ARK nije mogao registrirati kao mreža organizacija kako je prvotno zamišljeno. Prema prvom statutu tijela OARKH-a su: Skupština, Koordinacioni odbor, Savjet i Nadzorni odbor. Prema prvom nacrtu statuta, puni naziv organizacije jest Odbor antiratne kampanje Zagreb

- 20. prosinca Ministarstvo pravosuđa i uprave odobrilo upis Odbora Antiratne kampanje – Hrvatska, sa sjedištem u Zagrebu, Ilica 72/I (adresa Društva za unapređenje kvalitete života) u Registar udruženja građana Republike Hrvatske

- 23. prosinca ARK iz Zelene akcije seli u Gajevu 45

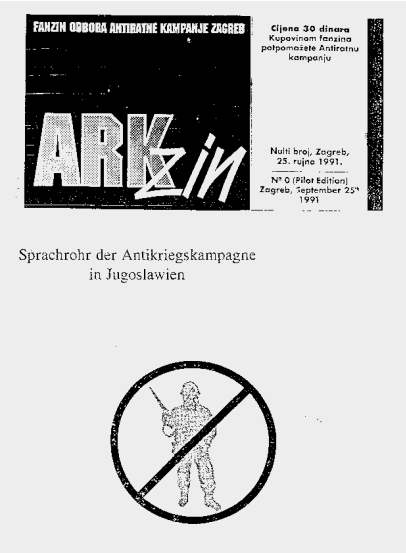
FANZIN ODBORA ANTIRATNE KAMPANJE ZAGREB

Cijena 30 dinara
Kupovinom fanzina potpomažete Antiratnu kampanju

ARKzin

Nulti broj, Zagreb, 23. rujna 1991.

Nº 0 (Pilot Edition) Zagreb, September 25th 1991

Sprachrohr der Antikriegskampagne in Jugoslawien

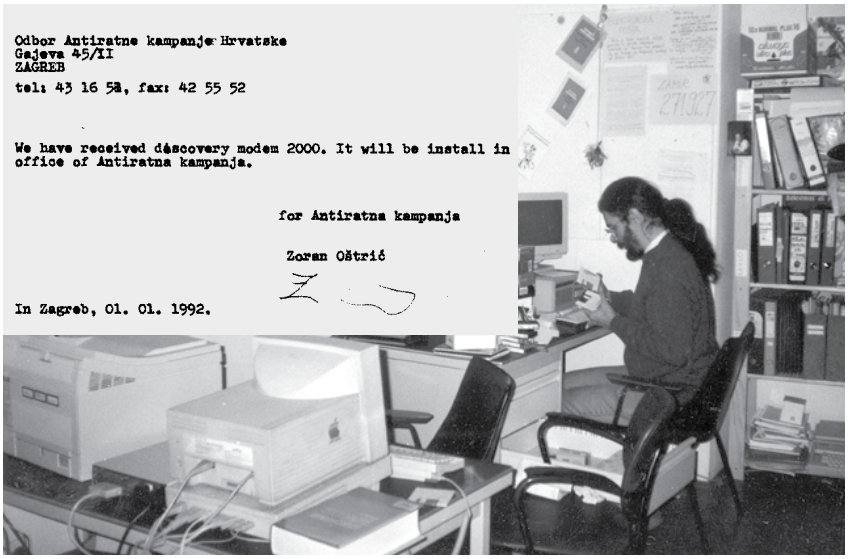
Odbor Antiratne kampanje Hrvatske
Gajeva 45/II
ZAGREB
tel: 43 16 58, fax: 42 55 52

We have received discovery modem 2000. It will be install in office of Antiratna kampanja.

for Antiratna kampanja

Zoran Oštrić

In Zagreb, 01. 01. 1992.

***ARKzin* 0, 1991., njemačko izdanje**

Potvrda o primitku modema, 1. siječnja 1992.

srušeno je, oskvrnuto ili uklonjeno od pogleda građana 2964 spomen obilježja

1991.

- **25. siječnja Predsjedništvo SFRJ odlučilo (u prisustvu hrvatske delegacije) da se demobilizira rezervni sastav MUP-a RH te ukine borbenu spremnost JNA**

- **22. veljače Sabor usvojio Rezoluciju o razdruživanju od SFRJ; ni jedan savezni propis ne može se primjenjivati na teritoriju RH ako bi to narušilo suverenitet RH**

- **26. veljače osnovana SAO Slavonija, Baranja i zapadni Srijem**

- **28. veljače SAO Krajina donosi odluku o razdruživanju od RH**

- **2. ožujka razoružani policajci hrvatske nacionalnosti u Pakracu, što uzrokuje intervenciju MUP-a RH; prvi put intervenira JNA i postavlja se među sukobljene strane**

- **14. ožujka vrh JNA od Predsjedništva SFRJ traži uvođenje vojnog stanja, ali ne dobiva većinu**

- **u proljeće i ljeto, među Srbima u Hrvatskoj organiziraju se potpisivanja "zakletvi lojalnosti" hrvatskoj Vladi, dokumentirani su slučajevi u 10 poduzeća na području Republike Hrvatske. Vlada je službeno osudila tu praksu**

- **25. ožujka susret Franje Tuđmana i Slobodana Miloševića u Karađorđevu (drugi susret 15. travnja u Tikvešu)**

- 26. prosinca u *ARKzinu* 2/3 objavljen prvi članak o deložacijama

1992.

- početkom godine Eric Bachman donosi prvi modem u ARK; to označava početak korištenja elektroničke komunikacije, na temelju čega će nastati Zamir Transnational Network (ZTN)

- početkom godine ustalio se naziv Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb te se na sastancima otvaraju pitanja odnosa Centra i ARK-a

- u siječnju Catherine Sanders održala radionicu o nenasilnom rješavanju konflikata i mirovnom posredovanju u Centru za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb; uspostavljen kontakt s osječkom mirovnom inicijativom

- 8. siječnja ARK uputio Ustavnom sudu prijedlog za pokretanje postupka ispitivanja ustavnosti Zakona o obrani, zbog načina na koji Zakon regulira primjenu prigovora savjesti

- 13. siječnja u KIC-u u Zagrebu održana tribina "Što hoće mirovni pokret", govorili Zoran Oštrić, Vesna Teršelič, Nenad Zakošek

- 24. siječnja definiraju se projekti u Centru za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, odnosno uredu ARK-a: *ARKzin* (glavna urednica: Vesna Janković), Prigovor savjesti i civilna služba (voditelj: Srđan Dvornik), Vrata mira (voditelj: Robert Schwartz), Kazeta pjesama duhovne i miroljubive glazbe (voditelj: Svemir Vranko), Zaštita ljudskih prava (voditeljica: Milena Beader, a u timu su i Nenad Zakošek, Zoran Oštrić te grupa Lex), Obrazovanje za nenasilno rješavanje konflikata (voditeljica: Aida Bagić), Prikupljanje podataka o ratnim zločinima (voditelj: Zoran Oštrić), Politika mira i demilitarizacije (voditelj: Zoran Oštrić) i Demilitarizacija Istre, Kvarnera i Visa

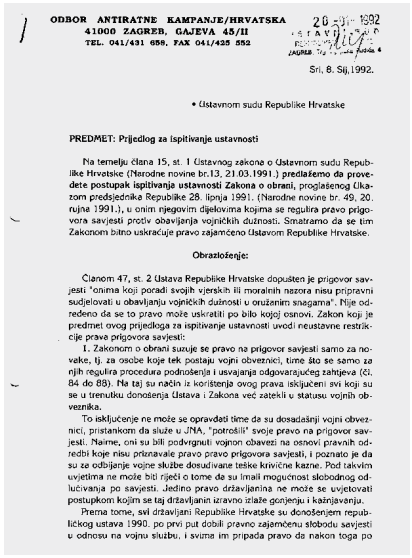

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 ZAGREB, GAJEVA 45/II
TEL. 041/431 659, FAX 041/425 552

Sri, 8. Sij.1992.

• Ustavnom sudu Republike Hrvatske

PREDMET: Prijedlog za ispitivanje ustavnosti

Na temelju člana 15, st. 1 Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine br.13, 21.03.1991.) predlažemo da provedete postupak ispitivanja ustavnosti Zakona o obrani, proglašenog Ukazom predsjednika Republike 28. lipnja 1991. (Narodne novine br. 49, 20. rujna 1991.), u onim njegovim dijelovima kojima se regulira pravo prigovora savjesti protiv obavljanja vojničkih dužnosti. Smatramo da se tim Zakonom bitno uskraćuje pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske.

Obrazloženje:

Članom 47, st. 2 Ustava Republike Hrvatske dopušten je prigovor savjesti "onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravni sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama". Nije određeno da se to pravo može uskratiti po bilo kojoj osnovi. Zakon koji je predmet ovog prijedloga za ispitivanje ustavnosti uvodi neustavne restrikcije prava prigovora savjesti:

1. Zakonom o obrani suzuje se pravo na prigovor savjesti samo za novake, tj. za osobe koje tek postaju vojni obveznici, time što se samo za njih regulira procedura podnošenja i usvajanja odgovarajućeg zahtjeva (čl. 84 do 88). Na taj su način iz korištenja ovog prava isključeni svi koji su se u trenutku donošenja Ustava i Zakona već zatekli u statusu vojnih obveznika.

To isključenje ne može se opravdati time da su dosadašnji vojni obveznici, pristankom da služe u JNA, "potrošili" svoje pravo na prigovor savjesti. Naime, oni su bili podvrgnuti vojnoj obavezi na osnovi pravnih odredbi koje nisu priznavale pravo prigovora savjesti, i poznato je da su za odbijanje vojne službe dosuđivane teške kriviične kazne. Pod takvim uvjetima ne može biti riječi o tome da su imali mogućnost slobodnog odlučivanja po savjesti. Jedino pravo državljanina ne može se uvjetovati postupkom kojim se taj državljanin izravno izlaže gonjenju i kažnjavanju.

Prema tome, svi državljani Republike Hrvatske su donošenjem republičkog ustava 1990. po prvi put dobili pravno zajamčenu slobodu savjesti u odnosu na vojnu službu, i svima im pripada pravo da nakon toga po

Prijedlog za ispitivanje ustavnosti, 8. siječnja 1992.

odrješito kaže –

Što hoće mirotvorni pokret u Hrvatskoj?

»Imam ludu ideju. . .«

15.01.91.

IVANČICA KNAPIĆ

Nema dvojbe da je ovo što se događa u Hrvatskoj pakao, koji su na određeni način započeli Srbi. No, u Društvu hrvatsko-srpskog prijateljstva smatramo da se može živjeti zajedno, te mislim da je vrijeme da se Srbi u Hrvatskoj organiziraju«, rekao je Dr. Jovan Bamburać, predsjednik Društva hrvatsko-srpskog prijateljstva. »Hrvatska je naša domovina i mi se trebamo pokloniti žrtvama rata nastalih zbog nerazumnih ljudi. Naš narod se treba okrenuti budućnosti. Živjeti s Hrvatima na civiliziranoj razini.«

Dr. Bamburać je predložio i sljedeće: »Imam ludu ideju. Da se Ujedinjenim nacijama pošalje prijedlog kojim bi se u svim zemljama muškarcima zabranilo služenje vojnog roka do 55. godine života.

nju na obostrano korisnim projektima. Dio smo suvremene Evrope u kojoj državne granice sve više spajaju, a ne razdvajaju pojedince i narode. Vlada i druga državna tijela imaju funkciju i domet. Oni ne mogu biti ekskluzivni zastupnici naših interesa«.

Ova Povelja, kaže Zoran Oštrić, nije običan apel za mir. Potpisale su je mnoge svjetske mirovne organizacije, oko 500 pojedinaca, među kojima je široka lepeza potpisa od Richarada von Weizsäckera, dvojice bugarskih političara, ljudi s Obale Slonovače, iz pustinje Nevade...

Dr. Nenad Zakošek pita – kakvog smisla ima pacifistički angažman u Hrvatskoj koja je napadnuta? Govorio je da je još ljetos, u različitim kontaktima s ljudima u Hrvatskoj, Srbiji te u inozemstvu, došao do zaštrašujućeg iskustva – da se ne može doći do zajedničke definicije i racionalnog objašnjenja

"Imam ludu ideju....", *Ujesnik*, 19. siječnja 1992.

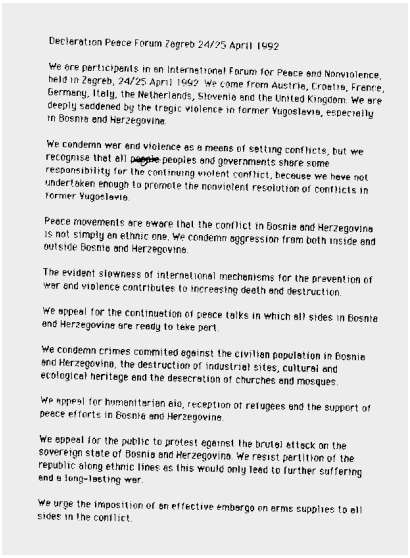

Declaration Peace Forum Zagreb 24/25 April 1992

We are participants in an International Forum for Peace and Nonviolence, held in Zagreb, 24/25 April 1992. We come from Austria, Croatia, France, Germany, Italy, the Netherlands, Slovenia and the United Kingdom. We are deeply saddened by the tragic violence in former Yugoslavia, especially in Bosnia and Herzegovina.

We condemn war and violence as a means of setting conflicts, but we recognise that all parties peoples and governments share some responsibility for the continuing violent conflict, because we have not undertaken enough to promote the nonviolent resolution of conflicts in former Yugoslavia.

Peace movements are aware that the conflict in Bosnia and Herzegovina is not simply an ethnic one. We condemn aggression from both inside and outside Bosnia and Herzegovina.

The evident slowness of international mechanisms for the prevention of war and violence contributes to increasing death and destruction.

We appeal for the continuation of peace talks in which all sides in Bosnia and Herzegovina are ready to take part.

We condemn crimes commited against the civilian population in Bosnia and Herzegovina, the destruction of industrial sites, cultural and ecological heritage and the desecration of churches and mosques.

We appeal for humanitarian aid, reception of refugees and the support of peace efforts in Bosnia and Herzegovina.

We appeal for the public to protest against the brutal attack on the sovereign state of Bosnia and Herzegovina. We resist partition of the republic along ethnic lines as this would only lead to further suffering and a long-lasting war.

We urge the imposition of an effective embargo on arms supplies to all sides in the conflict.

Deklaracija "Međunarodnog foruma za mir i nenasilje", Zagreb, 24. i 25. travnja 1992.

- **28. ožujka u Splitu prvi susret republičkih predsjednika o razrješenju krize; do početka lipnja uslijedilo još pet susreta bez rezultata**

- **31. ožujka pripadnici milicije SAO Krajine sukobili se s hrvatskim policajcima na Plitvicama. Poginuo policajac Josip Jović, koji se smatra prvim palim braniteljem u agresiji na Hrvatsku; međutim, postoji i slučaj policajca Gorana Alavanje koji je poginuo na službenoj dužnosti u studenom 1990. godine u blizini Obrovca**

- **2. svibnja u Borovu Selu napadnuta jedinica MUP-a RH, pogiba 12 policajaca, oružani incidenti postaju sve češći**

- **12. svibnja u SAO Krajini održan referendum o prisajedinjenju SAO Krajine Srbiji i ostanku u Jugoslaviji**

- **15. svibnja predstavnici federalnih jedinica pod kontrolom Miloševićevih vlasti u Predsjedništvu SFRJ blokirali izbor Stjepana Mesića za predsjednika Predsjedništva**

- **19. svibnja na referendumu u RH glasači su se izjasnili da Hrvatska "kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješenje državne krize SFRJ)" i protiv toga "da Republika Hrvatska ostane u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi (prema prijedlogu Republike Srbije i Socijalističke Republike Crne Gore za rješenje državne krize u SFRJ)"**

- 29. siječnja upućena su pisma Međunarodnom tajništvu Amnesty Internationala u Londonu i Helsinki Watcha u New Yorku s pozivom na suradnju

- u veljači ARK i Koordinacija mirovnih inicijativa iz Slovenije upućuju "Pismo namjera" društvenim pokretima iz cijelog svijeta kojim se definiraju prioriteti i poželjni oblici suradnje s lokalnim mirovnim grupama (pismo objavljeno na hrvatskom jeziku u *ARKzinu* br. 4 i na engleskom jeziku u *The Intruder* br. 4)

- od veljače Pokret za mir i nenasilje Rijeka, do tada u sklopu Demokratskog foruma građana, počinje djelovati kao ogranak OARKH-a

- u ožujku održana radionica o rješavanju sukoba, na kojoj se, na poziv Centra za mir, nasilje i ljudska prava Zagreb okupilo četrdesetak sudionika i sudionica iz svih krajeva Hrvatske. Radionicu su u sklopu Balkanskog mirovnog projekta vodili Lynne Jones (Velika Britanija), Paula Gutlove, Eileen Babbit i Jo Montville (SAD)

- u ožujku je u Osijeku održana trodnevna radionica za mirovne aktiviste/kinje, socijalne radnike/ce, učitelje/ice koju je vodila Traude Rebmann

- 2. travnja zabranjeno održavanje Međunarodne mirovne konferencije "Vis – otak mira"

- 25. travnja održana Skupština Odbora Antiratne kampanje Hrvatske; za predsjednicu Savjeta Odbora izabrana Olinka Gjigaš

- 24. i 25. travnja održan "Međunarodni forum za mir i nenasilje" u Zagrebu

- 7. svibnja u *ARKzinu* br. 5/6 objavljen prvi članak o problematici stjecanja hrvatskog državljanstva pod naslovom "Domovnica"

- 13. svibnja u Osijeku održana osnivačka skupština Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek. Slijedeći je dan Koordinacioni odbor OARK-a u Zagrebu donio odluku o osnivanju ogranka u Osijeku

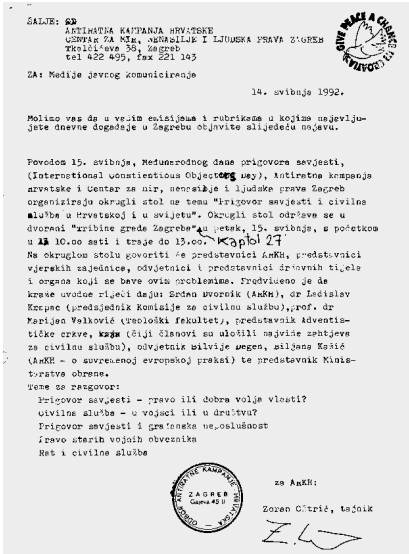

ŠALJE: GD
ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
ODVJAK ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA ZAGREB
Trešnjevka 38, Zagreb
tel 422 495, fax 221 143

ZA: Medije javnog komuniciranja

14. svibnja 1992.

Molimo vas da u vašim emisijama i rubrikama u kojima najavljujete dnevne događaje u Zagrebu objavite slijedeću najavu.

Povodom 15. svibnja, Međunarodnog dana prigovora savjesti, (International Conscientious Objectors Day), Antiratna kampanja Hrvatske i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb organiziraju okrugli stol na temu "Prigovor savjesti i civilna služba u Hrvatskoj i u svijetu". Okrugli stol održave se u dvorani "Vrtlarske grede Zagreba" u petak, 15. svibnja, s početkom u 10.00 sati i traje do 13.00. Kapitol 27
Na okrugloj stolu govoriti će predstavnici AmKH, predstavnici vjerskih zajednice, odvjetnici i predstavnici drinovnih tijela i organa koji se bave ovim problemima. Predviđeno je da krase uvodne riječi daju: Srđan Dvornik (AmKH), dr Ladislav Kerpac (predsjednik Komisije za civilnu službu), prof. dr Marijan Valković (teološki fakultet), predstavnik Adventističke crkve, kojih (čiji članovi su uložili najviše zahtjeve za civilnu službu), odvjetnik Silvije Degen, Siljana Kašić (AmKH - o suvremenoj evropskoj praksi) te predstavnik Ministarstva obrane.
Teme za razgovor:
Prigovor savjesti - pravo ili dobra volja vlasti?
Civilna služba - u vojsci ili u društvu?
Prigovor savjesti i građanska neposlušnost
Pravo stranih vojnih obveznika
Rad u civilne službe

ZAGREB

za AmKH:
Zoran Ćitrić, tajnik

Dopis medijima , 14. svibnja 1992.

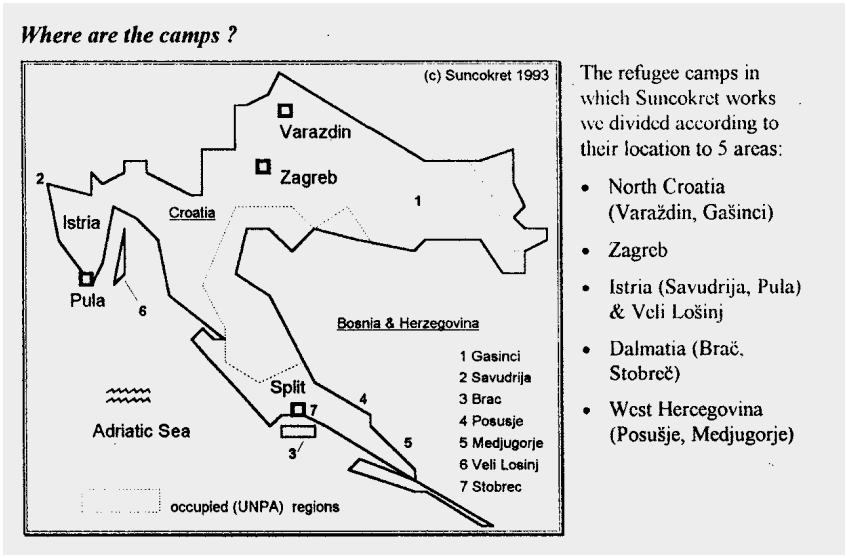

Lokacije kampova, Suncokret *Booklet*, 1994.

- **28. svibnja prva smotra Zbora narodne garde, prethodnika Hrvatske vojske**

- **25. lipnja Sabor usvojio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti RH, čime je pokrenut postupak razdruživanja od ostalih republika i SFRJ; istog dana sličnu odluku usvojio i Državni zbor Slovenije**

- **27. lipnja JNA vojno intervenira u Sloveniji, čime započinje kratkotrajni rat u Sloveniji**

- **1. srpnja Stjepan Mesić izabran za predsjednika Predsjedništva SFRJ; istoga dana na prilazu osječkom prigradskom naselju Tenja hrvatski policajac Antun Gudelj ubio je načelnika osječke policije Josipa Reihl Kira, koji je bio u mirovnoj misiji. Gudelj je tada ubio i potpredsjednika osječkog Gradskog vijeća Gorana Zobundžiju i gradskog vijećnika Milana Kneževića; sve okolnosti ubojstva do danas nisu razjašnjene, a sumnja se da je riječ o političkom atentatu na Reihl Kira**

- **6. srpnja snage srpskih pobunjenika spaljuju većinski hrvatsko slavonsko selo Ćelije, prvo spaljeno selo, a njegovo stanovništvo je protjerano**

- **7. srpnja prihvaćena Brijunska deklaracija ministarske trojke EZ, predstavnika republika, Predsjedništva SFRJ, SIV-a i JNA, traži se hitne pregovore, a Hrvatska i Slovenija na tri mjeseca suspendiraju svoje odluke o razdruživanju; dogovoren dolazak promatračke misije EZ**

- 15. svibnja održan okrugli stol o prigovoru savjesti

- 18. svibnja napisan nacrt projekta “Mediji i rat” (voditelj: Branimir Krištofić)

- u svibnju Wam Kat inicirao skupinu koja organizira tri eksperimentalna kampa s inozemnim i domaćim volonterima u izbjegličkim centrima (Gašinci, Savudrija, Pula); iz te će inicijative u rujnu nastati Suncokret koji organizira rad s djecom u nizu prognaničkih i izbjegličkih kampova, 1993. godine bilo ih je 21

- u svibnju, uspostavljanjem prvog BBS-a ZaMir-Zg, počela raditi mreža ZaMir; serveri su te i sljedećih godina postavljeni i u Beogradu, Ljubljani, Pakracu, Sarajevu, Tuzli, Prištini, i zajedno su tvorili ZaMir Transnational Network (ZTN); prvih godina povezivali su se modemima putem telefonskih veza, uz potporu e-aktivista iz Austrije, Nizozemske i Njemačke; na osnovi projekta prelaska na punu internetsku vezu u drugoj polovici 1990-ih nastao je i davatelj internetskih usluga Iskon

- od 23. do 26. svibnja u Osijeku održani prvi “Dani za nenasilje”, ujedno i javno predstavljanje Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek. Trodnevna međunarodna konferencija održana je u prostorijama Pravnog fakulteta u Osijeku i imala oko 60 sudionika/ca, a kao gosti sudjelovali su Adam Curle (Mirovni studiji, Bradford), Judith Large (Odgovor na sukob, Birmingham), Nick Lewer (Liječnici za prevenciju nuklearnog rata) i Erich Bachman (Savez za društvenu obranu)

- 11. lipnja u Splitu inicirano osnivanje Dalmatinskog odbora solidarnosti

- u lipnju formalno registrirana Autonomna ženska kuća Zagreb nastala razilaženjem aktivistica Ženske pomoći sada oko pitanja sudjelovanja u ARK-u. Ženska pomoć sada bila je među organizacijama koje su inicirale ARK, no tijekom jeseni 1991. dio aktivistica odlučio se povući. Autonomnu žensku kuću Zagreb osnovale su aktivistice koje su smatrale da je djelovanje ARK-a u skladu s feminističkim načelima, napose kad je riječ o otvorenosti za komunikaciju s feministkinjama iz Srbije

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA ZAGREB
Tkalčićeva 38/II, tel. 041/42 24 95, fax 041/27 11 43

POZIVAMO VAS NA TRIBINU

OD DUBLINA DO OSIJEKA: ISKUSTVA MIROVNOG POSREDOVANJA

GOST TRIBINE: ADAM CURLE (ENGLESKA)
VODITELJ: VESNA TERŠELIĆ

TRIBINA ĆE SE ODRŽATI U DVORANI MEĐUNARODNOG CENTRA ZA USLUGE U KULTURI (BIVŠI MSKP)
STUDENTSKI CENTAR, SAVSKA 25

UTORAK 7. SRPNJA 1992. U 20.00 SATI.

ADAM CURLE JE NAJSTARIJI EVROPSKI MIROVNI AKTIVIST (76 GODINA). KVEKER, OSNIVAČ BREDFORD SCHOLL OF PEACE STUDYES, AUTOR VIŠE KNJIGA O POSREDOVANJU ZA NENASILNO RJEŠAVANJE KONFLIKATA. SUDJELOVAO JE U BROJNIM AKCIJAMA POSREDOVANJA U KONFLIKTNIM SITUACIJAMA ŠIROM SVIJETA - U SJEVERNOJ IRSKOJ, SHRI LANKI, SJEVERNOJ AFRICI, A SADA I U HRVATSKOJ. OD 2. DO 6. SRPNJA BORAVIO JE U OSIJEKU, U ORGANIZACIJI CENTARA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA IZ ZAGREBA I OSIJEKA.

Poziv na tribinu, plakat

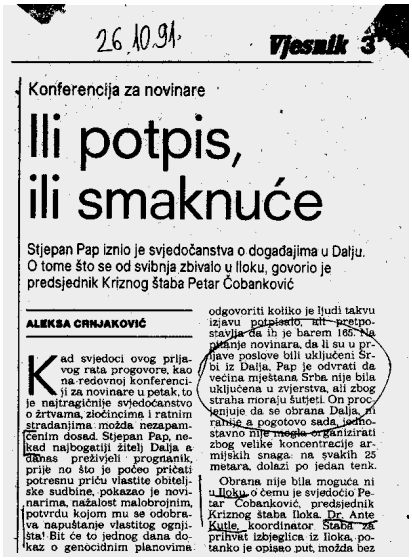

26.10.91. Vjesnik 3

Konferencija za novinare

Ili potpis, ili smaknuće

Stjepan Pap iznio je svjedočanstva o događajima u Dalju. O tome što se od svibnja zbivalo u Iloku, govorio je predsjednik Kriznog štaba Petar Čobanković

ALEKSA CRNJAKOVIĆ

Kad svjedoci ovog prijaved rata progovore, kao na redovnoj konferenciji za novinare u petak, to je najtragičnije svjedočanstvo o žrtvama, zločincima i ratnim stradanjima možda nezapamćenim dosad. Stjepan Pap, nekad najbogatiji žitelj Dalja a danas preživjeli prognanik, prije no što je počeo pričati potresnu priču vlastite obiteljske sudbine, pokazao je novinarima, nažalost malobrojnim, potvrdu kojom mu se odobrava napuštanje vlastitog ognjišta! Bit će to jednog dana dokaz o genocidnim planovima odgovoriti koliko je ljudi takvu izjavu potpisalo, ili pretpostavlja da ih je barem 166. Na pitanje novinara, da li su u prijave poslove bili uključeni Srbi iz Dalja, Pap je odvrati da većina mještana Srba nije bila uključena u zvjerstva, ali zbog straha moraju šutjeti. On proc jenjuje da se obrana Dalja, ni ranije a pogotovo sada, jednostavno nije mogla organizirati zbog velike koncentracije armijskih snaga na svakih 25 metara, dolazi po jedan tenk.

Obrana nije bila moguća ni u Iloku, o čemu je svjedočio Petar Čobanković, predsjednik Kriznog štaba Iloka. Dr. Ante Kutle, koordinator Štaba za prihvat izbjeglica iz Iloka, potanko je opisao put, možda bez

“Ili potpis, ili smaknuće”, *Ujesnik*, 26. listopada 1991.

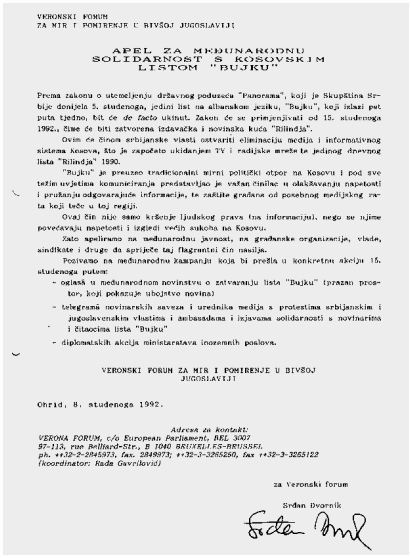

VERONSKI FORUM
ZA MIR I POMIRENJE U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI

APEL ZA MEĐUNARODNU SOLIDARNOST S KOSOVSKIM LISTOM "BUJKU"

Prema zakonu o utemeljenju državnog poduzeća "Panorama", koji je Skupština Srbije donijela 5. studenoga, jedini list na albanskom jeziku, "Bujku", koji izlazi pet puta tjedno, bit će *de facto* ukinut. Zakon će se primjenjivati od 15. studenoga 1992., čime će biti zatvorena izdavačka i novinska kuća "Rilindja".

Ovim će činom srbijanske vlasti ostvariti eliminaciju medija i informativnog sistema Kosova, što je započeto ukidanjem TV i radijske mreže te jedinog dnevnog lista "Rilindja" 1990.

"Bujku" je preuzeo tradicionalni mirni politički otpor na Kosovu i pod sve težim uvjetima komuniciranja predstavljao je vatrogasca i olakšavanju napetosti i pružanju odgovarajuće informacije, te zaštite građana od posebnog medijskog rata koji teče u toj regiji.

Ovaj Sin nije samo kršenje ljudskog prava tim informacijul, nego se njime povećavaju napetosti i izgledi većih sukoba na Kosovu.

Zato apeliramo na međunarodnu javnost, na građanske organizacije, vlade, sindikate i druge da spriječe taj flagrantni čin nasilja.

Pozivamo na međunarodnu kampanju koja bi prešla u konkretne akcije 15. studenoga putem:

- oglasa u međunarodnom novinstvu o zatvaranju lista "Bujku" (prazan prostor, koji pokazuje ubojstvo novina)
- telegrama novinarskih saveza i urednika medija s protestima srbijanskim i jugoslavenskim vlastima i ambasadama i izjavama solidarnosti s novinarima i čitaocima lista "Bujku"
- diplomatskih akcija ministarstava inozemnih poslova.

VERONSKI FORUM ZA MIR I POMIRENJE U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI

Ohrid, 8. studenoga 1992.

Adresa za kontakt:
VERONA FORUM, c/o European Parliament, BEL 3007
97-113, rue Belliard-Str., B 1040 BRUXELLES-BRUSSEL
ph. ++32-2-2845923, fax: 2849873; ++32-3-3265250, fax ++32-3-3265122
(koordinator: Rada Gavrilović)

za Veronski forum
Srđan Dvornik

Apel za međunarodnu solidarnost s kosovskim listom *Bujku*, 8. studenoga 1992.

- **9. srpnja započinje napad na Osijek, koji će trajati do svibnja sljedeće godine. Tijekom napada na grad ispaljeno je pedeset tisuća granata i poginule su 954 osobe**

- **25. srpnja uredništvo *Glasa Slavonije* primilo je pismo Agencije za restrukturiranje i razvoj s odlukom o proglašenju lista javnim poduzećem; za predsjednika Upravnog odbora imenovan je Branimir Glavaš. Glavni urednik Drago Hedl i direktor Vladimir Kokeza dali ostavke; slijedeći dan uredništvo je i fizički zauzeto**

- **1. kolovoza okupacijom Dalja, Aljmaša i Erduta u rat se u potpunosti uključuje JNA, srpske paravojne postrojbe izvršile pokolj civila, a većina nesrpskog stanovništva je protjerana**

- **2. kolovoza Sabor potvrdio Vladu demokratskog jedinstva, u kojoj sudjeluje i oporba; agresijom i ratom zahvaćeni veliki dijelovi Hrvatske**

- **24. kolovoza započela je opsada Vukovara koja će trajati 87 dana**

- **5. rujna *Slobodni tjednik* objavio članak “Spriječen atentat na Branimira Glavaša” s fotografijom koja prikazuje izmučeno truplo Čedomira Vučkovića, kojeg su uz sedam ostalih osječkih civila po naredbi Branimira Glavaša mučili, ubili i bacili u Dravu. Članak je primjer ratnohuškačkog novinarstva koje je poticalo na uznemiravanje i ubojstva civila srpske nacionalnosti**

- **7. rujna u Haagu započela Mirovna konferencija o Jugoslaviji pod predsjedanjem lorda Petera Car-**

- 7. srpnja u Zagrebu gostovao Adam Curle na tribini "Od Dublina od Osijeka: iskustva mirovnog posredovanja"

- od 10. do 15. srpnja održan međunarodni sastanak prigovarača savjesti (ICOM) u Le Cun du Larzac, sudjelovali predstavnici Grupe za prigovor savjesti ARK-a

- u kolovozu mirovni aktivisti Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka pružaju podršku i sjede u stanovima ugroženih ljudi kako bi spriječili njihovu deložaciju

- od 17. do 20. rujna u Veroni održan "Forum za mir i pomirenje u bivšoj Jugoslaviji"

- u jesen s djelovanjem započela Zagrebačka anarho-pacifistička organizacija (ZAPO); u studenom 1994. u *ARKzinu* objavljena informacija o ponovnom pokretanju grupe, sada pod imenom Zagrebački anarhistički pokret (ZAP)

- 5. listopada organiziran razgovor s Gregom Paytonom (Vietnam Veterans Against the War) u Centru za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb

- 20. listopada napisano je nekoliko projekata ARK-a – Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, koji su prvi put upućeni nekoj fondaciji (Zaklada Otvoreno društvo): projekt "Ljudska prava" – nije odobren; izdavački projekti – odobreno samo izdavanje knjige *Rat i ljudska prava* i *ARKzina*

- 13. studenoga predsjednik Vojno-stambene komisije u razgovoru sa Krunoslavom Sukićem i Katarinom Kruhonjom zaprijetio okupljanjem mase od 50.000 ljudi protiv Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, ako se i dalje budu "miješali u njegov posao"

- u prosincu u Zagrebu osnovana Ženska infoteka (Ženski informacijsko-dokumentacijski centar)

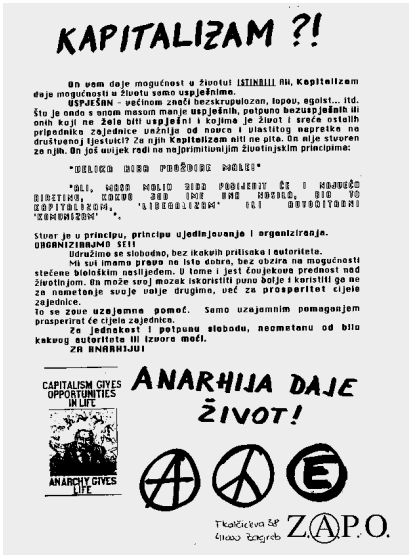

Plakat Zagrebačke anarho-pacifističke organizacije

PROTEST TREBINJSKIH INTELEKTUALACA

Ograđujemo se od napada na Dubrovnik

ISPRAVKA

SLOBODNA BOSNA 5.12.91.

5. decembar 1991. god.

"Ograđujemo se napada na Dubrovnik", *Slobodna Bosna*, 5. prosinca 1991.

ringtona; sudjeluju članovi Predsjedništva SFRJ, predsjednici republika, članovi SIV-a

- **11. rujna Mihajlo Hrastov, pripadnih hrvatskih snaga, na koranskom mostu u Karlovcu, prema optužnici Županijskog državnog odvjetništva u Karlovcu, optužen za likvidaciju 13 zarobljenih osoba srpske nacionalnosti; do kraja godine uslijedio nestanak i likvidacija srpskih civila i zarobljenika u Gospiću, Osijeku, Sisku i Pakračkoj Poljani**

- **14. rujna hrvatske snage započele blokadu vojarni JNA**

- **1. listopada JNA i crnogorski rezervisti kreću u napad na Dubrovnik, čime započinje opsada grada**

- **2. listopada u sklopu napada na Dubrovnik JNA spaljuje hercegovačko selo Ravno, s većinskim hrvatskim stanovništvom koje je pritom protjerano**

- **7. listopada zrakoplovstvo JNA raketira Banske dvore u vrijeme sastanka predsjednika RH Franje Tuđmana, predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića i predsjednika SIV-a Ante Markovića**

- **8. listopada, nakon isteka tromjesečnog moratorija, Sabor raskida državnopravne veze sa SFRJ**

- **17. listopada JNA protjerala 4500 stanovnika Iloka i okolice, do kraja godine broj prognanika će narasti do pola milijuna, a 26% hrvatskog teritorija je pod okupacijom srpskih snaga**

- 5. prosinca sastala se inicijalna grupa koja će uskoro osnovati dvije organizacije važne za razvoj mirovnog feminističkog pokreta devedesetih godina: Centar za žene žrtve rata (CŽŽR) i Zagrebački ženski lobby. Objavljena izjava "Silovanje kao oružje" Zagrebačkog ženskog lobbyja

- 10. prosinca na Međunarodni dan ljudskih prava organiziran prosvjed protiv masovnog silovanja u ratu u Bosni i Hercegovini

- 10. prosinca na Međunarodni dan ljudskih prava uz organizacijsku i logističku pomoć projekta ljudska prava ARK-a Amnesty International u Slobodnoj Dalmaciji objavljuje "Opću deklaraciju o ljudskim pravima"

- 13. prosinca, povodom teksta u *Globusu* od 11. prosinca, objavljena izjava Ženskog lobbyja "Lista žena za odstrel"

- 22. prosinca Ženski lobby, Autonomna ženska kuća Zagreb, Nezavisni savez žena Hrvatske, Ženski informacijsko-dokumentacijski centar, žene Antiratne kampanje Hrvatske i Centar za žene žrtve rata objavljuju "Pismo namjera", upućeno Vladi RH, domaćoj i svjetskoj javnosti vezano uz masovna silovanja žena u BiH

- u prosincu objavljena prva brošura o pravu na prigovor savjesti i civilnu službu u Hrvatskoj pod nazivom *Obrana bez nasilja – kako do civilne službe*

1993.

- u siječnju ARK – Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb izdaje knjigu *Rat i ljudska prava na području bivše Jugoslavije – Dokumenti Amnesty Internationala i Helsinki Watcha: od višestranačkih demokratskih izbora 1990. do rata u Bosni i Hercegovini,* u kojoj se spominju i ratni zločini koje je za vrijeme rata u Hrvatskoj 1991. godine počinila hrvatska strana; knjiga je predstavljena 18. veljače u Zagrebu, a nakon toga na turneji u nekoliko gradova u Hrvatskoj knjigu predstavljaju Vesna Janković, Ivan Zvonimir Čičak, Srđan

Brošura *Obrana bez nasilja - kako do civilne službe*

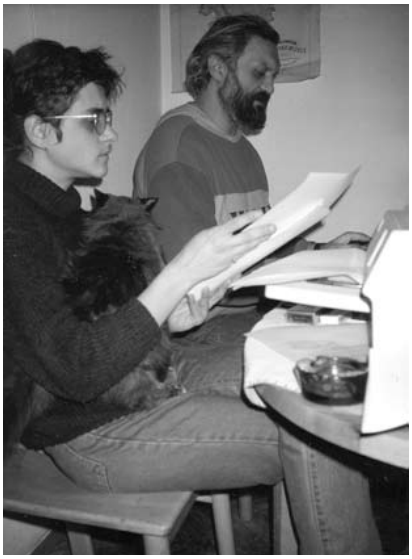

Rad na knjizi *Rat i ljudska prava*, Vesna Janković i Miroslav Ambruš Kiš

Knjiga *Rat i ljudska prava*

- **21. listopada pripadnici Milicije SAO Krajine i paravojnih srpskih postrojbi ubijaju najmanje 56 civila iz Hrvatske Dubice i Cerovljana te ih nekoliko dana kasnije bagerom pokapaju u masovnu grobnicu, drugu po veličini u Hrvatskoj u Domovinskom ratu. Tada je nestalo još 20 civila iz navedenih mjesta, koji su prema dostupnim podacima ubijeni zajedno s navedenih 56, no njihova su tijela prema navodima svjedoka bačena u rijeku Unu. Tada je nestalo i više od 20 hrvatskih civila iz sela Baćin, a pretpostavlja se da su njihova tijela ukopana po okolnim šumama**

- **2. studenoga Hrvatski sabor usvojio uredbu predsjednika Franje Tuđmana o informativnoj djelatnosti za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti RH koju su kritizirale međunarodne organizacije smatrajući da se njome ozbiljno krši sloboda medija. Nema podataka o tome da je uredba primijenjena**

- **17.-19. studenoga, nakon tromjesečnog otpora nadmoćnim snagama JNA, jedinicama pobunjenih Srba i paravojnim postrojbama iz Srbije prestaje otpor hrvatskih snaga u Vukovaru**

- **18. studenoga JNA i lokalne paravojne srpske postrojbe izvršile pokolj nad 84 osobe u Škabrnji i Nadinu**

- **20.-21. studenoga srpske snage iz vukovarske bolnice odvele 255 ranjenika, pripadnika bolničkog osoblja i civila i likvidirale ih na Ovčari**

Dvornik i Zoran Pusić uz organizacijsku pomoć Milana Medića

- 18. siječnja u dopisu pod naslovom "Potreba za osamostaljivanjem", priložen je nacrt Statuta Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb; 3. lipnja datiran je drugi nacrt Statuta; Centar nikad nije formalno osnovan i registriran

- 29. siječnja na sastanku postavljeno pitanje problema identiteta grupe u Zagrebu, a zaključeno je da se osnuje "Centar koji će se registrirati kao Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, podružnica Antiratne kampanje Hrvatske" te Zagrebačka mirovna grupa za 'političko' djelovanje putem apela za javnost

- 14. veljače izlazi prvi numerirani bilten *AWCC info* koji objavljuje informacije skupljene na elektroničkoj konferenciji YUGO/ANTIWAR

- od 7. do 9. veljače Marshall Rosenberg održao je trodnevnu radionicu o vještinama nenasilne komunikacije, u kojoj je sudjelovalo tridesetak nastavnica/nastavnika, psiholog/inj/a, socijalnih radnica i radnika. U kolovozu je dio sudionika/sudionica u Pečuhu prošao petodnevni trening zajedno s grupom iz Beograda. Bio je to prvi susret većeg broja ljudi iz Hrvatske i Srbije koji se bave obrazovanjem za nenasilje

- u ožujku Milena Beader inicira i organizira prvi sastanak Inicijativne grupe Amnesty International Zagreb

- 13. i 14. ožujka, u organizaciji Mirovnog pokreta Rijeka, održan "Susret ženske solidarnosti"

- 20. ožujka na Skupštini Odbora Antiratne kampanje Hrvatske naziv promijenjen u Antiratna kampanja – Hrvatska

- u proljeće Mirjana Radaković, Veronika Rešković i Vanja Nikolić iniciraju Grupu za direktnu zaštitu ljudskih prava

utorak
5. studenoga 1991.

REPUBLIČKI ODBOR HDZ-a BiH

Prijava za zločin u selu Ravno

Izbjeglice iz Ravnog u središtu HDZ-a BiH iznijele potresna svjedočanstva o događajima u njihovu selu nakon upada razuzarenih crnogorskih rezervista

SARAJEVO, 4. XI (Hina) — Republički odbor HDZ-a BiH angažirat će odvjetnika za pokretanje prijave i odštetnog zahtjeva protiv zločina koji je učinjen u selu Ravno kod Trebinja, odlučeno je danas prigodom posjeta skupine izbjeglica iz Ravnog u središtu HDZ-a Bosne i Hercegovine. Susretu je bio nazočan i potpredsjednik Skupštine BiH Mariofil Ljubić. Istaknuto je u tom selu učinjen genocid nad pučanstvom, Mariofil Ljubić je priopćio kako je zatraženo da u pratnji policije u Ravno odu i europski promatrači, te da bi se to sutra moglo i ostvariti.

Izbjeglice iz Ravnoga u toku razgovora iznijeli su potresna svjedočanstva o razbojničkom vladanju crnogorskih rezervista koji su topovima gađali kuće, lomili i palili sve pred sobom. Rezervisti su, tvrde Ravnjani,

"Prijava za zločin u selu Ravno", 5. studenoga 1991.

Marshall Rosenberg, radionica o vještinama nenasilne komunikacije

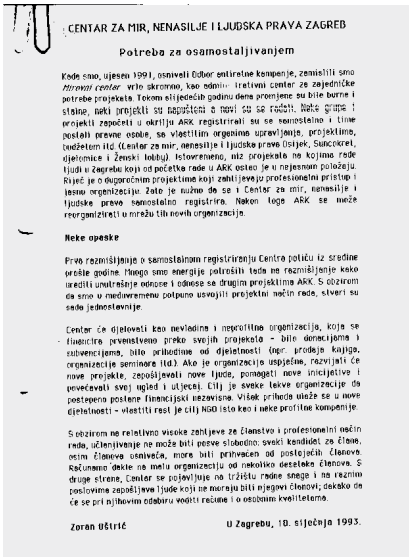

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA ZAGREB

Potreba za osamostaljivanjem

Kada smo, ujesen 1991, osnivali Odbor antiratne kampanje, zamislili smo *Mirovni centar* kao skromno, kao admin- istrativni centar za zajedničke potrebe projekata. Tokom slijedećih godinu dana promjene su bile burne i stalne, neki projekti su napuštani a novi su se rodili. Neke grupe i projekti započeti u okrilju ARK registrirali su se samostalno i time postali pravne osobe, se vlastitim organima upravljanja, projektima, budžetom itd. (Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Suncokret, djelomice i Ženski lobby). Istovremeno, niz projekata na kojima rade ljudi u Zagrebu koji od početka rade u ARK osjeća se u najasnom položaju. Riječ je o dugoročnim projektima koji zahtijevaju profesionalni pristup i jasnu organizaciju. Zato je nužno da se i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava samostalno registrira. Nakon toga ARK se može reorganizirati u mrežu tih novih organizacija.

Neke opaske

Prva razmišljanja o samostalnom registriranju Centra potiču iz sredine prošle godine. Mnogo smo energije potrošili tada na razmišljanje kako urediti unutrašnje odnose i odnose sa drugim projektima ARK. S obzirom da smo u međuvremenu potpuno usvojili projektni način rada, stvari su sada jednostavnije.

Centar će djelovati kao nevladina i neprofitna organizacija, koja se financira prvenstveno preko svojih projekata - bilo donacijama i subvencijama, bilo prihodima od djelatnosti (npr. prodaja knjiga, organizacija seminara itd.). Ako je organizacija uspješna, razvijati će nove projekte, zapošljavati nove ljude, pomagati nove inicijative i povećavati svoj ugled i utjecaj. Cilj je svake takve organizacije da postepeno postane financijski nezavisna. Višak prihoda uložit će se u nove djelatnosti - vlastiti rast je cilj NGO isto kao i neke profitne kompanije.

S obzirom na relativno visoke zahtjeve za članstvo i profesionalni način rada, učlanjivanje ne može biti pravo slobodno: svaki kandidat za članstvo, osim članova osnivača, mora biti prihvaćen od postojećih članova. Računamo dakle na malu organizaciju od nekoliko desetaka članova. S druge strane, Centar se pojavljuje na tržištu rada svoga i na razinu poslovima zapošljavat ljude koji ne moraju biti njegovi članovi, dakako da će se pri njihovim odabiru voditi računa i o osobnim kvalitetama.

Zoran Ućrić

U Zagrebu, 18. siječnja 1993.

dopis "Potreba za osamostaljivanjem", 18. siječnja 1993.

- **4. prosinca Sabor usvojio Ustavni zakon o ljudskim pravima, slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u RH kao preduvjet međunarodnog priznanja**

- **7. prosinca pripadnici posebne postrojbe Tomislava Merčepa ubili troje članova obitelji Zec u Zagrebu. Premda su ubojice priznale zločin, oslobođene su odgovornosti zbog proceduralnog propusta**

- **11. prosinca u Paulin Dvoru ubijeno 18 civila iz osvete zbog ubijenog hrvatskog vojnika**

1992.

- **2. siječnja u Sarajevu potpisan sporazum o bezuvjetnom prekidu vatre između JNA i Republike Hrvatske**

- **15. siječnja sve zemlje EZ međunarodno priznale Hrvatsku i Sloveniju**

- **21. veljače Rezolucijom 743 Vijeća sigurnosti UN osnovane Zaštitne snage UN (UNPROFOR) i Zaštićene zone UN (UNPA) u Hrvatskoj**

- **29. veljače održan referendum o neovisnosti BiH; izišlo 63,7 posto birača u BiH i njih 99 posto izjasnilo se za neovisnost; na referendum nisu izašli pripadnici srpskog naroda u BiH**

- 1. travnja izlazi prvi broj druge edicije *ARKzina*, “Fanzina Antiratne kampanje Hrvatske”. ARKzin je vremenom mijenjao svoje konceptualno samoodređenje, pa je tako bio: “Magazin Antiratne kampanje Hrvatske” (br. 10, veljača 1994.,), “Megazin Antiratne kampanje Hrvatske” (br. 12, travanj 1994.) , “Megazin za politiku i kulturu civilnog društva” (br. 28, 9. prosinac 1994.), “Metazin za politiku i kulturu civilnog društva” (br. 66, 7. lipanj 1996.), “Memezin za politiku i kulturu civilnog društva” (br. 73., 13. rujan 1996.). Izdavač: Antiratna kampanja Hrvatske, Tkalčićeva 38, Zagreb (br. 1-13), Antiratna kampanja Hrvatske, Republike Austrije, 23/I, Zagreb (br. 14-24), Arkzin d.o.o. Republike Austrije 23/I (br. 25-93). U početku izlazi kao mjesečnik, a od broja 13 kao dvotjednik. Dvobrojevi: 19/20 (5. kolovoz 1994.), 70/71 (2. kolovoz 1996.), 80/81 (20. prosinac 1996.) Zajedno s početkom druge edicije, počinje izlaziti i sažeto internacionalno izdanje na engleskom. Posljednje takvo izdanje jest broj 9 (siječanj 1994.). U razdoblju od 1993. do 1997. U *ARKzinu* izlazi niz tematskih podlistaka posvećenih ljudskim pravima, pravima LGBT osoba, medijskim slobodama, kritičkoj teoriji, cyber teoriji, stripu i SF-u
- 18. svibnja Ministarstvo pravosuđa i uprave odobrava registraciju novog naziva Antiratne kampanje Hrvatske, a novo sjedište je u Zagrebu, Tkalčićeva 38
- 26. svibnja ad hoc koalicija ženskih grupa objavljuje oglas u dnevnim novinama pod naslovom “Žene Hrvatske, očuvajmo svoja stečena prava!” kojim se poziva na potpisivanje peticije Vladi RH i Saboru za siguran i legalan pobačaj 27. svibnja u nekoliko gradova (Zagreb, Split, Poreč i Pula), kao reakciju na prijedlog novog zakona, tzv. Zakona o nasilnom prekidu trudnoće; oglas potpisuju 22 ženske organizacije iz Hrvatske, uključujući i žene Antiratne kampanje
- od 14. do 26. lipnja na Konferenciji UN-a o ljudskim pravima u Beču sudjeluje predstavnica ARK-a te predstavnice ženskih grupa povezanih s ARK-om
- od kraja lipnja Inicijativna grupa Amnesty International Zagreb započinje organizirati tjedne sastanke i javne akcije u Zagrebu

CRNA KRONIKA

Konferencija za novinare u zagrebačkoj Policijskoj upravi 17.12.91.

Uhićeni osumnjičeni za ubojstvo obitelji Zec

Zagrebačka policija razriješila je nakon tjedan dana misteriozno ubojstvo tri člana obitelji Zec uhićenjem četiri osumnjičene osobe – to su Nebojša H. (25), Munib S. (32), Siniša R. (18) i Igor M. (20)

JASMINKA IVANČIĆ
Zagreb

Mjesto zločina na Sljemenu

Nebojša H. Munib S. Siniša R. Igor M.

“Uhićeni osumnjičeni za ubojstvo obitelji Zec”, *Vjesnik*, 17. prosinca 1991.

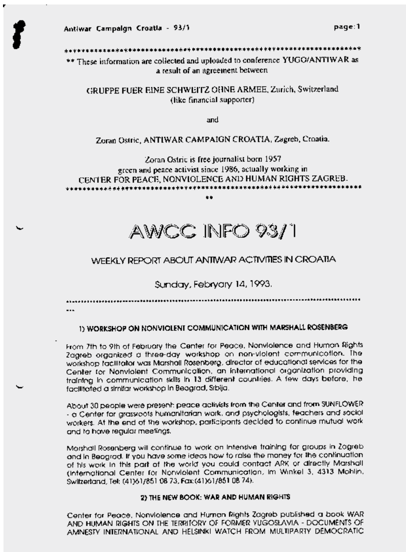
Antiwar Campaign Croatia - 93/1 page:1

** These information are collected and uploaded to conference YUGO/ANTIWAR as a result of an agreement between

GRUPPE FUER EINE SCHWEITZ OHNE ARMEE, Zurich, Switzerland
(like financial supporter)

and

Zoran Ostric, ANTIWAR CAMPAIGN CROATIA, Zagreb, Croatia.

Zoran Ostric is free journalist born 1957
green and peace activist since 1986, actually working in
CENTER FOR PEACE, NONVIOLENCE AND HUMAN RIGHTS ZAGREB.

AWCC INFO 93/1

WEEKLY REPORT ABOUT ANTIWAR ACTIVITIES IN CROATIA

Sunday, Febryary 14, 1993.

1) WORKSHOP ON NONVIOLENT COMMUNICATION WITH MARSHALL ROSENBERG

From 7th to 9th of February the Center for Peace, Nonviolence and Human Rights Zagreb organized a three-day workshop on non-violent communication. The workshop facilitator was Marshall Rosenberg, director of educational services for the Center for Nonviolent Communication, an international organization providing training in communication skills in 13 different countries. A few days before, he facilitated a similar workshop in Beograd, Srbija.

About 30 people were present: peace activists from the Center and from SUNFLOWER - a Center for grassroots humanitarian work, and psychologists, teachers and social workers. At the end of the workshop, participants decided to continue mutual work and to have regular meetings.

Marshall Rosenberg will continue to work on intensive training for groups in Zagreb and in Beograd. If you have some ideas how to raise the money for the continuation of his work in this part of the world you could contact ARK or directly Marshall (International Center for Nonviolent Communication, Im Winkel 3, 4313 Mohlin, Switzerland, Tel: (41)61/851 08 73, Fax:(41)61/851 08 74).

2) THE NEW BOOK: WAR AND HUMAN RIGHTS

Center for Peace, Nonviolence and Human Rights Zagreb published a book WAR AND HUMAN RIGHTS ON THE TERRITORY OF FORMER YUGOSLAVIA - DOCUMENTS OF AMNESTY INTERNATIONAL AND HELSINKI WATCH FROM MULTIPARTY DEMOCRATIC

AWCC info 93/1

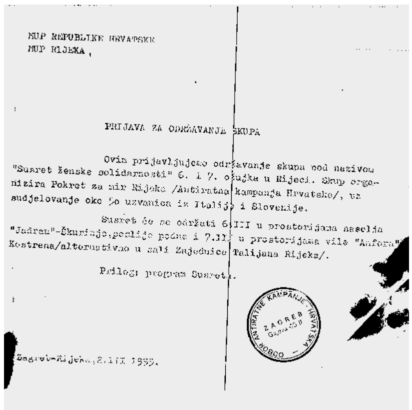
MUP REPUBLIKE HRVATSKE
MUP RIJEKA,

PRIJAVA ZA ODRŽAVANJE SKUPA

Ovim prijavljujemo održavanje skupa pod nazivom "Susret ženske solidarnosti" 6. i 7. ožujka u Rijeci. Skup organizira Pokret za mir Rijeka /Antiratna kampanja Hrvatske/, uz sudjelovanje oko 50 uzvanica iz Italije i Slovenije.

Susret će se održati 6.III u prostorijama naselja "Jadran"-Škurinje,poslije podne i 7.III u prostorijama vile "Anfora" Kostrena/alternativno u sali Zajednice Talijana Rijeka/.

Prilog: program Susreta.

Zagreb-Rijeka,2.III 1993.

ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKA ODBOR ZAGREB

Prijava za održavanje skupa “Susret ženske solidarnosti”, 2. ožujka 1993.

- **1.-2. ožujka naglo pogoršanje stanja u BiH zbog napada na srpske svatove u Sarajevu koji Srpska demokratska stanka koristi kao povod za međunacionalni sukob u BiH**
- **1.-3. travnja srpske paravojne snage ulaze u Bijeljinu i masakriraju 43 civila**
- **5. travnja mirovne demonstracije u Sarajevu, praktički već opkoljenom od strane srpskih snaga; opsada Sarajeva potrajat će do studenoga 1995. godine**
- **u travnju ekstremisti iz redova bosanskih Srba uz pomoć specijalnih jedinica iz Srbije (‘Arkanovci’) počinju sa etničkim progonom Bošnjaka u Istočnoj Bosni i kasnije u drugim dijelovima BiH. Etničko čišćenje započinje masovnim pokoljima, torturom i silovanjem i rezultira protjerivanjem bošnjačkog stanovništva. U Višegradu je ubijeno 1760, a protjerano oko 14 000 osoba, u Foči je ubijeno i nestalo 2805 osoba, a u Prijedoru i okolici oko 5000**
- **u travnju masovno silovanje žena u Višegradu, Zvorniku, Foči, Prijedoru i okolici izaziva različite reakcije. Hrvatski nacionalistički orijentirani mediji demoniziraju Srbe čije silovanje predstavljaju kao pokušaj uništenja etničke čistoće. Nenacionalističke feministkinje iz Hrvatske upozoravaju da je masovno silovanje oružje u većini ratova**
- **svibanj, koncentracijski logori vojske bosanskih Srba, Omarska, Keraterm, Trnopolje i Manjača počinju s radom koji predstavlja**

- 1. srpnja, nakon višemjesečnih priprema, počinje s radom Volonterski centar Pakrac, međunarodni volonterski projekt obnove zajednice u Zapadnoj Slavoniji. U proljeće 1994. projekt prelazi 'na drugu stranu', a u projektu je od srpnja 1993. do veljače 1997. sudjelovalo, prema različitim izvorima, oko 400 do 500 volontera

- istoga dana na tribini *ARKzina* "Razvaljivanje Bosne" Drago Krpina prijetio Zoranu Oštriću da ga "treba mobilizirati, poslati na front i prvog momenta kad okrene leđa – pucati mu u potiljak"

- 4. srpnja prva grupa od 14 volontera iz sedam država stigla u Pakrac

- 13. srpnja Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek organizira okrugli stol "Uloga nevladinih organizacija u radu na zaštiti ljudskih prava i sloboda" u Osijeku, s kojega je upućeno Otvoreno pismo Vladi RH i Saboru zbog kršenja ljudskih prava

- 16. srpnja MiZaMir uspjela je ishoditi u jednom danu 147 dozvola boravka, što je bio pravni presedan u Nizozemskoj

- tijekom 1993. godine (ali i kasnije) Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava pokušava spriječiti brojne deložacije sjedenjem pred i u stanovima čije se stanare deložira; Grupa također radi na drugim slučajevima kršenja ljudskih prava

- 15. listopada izlazi nulto izdanje *ARKinfo*; slični izvještaji koji prethode *ARKinfo* kao newsletteru/biltenu izlaze i ranije. Prvo takvo izdanje objavljeno je 28. srpnja 1992. Prvi sljedeći *info* jest "Pregled aktivnosti Mreže Antiratne kampanje Hrvatske za ožujak-studeni 1995.", pa za razdoblje studeni 1995. – srpanj 1996., koji se može voditi kao broj 1; prvi numerirani *ARKinfo* (br. 2), izlazi u kolovozu/rujnu 1996., kao "Fanzin Antiratne Kampanje Hrvatske". U ljeto 1999., izlazi posljednji, *ARKinfo* br. 10

Osnovane Zaštitne snage UN (UNPROFOR) i Zaštićene zone UN (UNPA), 21. veljače 1992.

ARKzin 1, 1993.

ARKinfo 0, 1993.

poseban oblik mučenja zarobljenih Bošnjaka i Hrvata kroz ubojstva, silovanje, mučenje i izgladnjivanje. Otkrića o postojanju koncentracijskih logora šokiraju svjetsku javnost; zbog pritiska se zatvaraju do kraja '92.

- **30. svibnja Vijeće sigurnosti UN-a izglasalo Rezoluciju 757, kojom se zbog odgovornosti za rat u BiH uvode sankcije (ekonomske, kulturne, sportske) Saveznoj Republici Jugoslaviji**

- **2. kolovoza istodobno održani parlamentarni i predsjednički izbori u RH; uvjerljive pobjede HDZ-a i Franje Tuđmana**

- **6. listopada srpske snage zauzimanjem Bosanskog Broda završavaju operaciju Koridor**

- **19. listopada, nakon hrvatske ofenzive i sporazuma s HV, JNA se povlači iz Konavala čime prestaje opsada Dubrovnika, a pitanje Prevlake rješava se naknadno**

- **20. listopada, početak hrvatsko-bošnjačkog rata**

- **30. listopada srpske snage u BiH okupiraju Jajce, nakon čega je izbjeglička kriza u Hrvatskoj na vrhuncu; izbjeglica i prognanika više je od 700.000**

- **11. prosinca, u tjedniku *Globus* objavljen članak "Hrvatske feministice siluju Hrvatsku", kojim u dijelu javnosti započinje progon feministkinja i intelektualki (Dubravke Ugrešić, Jelene Lovrić, Rade Iveko-**

- od 28. listopada do 2. studenoga Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb organizira u suradnji s European University Center for Peace Studies iz Stadtschlaininga (Austrija) prvi službeni posjet njihovih studenata/ica i voditelja/ica

- 2. studenoga napisan dokument "Prijedlog programa rada OARK – Poreč"

- 6. i 7. studenoga održana Skupština Antiratne kampanje na Sljemenu

- 8. prosinca na kolegiju Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb Antiratne kampanje najavljeno osnivanje Centra za direktnu zaštitu ljudskih prava i Centra za promociju ljudskih prava

- 10. prosinca na Međunarodni dan ljudskih prava, ARK organizira cjelodnevno događanje: 1. Inicijativa Centra za direktnu zaštitu ljudskih prava organizira tribinu na temu "Hrvatska i ljudska prava" u suradnji s KICom i Građanskim odborom za ljudska prava te javno potpisivanje peticije za efikasniju zaštitu ljudskih prava na Cvjetnom trgu; 2. Inicijativa za osnivanje Centra za promociju ljudskih prava – Magna Carta u Europskom domu Zagreb predstavlja knjigu *Ratni zločini u BiH – izvještaji Amnesty Internationala i Helsinki Watcha od početka rata u BiH do rujna 1993. godine;* nakon promocije knjige prikazan je film Ademira Kenovića "Sarajevo Ground Zero"; 3. *ARKzin* u klubu Gjuro II promovira izlazak novog broja

1994.

- Mali Korak pripremio knjigu *Budimo prijatelji. Priručnik odgoja za nenasilje i suradnju,* nastalu na osnovi zajedničkog rada Maje Uzelac, Karmen Ratković, Ladislava Bognara i Aide Bagić u okviru ARK-ovog projekta mirovnog obrazovanja i nenasilnog rješavanja sukoba

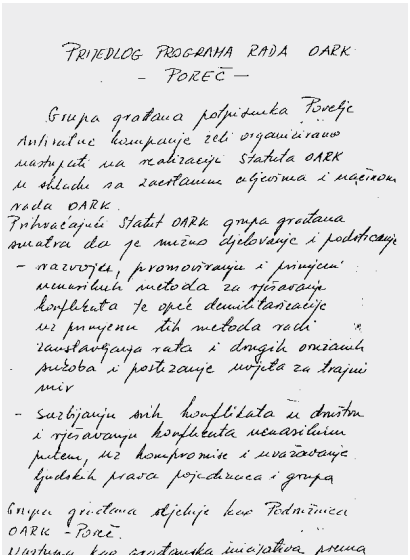
PRIJEDLOG PROGRAMA RADA OARK
– POREČ –

Grupa građana potpisnika Poreče Antiratne kampanje želi organizirano nastupati na realizaciji Statuta OARK u skladu sa zacrtanim ciljevima i načinom rada OARK.
Prihvaćajući Statut OARK grupa građana smatra da je mužno djelovanje i podstrcanje
- razvoju, promoviranju i primjeni nenasilnih metoda za rješavanje konflikata te opće demilitarizacije uz primjenu tih metoda radi zaustavljanja rata i drugih oružanih sukoba i postizanje uvjeta za trajni mir
- suzbijanju svih konflikata u društvu i rješavanju konflikata nenasilnim putem, uz kompromise i uvažavanje ljudskih prava pojedinaca i grupa

Grupa građana stjeluje kao Podružnica OARK – Poreč.
Nastupa kao građanska inicijativa prema

"Prijedlog programa rada OARK - Poreč", 2. studenoga 1993.

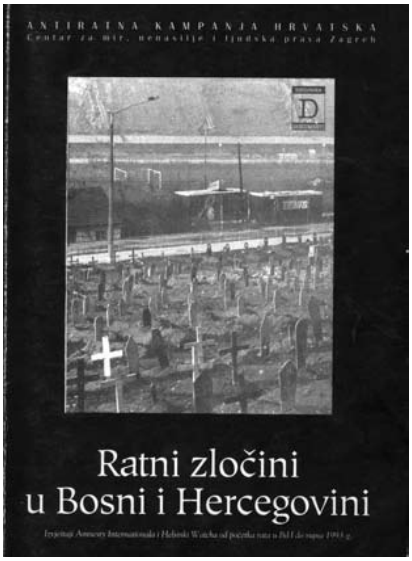

Knjiga *Ratni zločini u Bosni i Hercegovini*

Brošura *Preko zidova nacionalizma i rata*

vić, Slavenke Drakulić i Vesne Kesić), koje se protive demonizaciji Srba kao jedinih počinitelja silovanja i drugih ratnih zločina

1993.

- **22.-24 siječnja Hrvatska vojska i MUP pokrenuli operaciju Maslenica u zadarskom zaleđu**

- **31. ožujka osnovan Hrvatski helsinški odbor, nevladina organizacija koja je dokumentirala i nudila pomoć kod kršenja ljudskih prava osoba koje su diskriminirali državni mehanizmi, mahom Srba u Hrvatskoj**

- **16. travnja jedinice HVO-a u bosanskom selu Ahmići likvidirale 117 Bošnjaka, što je uz sukob u Mostaru jedna od ključnih točaka hrvatsko-bošnjačkog rata u BiH; za vrijeme tog rata hrvatsko stanovništvo se povuklo ili je protjerano iz Travnika, Bugojna, Vareša, Konjica i Jablanice**

- **7. svibnja Vijeće sigurnosti UN proglašava Sarajevo, Tuzlu, Žepu, Srebrenicu, Goražde i Bihać sigurnim zonama**

- **25. svibnja Vijeće sigurnosti UN Rezolucijom 827 osnovalo Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju**

- **lipanj, *Feral Tribune* postaje tjednik u kojem se izvještava o ratnim zločinima na hrvatskoj strani, korupciji nove vladajuće klase, promo-**

▮ u veljači objavljena brošura *Preko zidova nacionalizama i rata,* nastala suradnjom regionalne ex-Yu anarhističke mreže čiji je član bio i Zagrebački anarhistički pokret

▮ u veljači u Zagreb dolazi prvi tim Otvorene oči kao dio Balkan Peace Teama, uskoro je organiziran i tim u Splitu

▮ 14. veljače 1994. MiZaMir se preregistrira u zakladu i mijenja ime u HOME for Peace and Nonviolence. Fokus aktivnosti je i dalje rad na pomirenju kroz niz radionica o nenasilnoj komunikaciji i medijaciji

▮ 1. travnja održana osnivačka skupština udruge B.a.B.e. (Budi aktivna, budi emancipirana), prve organizacije koja se bavi ženskim ljudskim pravima

▮ u proljeće u Ženevi, uz podršku World Council of Churches, održan prvi veći susret predstavnica ženskih grupa iz svih zemalja regije, uključujući Bosnu i Hercegovinu, nositelji inicijative B.a.B.e. i CŽŽR

▮ 8. travnja održana Skupština ARK–a; prema novom Statutu omogućeno osnivanje ogranaka; podržano osnivanje ogranaka u Osijeku (Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek), Karlovcu (Antiratna kampanja Karlovac), Poreču (Ulika – Centar za mir, nenasilje i ljudska prava), te Pakracu (Volonterski projekt Pakrac)

▮ od 27. do 29. lipnja u Splitu održan sastanak organizacija za zaštitu i promicanje ljudskih prava u Hrvatskoj, na kojem je osnovana Koordinacija grupa za zaštitu ljudskih prava; na sastanku sudjelovali Dalmatinski odbor solidarnosti, Dalmatinski komitet za ljudska prava, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, ARK – Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava, Centar za promociju ljudskih prava – Magna Carta, Građanski odbor za ljudska prava iz Zagreba i Karlovca, Mirovni pokret Rijeka – "Suncokret" i Centralni biro za izbjeglice, ljudska prava i prava nacionalnih manjina Srpskog demokratskog foruma

Nova organizacija Zagrebačkog ženskog lobija - grupa za zaštitu ženskih ljudskih prava

B.a.B.e.

Budi aktivna - budi emancipirana!

Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e. nova je inicijativa *Zagrebačkog ženskog lobija*. Namjera je grupe povećati razumijevanje i svijest o specifičnosti ženskih prava unutar širokog područja ljudskih prava, te razvijati duh i načela *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima* i *Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena*.

Žene se pokušava vratiti u kuću, i njihovo pravo na privatnost ograničiti tek na obiteljsko

POSTOJE LI U HRVATSKOJ "SKRIVENE" ŽENSKE STUDIJE?

POZIVAMO SVE ZAINTERESIRANE NA SASTANAK STUDENTICA KOJE PIŠU (ILI TEK ŽELE PISATI) SEMINARSKE, DIPLOMSKE I DRUGE RADOVE NA ŽENSKE/FEMINISTIČKE TEME

Obavijest o osnivanju organizacije B.a.B.e, *ARKzin* 12, 1994.

OSNOVANA KOORDINACIJA NEZAVISNIH GRUPA I ORGANIZACIJA ZA LJUDSKA PRAVA U HRVATSKOJ

Mali korak za čovječanstvo...

Mi vjerujemo u bolju, svjetliju (po Zinovjevu) budućnost

Putovati od Osijeka do Splita, dalje je nego putovati u Ameriku, i isto kao da putujete u Kninu - 16 sati u znoju i memli domaćeg autobusa. Ni iz Zagreba nije puno bolje. Kad je, dakle, sazvan sastanak u tome gradu, sve pozvane grupe koje se bave ljudskim pravima, mogle su na vlastitoj koži provjeriti koliko su izdržljive - ako izdržiš put, naime, postat ćeš heroj u vlastitim očima i zajedničkom vrućem ljetu, jer to je ponekad gore od policije koja nam je zasjela na telefonske linije i manijaka koji nam razbijaju automobile u okrilju noći. I ostalih nasilničkih perverzija koje si mazohistički priuštavamo.

Organizacija skupa, namijenjenog osnivanju koordinacije između svih nezavisnih i nevladinih (u prijevodu to znači i "out of money") grupa u Hrvatskoj, događala se u pravom gradu, "gradu slučaju". Uz domaćine, Dalmatinski odbor solidarnosti, poznat po tome što im članovi, dosad na sreću tek imovinski, ponekad "eksplodiraju", i Dalmatinski komitet za ljudska prava, poznat po prvom ("rascvjetalom") južno-hrvatskom nosu **Tončiju Majiću** i po principu da nitko koga bar dvaput nije prebila policija (civil na ili vojna, svejedno) ne može biti članom, skupila se zavidna grupa ljudi. Iz Osijeka, naši lokalni Kinezi iz Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, iz Rijeke "Suncokret", iz Zagreba Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava i Centar za promociju ljudskih prava, oba iz Antiratne kampanje Hrvatske, te Građanski odbor za ljudska prava, s predstavnikom iz Karlovca (također "grada slučaja"), te "promatrači" iz HHO-a i organizacije "Open eyes" iliti hrvatski "Otvorene oči" koje su se brinule da budni izdržimo vruću splitsku klimu i, kao što to Amerikanci rade (daleko im kuća!), ponešto i zaključimo.

Južni Hrvati su nam, doduše, iznevjerili obećanja da ćemo ljubovati s oktopodima na tanjuru i utapljati ih, posve suprotno intenciji ljudskopravaških teorija, u finom južno-hrvatskom (iliti dalmatinskom) vinu, ali smo svašta zaključili. Izjadavši se o problemima koje svi mi, u različitim krajevima Lijepe naše, imamo, zaključili smo da mora da nam je vlast ista. Da smo mazohisti, jer se bavimo onime što oni koji proizvode "slučajeve", zovu neprijateljstvom prema domovini. Koja je slana i lijepa i plava, naročito u Južnom dijelu.

Pa smo tu zaključili da je red da se organiziramo, povežemo ne samo prijateljstvom po definiciji ludosti ili solidarnošću zbog nečije razbijene glave (ili nosa) ili modrice na nekom lijepom oku, nego da oformimo i tzv. Koordinaciju među nama, i tako postanemo važniji. U vlastitim očima, uglavnom, jer nas naša vlast ionako ne uvažava. No, tješili smo se - to je ipak korak, mali za čovječanstvo ali veliki za Nas, pa kad se još, kao takvi učlanimo, kroz našu Koordinaciju, u neku međunarodnu organizaciju, koja će nas ipak učiniti važnijima...

Na radost armije onih koji više i ne vjeruju da su ljudi, a kamoli da s time u skladu, imaju i neka (ljudska) prava.

Onda smo, u pravom maniru političara koji drže novinare pred vratima, sa satom zakašnjenja i uz pomoć "Ferala" na čijem smo telefaksu iskopirali tri primjerka saopćenja za javnost, održali press-konferenciju za dva i pol novinara koji su toliko utjecajni da o tome do dana današnjega nitko, osim privilegiranih čitatelja "Arkzina", na dan današnji, nema blagoga pojma.

I tako smo mi sad koordinirani. Garanti demokracije i ljudskih prava u Hrvatskoj. Vlast će nas obožavati i pozorno slušati što joj imamo obnarodovati. Dok faksovi prevaljuju impulse od Splita do Zagreba i Osijeka i naši topli ljudski glasovi grgljaju mutnim linijama, mi vjerujemo u bolju, svjetliju (po Zinovjevu) budućnost.

Bar za oktopode koje nismo genocidno izjeli.

Tatjana TAGIROV

SAOPĆENJE KOORDINACIJE NEZAVISNIH ORGANIZACIJA ZA LJUDSKA PRAVA U HRVATSKOJ

U Splitu je od 27. do 29. lipnja 1994. godine, održan zajednički sastanak nezavisnih i nevladinih grupa i organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava u Hrvatskoj.

Sastanku su prisustvovale organizacije: *Dalmatinski odbor solidarnosti* i *Dalmatinski komitet za ljudska prava* iz Splita, predstavnici *Centra za mir, nenasilje i ljudska prava* iz Osijeka, *Antiratne kampanje Hrvatske - Grupe za direktnu zaštitu ljudskih prava* i *Centra za promociju ljudskih prava, Građanskog odbora za ljudska prava* iz Zagreba i Karlovca, *Mirovnog pokreta Rijeka "Suncokret"* iz Rijeke, te *Centralnog biroa za izbjeglice, ljudska prava i prava nacionalnih zajednica Srpskog demokratskog foruma* iz Zagreba.

U trodnevnom radu zaključeno je da je neophodno što bolje povezivanje svih grupa i organizacija, te je skup zaključen osnivanjem Koordinacije grupa za zaštitu ljudskih prava u Hrvatskoj. Koordinacija će organizirati zajedničke akcije, osiguravat će protok informacija i zajedničku dokumentaciju i bazu podataka, i po potrebi će zajednički istupati pred hrvatskom i međunarodnom javnošću.

Sve je to, zaključeno je, neophodno s obzirom na razinu poštivanja ljudskih prava u Hrvatskoj, jer grupe imaju sve više prijavljenih slučajeva kršenja prava iz područja stambenih odnosa, radnog prava, progladničkog statusa, problema s državljanstvom, područja zdravstvene zaštite, i uopće problema pravne (ne)sigurnosti, uključujući i pravo na život i zaštitu privatnosti svakoga pojedinca.

Ovako konstituirana Koordinacija poziva i ostale grupe i pojedince da joj se pridruže u radu na zaštiti ljudskih prava, te najavljuje skoro učlanjenje u neke od nezavisnih međunarodnih organizacija.

U Splitu, 29. lipnja 1994. godine

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSK[illegible]
GRUPA ZA DIREKTNU ZAŠTITU LJUDSKIH [illegible]VA -
POZIVA SVE GRAĐANE-STANARE STANOVA
IZ VOJNO-STAMBENOG FONDA KOJI SU DOBILI
RJEŠENJA O DELOŽACIJI DA SE JAVE NA TELEFON
(041)422-495 ILI OSOBNO U TKALČIĆEVU ULICU 38,
SVAKOGA DANA OD 17 DO 19 SATI

"Mali korak za čovječanstvo...", Saopćenje Koordinacije, *ARKzin* 17, 1994.

vira međunacionalnu toleranciju i nudi kritiku profašističkih tendencija u post-jugoslavenskoj regiji

▮ od 09. do 17. rujna 1993. godine u okolici Gospića u predjelu zvanom Medački džep, pripadnici HV i specijalne snage MUP-a, za vrijeme vojne akcije Džep prekomjerno granatirali navedeno područje te time uzrokovali znatne ljudske i materijalne gubitke, a od 15. rujna, odnosno tijekom obustave vatre, okrutno je zlostavljano, ubijeno i masakrirano 22 civila i 2 vojnika, a teško ranjeno 2 civila i zlostavljano 6 ratnih zarobljenika; uništene su obiteljske kuće i gospodarski objekti u okolnim selima

▮ 5. listopada Vijeće sigurnosti UN Rezolucijom 871 potvrdilo da su UNPA zone sastavni dio RH, ali nije odredilo mehanizam integracije

1994.

▮ 22. siječnja RH i SRJ u Ženevi potpisale Deklaraciju o normalizaciji odnosa i otvaranju ureda u Beogradu i Zagrebu

▮ 18. ožujka potpisan Washingtonski sporazum kojim je okončan hrvatsko-bošnjački rat u BiH i kojim je stvorena Federacija BiH

▮ 5. srpnja Kontaktna skupina za BiH predlaže podjelu teritorija u okviru jedne države u omjeru 51:49 posto za Federaciju BiH nasuprot srpskoj

- od 16. do 23. rujna Inicijativna grupa Amnesty International Zagreb organizira u KIC-u Tjedan Amnesty Internationala, na kojem među ostalima sudjeluju Milena Beader, Sena Kulenović (Inicijativna grupa AI Zagreb), te Nick Howen i Paul Miller (međunarodno tajništvo AI), Gerry O'Conell (međunarodni izvršni odbor AI), Noeline Blackwell, Mary Lawlor i Frank Jennings (AI Irske) te Suzana Deva (AI Slovenije)

- 7. listopada skvotiran prvi prostor u Zagrebu – Kuglana, iza Autobusnog kolodvora

- 28. studenoga održana osnivačka skupština Malog koraka – Centra za kulturu mira i nenasilja, organizacije koja je nastavila s ARK-ovim aktivnostima mirovne edukacije i nenasilnog rješavanja sukoba

- u prosincu održana osnivačka skupština Amnesty Internationala Hrvatske

1995.

- u siječnju objavljeno da s radom započinje nezavisni obrazovani centar Ženski studiji uz podršku Ženske infoteke, Autonomne ženske kuće, Centra za žene žrtve rata, Zagrebačkog ženskog lobbyja i Grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e.

- 25. veljače održana skupština Unije 47 – prigovarača savjesti

- 8. ožujka javnom akcijom ispred Hrvatskog sabora obilježen 8. mart – Međunarodni dan žena; sudjelovale su žene Antiratne kampanje, B.a.b.e., Centar za žene žrtve rata, Ženska infoteka, Autonomna ženska kuća Zagreb, Zagrebački ženski lobby

- od 17. do 20. ožujka održan susret feministkinja iz Zagreba i Beograda u Medulinu, s namjerom da aktivistice i feministkinje razmijene svoja iskustva i uspostave ženski politički dijalog

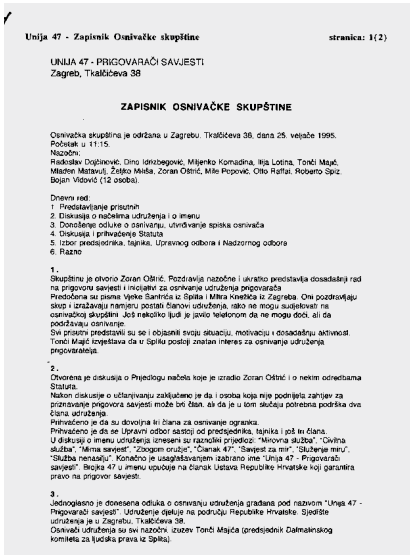

Unija 47 - Zapisnik Osnivačke skupštine stranica: 1(2)

UNIJA 47 - PRIGOVARAČI SAVJESTI
Zagreb, Tkalčićeva 38

ZAPISNIK OSNIVAČKE SKUPŠTINE

Osnivačka skupština je održana u Zagrebu, Tkalčićeva 38, dana 25. veljače 1995.
Početak u 11:15.
Nazočni:
Radoslav Dogančić, Dino Idrizbegović, Miljenko Komadina, Ilija Lotina, Tonči Majić, Mladen Matavulj, Željko Mišša, Zoran Oštrić, Mile Popović, Otto Raffai, Roberto Spiz, Bojan Vidović (12 osoba).

Dnevni red:
1. Predstavljanje prisutnih
2. Diskusija o načelima udruženja i o imenu
3. Donošenje odluke o osnivanju, utvrđivanje spiska osnivača
4. Diskusija i prihvaćenje Statuta
5. Izbor predsjednika, tajnika, Upravnog odbora i Nadzornog odbora
6. Razno

1.
Skupštinu je otvorio Zoran Oštrić. Pozdravlja nazočne i ukratko predstavlja dosadašnji rad na prigovoru savjesti i inicijativi za osnivanje udruženja prigovarača.
Predočena su pisma Vjeke Santrića iz Splita i Mitra Knežića iz Zagreba. Oni pozdravljaju skup i izražavaju namjeru postati članovi udruženja, iako se mogu sudjelovati na osnivačkoj skupštini. Još nekoliko ljudi je javilo telefonom da ne mogu doći, ali da podržavaju osnivanje.
Svi prisutni predstavili su se i objasnili svoju situaciju, motivaciju i dosadašnju aktivnost. Tonči Majić izvještava da u Splitu postoji znatan interes za osnivanje udruženja prigovarača.

2.
Otvorena je diskusija o Prijedlogu načela koje je izradio Zoran Oštrić i o nekim odredbama Statuta.
Nakon diskusije o učlanjivanju zaključeno je da i osoba koja nije podnijela zahtjev za priznavanje prigovora savjesti može biti član, ali da je u tom slučaju potrebna podrška dva člana udruženja.
Prihvaćeno je da su dovoljna tri člana za osnivanje ogranka.
Prihvaćeno je da se Upravni odbor sastoji od predsjednika, tajnika i još tri člana.
U diskusiji o imenu udruženja izneseni su različiti prijedlozi: "Mirovna služba", "Civilna služba", "Mirna savjest", "Zbogom oružje", "Članak 47", "Savjest za mir", "Služenje miru", "Služba nenasilju". Konačno je usaglašavanjem izabrano ime "Unija 47 - Prigovarači savjesti". Brojka 47 u imenu upućuje na članak Ustava Republike Hrvatske koji garantira pravo na prigovor savjesti.

3.
Jednoglasno je donesena odluka o osnivanju udruženja građana pod nazivom "Unija 47 - Prigovarači savjesti". Udruženje djeluje na području Republike Hrvatske. Sjedište udruženja je u Zagrebu, Tkalčićeva 38.
Osnivači udruženja su svi nazočni izuzev Tonči Majića (predsjednik Dalmatinskog komiteta za ljudska prava iz Splita).

Zapisnik osnivačke skupštine Unije 47, 25. veljače 1995.

Squatt "Kuglana", 1995.

jedinici, što predstavnici bosansko-hercegovačkih Srba odbijaju

- **2. i 3. studenoga održana konferencija o deložacijama u Hrvatskoj, koju je organizirao Hrvatski helsinški odbor**

1995.

- **1.-2. svibnja jedinice Hrvatske vojske i MUP-a RH u Vojno-redarstvenoj akciji Bljesak oslobodile okupirano područje RH u zapadnoj Slavoniji; Vojska RSK 2. svibnja u znak odmazde raketira Zagreb**

- **11. srpnja snage bosanskih Srba uz pomoć SRJ osvojile zaštićenu UN zonu Srebrenicu, nakon čega su počinile genocid nad Bošnjacima ubivši 7.800 muškaraca**

- **22. srpnja predsjednik RH Franjo Tuđman i predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović potpisali Splitsku deklaraciju kojom je dogovorena vojna suradnja hrvatskih snaga i Armije BiH**

- **4. kolovoza započinje Vojno-redarstvena akcija Oluja Hrvatske vojske i MUP-a RH, kojim su oslobođene i u ustavni poredak RH vraćene UNPA zone Sjever i Jug (više od 10.000 četvornih kilometara); akcija je provedena brzo, u sklopu akcije razbijena je i opsada bosan-**

- od 31. ožujka do 2. travnja održana Skupština ARK-a; nakon velike rasprave odlučeno da će se pokušati stvoriti mreža pojedinaca, pojedinki, inicijativa, projekata i organizacija; u Mrežu ulaze: Mali korak, Prigovor savjesti, Zamir ZG, Centar za direktnu zaštitu ljudskih prava, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mir i nenasilje Karlovac, Centar za žene žrtve rata, Centar za promociju ljudskih prava – Magna Carta, Zagrebački ženski lobby, Projekt Pakrac, Građanski odbor Poreč, Roza Roje kao pojedinka, HOMO – Udruženje za zaštitu ljudskih prava i građanskih sloboda, Pula; za koordinatoricu Mreže na rok od šest mjeseci imenovana Vesna Teršelič

- 15. svibnja, neposredno nakon vojno-redarstvene operacije Bljesak, Koordinacija organizacija za zaštitu ljudskih prava otvorila Ured za ljudska prava u Pakracu i radila monitoring stanja na terenu

- od 24. do 30. lipnja održan međunarodni tjedan "Dani kulture mira" u organizaciji Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek

- u jesen izlazi prvi broj biltena Grupe za direktnu zaštitu ljudskih prava – KROKI

- od 4. do 15. rujna predstavnice regionalnih feminističkih grupa u organizaciji B.a.B.a. i CŽŽR-a sudjelovale na IV. svjetskoj UN-ovoj konferenciji o ženama u Pekingu. Na konferenciji je usvojena platforma "Ženska prava su ljudska prava"

- 23. do 27. listopada u Pakracu održana prva MIRamiDA – prvi trening iz građenja mira u post-Yu zemljama; prema nastupnom dokumentu "MIRamiDA je jedan od programa Info & Trening Centra NVO u Pakracu, koji se transformira u Centar za mirovne studije". Početkom 1997. Info Centar Pakrac seli u Zagreb

- 27. listopada ad hoc koalicija ženskih (i srodnih) nevladinih i nadstranačkih grupa za praćenje izbora '95. u dnevnim novinama objavljuje oglas pod naslovom "Ženska izborna platforma"; oglas potpisuju: Autonomna ženska kuća Zagreb, Arijadna – Rijeka, žene Antiratne kampanje, B.a.b.e. – grupa za ljudska prava že-

Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava
Group for direct Protection Of Human Rights
KROKI
WAR IS HELL
Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava
Vodnikova 3a/IV, 10000 ZAGREB, CROATIA
telifax: +385 1 42 56 45 e-mail: DPHR_ZG@ZAMIR.ZG.ztn.apc.org
RUJAN / STUDENI 1995 BROJ 1 SEPTEMBER / NOVEMBER 1995 No. 1

***KROKI* 1, 1995.**

Veronika Rešković, Vesna Teršelič, Vanja Nikolić, Međunarodni dan ljudskih prava 1995.

skih Srba oko Bihaća; nakon završetka operacije pripadnici hrvatskih snaga ubili su više stotina civila, mahom staraca, posebno u UNPA zoni Jug, i zapalili više tisuća stambenih i gospodarskih objekata u privatnom vlasništvu ljudi mahom srpske nacionalnosti. Oko 200 000 Srba napušta Hrvatsku, a izbjeglička kolona je izložena izljevima agresije i mržnje tokom povlačenja prema Republici Srpskoj i Srbiji. Zbog akcije Oluja i njenih posljedica EU blokira dotadašnje pregovora o ulasku Hrvatske u program PHARE

- **30. kolovoza nakon još jednog minobacačkog i topničkog napada na Sarajevo snage NATO-a i Snage za brzo djelovanje započele vojnu akciju protiv vojnih snaga bosansko-hercegovačkih Srba oko Sarajeva**

- **12. i 13. rujna snage HV, HVO i ABiH oslobađaju velik dio zapadne Bosne, vojno su nadmoćne snagama bosanskih Srba i međunarodna zajednica zaustavlja ih nadomak Banje Luke, čime snage Federacije BiH stavljaju pod kontrolu 51 posto teritorija BiH; primirje je zaključeno 12. listopada**

- **29. listopada održani parlamentarni izbori u RH na kojima pobjeđuje HDZ, i lokalni izbori u Zagrebu na kojima pobjeđuje opozicija, što predsjednik Franjo Tuđman odbija priznati**

- **31. listopada koncert u Samoboru, u klubu Kuglana, nastup bendova Deafness by noise, Dik'o'braz, Nula, Wasserdicht i Beermacht; koncert prekinula specijalna policija ("Alfe") i brutalno pretukla više desetaka uglavnom maloljetnih posjetitelja**

na, Centar za žene žrtve rata i Kuća Rosa, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za ženska ljudska prava DOS-a, Radionica Otvorena vrata – Split, Ženska mirovna radionica – Rijeka, Ženska grupa Lošinj, Ženska grupa Split, Ženska infoteka – Zagreb

- od 9. do 11. studenog organizirana prva radionica o edukaciji za ljudska prava za nastavnike/ice i druge organizacije za ljudska prava, a koju organizira Centar za promociju ljudskih prava – Magna Carta uz pomoć Amnesty International Hrvatske te uz suradnju Hrvatskog helsinškog odbora, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Međunarodnog tajništva Amnesty International (Nick Wilson Young) i Amnesty International USA (Nancy Flowers)

- od 10. do 12. studenog u Osijeku održana Skupština ARK-a, na kojoj je dopunjena Povelja

- 10. prosinca na Međunarodni dan ljudskih prava Centar za promociju ljudskih prava – Magna Carta otvara javnosti Knjižnicu za ljudska prava

1996.

- 9. ožujka u Mohacsu u Madžarskoj osnovana Koordinacija mirovnih organizacija za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem. Činilo ju je 14 organizacija: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Udruženje za mir i toleranciju Bačka Palanka, Somborska mirovna grupa, Grupa 484, Beograd, Antiratna kampanja Hrvatske, Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja, MIRamiDA, Udruženje za ljudska prava, mir i nenasilje Daruvar, Dalmatinski odbor solidarnosti, Građanski odbor za ljudska prava Poreč, HOMO Pula, Volonterski projekt Pakrac i Komitet za ljudska prava Pakrac

- 2. svibnja s Alfredom Zamudiom iz Human Rights House Norveška održan razgovor o otvaranju Kuće ljudskih prava u Hrvatskoj

- 15. svibnja ured ARK-a seli iz Tkalčićeve u Gajevu 55/I, ured privremeno radi u Đorđićevoj 6/III

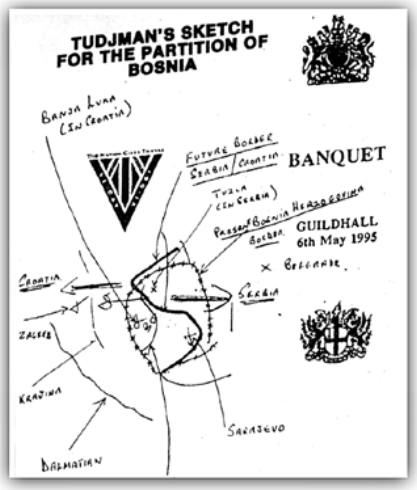

Tuđman dijeli BiH, salveta

"Arkzin čisti Hrvatsku", plakati

- **12. studenoga hrvatske vlasti i lokalni Srbi potpisuju Erdutski sporazum, kojim je osigurana mirna reintegracija okupiranih područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema u ustavni okvir RH**

- **21. studenoga u Daytonu (SAD) parafiran mirovni ugovor kojim je završen rat u BiH; mirovnim ugovorom određen je i ustavni oblik buduće države, a teritorij je podijeljen u omjeru 51:49 posto u korist Federacije BiH u odnosu na Republiku Srpsku; ugovor je potpisan u Parizu 14. prosinca, a SRJ su ukinute sankcije UN-a 23. studenoga**

1996.

- **veljača, Oslobodilačka vojska Kosova poduzima prve oružane akcije protiv policije i saveznih organa na Kosovu, čime završava mirna faza otpora kosovskih Albanaca režimu Slobodana Miloševića i njegovim segregacionističkim mjerama zasnovanim na teroriziranju lokalnog stanovništva**

- **21. svibnja započelo razvojačenje istočne Slavonije u sklopu Erdutskog sporazuma**

- **14. lipnja započelo je suđenje novinarima Ferala Marinku Čuliću i Viktoru Ivančiću zbog kritike namjere predsjednika Tuđmana da u zajedničku grobnicu jasenovačkih žrtava preseli kosti ustaša i domobrana smaknutih na kraju Drugog svjetskog rata**

- **1. srpnja stvorene prijelazne policijske snage u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu**

- **23. kolovoza ministri vanjskih poslova RH i SRJ Mate Granić i Milan Milutinović u Beogradu potpisali sporazum o normalizaciji odnosa**

▮ od 1. do 7. srpnja jednotjednim događajima obilježena 5. obljetnica ARK-a, u sklopu koje je 6. srpnja Ognjen Tus održao i radionicu "Umrežen sam, dakle postojim" o pravu na pravodobnu i neposrednu informaciju i elektroničkoj komunikaciji koja tome doprinosi

▮ 3. srpnja održana tribina "Razvaljivanje Bosne – drugi dio"

▮ 4. srpnja usvojen Statut koji definira listu članica koje ne moraju proći proceduru učlanjenja (Akcijska grupa mladih Osijek, B.a.B.e. Zagreb, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mir i nenasilje Karlovac, Centar za mirovne studije Pakrac, Centar za žene žrtve rata Zagreb, Dalmatinski odbor solidarnosti Split, Građanski odbor Poreč, Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava Zagreb, HOMO Pula, Humanitarno mirotvorni pokret "Rijeka – Suncokret" Rijeka, Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja Zagreb, Mir i dobro Županja, Udruženje za ljudska prava, mir i nenasilje Daruvar, Unija 47 – prigovarači savjesti Zagreb, Volonterski projekt Pakrac, Elektronska mreža Zamir–Zg, Zagrebački anarhistički pokret), a tijela su: Skupština, Odbor mreže, Odbor za odnose s javnošću, Koordinator/ica mreže i Ured mreže

▮ od 6. do 8. rujna u Poreču održan sastanak ženskih i mirovnih grupa iz kojih nastaje Ženska mreža Hrvatske

▮ od 25. do 28. listopada u organizaciji Centra za ženske studije u Zagrebu održan je Međunarodni ženski forum "Žene i politika mira"

▮ 28. listopada u Dardi u organizaciji Koordinacije mirovnih organizacija za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem i ARK-a održan prvi u seriji okruglih stolova "Istočna i zapadna Slavonija – izazovi normalizacije"

KALENDAR DOGAĐANJA

1. srpnja 1996., ponedjeljak

16.00 - 19.00 Gajeva 55
panel diskusija: UTJECAJ FINANCIJERA NA RAD NEVLADINIH ORGANIZACIJA
voditeljica: Rada Borić

20.00 Gajeva 55
SVEČANO OTVORENJE DANA ANTIRATNE KAMPANJE
/ izložba o radu ARKH i veselica/

2. srpnja 1996. utorak

16.00 - 19.00 Gajeva 55
radionica: SVI NAŠI IDENTITETI U RATU I MIRU
voditeljica: Biljana Kašić

3.srpnja 1996.,srijeda

10. 00 - 18.00 Gajeva 55
SKUPŠTINA ANTIRATNE KAMPANJE -HRVATSKA

20.00 - 22.00 Novinarski dom, Perkovčeva
tribina: RAZVALJIVANJE BOSNE - II DIO
(tribina s tim nazivom održana u jesen 1993 u organizaciji ARKzina)
gosti: Duška Andrić- Ružičić, Zenica
Miki Podumljak, Sarajevo

5. obljetnica ARK-a, program događaja

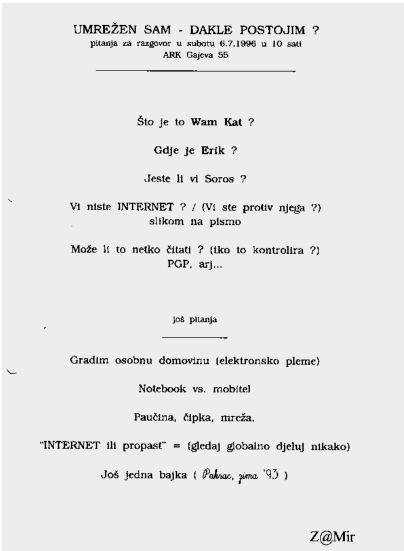

UMREŽEN SAM - DAKLE POSTOJIM ?
pitanja za razgovor u subotu 6.7.1996 u 10 sati
ARK Gajeva 55

Što je to **Wam Kat** ?

Gdje je Erik ?

Jeste li vi Soros ?

Vi niste INTERNET ? / (Vi ste protiv njega ?)
slikom na pismo

Može li to netko čitati ? (tko to kontrolira ?)
PGP, arj...

još pitanja

Gradim osobnu domovinu (elektronsko pleme)

Notebook vs. mobitel

Paučina, čipka, mreža.

"INTERNET ili propast" = (gledaj globalno djeluj nikako)

Još jedna bajka (Pakrac, zima '93)

Z@Mir

Poziv na radionicu "Umrežen sam, dakle postojim" Ognjena Tusa

novosti

ZAGREB: PREDSTAVNICI GRAĐANSKIH INICIJATIVA IZ BiH NA TRIBINI ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKE

BOSNE VIŠE - NEMA!

Bosne praktično više nema, razvalila ju je međunarodna zajednica uz pomoć Srbije i Hrvatske, ali i Alija Izetbegović koji je pokušao stvoriti muslimansku fildžan državu, kazao je Vehid Šehić u ime Foruma građana Tuzle — Najveći apsurd: SDA je bogatiji od države BiH

ZAGREB — »Analize pokazuju da bi izbori u Bosni mogli biti odgođeni. Bosna još nije spremna za izbore, a Clinton dirigira kada će se oni održati. Prema najnovijim informacijama, kojima raspolaže naša organizacija, Clinton ima vremena da do svojih izbora pomakne izbore u Bosni za mjesec dana«, rekao je **Munir Podumljak** u srijedu na tribini Antiratne kampanje Hrvatske.

Podumljak je u Zagreb stigao iz Sarajeva, u ime organizacije IHCHR, informativne kampanje Iforove, koju financiraju vlade Nizozemske, Švedske i Sjedinjenih Država. Organizacija se bavi analizom i supervizijom medija na području BiH i izrađuje programe koji su protuteža informacijama koje se pojavljuju u medijima u BiH. Oni zapravo ispravljaju krive Drine, jer prema uvidima te organizacije, nezavisni mediji ne postoje u Bosni, osim »srednje neutralnih«. »Svi su mediji u jačoj ili slabijoj vezi s nekom od političkih stranaka. Demokratski procesi koji se očekuju na ovim područjima jesu pitanje slobode, a upoznati smo s činjenicom da se neki od opozicijskih lidera boje konfrontirati s vladajućim strankama u BiH. Osoba koja se trebа pojaviti na idućim izborima u BiH, zatražila je politički azil od naše organizacije!«, kaže Podumljak, poštujući stroga pravila udruge prema kojima nije dopušteno otkrivanje identiteta.

Na tribini koja je nosila naziv »Razvaljivanje Bosne« govorili su i predstavnici građanskih inicijativa iz Zenice — **Duška Andrić-Ružičić** iz Tuzle — **Branka Rajner** i **Vehid Šehić**, u ime Foruma građana Tuzle, čija je analiza političkih prilika u Bosni praćena s posebnim zanimanjem nazočnih. »Bosna je razvaljena i praktično je više nema. Razvalila ju je međunarodna zajednica uz pomoć i Srbije i Hrvatske.«

»Još 1990. godine mi smo se u Tuzli izdvojili i izabrali jedno, a oni u Sarajevu drugo. Znamo što je uradio Karadžić, znamo što je uradio Boban, ali znamo i što je uradio predsjednik naše države Alija Izetbegović, koji je zajedno s užim vodstvom SDA provodio perfidnu politiku, na čelu s Bičakčićem i Ganićem, kako bi stvorili muslimansku fildžan državu. Fašizam je jako opasan, ali i panislamizam se koristi istim metodama za osvajanje vlasti. Ja bih volio da je u Bosni na snazi — Kud svi Turci, tud i mali Mujo — ali sad je u Bosni — Kud svi Iranci, tud i mali Mujo«, zaključio je Šehić.

Aktualni političari u Bosni upotrijebit će sva sredstva da se u Bosni uguši glas istine, drži Šehić, ali motka kojom je Silajdžić opaljen po glavi u Cazinu spada u neke sasvim druge obračune. »Islamska vjerska zajednica izravno je uključena u događanje oko bivšega premijera Silajdžića, ali su također HDZ, SDA i SDS ponovno napravili partnerske odnose pred izbore u Bosni. Dolazi najcrnje razdoblje za građansku misao u Bosni, a mnogi su se osjećali sigurnije za vrijeme rata«, govori Vehid Šehić. Dodaje kako se sve što se događa u Hrvatskoj, uključujući i pretvorbu, automatski preslikava i u Bosni. »Najveći apsurd u Bosni je taj što nema države u svijetu u kojoj je stranka bogatiji od države, kao što je SDA bogatija od države BiH.«

»Svijetla strana Sarajeva jest potpora stranih lobija, koji opet traže svoj interes. A to znači: Prihvati ponuđenu ruku, pa onda gledaj kako ćeš se izboriti s njom«, kaže Podumljak, koji u okviru organizacije koju predstavlja u Sarajevu vodi neobičan projekt. Radi se s mladim natprosječnim tinejdžerima, koji bi neizbježnošću svojeg intelekta trebali postići poziciju u društvu — sutra. Djeca se upoznaju s civilnim društvom, nenasilnom komunikacijom i demokratskim procesima.

»Odgajamo generacije koje će biti naučene da razmišljaju, a ne da slijede. Radi se o projektu prilagođavanja ljudi za poslijeratno razdoblje, da ne uđu u njega s traumama kao nakon Drugog svjetskog rata, i da te traume ne prenesu kao opterećenja na svoju djecu. Te izvrsne mlade ljude odgajamo da ne uče slijediti vođu, nego kako biti vođa samom sebi«, zaključio je Podumljak.

Danica JURIČIĆ

"Bosne više - nema!", *Slobodna Dalmacija*, 5. srpnja 1996.

▮ **14. rujna održani prvi poratni izbori u BiH obilježeni premoćnom pobjedom nacionalističkih stranaka**

▮ **16. listopada Hrvatska nakon prihvaćanja 21 uvjeta i višekratne odgode postala članicom Vijeća Europe**

▮ **studeni, početak studentskih i građanskih prosvjeda protiv Miloševićevog režima širom Srbije koje traju do veljače iduće godine**

▮ **20. studenoga Vijeće za telekomunikacije ukinulo koncesiju za Radio 101, istog dana započinju demonstracije na Cvjetnom trgu, koje kulminiraju sljedeći dan na Trgu bana Jelačića. Demonstracije djelomično imaju i antirežimski karakter, šireći poruke protiv korupcije i autoritarnosti Tuđmanovog režima. Na povratku s liječenja u SAD-u predsjednik Tuđman prozvao je organizatore prosvjeda "prodanim dušama". Uskoro započinje potpisivanje Peticije za žurne dopune Zakona o telekomunikacijama i raspisivanje natječaja za sve koncesije, a 7. prosinca i Peticije za slobodu medija**

1997.

- u veljači na sastanku u Osijeku, nakon jednogodišnjeg prekida obnovljen je rad Koordinacije organizacija za zaštitu ljudskih prava u RH. Najvažnija zajednička akcija 1997. g. bila je inicijativa GONG – Građani organizirano nadgledaju izbore, koja je dobila odobrenje za nadgledanje lokalnih izbora na području UNTAES 13. travnja te predsjedničkih izbora

- 8. ožujka, na Međunarodni dan žena, više feminističkih aktivistica iz više ženskih grupa osnovalo Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, odnosno Centar za edukaciju i savjetovanje žena, CESI

- 1. travnja koordinatorica ARK-a Vesna Teršelič nominirana za Nobelovu nagradu za mir. Nju je, zajedno sa Selimom Bešlagićem (bivši gradonačelnik Tuzle) i Vesnom Pešić (Građanski savez Srbije) za nagradu predložio International Peace Bureau

- od 4. do 6. travnja održana Skupština ARK-a u Poreču, nakon rata postavljeno pitanje o ulozi u procesu artikuliranja mirovne politike

- u svibnju registriran Centar za mirovne studije, osnovan u rujnu 1996. godine na sastanku na otoku Rabu

- u kolovozu izlazi prvi broj treće edicije *ARKzina*, "političkog pop. mega.zina"; izašlo 7 brojeva. U lipnju 1999. izlazi *Transfer,* "mega.zin u tranziciji – posebno izdanje političkog pop.megazina Arkzin"

- 18. rujna, pismom namjere poslanim raznim udrugama radi financijske pomoći ili podrške, započela realizacija ideje Autonomne tvornice kulture – ATTACK-a

- 15. listopada započinje pilot program Centra za mirovne studije; jednogodišnji program mirovnog obrazovanja

ARKzin 1, 1997.

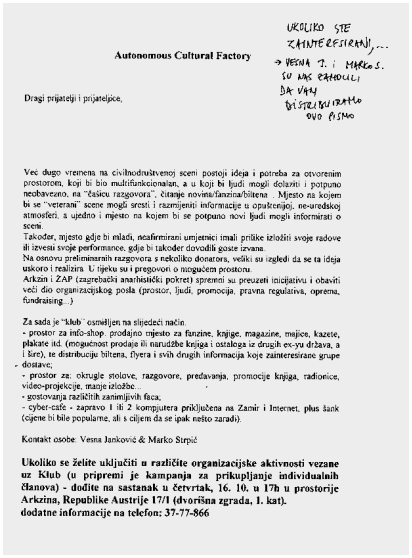

Autonomous Cultural Factory

UKOLIKO STE ZAINTERESIRANI,... → VESNA T. i MARKO S. SU NAS KATOLICI DA VAM BRŽE/KRAĆE OVO PISMO

Dragi prijatelji i prijateljice,

Već dugo vremena na civilnodruštvenoj sceni postoji ideja i potreba za otvorenim prostorom, koji bi bio multifunkcionalan, a u koji bi ljudi mogli dolaziti i potpuno neobavezno, na "čašicu razgovora", čitanje novina/fanzina/biltena... Mjesto na kojem bi se "veterani" scene mogli sresti i razmijeniti informacije u opuštenijoj, ne-uredskoj atmosferi, a ujedno i mjesto na kojem bi se potpuno novi ljudi mogli informirati o sceni.
Također, mjesto gdje bi mladi, neafirmirani umjetnici imali priliku izložiti svoje radove ili izvesti svoje performance, gdje bi također dovodili goste izvana.
Na osnovu preliminarnih razgovora s nekoliko donatora, vedri su izgledi da se ta ideja uskoro i realizira. U tijeku su i pregovori o mogućem prostoru.
Arkzin i ZAP (zagrebački anarhistički pokret) spremni su preuzeti inicijativu i obaviti veći dio organizacijskog posla (prostor, ljudi, promocija, pravna regulativa, oprema, fundraising...)

Za sada je "klub" osmišljen na slijedeći način:
- prostor za info-shop, prodajno mjesto za fanzine, knjige, magazine, majice, kazete, plakate itd. (eventualnost prodaje ili razudžbe knjiga i ostaloga iz drugih ex-yu država, a i šire), te distribucija biltena, flyera i svih drugih informacija koje zainteresirane grupe dostave;
- prostor za: okrugle stolove, razgovore, predavanja, promocije knjiga, radionice, video-projekcije, manje izložbe...
- gostovanja različitih zanimljivih faca;
- cyber-café - zapravo 1 ili 2 kompjutera priključena na Zamir i Internet, plus šank (cijene bi bile popularne, ali s ciljem da se ipak nešto zaradi).

Kontakt osobe: Vesna Jankoviđ & Marko Strpić

Ukoliko se želite uključiti u različite organizacijske aktivnosti vezane uz Klub (u pripremi je kampanja za prikupljanje individualnih članova) - dođite na sastanak u četvrtak, 16. 10. u 17h u prostorije Arkzina, Republike Austrije 17/1 (dvorišna zgrada, I. kat).
dodatne informacije na telefon: 37-77-866

pismo namjere za osnivanje Autonomne tvornice kulture - ATTACK, 18. rujna 1997.

Međunarodni dan protiv fašizma i antisemitizma

1997.

- **15. lipnja u prvom krugu predsjedničkih izbora pobjeđuje kandidat HDZ-a Franjo Tuđman**

- **6. listopada deset Hrvata iz BiH s Darijom Kordićem na čelu, odlazi u Haag na suđenje za ratne zločine u BiH; otišli nakon ponovljenih izraza negodovanja međunarodne zajednice i pritiska na RH**

- **11. studenoga otvorena željeznička pruga Zagreb-Beograd za putnički i teretni promet**

1998.

- **15. siječnja završetkom mandata UNTAES-a istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem u potpunosti vraćeni u hrvatski ustavni poredak**

- **6. ožujka, u kosovskom selu Prekazu u akciji jugoslavenske vojske i policije ubijen vođa OVK Adem Jashari, a tijekom i nakon bitke ubijeno 56 članova njegove obitelji među kojima je 18 žena i 10 djece; izbija otvoreni rat OVK s jedne i vojske SRJ i policije Srbije s druge strane**

- **18. lipnja Hrvatskoj izručen ustaški ratni zločinac Dinko Šakić. Uslijedio je višemjesečni sudski proces nakon kojeg je osuđen na 20 godina zatvora**

- **rujan, bankarska službenica Ankica Lepej otkriva da je supruga predsjednika Tuđmana na bankovnom računu čuvala vise od 100 000 američkih dolara neprijavljenih u imovinskoj kartici obitelji Tuđman**

- 9. studenog Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava obilježava Međunarodni dan protiv fašizma i antisemitizma

- 6. prosinca na Skupštini saveza grupa Antiratne kampanje Hrvatske usvojen novi Statut; ARK je članica dvaju međunarodnih saveza (War Resisters' International i International Fellowship of Reconciliation)

- u prosincu izlazi prvi broj časopisa *Bastard*

- 27. prosinca održana osnivačka skupština Volonterskog centra Zagreb

1998.

- početkom godine Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava prerasta u samostalnu udrugu građana – Centar za direktnu zaštitu ljudskih prava

- 14. ožujka u Zagrebu Autonomna tvornica kulture – ATTACK organizira prvu "Kritičnu masu"

- od 19. do 24. rujna u Poreču održan Trienale War Resisters International i Antiratne kampanje pod nazivom "Biramo mir zajedno"

- 2. i 3. listopada održana Skupština Antiratne kampanje na kojoj je usvojen novi Statut, usklađen s novim Zakonom o udrugama; ARK je definiran kao savez neprofitnih i nevladinih udruga; tijela saveza su: Skupština, Predsjednik/ca (koordinator/ica), Ured ARK

Kritična masa

***Bastard* 1, 1998.**

- **17. listopad, dubrovčanki Lejli Šehović, zbog muslimanskog podrijetla, oduzeta titula Miss Hrvatske, nakon pritiska javnosti titula joj je vraćena**

1999.

- **veljača, formirana koalicija nevladinih organizacija u kampanju Glas 99, koja je imala za cilj potaknuti građane da glasaju na predstojećim parlamentarnim izborima**

- **24. ožujka, nakon propasti pregovora u Rambouilletu i odbijanja Srbije da potpiše predloženi mirovni ugovor s kosovskim Albancima, prema kojemu bi se na Kosovu rasporedile međunarodne vojne snage, NATO započeo bombardiranje ciljeva na teritoriju SRJ kako bi spriječio srbijansko etničko čišćenje Kosova**

- **9. svibnja na prosvjednom skupu za vraćanje imena Trgu žrtava fašizma pretučen je organizator skupa Zoran Pusić, a na okupljene antifašiste je bačen suzavac. Umjesto počinitelja, policija je uhapsila jednog od antifašističkih prosvjednika**

- 1. prosinca Ministarstvo uprave odobrilo upis saveza udruga Antiratna kampanja Hrvatske, sjedište u Zagrebu, Gajeva 55/I u Registar udruga; ovlaštena osoba predsjednica Natalie Šipak

- 9. prosinca u Stockholmu Vesni Teršelič i Katarini Kruhonji uručena Right Livelihood Award, alternativna Nobelova nagrada za mir

- Ured ARK-a tokom godine koriste: Unija 47, CESI, ZaMir, Volonterski centar, Postpesimisti, Iskorak u sutra, Zagrebački anarhistički pokret, Ne nasilju

1999.

- 20. i 21. veljače, uoči sastanka ARK-a u Splitu, pokrenuta inicijativa za organiziranje okruglih stolova na temu gospodarske obnove ratom zahvaćenih područja

- 17. ožujka održana osnivačka skupština obnovljene Unije 47

- 28. i 29. svibnja održana Skupština ARK-a (14 članica udruge mreže podnosi izvještaje, u mrežu primljen Altruist)

- u svibnju osnovana Radna grupa za izradu prijedloga nacrta Zakona o civilnoj službi

- 11. prosinca održana Skupština ARK–a, postavljeno pitanje "Čemu ARK?", osnovan Sanacijski odbor ARK-a, nakon Skupštine usvojena nova Povelja

2000.

- 11. svibnja u dopisu obavještava se da je "proces transformacije ureda Antiratne kampanje u volontersku organizaciju pri kraju"

U STOCKHOLMU SVEČANO URUČENA PRIZNANJA ZA DOPRINOS MIRU

Katarini Kruhonja i Vesni Teršelič alternativne Nobelove nagrade

ZAGREB / STOCKHOLM (Hina) – Alternativna Nobelova nagrada za 1998., svečano je u srijedu u Stockholmu uručena Katarini Kruhonja i Vesni Teršelič, za njihov doprinos miru, pravdi i pomirenju.

Aktivistice udruga Centar za mir, nenasilje i ljudska prava (Kruhonja) i Antiratne kampanje Hrvatske (Teršelič), dobitnice su nagrade za njihov ustrajan doprinos miru, pravdi i pomirbi u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji, obrazložila je u listopadu zaklada »Za ispravan život« iz Stockholma, objavljujući imena ovogodišnjih dobitnika. Priznanje je, osim Teršelič i Kruhonji, dodijeljeno i međunarodnoj udruzi »Baby Food Action«, liječniku ekološke medicine Samuelu Epsteinu iz SAD-a, te Čileancu Juanu Pablu Orregou.

Alternativna Nobelova nagrada dodjeljuje se od 1980. za posebna dostignuća u zaštiti čovjekove okoline i za samopomoć u zemljama Trećega svijeta. Alternativna nagrada ukupno iznosi 1,8 milijuna švedskih kruna (oko 360 tisuća DEM).

Dobitnici alternativne Nobelove nagrade

"K. Kruhonji i V. Teršelič alternativne Nobelove nagrade", *Novi list*, 11. prosinca 1998.

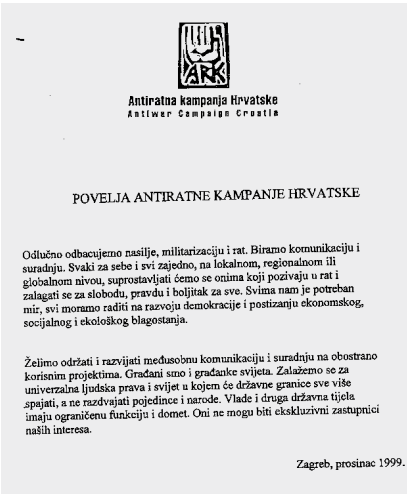

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

POVELJA ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKE

Odlučno odbacujemo nasilje, militarizaciju i rat. Biramo komunikaciju i suradnju. Svaki za sebe i svi zajedno, na lokalnom, regionalnom ili globalnom nivou, suprostavljati ćemo se onima koji pozivaju u rat i zalagati se za slobodu, pravdu i boljitak za sve. Svima nam je potreban mir, svi moramo raditi na razvoju demokracije i postizanju ekonomskog, socijalnog i ekološkog blagostanja.

Želimo održati i razvijati međusobnu komunikaciju i suradnju na obostrano korisnim projektima. Građani smo i građanke svijeta. Zalažemo se za univerzalna ljudska prava i svijet u kojem će državne granice sve više spajati, a ne razdvajati pojedince i narode. Vlade i druga državna tijela imaju ograničenu funkciju i domet. Oni ne mogu biti ekskluzivni zastupnici naših interesa.

Zagreb, prosinac 1999.

Izmijenjena povelja ARK-a, 11. prosinca 1999.

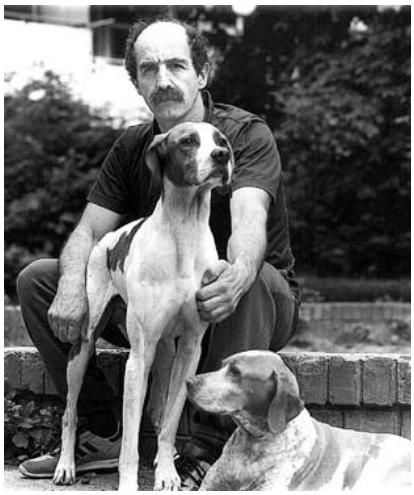

Zoran Pusić

- **9. lipnja potpisan Kumanovski sporazum, kojim je završena intervencija NATO-a protiv SRJ zbog stanja na Kosovu; dogovoreno je povlačenje vojske SRJ s Kosova i slanje međunarodnih snaga na to područje (KFOR)**

- **2. srpnja Hrvatska podnijela tužbu protiv SRJ Međunarodnom sudu pravde u Haagu, tuživši SRJ da je za vrijeme rata u Hrvatskoj počinjen genocid**

- **10. prosinca nakon bolesti u Zagrebu umire predsjednik Franjo Tuđman**

2000.

- **3. siječnja na parlamentarnim izborima koalicije SDP-HSLS i četiriju manjih stranaka pobjeđuju HDZ, a Ivica Račan postaje predsjednik Vlade**

- **7. veljače u drugom krugu izbora Stjepan Mesić (HNS) izabran za predsjednika Republike**

2001.

- 19. veljače u Zagrebu inicijativa “Moj glas za pravnu državu” organizirala skup “Jedan sat za pravnu državu” kao odgovor na masovne proteste protiv suđenja okrivljenima za ratne zločine s hrvatske strane (Mirko Norac i drugi)

2003.

- 15. veljače u raznim gradovima organizirani antiratni skupovi, u Zagrebu je organizator građanska inicijativa “Dosta je ratova!”

2005.

- 29. lipnja objavljena su imena 1000 žena nominiranih za Nobelovu nagradu za mir, među njima i šest žena iz Hrvatske

Umro Franjo Tuđman

2006.

- 12. travnja Centar za mirovne studije organizirao je okrugli stol “Ostavština ARK-a 1991.-2005.: Kako sačuvati i prezentirati materijalne i nematerijalne tragove rada najveće mirovne mreže u Hrvatskoj” u Nacionalnoj sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu

- 8. srpnja održana zadnja skupština Antiratne kampanje Hrvatske

Svima povezanim s ARKom

Poziv na skupštinu *Antiratne kampanje Hrvatske*

U Zagrebu, 3. srpnja 2006

Dragi i drage,

Pozivamo Vas na **Skupštinu ARKa** koja će se održati **u subotu 8. srpnja. 2006 u 10.30 u Centru za žene žrtve rata, Kralja Držislava 2/I kat, u Zagrebu.**

Prijedlog dnevnog reda:

1. Pozdravi, očekivanja
2. Dogovor o dnevnom redu
3. Argumenti za i protiv raspuštanja ARKa
4. Odluka o budućnosti ARKa
5. Prijedlog postupanja s dokumentacijom ARKa
6. Razno

Hvala svima što su se javili na poziv. Do sada su dolazak potvrdili:

Aida Bagić, *ARK*, Branka Kovač, *Klub žena Pakrac, ARK*, Danijela Babić, *Zamir, ARK*, Gordan Bosanac, *Centar za mirovne studije, ARK*, Marina Škrabalo, *CMS, ARK*, Mirjana Bilopavlović, *Delfin, ARK*, Natalie Šipak, *ARK*, Nela Pamuković, *Centar za žene žrtve rata, ARK*, Sanda Malbaša, *CESI, ARK*, Vesna Teršelič, *Documenta, ARK*

Posebno hvala Centru za žene žrtve rata na gostoprimstvu.

Podsjećamo Vas da se u kontekstu razgovora o ostavštini ARKa (okrugli stol održan 12. travnja te sastanak 2. svibnja 2006.) postavilo se pitanje koja organizacija i koje zainteresirane osobe mogu sakupiti dokumentaciju rasutu u nekoliko organizacija i privatnih stanova, kuća, garaža...

Primarna odgovornost za zbrinjavanje bi (bar teoretski) mogla biti na ARKu. ARK je još uvijek pravna osoba, uvedena u Registar udruga. Doduše nema ured ali ima (skoro prazne) račune i odgovornu osobu, koordinatoricu Natalie Šipak, koja više ne može i ne želi biti odgovorna za funkcioniranje virtualne institucije koja povremeno funkcionira, kojoj se ljudi još uvijek obraćaju u vezi prigovora savjesti, koja povremeno traži podršku za svoj rad na prigovoru savjesti. Pošto ne vidimo osobu koja bi bila zainteresirana preuzeti odgovornost za organizaciju predlažemo da se razmotri odluka o raspuštanju ARKa.

Zato sazivamo skupštinu na kojoj bi željele razmotriti argumente za i protiv zaključivanja pravne osobnosti ARKa.

Lijep pozdrav

Aida Bagić
Natalie Šipak
Vesna Teršelič

Poziv na skupštinu Antiratne kampanje Hrvatske, 3. srpnja 2006.

- **24. rujna na predsjedničkim izborima u Srbiji Slobodan Milošević gubi vlast. Nepriznavanje izbornih rezultata dovelo je masovnih prosvjeda 5. listopada**

2001.

- **28. lipnja Slobodan Milošević izručen Međunarodnom kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju**

Želudac
crijevo
ušterača
Desna maternica
Desni jajnik
Desni bubreg
Pravo crijevo
Lijevi jajovod
Lijeva maternica
Zadnji udovi
Mokraćna bešika

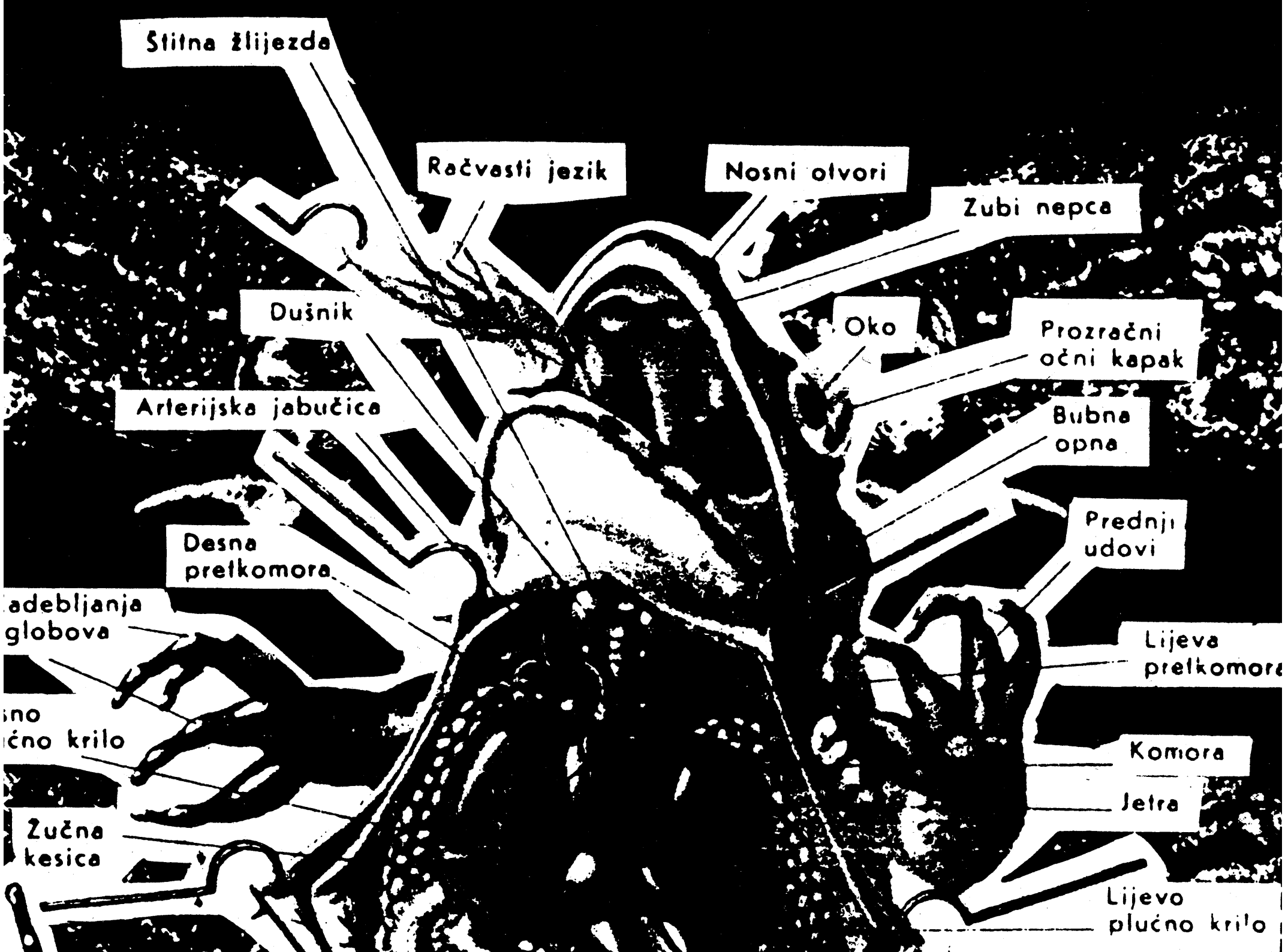
Štitna žlijezda
Račvasti jezik
Nosni otvori
Zubi nepca
Dušnik
Oko
Prozračni očni kapak
Arterijska jabučica
Bubna opna
Prednji udovi
Desna pretkomora
adebljanja globova
Lijeva pretkomora
no ćno krilo
Komora
Jetra
Žučna kesica
Lijevo plućno krilo

Umrežavanje, umrežavanje, umrežavanje...

shema razvoja mreže Antiratne kampanje i srodnih organizacija

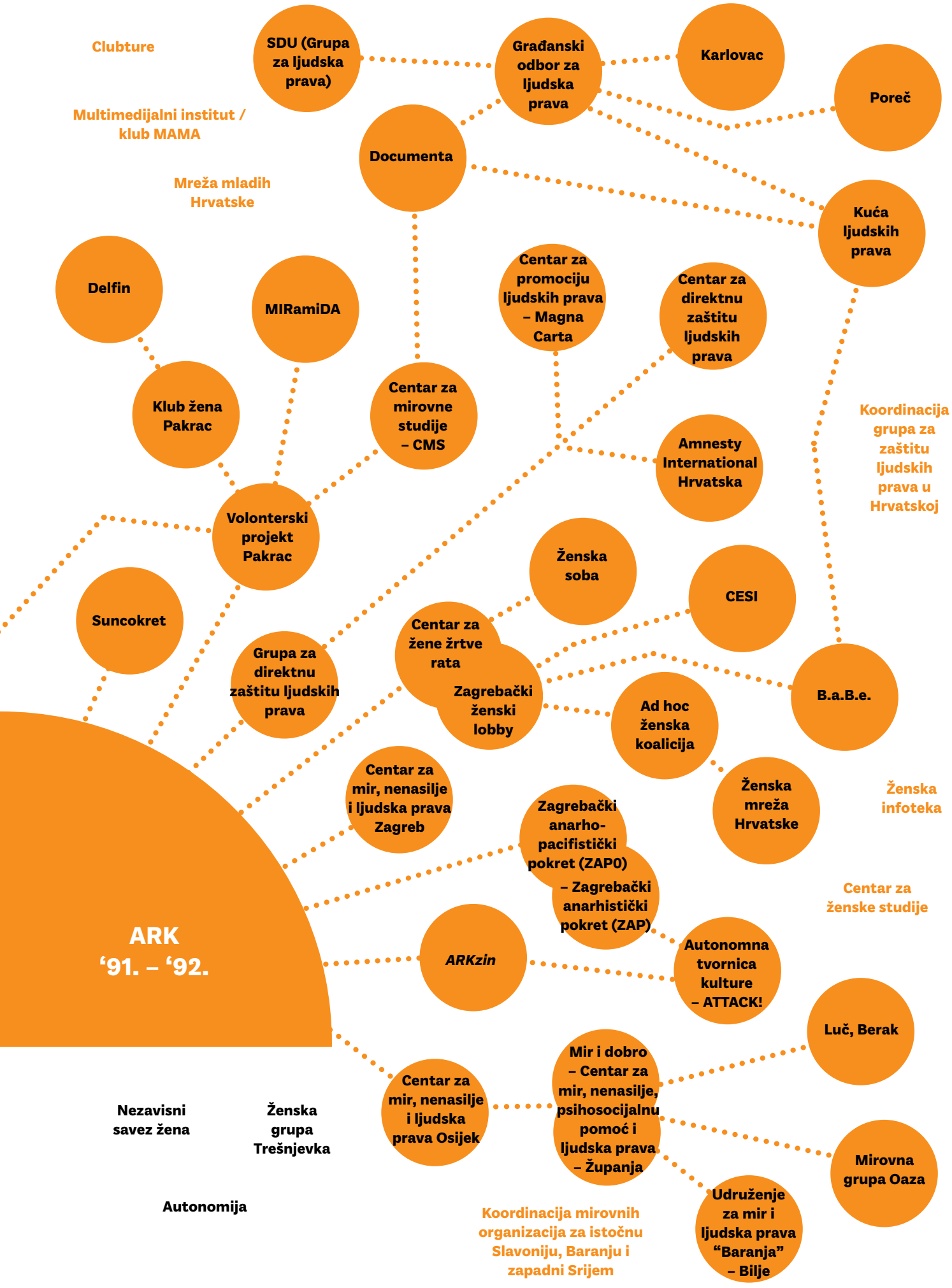
Clubture
SDU (Grupa za ljudska prava)
Građanski odbor za ljudska prava
Karlovac
Poreč
Multimedijalni institut / klub MAMA
Documenta
Mreža mladih Hrvatske
Kuća ljudskih prava
Delfin
MIRamiDA
Centar za promociju ljudskih prava – Magna Carta
Centar za direktnu zaštitu ljudskih prava
Klub žena Pakrac
Centar za mirovne studije – CMS
Koordinacija grupa za zaštitu ljudskih prava u Hrvatskoj
Amnesty International Hrvatska
Volonterski projekt Pakrac
Ženska soba
CESI
Suncokret
Centar za žene žrtve rata
Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava
Zagrebački ženski lobby
B.a.B.e.
Ad hoc ženska koalicija
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb
Ženska mreža Hrvatske
Ženska infoteka
Zagrebački anarho-pacifistički pokret (ZAP0) – Zagrebački anarhistički pokret (ZAP)
Centar za ženske studije
ARK '91. – '92.
ARKzin
Autonomna tvornica kulture – ATTACK!
Luč, Berak
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek
Mir i dobro – Centar za mir, nenasilje, psihosocijalnu pomoć i ljudska prava – Županja
Nezavisni savez žena
Ženska grupa Trešnjevka
Mirovna grupa Oaza
Autonomija
Koordinacija mirovnih organizacija za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem
Udruženje za mir i ljudska prava "Baranja" – Bilje

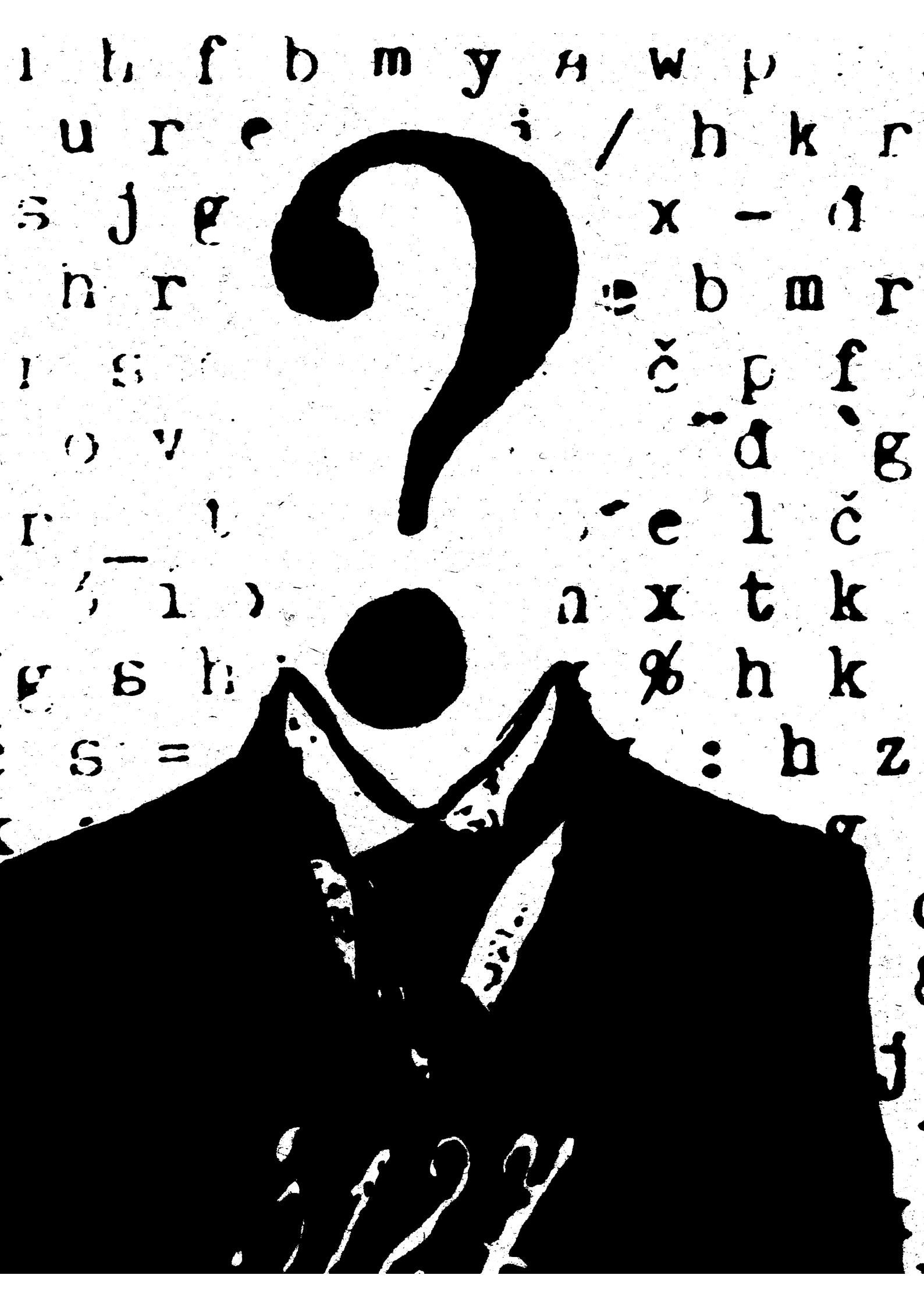

Izvorni dokumenti

ZELENA AKCIJA ZAGREB / Radnička c. 22, p.p. 876
041/610-951 • fax 041/612-615

Zagreb, 4. srpnja 1991.

Poziv zabrinutim roditeljima i svim ljudima dobre volje

Sprijećimo rat!

Milijuni ljudi na ovim našim prostorima kojima prijeti sveopća klaonica dijele jedan jedini, svima razumljiv ljudski osjećaj: panični strah roditelja za živote svoje djece.

Smrt ne treba nikome. Treba nam život. Život od kojeg ništa nije vrednije,a pogotovo to nisu pojedine ideologije, politički ciljevi u ime kojih neki šalju mlade ljude u smrt. Ti mladići , njihove majke i očevi brojniji su i snažniji od njih.

Sve ljude koje razdire jeza pred ratnim strahotama, sve koji žele nešto uraditi u prilog miru i razumu, pozivamo da nam se pridruže u nastojanjima da ludilo stane.

Zelena akcija Zagreb ovim pozivom pokreće antiratnu kampanju. Pozivamo sve ljude dobre volje, sve majke i očeve da nam se pridruže!

Javite nam se na telefon 041/610 951, telefax 612-615, ili na adresu: Radnička c. 22 (II kat, soba 29), 41000 Zagreb, p.p. 876.

Poziv "Sprijećimo rat", 4. srpnja 1991.

POVELJA ANTIRATNE KAMPANJE

Kako god budu riješeni današnji sukobi, ljudi će na ovim područjima nastaviti živjeti zajedno. Svima nam je potreban mir, svi moramo raditi na razvoju demokracije i postizanju ekonomskog, socijalnog i ekološkog blagostanja. Interesi su nam isti, rat i nasilje svima donose štetu.

Građani svih republika i pripadnici svih naroda moraju, bez obzira na sve teškoće, održati i razvijati međusobnu komunikaciju i suradnju na obostrano korisnim projektima. Dio smo suvremene Evrope u kojoj državne granice sve više spajaju, a ne razdvajaju pojedince i narode. Vlade i druga državna tijela imaju ograničenu funkciju i domet. Oni ne mogu biti ekskluzivni zastupnik naših interesa.

Mi, građani naših republika, građani Evrope i svijeta, odlučno odbacujemo nasilje i rat. Komunicirati ćemo i surađivati bez obzira na razlike u političkim opredjeljenjima i bez obzira na to kako budu riješeni odnosi među republikama. Svaki za sebe i svi zajedno, na lokalnom, regionalnom ili globalnom nivou, suprotstavljati ćemo se onima koji pozivaju u rat i zalagati se za slobodu, pravdu i blagostanje za sve.

CHARTER OF ANTIWAR CAMPAIGN

Whatever will be the result of today's armed confrontations, people will have to live together in these districts. We all need peace, we all need to work on the development of democracy and achievement of the economical, social and ecological welfare.

Citizens of all republics and members of all nations, regardless of actual difficulties, must maintain and develop mutual communication and cooperation on projects useful for all sides included. We are part of modern Europe in which state borders are becoming point of connecting, rather than separating individuals and nations. Our governments and other state institutions have limited function and range. They can not be exclusive representatives of our interests if they are pushing us to fight with each other.

We, citizens of our republics, citizens of Europe and the World, resolutely reject violence and war. We will communicate and cooperate regardless of differences in political views and regardless of future relations between the republics. Everybody for himself and all together, we will confront those who are imposing war as the "only left" solution for our problems.

Povelja Antiratne kampanje, *ARKzin 0*

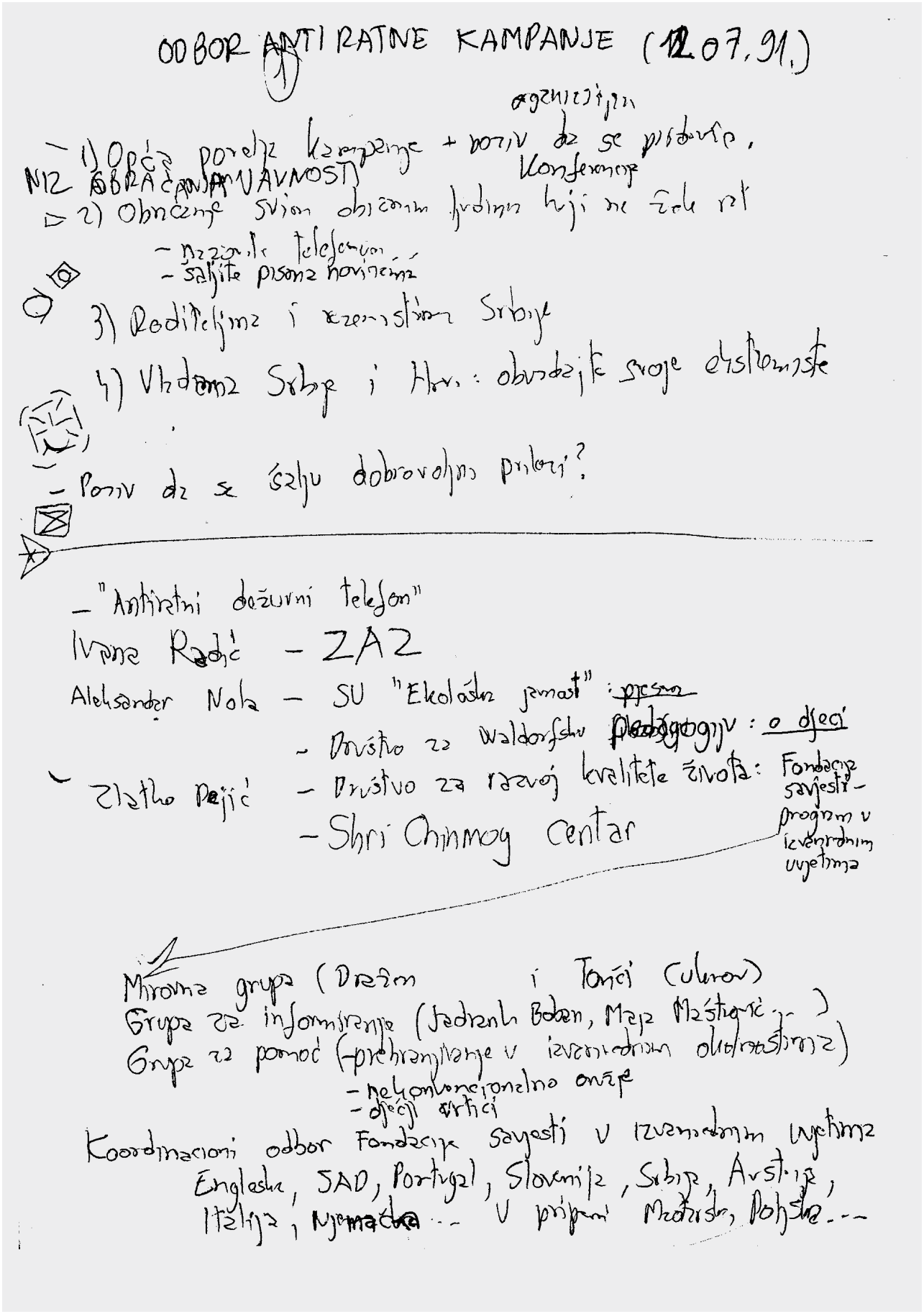

Zapisnik sastanka Odbora antiratne kampanje od 12. srpnja 1991.

OTVORENO PISMO VLADIMIRU ŠEKSU

Poštovani gospodine Šeks!

Pišem ovo pismo potaknut Vašim izjavama u intervjuu u prošlom broju GLOBUSA, kao i nekim ranijim. Ne tako davno upoznali smo se kada smo obojica bili u opoziciji i borili se za demokraciju. Iako su moje zasluge i pretrpljene žrtve mnogo manje od Vaših, mislim da usprkos političkim razlikama i dalje dijelimo neke zajedničke temeljne ideale.

Nakon prvih uspjeha hrvatskih oružanih snaga, došlo je vrijeme da se razmisli o pitanju: da li će biti moguć zajednički život Srba i Hrvata poslije rata? Branimir Glavaš i Vi dajete odlučan odgovor: suživota više ne može biti. Po Glavašu, 90 posto Srba u Hrvatskoj prešlo je na stranu četnika, te se treba "napokon riješiti te napasti". Vi kažete isto: "Poslije rata u istočnoj Slavoniji živjet će, ili samo Hrvati, ili samo Srbi." (...)

Vjerojatno je do Vas doprla vijest da bi Austrija gotovo sigurno prošlog tjedna priznala samostalnost Hrvatske, da je donesen *Zakon o zaštiti Srba i drugih manjina* u Hrvatskoj. Kao nekadašnji disident i borac za ljudska prava vjerojatno znate da bez takvog zakona Hrvatska ne zadovoljava temeljne kriterije da bi bila prihvaćena kao demokratska država. Nacrt zakona prema najboljim evropskim uzorima napravljen je, podržali su ga i lideri oporbenih stranaka, da bi sada čamio u nekoj ladici.

Proklamirati nemogućnost zajedničkog života u područjima gdje oba naroda stoljećima žive zajedno, znači proklamirati da će mržnja u slijedećim godinama i desetljećima ostati temeljni odnos Hrvata i Srba. Što bi na to mogli reći svi oni evropski narodi koji danas grade zajednički dom, a stoljećima su međusobno ratovali? (...)

Razumna hrvatska politika, koja teži što bržem postizanju mira i što manjem broju žrtava, treba proklamirati: nakon rata, samostalna Hrvatska biti će građena na principima liberalne demokracije, u kojoj svaki pojedinac ima jednaka prava i uživa zaštitu legalnih državnih organa od progona i zastrašivanja. Dok se rat vodi, u hrvatskim oružanim snagama treba održati strogu disciplinu i sve zločine protiv civilnog stanovništva ili zarobljenika oštro kažnjavati. **Ako Hrvati uprljaju dušu mržnjom i ruke terorom, izgubit će bitnu, moralnu prednost nad agresorom**; činjenica da nismo prvi počeli neće nas u tom slučaju opravdati. (...)

Ako protjeramo sve Srbe ih Hrvatske (njih oko 600.000), što je slijedeće? Ne zaboravimo da u Bosni i Hercegovini živi oko dva i pol puta više Srba, veliki dio uz granična područja, odakle se oružani odredi lako mogu ubacivati u Hrvatsku.. Logika da suživot nije moguć neminovno vodi Hrvatsku u suludom pravcu koji zastupa *Hrvatska stranka prava*, da postanemo agresori i "riješimo se te napasti" i u drugim krajevima.

Gospodine Šeks!

Zbog borbe za slobodu i dostojanstvo čovjeka bili ste proganjani i zatvarani. Vaše knjige o "verbalnom deliktu" i "Uzničke uspomene" pažljivo sam čitao. Razumijem vaše ogorčenje, kao i strah za sebe i za druge, danas kada se događaju mnogo gore stvari. Ali takvi su osjećaji loši vodiči; u strahu se rijetko ima razumijevanja za strahove drugih, on se lako pretvara u mržnju i zazivanje kolektivne osvete. Strah, mržnja i osveta potiču jedna drugu i stvaraju spiralu beznađa. Prekinuti s tim zahtijeva kako moralnu veličinu, tako i nedvosmislenu vjernosti idealima liberalne demokracije. Većinu Srba u Hrvatskoj danas ne vodi mržnja, nego strah. To treba razumijeti i tome prilagoditi taktiku borbe za slobodnu Hrvatsku, u kojoj će svi njeni građani moći raditi na razvoju demokracije i postizanju ekonomskog, socijalnog i ekološkog blagostanja za sve.

U Zagrebu, 30. rujna 1991.

S poštovanjem,

Zoran Oštrić

Taktika srpskih ekstremista

U *Odboru antiratne kampanje* analizirali smo taktiku koju srpski ekstremisti uspješno primjenjuju, počevši od sredine prošle godine u Kninu. Taktika je vrlo jednostavna i ponavljala se bez velikih varijacija. Tragični je promašaj hrvatske politike što je u toku godinu dana nije uspjela prozreti i smisliti odgovor. Važno je shvatiti taj mehanizam, kako bismo se otresli iskušenju kolektivne osude srpskog naroda. U glavnim crtama, scenarij je slijedeći:

U neko mjesto sa većinskim ili značajnim udjelom srpskog stanovništva dolazi nekoliko ekstremista i šire glasine kako se spremaju ustaški odredi da kolju Srbe. Hrvatska nacionalna euforija, tvrdoća hrvatskih vlasti i povremeni ispadi ekstremista doprinose da ljudi u takve neutemeljene tvrdnje povjeruju.

Ubačeni ekstremisti okupljaju mjesne huligane, alkoholičare i sl. i dobro ih plaćaju (npr. 1000 DEM) da stoje nekoliko dana na barikadama. Postavljaju barikade, sprečavaju promet, pucaju. Intervenira hrvatska policija, a zatim se u "neutralnoj" ulozi pojavljuje tzv. JNA i "razdvaja: zaraćene strane". Rezultat je taj da je dotada mirno mjesto pod kontrolom ekstremista; armija je odigrala ključnu ulogu i kriva je za veći dio dosadašnjih žrtava. U drugim slučajevima, nakon glasinama izazvane histerije organizirani su veliki zbjegovi, a iz Srbije su ubacivani naoružani srpski odredi.

Ključan je slijedeći moment: u strahu od odmazde nad svima, do koje će doći ukoliko hrvatske snage ponovo osvoje mjesto, i drugi Srbi su prisiljeni da se prihvate oružja. U teškom psihičkom rascepu, dio njih se poistovjećuje sa ekstremistima i ispoljava mržnju prema Hrvatima. One koji ostaju neutralni, obe strane proglašavaju izdajnicima. Ovakve prijetnje od strane ključnih ljudi hrvatske politike mogu ih samo uvjeriti da im nema drugog izlaza nego ogorčeno se boriti do kraja.

Otvoreno pismo Vladimiru Šeksu, 30. rujan 1991., *ARKzin* 1

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE
ČLANOVI IZ ZAGREBA

Uto, 8. Lis,1991.

• medijima javnog komuniciranja

PREDMET: Podrška Centru za antiratne akcije Beograd

Odbor antiratne kampanje, koji okuplja 15 društvenih organizacija iz Zagreba (te još 35 iz drugih gradova, svih drugih jugoslavenskih republika te iz Belgije, Njemačke, Italije, Francuske, Mađarske, Bugarske i Švedske), ovime se pridužuje pismu koje je javnosti i mirovnim pokretima poslao *Pokret za mir i nenasilje Rijeka/Movimento per la pace Fiume*, koji je također kolektivni član Odbora. Ovo pismo glasi:

Pridružujemo se protestu Centra za antiratne akcije Beograd i svim zahtjevima izrečenim na jučerašnjem mitingu u podne u Beogradu. Povlačenje vojski u kasarne (a JNA iz Hrvatske), prepuštanje uređivanja civilnog društva civilima-građanima, prestanak mobilizacije, te hitno napuštanje Dubrovnika od strane oružanih formacija, kao i druge zahtjeve, smatramo poštenim, iskrenim i normalnim zahtjevom kojeg priželjkuje svaki građanin dobre volje. Zahtjev mirotvoraca u Beogradu oštro osuđuje agresiju na Hrvatsku zbog čega zaslužuje našu hitnu i nesebičnu podršku, jer nije lako takve oštre riječi izgovoriti u osinjem gnijezdu kakvo je danas Beograd, a i mnogi drugi gradovi u Srbiji i Crnoj Gori.

Od početka rušenja Jugoslavije i sukoba u Hrvatskoj smatramo da se glava zmije koja prijeti da zatruje i uništi sve narode na tlu Jugoslavije, nalazi u Beogradu. Zato sve demokratske snage u Hrvatskoj i drugim republikama trebaju podržati glasove razuma u tom gradu, gdje će bitka za slobodu i demokraciju biti možda najteža.

Umjesto mržnje, sumnji i podjela na ovim prostorima može nas od totalnog razaranja i još većeg zla spasiti samo međusobno povjerenje i podrška. Ujedinimo se za ljudski mir - bez obzira na nacionalnu, vjersku, političku, kulturnu i drugu različitost. jer život čovjeka je jednako neponovljiv za sve. Ovo je doba u kojem se dijelimo samo na ljude i neljude, a naša djela na časna i na sramna.

za Odbor antiratne kampanje
(članovi iz Zagreba)

Zoran Oštrić

Dopis podrške Centru za antiratne akcije Beograd, 8. listopada 1991.

Zoran Oštrić

NACRT PRIJEDLOGA STATUTA

ODBORA ANTIRATNE KAMPANJE - ZAGREB

Primjedba: Statut mora sadržavati slijedeća poglavlja: Ciljevi, Način rada, članstvo, upravna i druga tijela, finacije i Zaključne odredbe x (Sjedište, žig itd.). Statut bi trebalo prihvatiti na osnivačkoj skupštini na kojoj se biraju i tijela OARK, pa se zajedno sa zapisnikom i popisom članova tijela šalju na Registraciju Republičkom sekretarijatu za pravosuđe.

I. CILJEVI I NAČIN RADA

1.) Temeljni cilj Odbora antiratne kampanje - Zagreb (U daljem tekstu: OARK) jeste uticaj na zaustavljanje rata i drugih oružanih sukoba u Hrvatskoj i drugim republikama, te postizanje uvjeta za trajni mir.

2.) OARK se protivi i drugim pojavama nasilja u društvu i zalaže za rješavanje svih konflikata nenasilnim putem, uz dogovore i uvažavanje ljudskih prava pojedinaca, grupa, etničkih skupina itsl.

3.) Oark smatra razvoj demokracije i zaštitu ljudskih prava ključnim uvjetima za postizanje trajnog mira.

4.) OARK djeluje [redacted] u civilnom društvu, nastojeći ukloniti napetosti i mržnje iz međuljudskih (naročito međunacionalnih) odnosa, te utjecati na postizanje dogovora među stanovništvom kriznih regija. Također djeluje u smanjivanju ratnih psihoza, za suzbijanje revanšizma, pomoć građanima u očuvanju duševne stabilnosti itd.

5.) OARK također djeluje kap građanska inicijativa prema organima vlasti, nastojeći promicati miroljubiva rješenja svih sukoba.

Nacrt prijedloga statuta Odbora antiratne kampanje - Zagreb

APEL HRVATSKOJ JAVNOSTI I VLASTIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

VJESNIK
29.02.92.

U ratu protiv Hrvatske počinjeni su mnogi ratni zločini, djela zabranjena međunarodnim pravom: namjerna razaranja civilnih objekata i ubojstva civila, mučenja i pogubljenja zarobljenika, napadi na medicinsko osoblje i ustanove, protjerivanja stanovništva s okupiranih područja.

Osjećaj nemoći i nevjerica u mogućnost kažnjavanja krivaca stvorili su u dijelu hrvatske javnosti želju za osvetom. Stvara se predodžba o kolektivnoj krivici srpskog naroda, što dovodi do proizvoljnog nasilja protiv pojedinaca. Neodgovorni istupi političara i medija pridonose takvoj atmosferi, koja stvara realnu mogućnost da ratni zločini budu počinjeni i s hrvatske strane (postoje indicije da se to već događa).

Vlast u Hrvatskoj nije se na pravi način suprotstavila toj pojavi. Štoviše, neki njeni potezi povećavaju pravnu nesigurnost građana. Nedavni je primjer uputstvo Ministarstva rada, socijalne skrbi i obitelji u vezi s povratkom pojedinaca koji su bez dozvole napustili ratom ugrožena područja.

Krivci za ratne zločine u Hrvatskoj ne smiju ostati nekažnjeni, ali krivica se ne može pripisati cijelom jednom narodu niti se pravda može postići osvetom. Krivice različitih stupnjeva ne smiju se izjednačavati: prekršaj odredbe o zabrani napuštanja prebivališta nije isto što i sudjelovanje u oružanoj pobuni, kao što i ovo sudjelovanje nije istovjetno sa ratnim zločinom. Utvrđivanje i kažnjavanje odgovornih za sve prijestupe stvar je isključivo pravosudnih organa.

Pozivamo Predsjednika, Vladu i Sabor Republike Hrvatske da uspostave pravnu sigurnost. U tom bi cilju morali hitno poduzeti barem slijedeće korake:

- ukinuti sve uredbe koje ugrožavaju temeljna ljudska prava (osobito "ratne" uredbe koje dovode u pitanje zaštitu građana od samovolje državnih organa, ograničuju kretanje i slobodu tiska);
- ojačati pravosudne i redarstvene organe kako bi posvuda djelotvorno mogli provoditi pravne norme i onemogućiti samovolju naoružanih grupa i pojedinaca;
- odgovarajućim mjerama, pa i krivičnim postupcima, spriječiti javne prijetnje i političke istupe pripadnika vojske i policije;
- ukinuti sve odluke kojima se ograničava pravo na povratak onih koji su napustili prebivališta. Zabrana povratka ne može biti kazna ni za koji prijestup;
- ukinuti uredbu o zabrani povratka na radno mjesto;
- posebnom deklaracijom Sabora osloboditi opće sumnje one koji su napustili prebivališta. Sve sumnje za prekršaje i krivična djela moraju se u svakom pojedinačnom slučaju dokazati u redovnom sudskom postupku;
- podržati osnivanje međunarodnog pravosudnog tijela za ispitivanje i kažnjavanje svih ratnih zločina (uključujući i čine eventualno počinjene s hrvatske strane) te već sada pristupiti prikupljanju dokaznog materijala;
- saborskom odlukom priznati nadležnost Suda za ljudska prava pri Evropskom vijeću nad Republikom Hrvatskom.

Pozivamo sve hrvatske građane da se suprotstave samovoljnom iznalaženju i progonu "krivaca" kao i širenju kolektivne netrpeljivosti prema pojedincima druge nacionalnosti ili različitih političkih nazora. U svakoj prilici — na radnom mjestu, u susjedstvu — valja se založiti za dijalog i trpeljivost.

Samovoljna osveta usmjerena protiv proizvoljno odabranih pripadnika drugog naroda ugrožava slobodu svakog građanina.

Samo Hrvatska u kojoj će vladati pravo, a ne samovolja, moći će se djelotvorno suprotstaviti prijetnji srpskog šovinizma i armijskog terorizma, te postati punopravni član međunarodne zajednice.

U Zagrebu, 18. veljače 1992.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE ZA HRVATSKU

•••

Odbor antiratne kampanje za Hrvatsku je neprofitna, nestranačka i nevladina organizacija. Cilj Odbora je razvoj, promoviranje i primjena nenasilnih metoda razrješavanja konflikata i primjena tih metoda za zaustavljanje rata i drugih oružanih sukoba u Hrvatskoj i susjednim republikama, te za postizanje uvjeta za trajni mir. Nastoji i na suzbijanju drugih nasilnih pojava u društvu. Razvoj demokracije i zaštitu ljudskih prava i sloboda smatra ključnim uvjetima za postizanje trajnog mira.

OARKH surađuje sa brojnim mirovnim i antiratnim inicijativama u Hrvatskoj, drugim republikama bivše Jugoslavije i u svijetu. *Povelju antiratne kampanje*, koja je temelj okupljanja, potpisalo je do sada oko 90 grupa i organizacija iz 15-ak država, te oko 500 pojedinaca.

OARKH izdaje i glasilo ARKzin, koje izlazi jednom mjesečno.

U okviru OARKH osnovan je *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb* kao administrativni i stručni servis raznih antiratnih i mirovnih inicijativa.

POZIVAMO GRAĐANE HRVATSKE DA NAM SE PRIDRUŽE!

•••

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE/HRVATSKA
41000 Zagreb, Gajeva 45/II
tel. 041/431 658, fax 041/425 552
DEŽURSTVA SVAKI DAN OD 9.30 DO 19.30 SATI

Apel Hrvatskoj javnosti i vlastima u Republici Hrvatskoj, 18. veljače 1992., *Vjesnik*

ZA: Centar za mir Građanskog foruma Sarajevo

OD: Odbor antiratne kampanje/Hrvatska

TAKOĐER ZA: medije i javnost

2.03.92.

Dragi prijatelji!

Sa zebnjom pratimo današnje vijesti iz Sarajeva. Na dosada mirnim ulicama puca se u trenutku kada smo se svi ponadali da će se naći kakvo-takvo rješenje političkih problema u Bosni i Hercegovini.

Apeliramo na Srbe u BiH da ne nasjedu na manipulacije onih koji svaki pojedinačni incident nazivaju prijetnjom cijelom srpskom narodu i opravdanjem za sve nasilne akte "obrane". Takvo ponašanje izaziva i reakciju vaših sugrađana, te se pojedinačni incidenti pretvaraju u opće nasilje. Srpski narod u Hrvatskoj teško je nastradao zbog ove taktike koja koristi samo današnjem despotskom režimu u Srbiji, koji može opstati na vlasti samo stalno izazivajući nemire i rat, stalno izmišljajući nove neprijatelje.

Apeliramo na Hrvate, Muslimane i ostale građane da ne odgovaraju nepromišljenim nasiljem. Mir treba sačuvati, jer jedino mir daje nadu u sretniju budućnost ovih prostora. Svi izgrednici i nasilnici moraju biti osuđeni, bez obzira na naciju.

SLIJEDI STRANICA 2.

Pismo upućeno Centru za mir Građanskog foruma Sarajevo, medijima i javnosti, 2. veljače 1992.

Predlažemo svim ljudima Bosne i Hercegovine: kada ste u iskušenju da povjerujete kako su vam svi ljudi neke druge nacionalnosti neprijatelji, sjetite se konkretnih ljudi te nacionalnosti koje poznajete. Sjetite se kakvi njih problemi muče u svakodnevnom životu – u porodici, na poslu, kakvim se hobijima bave... Da li su njihovi interesi zaista oprečni vašima?

Sjetite se vaših prijatelja druge narodnosti – većina vas ih sigurno ima. Savladajte strah i nelagodu, nazovite ih telefonom, posjetite ih ili pozovite na kafu. Ne dozvolite da se životne veze raskinu, ne dozvolite da hladna saopćenja stranačkih vodstava ostanu jedina veza među raznim narodima.

Apeliramo na sva stranačka vodstva da sačuvaju prisebnost i budu svjesna svoje odgovornosti. Odlučno se trebaju osuditi svi akti nasilja. Budućnost može biti bolja samo ako se ne prekinu razgovori i ako se, usprkos neslaganjima, nastavi suradnja.

Apeliramo na sve državne organe da, u skladu sa svojim nadležnostima, obrane sve građane od nasilja i osiguraju djelovanje pravne države.

HRVATSKA – ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE ZAGREB

Za OARKH:
Z.
Zoran Oštrić

BROJ TELEGRAMA
7764

To the UN, the CSCE
and the European Council

DECLARATION
on Stopping the War in South-Eastern Europe

of activists from peace groups named bellow
who met in Vienna from May 30 till June 1 1992*

The sanctions recently declared against Serbia and Montenegro have become reality. These sanctions are the result of a reaction to the war in Bosnia and Hercegovina, thus sanctions themselves will neither stop the war in Croatia and Bosnia and Hercegovina nor prevent it from spreading to Macedonia, Montenegro and Serbia, particularily in Vojvodina, Kosova and Sandzak, as well as further into South-Eastern Europe. Being aware of the disastrous consequences of a war affecting the entire region of the Balkans , we, the peace minded people, active in antiwar and peace groups in different regions of former Yugoslavia, request the international community to immediately apply the following measures:

1. to immediately recognize the sovereign and independent Republic of Macedonia;

2. to recognize the legitimate representatives of Kosova, elected May 24, 1992, as legitimate partners in negotiation process;

3. to request the Serbian government to enter a process of serious negotiations with legitimate Kosovë representatives, under the auspices of the UN. The removal of sanctions (diplomatic or economic) should be conditioned by successful peace process;

4. to immediately send international observers to Kosova, Vojvodina and Sandzak;

5. to offer support to nonviolent movements in all parts of former Yugoslavia and to grant asylum to war resisters;

6. to condition the removal of sanctions on Serbia and Montenegro by amnesty being declared to war resisters;

7. to impose the final cease of all war activities and especially to subject to international control all heavy weaponry of former Yugoslav army and its relicts, regardless of the name they use in public, and to put under control the activity of military flying objects in the region concerned.

Deklaracija o zaustavljanju rata u jugoistočnoj Europi, usvojena na sastanku mirovnih grupa u Beču od 30. svibnja do 1. lipnja 1992.

These measures should be understood as a precondition for the processes of demilitarisation of former-Yugoslav regions and thus a precondition for any kind of processes of trust-building, peaceful co-existence and democratisation of states following the dissolution of Yugoslavia.

We appeal to the international community and all NGOs worldwide to apply pressure towards their respective governments in order that these measures be applied immediately.

Participants, members of the following peace and antiwar organizations:

-Antiratna kampanja Hrvatske
-Centar za antiratnu akciju, Beograd, Srbija
-Centar za antiratnu akciju Beograd - ogranak Ada, Vojvodina
-Center za kulturo miru in nenasilja Ljubljana, Slovenija
-Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, Hrvatska
-Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Hrvatska
-Civilno dvizenje na otporot Skopje, Makedonija
-Dalmatinski odbor solidarnosti, Split, Hrvatska
-Drustvo za preventivno in prostovoljno delo, Ljubljana, Slovenija
-Grądjanski forum Sarajevo, Bosna i Hercegovina
-Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut, Prishtinë, Kosovë
-Komitet na Helsinskiot gradjanski parlament vo Makedonija
-Mirovna radionica, Rijeka, Hrvatska
-Mirovni institut Ljubljana, Slovenija
-Odbor za gradjanski i mirovni inicijativi Skopje, Makedonija
-Organizacija na zenite Makedonija
-Pokret za mir Pancevo, Vojvodina
-Pokret za mir Vojvodine, Novi Sad, Vojvodina
-Zenska iniciativa - Iniziativa delle donne, Koper, Capodistria, Slovenija
-Zenski parlament Beograd, Srbija

*The meeting was called and sponsored by Österreichische Hochschülerschaft, and Iniciativa za hrvatsko-srpski mirovni dijalog.

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA
Zagreb, Tkalčićeva 38, tel. 422 495, fax 271 143

16. lipnja 1992.

- Komisiji za civilnu službu

Poštovani!

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava osnovan je unutar Antiratne kampanje Hrvatske, koja je društvena organizacija i mirovni pokret. Radimo na organizacijskim i informativnim poslovima vezanim uz mir i nenasilje (postoji i ambicija postepenog prerastanja u Institut za mir). Problem prigovora savjesti i civilna služba jedno su od najvažnijih područja našeg rada. U okviru centra radi i Savjetovalište za civilnu službu. Surađujemo sa organizacijama koje se bave tom temom u inozemstvu. Jedan naš član ide slijedećeg mjeseca u Francusku na International Consientious Objectors Meeting. Prikupljamo informacije o razvoju civilne službe u evropskim zemljama (riječ je o obavljanju poslova van vojske).
Pišemo vam zato jer bismo htjeli intenzivirati suradnju sa vašom Komisijom. Željeli bismo da redovno od van primamo aktualne informacije kako bismo u Savjetovalištu bili ažurni, kao i da mi vama šaljemo informacije koje prikupimo. Bilo bi korisno ako bismo promovirajući Savjetovalište u javnosti mogli reći da surađujemo sa Ministarstvom pravosuđa odnosno vašom Komisijom, dakle da nismo neprijatelji države, dezerteri (mi uostalom imamo među mirovnim aktivistima i one koji su bili na ratištima, pa su čak i sada u vojsci) ili naivni "apstraktni pacifisti".
Zbog svega toga, predlažemo vam jedan zajednički sastanak negdje u toku slijedećeg tjedna. Molimo vas da nam obavijestite pristajete li, te da predložite termin.
Uz srdačni pozdrav,

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE - HRVATSKA
ZAGREB
Gajeva 45/II

za CMNLP
Zoran Oštrić

Pismo upućeno Komisiji za civilnu službu, 16. lipnja 1992.

Centar za Mir, Nenasilje i Ljudska Prava

MIR UNUTAR SUKOBA

Vježbe meditacije za svakodnevni život

19. srpnja 1992. John Bloss (duhovnim imenom Chan Hoa = Istinska preobrazba) govorit ce o knjizi svog učitelja Thich Nhat Hanha "Being peace", te podučavati kroz vježbe relaksacije i meditacije .

John Bloss je, prakticirajuci budizam, proučavao je Mahayana i Vajrayana skole (glavne struje budističke tradicije). Učenik je Thich Nhat Hanha, zen majstora nominiranog za Nobelovu nagradu i član Tiep Hien Reda uzajamne povezanosti svih bica - kojeg je Nhat Hanh osnovao 1969.g. za vrijeme vijetnamskog rata kao jedne od metoda "angažiranog budizma". Krajem prosle godine Chan Hou je kao sudionik Mirovnog karavana.posjetio prostore bivse Jugoslavije.

«ivi u Engleskoj i radi na prikupljanju pomoci u humanitarne i ekolo!ke svrhe. Ovih dana nalazi se u Zagrebu,a planira posjetiti Osijek i Sarajevo. Svojim prisustvom na ovim prostorima želi podržati mirovnjake i njihove akcije.

Dnevni progam počinje u 10 h, a s pauzom za ručak i odmor traje do 18 h. Molimo vas da ponesete vegetarijansku hranu (bez mesa i ribe) za zajednički obrok. Takodjer, ponesite jastuk i/ili deku

Pozivamo vas da se u 10h sastanemo u Tkalčiµevoj 38 (dvori!na zgrada, II kat) u prostorijama Centra za mir, nenasilje i ljudska prava. Program ce se odvijati u parku na Tuskancu , a u slučaju kile u natkrivenom prostoru.

Poziv na "Mir unutar sukoba", vježbe meditacije za svakodnevni život

Poslano

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
CENTAR ZA MIR,NENASILJE I LJUSKA PRAVA, ZAGREB
Tkalčićeva 38, tel/fax 041-271 143

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava duboko je zabrinut najnovjim primjerima gušenja slobode tiska i javne riječi u Hrvatskoj.
Slučaj "Slobodne Dalmacije" nije započeo tek najnovijim uvodjenjem Upravnog odbora od strane Agencije za prestrukturiranje i razvoj, već on počinje od pretvaranja lista u dioničko društvo 1990. - nakon čega su, pogotovo u svibnju i lipnju 1991, uslijedili pokušaji diskreditiranja novina optužujući ih čak i za suprotstavljanje "interesima hrvatskog naroda i države". Sada, nakon registracije poduzeća, uvodjenje Upravnog odbora opravdava se "zaštitom interesa društvenog kapitala", a zapravo se radi o direktnom miješanju Vlade u uredjivačku politiku lista i o pokušaju ušutkivanja nezavisnih izdanja, služeći se metodama administrativno-ekonomskog pritiska. Istovremeno imenovanje novog direktora i pokušaj nametanja glavnog urednika te prijedlog zamjene boje zaglavlja - teško je shvatiti drugačije nego kao pritisak na promjenu uredjivačke politike "Slobodne Dalmacije".
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava ove i slične postupke vlasti vidi u kontekstu kršenja osnovnih ljudskih prava koja su zagarantirana osnovnim aktima o ljudskim pravima koje bi država Hrvatska trebala poštivati. Štete koje se ovakvim postupcima vlasti nanosi razvitku demokracije su ogromne.
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava upozorava na čl. 19. Opće deklaracije o ljudskim pravima (uz put rečeno, prijevod je objavljen nakon "prvih slobodnih izbora"):
"Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere; ovo pravo uključuje slobodu mišljenja a isto tako i traženje, primanje i saopćavanje obavještenja i ideja bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice".
U skladu s tim pozivamo Agenciju za restrukturiranje i razvoj da povuče ovu sramnu odluku.

U Zagrebu, 12. listopada 1992.

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKA
ZAGREB — GAJEVA 45/II
Tel.: 431-658; fax 041/425-582

Priopćenje povodom uvođenja Upravnog odbora od strane Agencije za prestrukturiranje i razvoj u *Slobodnoj Dalmaciji*, 12. listopada 1992.

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA
Tkalčićeva 38, 41000 ZAGREB
tel. 041 422 495
fax. 041 271143

Zagreb, 8. prosinac 1992.

Molimo vas da u vašem sutrašnjem izdanju prenesete slijedeću informaciju:

Antiratna kampanja i Autonomna ženska kuća uz suradnju s drugim ženskim grupama iz Zagreba te grupom žena iz Švicarske organizira:

MIRNE MANIFESTACIJE povodom
MEĐUNARODNOG DANA LJUDSKIH PRAVA 10. PROSINCA

Cilj ove manifestacije je upozoriti na kršenja ljudskih prava u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te pokazati podršku žrtvama nasilja pogotovo silovanim ženama.

Dan ranije, 9. prosinca doputovat će oko trideset žena iz kršćanskih mirovnih organizacija u pratnji novinarki švicarskih medija. Ženama iz Švicarske pridružit će se članice ženskih organizacija iz Zagreba, članovi Antiratne kampanje Hrvatske, te humanitarne organizacije "Suncokret".

Manifestacije počinju okupljanjem na TRGU PETRA PRERADOVIĆA (u blizini Znanstvene Knjižare) u **četvratak, 10. prosinca 1992. u 14 h.**

Dijelit će se leci međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava kao i leci kršćanki iz Švicarske, a potpisivat će se i peticija (tekst prilažemo), upućena Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima UN. Građanke i građani Zagreba su pozvani da se pridruže manifestacijama i potpišu peticiju, te na taj način pokažu podršku žrtvama nasilja.

Potom namjeravamo poći u mirni mimohod i to slijedećom relacijom: Trg Petra Preradovića - Bogovićeva - Gajeva - Trg Bana Jelačića - Tkalčićeva. Cijela manifestacija završit će u 16:30 h u našim prostorijama u Tkalčićevoj 38.

Unaprijed se zahvaljujemo na suradnji i ujedno pozivamo i vas da se pridružite manifestacijama.

Poziv na mirne demonstracije povodom Međunarodnog dana ljudskih prava 10. prosinca

O NOVOJ (zadnjoj?) KRIZI U ARK: ARK KAO GRUPA I ORGANIZACIJA

Ako se služimo pojmovima organizacijske teorije[1] možemo jednostavno sažeti problem koji se desio u ARK Zagreb.

Mi smo u početku bili **grupa.** (Grupa je, po gore spomenutoj knjizi, "bilo koji broj ljudi koji međusobno djeluju,, psihološki su svjesni jedni drugih i percipiraju sebe kao grupu".) Grupa je međutim nastala od vrlo različitih ljudi, različitih aspiracija i povijesti, koji su se okupili pod vanjskim pritiskom. Moguće inkoherencije u temeljnim vrijednostima nisu razriješene. ***Rast grupe*** stvorio je uobičajene probleme koje mi nismo ni pokušavali riješiti: problemi komunikacije i koordinacije, smanjenje participacije, potreba vođenja i formalizacije, pojava socijalnog zabušavanja, pojava podgrupa i neformalnih grupa. Početna grupa je od ***primarne*** postala ***sekundarna.*** Neki marginalni članovi su otpali, neke nove organizacije su stvorene, a ***jezgro*** se postepeno rastočilo.

Ovdje moram referirati na pojam grupa kako ga koristi Vesna T. U terminima organizacijske teorije, ono što ona ima u vidu jeste **primarna grupa** i ujedno **grupa prvenstveno usmjerenu na participaciju.**

Optimalna veličina takve grupe je 5 do 7 članova. Nakon toga ona se počinje raspadati u jednom od dva smjera: stvaranje jezgra uz marginalizaciju ostalih ili stvaranje podgrupa.[2]

Fenomeni grupne dinamike, kojima ni pojedinci ni grupa ne mogu vladati ("otuđenje"), stvaraju teško shvatljive emocije — što su zapravo ljudi htjeli i očekivali? Nakon što je **organizacijska struktura** stvaranjem užeg koordinacionog odbora travnja 1992 donekle rasčišćena, dolazi do čudne krize na sastancima svibnja—lipnja '92, kada sam konstatirao da ne razumijem tu grupnu dinamiku (i ne razumijem je ni danas). Možda su ljudi očekivali da će ARK rasti dalje kao primarna grupa, ali za tako nešto naprosto je grupa bila prevelika, a ujedno je postojala snažna težnja **društvenom angažmanu.** Društveni angažman pretpostavlja da je bitni cilj grupe valjano obavljanje posla, a ne to da se njeni članovi "dobro osjećaju". Ovo drugo je važno, ali u vezi s prvim.[3] Sukob raznolikih tendencija konačno je doveo do raspada, ali je tokom slijedećih godinu i pol stvorio i "područje napetosti" iz kojeg se iznjedrilo potomstvo.[4]

---

[1] vidi Slavko Kapustić (redaktor): *Organizacijska teorija,* Zagreb: Informator, 1991

[2] Grupa od 10 ili više članova sigurno će se raspasti; u tom smislu zanimljiva je povijest *Ženske pomoći sada.*

[3] Ja nisam mogao razumjeti da su osobne aspiracije drugačije, za mene se podrazumijevalo da se dobro osjećam kada osjećam da zajednički obavljamo neki posao i da ga obavljamo bolje nego što bismo to mogli kao pojedinci, tj. smisao toga da smo grupa je u tome da naše talente i vještine ujedinjujemo i tako stvaramo "sinergijski efekt". Zato sam, valjda, često "iskakao iz šina" i osjećao se dobro kada su se drugi osjećali loše i vice versa. Tek nedavno sam shvatio, analizirajući frustrirajuća iskustva prošle godine, da sam zapravo bio **manje** efikasan nego da sam radio sam.

[4] Za grupu kao što je ARK—Zagreb nije dovoljna minimalna definicija iz organizacijske teorije. Treba uzeti u obzir i **vrijednosti** koje članovi grupe dijele. I upravo u tome je kvaka. Nikada nismo jasno artikulirali da li uistinu dijelimo neke zajedničke vrijednosti. Otpor ratu je previše općeniti pojam. U ovom tekstu koncentriram se na problem organizacije i ovaj problem ostavljam po strani.

Interni tekst "O novoj (zadnjoj?) krizi u ARK: ARK kao grupa i organizacija [cijeli tekst], siječanj 1994.

Od početka smo bili orijentirani na **organizacijsku strukturu visokog stupnja opće decentralizacije.** Međutim, odvratnost prema svakoj formalizaciji dovela je do toga da umjesto izgradnje projektne, matrične ili kolegijalne (participativno demokratske) strukture organizacija ***ljudi u jezgru*** (koje se otprilike poklapa s onim što se izdvojilo kao kolegij) degradira u **amorfnu strukturu** (ekstremna decentralizacija, potpuna autonomija pojedinaca), gdje sam pojam strukture počinje gubiti smisao. Uz potpunu autonomiju pojedinaca, u slučaju amorfne strukture možemo govoriti o jednoj organizaciji samo ako postoji i ***potpuna suglasnost o vrijednostima i ciljevima,*** te svaki član posjeduje ***univerzalno stručno znanje*** (Za razliku od hibridne, kolegijalne ili projektne strukture koja podrazumijeva ***suradnju stručnjaka različitih specijalnosti.)*** Očito je da ti uvjeti u slučaju ARK—Zagreb nisu ispunjeni.

Organske strukture (visoki stupanj vertikalne decentralizacije, tj. decentralizacije nadležnosti — hibridna, kolegijalna i amorfna) pogodne su "za svaki rad koji se odvija neredovito i iznenada i koji ima neponovljivo, originalno pojedinačno obilježje, a uz to je povezan s velikim rizikom i neznatnom mogućnošću programiranja". Iz te definicije vidimo i za što takve strukture *nisu* pogodne.[5]

Struktura koja bi *Centru za mir, nenasilje i ljudska prava* teorijski najviše odgovarala bila bi **kolegijalna ili participativna demokratska struktura.** (Ona uglavnom odgovara stvaranju adhokracije — vidi dalje!) Ovdje govorim o Centru.., dakle o uglavnom profesionalnoj organizaciji kako je skicirana prvi put još sredinom 1992. Organizaciji usmjerenoj na javno djelovanje, akcije i kampanje, za što je bila skicirana *Zagrebačka mirovna grupa,* više bi odgovarala **hibridna struktura,** koja zadržava visok stupanj vertikalne decentralizacije, ali je horizontalni stupanj decentralizacije niži, tj. umjesto uglavnom fiksiranih specijaliziranih radnih grupa težište je na specijalizaciji pojedinaca, koji se za obavljanje pojedinih zadataka slobodno povezuju u ad—hoc timove. Kolegijalna struktura se bazira na specijalizaciji radnih grupa unutar kojih se odlučuje kolektivno i predstavlja je jedan član koji nema viši rang od ostalih. Ti predstavnici čine rukovodni tim ("kolegij") koji koordinira rad organizacije. Problem koji nastaje jest tendencija da se ti predstavnici izdvoje i njihova funkcija formalizira. Međutim, mi zapravo imamo obrnutu tendenciju: aktivni pojedinci u jezgri počinji se ponašati kao individualni poduzetnici i oko sebe okupljaju podređene suradnike.

Ovaj problem može se izraziti u terminima **organizacijske kulture.** Početna primarna grupa gradila je ***kulturu zadatka.*** Međutim, daljim razvojem kulture i strukture to se nije razvilo u ***adhokraciju***[6] nego u mješavinu ***kulture pojedinaca*** (ciljevi organizacije su samo zbroj individualnih ciljeva) i ***kulture moći (poduzetničke kulture).***

[5]Uz potrebu prelaza na izvršavanje rutinskih, periodičnih zadataka vezani su mnogi problemi ARK—Zagreb. Npr. i nakon 8 izašlih brojeva svaki broj ARKzina je posebna "kampanja", kao da se uvijek iznova stvara nešto novo.

[6]"Mreža odnosa malih autonomnih samoupravnih grupa/timova. Kultura postaje dominantno integrativno tkivo i faktor ostvarenja vizije, misije i strategije organizacije, a nekoliko vrlo čvrstih i ključnih *vrijednosti* sav instrumentarij reguliranja ponašanja. Usmjerenost na rezultat i promjene, akciju, budućnost, inovacije." Važno je uočiti da se ovo odnosi prvenstveno na **profitne** organizacije, koje se time očito u nekim bitnim svojstvima približuju neprofitnim nevladinim organizacijama. Kao što sam u nekim drugim tekstovima pokazivao (npr. "Što su nevladine organizacije" ARKzin br. 2 i 3/1993), proces približavanja ide i u suprotnom smjeru. Peter Drucker je teoretičar koji je to najbolje prikazao ("Nova zbilja", Zagreb: Novi Liber, 192). Za globalni pomak u svjetonazoru vidi John Neisbit "Megatrendovi: Deset novih smjerova razvoja koji mijenjaju naš život", Zagreb: Globus, 1987)

Time je iscrpljeno ono što nam za shvaćanje grupne dinamike ARK—Zagreb može dati organizacijska teorija. Koristeći sada drugi teorijski okvir, ovoga puta iz filozofije politike, možemo reći slijedeće: upetljali smo se u problematiku odnosa moći, kako se to radikalnoj ljevici stalno događa.[7] Borba za moć jedan je od temeljnih fenomena grupnog i društvenog života, potpuno neizbježna već kada se radi o dvije osobe (osim možda u kratkom periodu početne zaljubljenosti). Stvar je u tome da se ona stavi pod kontrolu. Kada je riječ o grupi koja nije primarna (jer je prevelika i jer je usmjerena na društvenu djelatnost), a pri tome želimo da ostane demokratska, put za to je određena formalizacija odnosa, tj. stvaranje (po Weberu) legalne vlasti.[8] Pitanje o demokratičnosti neke grupe ili organizacije razlaže se (ovo uzimam iz definicija nevladine organizacije, odnosno organizacije civilnog društva) na dva pitanja: tko čini *constituency* (članstvo, dakle tko je član grupe/organizacije) i što piše u *constitution* (ustav, statut, dakle kako su regulirane procedure odlučivanja).

Zbog odvratnosti prema "proceduri" i "formalizaciji" u ARK—Zagreb uspostavljena je potpuno nedemokratska procedura odlučivanja.[9] Ne postoje nikakvi mehanizmi kontrole i međusobnog ograničavanja moći. Na paradoksalan način (primjer spomenute dijalektike ljevice), iz anarhističkih ideala i ideja post—moderne uletjeli smo u odnose karakteristične za prvobitnu akumulaciju kapitala.[10] Borba za moć konačno je razorila i "jezgru". Izdvojio je karizmatski lider (Vesna T) sa nekoliko suradnika koji prihvaćaju njegovu karizmu (Vanja, Aida), oni koji je ne prihvaćaju (Milena B.) ili sami posjeduju karizmatski potencijal koji žele ostvariti (Vesna J.) odvajaju se.

Ta situacija i ne bi bila tako strašna[11] kada ne bi bila u drastičnom proturječju sa našim proklamiranim načelima. Kakvog mi legitimiteta imamo da kritiziramo autoritarnost hrvatske države, kada je trenutačno Vesna T. koncentrirala relativno veću moć (obavlja sve poslove predsjednika, generalnog sekretara, glavnog blagajnika itd) nego Franjo Tuđman u HDZ-u (on je karizmatski lider, ali je za predsjednika ipak izabran većinom glasova, tajnim glasanjem, a njegove nadležnosti definirane su statutom, tako da svatko tko želi postati član HDZ u principu točno zna u kakvu organizaciju ulazi)? Kakvog legitimiteta imamo da kritiziramo marginalizaciju Sabora, kada naš Kolegij, i kada se

[7]Prema definiciji Maxa Webera, "Moć predstavlja izglede da se u okviru jednog društvenog odnosa sprovede sopstvena volja usprkos otporu, bez obzira na to na čemu se zasnivaju ti izgledi." ("Privreda i društvo, Tom prvi", Beograd: Prosveta, 1976, str. 37) U neobjavljenom tekstu "Lijevo i desno u politici" (1992) razvijam tezu da je odnos prema moći temelj razlikovanja ljevice i desnice (desnica teži koncentraciji, a ljevica disperziji moći; hijerarhija i jednakost), ali i da na obe strane postoji dijalektika koja vodi u točno suprutni rezultat od željenog.

[8]Weberove kategorije ovdje postaju za produbljenu analizu nedovoljne (proširuje ih npr. Habermas), ali za našu svrhu ovdje možemo ostati pri njima. Protokom vremena, u **svakoj** grupi izdvajaju se lideri. Njihova vlast može biti tradicionalno, karizmatski ili legalno utemeljenja. Prva u našem slučaju očito ne dolazi u obzir, legalnu smo odbacili i neminovno je došlo do formiranja karizmatske vlasti.

[9]Možemo reći: **demokracija, to je procedura,** jer volja *demosa* nije nešto naprosto dato, ona se konstituira kroz određenu proceduru. Ukoliko toga nema, odlučuje volja pojedinca koji je neformalnim putem stekao moć. Takozvane "narodne demokracije" pružile su nam dovoljno potpore za ovaj stav, a "samoupravni socijalizam" posebno.

[10]To ja nisam shvatio pa sam gubio vrijeme pokušavajući pokrpati rupe u organizaciji, umjesto da se i sam brinem za akumulaciju vlastitog kapitala.

[11]Postoje mnoge NVO i društveni pokreti u svijetu koji su vezani uz osobu karizmatskog lidera, a rade dobre stvari; primjer je ORAP u Zimbabweu, organizacija u kojoj sam proveo mjesec dana, čiji je karizmatski lider Sithembiso Nyoni izuzetno upečatljiva osoba; dobitnik je "Alternativne Nobelove nagrade" za 1993. Istovremeno, ORAP je vrlo demokratska organizacija bazirana na masovnom sudjelovanju polamilijunskog članstva u upravljanju kroz delegatski sistem. Proturječno, ali funkcionira.

sastane, de facto ne donosi nikakve bitne odluke? Pri tome je važno istaći da se radi o očitom fenomenu grupne dinamike, gdje je Vesni vlast naprosto gurnuta u ruke.

Dalja je nevolja u tome da jedna organizacija svakako može imati više lidera, ali ne može imati više od jednog karizmatskog lidera.[12] Put ka rješenju problema nije u tome da se moć karizmatskog lidera ograniči protumoćima drugih lidera sa ili bez karizme, jer tako bismo samo otvoreno priznali princip permanentne borbe za moć kao temeljni princip unutarnje organizacije. Put ka oživljavanju ARK—Zagreb je u onome što Max Weber naziva "prelaz karizme u nešto svakodnevno", tj. u prelazu karizmatske vlasti u legalnu (pri čemu je ključno da dolazi do podjele vlasti). Osobne karizme mogu se tada na dobrobit grupe ugraditi u demokratsku strukturu i proceduru.[13] Nažalost, sudeći po dosadašnjim iskustvima, nedostaje volja da se tako nešto učini (razlikovanje iz psihologije između **želje** i **volje** je ovdje važno).

Ono što još ostaje, i što će jezgrenu grupu možda još neko vrijeme držati na okupu, su veze **interesa**, a ne zajedničke **vrijednosti** od kojih smo, bar implicitno, krenuli. Veći broj ljudi ima interes da simulira kao da nas veže nešto više od interesa (kao da smo, još uvijek orijentirani, prema Weberovim pojmovima, na vrijednosnoracionalno, a ne na ciljnoracionalno djelovanje). Zbog toga će sadašnja nedefinirana situacija potrajati vjerojatno još neko vrijeme prije neminovnog konačnog sloma.

Po svoj prilici, ništa se više ne može učiniti. Iako je grupa zapala u neorotično, bolesno stanje, kao i sa bolesnim pojedincima postoji jedan problem: možeš im pomoći samo ako su oni bazično svjesni da im pomoć treba i žele se promijeniti. Ako su oni u svojoj bolesti zadovoljni, nade nema. Vrijedi, ipak, učiniti posljednji pokušaj.

Siječanj 1994.

Zoran Oštrić

---

[12] Izuzetak je situacija pokreta sastavljenog od mreže grupa, u kojoj pojedini karizmatski lider ima svu vlast unutar svoje grupe, ali priznaje vlast vrhovnog lidera; primjer: gandistički pokret SARVODAYA u Indiji. Takva mogućnost nazire se u trenutačnoj tendenciji raspada na desetak novih samostalnih organizacija.

[13] Čini mi se da je tako nešto postignuto u Osijeku, gdje je Katarina nesumnjivo karizmatska osoba.

PODSJETNIK O POKUŠAJIMA DA SE RIJEŠI ORGANIZACIJSKI KAOS U ARK-ZAGREB

Jedan od ključnih problema ARK—Zagreb (pod tim mislim na grupu u Zagrebu) su nejasni unutarnji odnosi između raznih vrsta i područja djelovanja (političko i stručno djelovanje, profèsionalno i volontersko, odnosi među raznovrsnim projektima itd). U ovom kratkom prikazu podsjećam na to kako su se oni razvijali.

ARK—Zagreb nikada nije imao jasno definirano članstvo i proceduru donošenja odluka. **Žalbe na organizacijski kaos** su konstantne.

S vremena na vrijeme održavaju se **sastanci članova/članica** sa 10 do 20 nazočnih. U početku je bilo zamišljeno da se održavaju svakog tjedna, kasnije znatno rjeđe.

Neki uspješni **projekti** započeti unutar ARK—Zagreb s vremenom se osamostaljuju i njihovi odnosi s matičnom grupom su nejasni. Sa *Centrom za žene žrtve rata* dobro se slažemo, dok u *Suncokretu* naprotiv većina zaposlenih danas po svoj prilici i ne zna da na svijetu postoji nešto što se zove Antiratna kampanja Hrvatske, a kamoli ima neke veze s njima.

Koordinacioni odbor ustrojen je, u skladu sa statutom, krajem 1991. U početku je imao vrlo širok sastav, ali to nije funkcioniralo.

Sastanak članova 8. travnja 1992
. Zaključeno je da se takvi sastanci održavaju svaka dva mjeseca. Izbacivanje riječi "odbor" iz imena. Reorganizacija Koordinacionog odbora. Definirano je da postoji pet projekata koji zaista rade i imaju svoje predstavike u KO:
Aida — Obrazovanje, Milena — ljudska prava, Robert — Vrata mira, Srđan — Prigovor savjesti, Vesna J. — ARKzin. Uz njih, članovi KO su i Vesna Teršelič i Zoran Oštrić (Centar za mir itd.).

14. svibnja 1992
Wamovi "prijedlozi za izvlačenje iz momentalnog kaosa".

Problem odnosa ARK i Centra: "Okvirno kazano, čini mi se da je ARK političko krilo, akcijska grupa ili mreža koja se bavi kampanjom protiv ratova u bivšoj Jugoslaviji. Centar bi međutim mogao postojati ili biti osnovan u bilo kojoj drugoj zemlji, dakle i bez rata."
ARK kao mreža:
- Polugodišnji sastanak na kojem se planira i razvija strategija.
- Mjesečni sastanci za određivanje praktičnih aktivnosti i politike.
- Tjedni radni sastanci predstavnika projekata i radnih grupa na kojima se raspravlja o kampanjama isl.

Interni tekst "Podsjetnik o pokušajima da se riješi organizacijski kaos u ARK-Zagreb", 7. siječnja 1994.

MAGNA CARTA
Centar za promociju ljudskih prava
Tkalčićeva 38
ZAGREB

U Zagrebu, 25. 3. 1994.

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
Sekcija za prigovor savjesti
n./r. Zoran Oštrić
Tkalčićeva 38
ZAGREB

Bok, Zorane,

dostavljam Ti prijedlog ugovora između našeg Centra u osnivanju i pojedinih organizacija za zaštitu ljudskih prava. Za četvrtak, 14. 4. 1994. sazivam sastanak predstavnika pojedinih organizacija, kako bismo o ovom obliku suradnje mogli svi zajedno porazgovarati. Sastanak će se održati u prostorijama Antiratne kampanje, Tkalčićeva 38, u 19 sati, pa te molim da dođeš. Biti će pozvani i predstavnici Građanskog odbora za zaštitu ljudskih prava, HHO, SDF i Ženske infoteke.

Srdačan pozdrav,

Toni Gabrić

Dopis o prijedlogu ugovora između Sekcije za prigovor savjesti ARK-a i Magne Carte - Centra za promociju ljudskih prava, 25. ožujka 1994.

SKUPŠTINA ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKE

ZA PREVLADAVANJE POSLJEDICA SUKOBA BITNO USPOSTAVLJANJE KOMUNIKACIJA

Od izbijanja sukoba na tlu bivše Jugoslavije, osim mirovnjaka, samo su šverceri održavali komunikaciju s drugom stranom ● Zahtjev nadležnim državnim institucijama u vezi s produženjem roka prigovora savjesti za pričuvni sastav HV ili bez vremenskog ograničenja

ZAGREB — Na skupštini Antiratne kampanje Hrvatske, koja se održavala protekla dva dana u Zagrebu, odlučeno je da se nadležnim državnim institucijama pošalje zahtjev u vezi s produženjem roka prigovora savjesti za pričuvni sastav Hrvatske vojske ili da se u potpunosti ukine bilo kakvo vremensko ograničenje za podnošenje prigovora savjesti. Također, zatraženo je da se što prije objavi popis ustanova u kojima bi se moglo omogućiti civilno služenje vojnog roka.

Na konferenciji za novinare, na kojoj su sudjelovali Vesna Tršelič, koordinatorica Antiratne kampanje Hrvatske, Kruno Sukić, tajnik Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, te Vesna Kesić, koordinatorica udruženja žena BaBe (Budi aktivna — Budi emancipirana), govorilo se o dosadašnjem četverogodišnjem radu neformalne mreže organizacija uključenih u Antiratnu kampanju Hrvatske.

Posebno bitnim za prevladavanje posljedica sukoba, članovi Antiratne kampanje Hrvatske drže uspostavljanje komunikacija s drugom stranom, posebno s osobama koje se nalaze na trenutno okupiranom teritoriju Hrvatske. Istaknuto je kako su, od izbijanja sukoba na području bivše Jugoslavije, osim mirovnjaka, jedino šverceri oružjem održavali neprekidnu komunikaciju s drugom stranom. Iznoseći primjere uspješnog povezivanja osoba iz Hrvatske i Srbije, Kruno Sukić je naveo Ured »Kuća prijateljstva« u Mohacsu, u Mađarskoj, gdje se povremeno sastaju članovi ratom razdvojenih obitelji, dodajući kako sve više raste interes za ovakav oblik komunikacije.

Vesna Kesić govorila je o djelovanju ženskih grupa u Hrvatskoj i Srbiji, te o njihovom doprinosu miru. Prije desetak dana u Puli je održan »Feministički dijalog« žena iz Zagreba i Beograda čiji je cilj bio prevladavanje konflikta, izvijestila je Vesna Kesić. Prema njenim riječima, plan je da se u ovakvu vrstu dijaloga uključe i žene iz Bosne i Hercegovine, te s Kosova i Makedonije jer, smatra Vesna Kesić, jedino žene mogu pridonijeti transformiranju kulture rata u kulturu mira.

Na skupštini Antiratne kampanje Hrvatske raspravljalo se i o izlaganjima nekih hrvatskih političara na skupu »Kako protiv rata«. Utvrđeno je da neke hrvatske stranke »pokazuju sklonost preuzimanja stavova antiratnih udruga«, zbog čega će Antiratna kampanja Hrvatske i dalje raditi na programu nenasilnog razrješenja krize na ovim prostorima. Vesna Tršelič najavila je da bi Antiratna kampanja Hrvatske mogla ponuditi takav projekt u svibnju ove godine.

D. BEBIĆ

Tekst u *Novom listu* od 3. travnja 1995. o Skupštini ARKH-a

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
Tkalčićeva 38, 41000 Zagreb
Tel. 041 422 495, Fax 041 271 143

IZJAVA U POVODU AKCIJE HRVATSKE POLICIJE I VOJSKE U ZAPADNOJ SLAVONIJI

Dok svijet slavi polustoljetnu godišnjicu prestanka jednog pogubnog rata, Hrvatska se možda nalazi na pragu novoga.

Premda za područje zapadne Slavonije može značiti okončanje vladavine bespravlja i etničkog proganjanja, vojno-policijska akcija nije i nikako ne smije biti put i način prevladavanja sukoba u Republici Hrvatskoj. Primjenom sile može se uspostaviti kontrola nad teritorijem, ali se njome još ne postiže da stanovnici tog teritorija postanu dio društva u ovoj zemlji. Vojna akcija obično potencira i proširuje nasilje, a i samo hrvatsko društvo je de facto stavljeno u opsadno stanje.

Država je posegla za vojnom silom u trenutku kada se pripremaju mjere za smanjenje prava radnika, žena i mladih ljudi, i kada predsjednik države proklamira potčinjavanje svih triju područja vlasti "jedinstvenoj državnoj politici". Istinska reintegracija može biti samo mirna reintegracija. To znači da treba voditi računa o ljudima koji žive na tim područjima jer samo i jedino garantiranjem njihovih ljudskih i građanskih prava Republika Hrvatska ostvaruje svoj suverenitet na čitavom području i legitimira se kao demokratska država.

Unatoč diplomatskim igrama oko informacija i demantija, očito je da je vojni uspjeh plaćen životima civila. Pogođeni su i gradovi izvan područja oružanih sukoba, a Zagreb je stradao više nego u ratu 1991. Plaši nas mogućnost da su hrvatske trupe u pobjedničkom nastupu izvršile i nasilje nad civilima. Razdvajanje obitelji pri ćemu žene nisu imale nikakve informacije i garancije o povratku muževa samo je povećalo već prisutan strah od nasilja. Njihova odluka o izboru ostanka ili odlaska time je prejudicirana. Težak je propust hrvatskih vlasti što nisu odmah osigurale neposrednu prisutnost nepristranih međunarodnih promatrača na području oružanih sukoba. To treba učiniti sada, uključujući sva mjesta. Zahtijevamo da se pristup omogući i domaćim i međunarodnim nevladinim organizacijama. Najpreče je u ovom trenutku prisutnost organizacija za ljudska prava. Legitimna najava suđenja osumnjičenima za ratne zločine sa srpske strane mora podjenako važiti i za moguće počinitelje zločina s hrvatske strane.

Izjava u povodu akcije hrvatske policije i vojske u zapadnoj Slavoniji, prilog dopisu od 18. svibnja 1995.

Sada, kad je primjena sile gotova činjenica, nužno je učiniti sve da se spriječi svako daljnje nasilje. Ako se svim stanovnicima ne osigura život slobodan od straha, zapadna Slavonija neće biti stvarno oslobođena.

Pozdravljamo nastojanja hrvatskih vlasti da pokažu kako neće diskriminirati srpsko stanovništvo. Međutim, te iste vlasti se do sada nisu proslavile zaštitom ljudskih prava u Hrvtaskoj. Zato smatramo trenutne izjave i geste nedovoljnim jamstvom, te predlažemo slijedeće mjere:

1. Postupak sa zarobljenicima i civilima na osnovi međunarodnog prava i zakona Republike Hrvatske, te sprečavanje svake samovolje i osvete. Zakonu o aboliciji, prema našim saznanjima, isteklo je važenje pa se pitamo da li su prava pojedinaca utemeljena na trenutnim političkim odlukama ili na važećim pravnim propisima. Budući da u Republici Hrvatskoj još nisu ispunjene pretpostavke za neovisnost sudstva, hitno treba osnovati Privremeni sud za ljudska prava, već odavno predviđen Ustavnim zakonom.

2. Jednoznačan iskaz nadležnih vlasti da su svi protiv kojih se ne pokrene pravni postupak oslobođeni sumnje i da imaju sva građanska prava u Republici Hrvatskoj.

3. Posebne mjere sigurnosti radi sprečavanja sukoba među civilima. Koliko god bile psihološki objašnjive, frustracije i mržnja ne smiju biti opravdanje za "uzimanje pravde u vlastite ruke".

4. Pomoć u zaštiti prava, pripremi za povratak prognanika, posredovanju i nenasilnom rješavanju sukoba. Samo civilno društvo mora uspostaviti vlastite načine rješavanja problema, a vlasti su obavezne osigurati povoljne uvjete za autonomno djelovanje nevladinih organizacija koje za to imaju znanja i iskustva. Državni organi zaduženi za procese reintegracije trebali bi u svoje djelovanje uključiti i konzultiranje tih organizacija.

5. Međunarodni monitoring cjelokupnog društvenog stanja u Zapadnoj Slavoniji u trajanju od najmanje pet godina radi dosljednog poštivanja ljudskih prava i sprečavanja moguće osvetoljubivosti.

Antiratna kampanja Hrvatske
Mreža mirovnih organizacija, grupa za zaštitu ljudskih prava, građanskih inicijativa i projekata

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek
Centar za mir i nenasilje, Karlovac
Centar za žene žrtve nasilja, Zagreb
Građanski obor za ljudska prava, Poreč
Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava, Zagreb
HOMO, Pula
Humanitarni mirotvorni pokret "Rijeka - Suncokret"
MALI KORAK - Centar za kulturu mira i nenasilja, Zagreb
Volonterski projekt, Pakrac

VESNA TERŠELIČ, ZA ANTIRATNU KAMPANJU ZAGREB: IZJAVA O VOJNOJ AKCIJI »OLUJA«

NE ŽELIMO BITI PRIVILEGIRANI SAMO ZATO ŠTO SMO ROĐENI KAO HRVATI

Mirovne organizacije u Hrvatskoj okupljene u Antiratnoj kampanji svojim će radom i nadalje doprinositi socijalnoj i materijalnoj obnovi, davati podršku povratku svih prognanih i izbjeglih te izgradnji međunacionalne, međureligijske tolerancije u Republici Hrvatskoj i na području Balkana

Prilika za mirno reintegriranje svih stanovnika bivše »Krajine« je propuštena. Koncept etnički čiste države, u ime koga je pred četiri godine pokrenuto osvajanje dijelova Hrvatske, sada je i s hrvatske strane okončan vojnom akcijom. Hrvatska vojska je stala na hrvatske granice i uspostavila državu na skoro cijelom teritoriju — ali etnički čistu državu. Vojnom akcijom »Oluja« stvorena je pretpostavka povratka za više od stotine tisuća prognanih Hrvata u njihove domove, njihova je četverogodišnja patnja okončana. Akcija je, međutim, hrvatske građane srpske nacionalnosti u račun uzela samo u smislu osiguranja njihove evakuacije. Od 1991. do danas broj Srba u Hrvatskoj se smanjio za više od 70%.

Dok posljednji Srbi napuštaju »Krajinu« već se događa kontraudar — izgon Hrvata iz Vojvodine i Bosne — očekuje se do 30.000 u sljedećih mjesec dana. Smanjivanje broja Srba u Hrvatskoj neminovno je povezano sa smanjivanjem broja Hrvata i Muslimana u Bosni.

U četverogodišnjem ratu u Bosni i Hrvatskoj je ubijeno više stotina a protjerano oko 4 milijuna ljudi, uništena silna materijalna i kulturna dobra te potpuno rastočen i minimalni osjećaj sigurnosti života u multinacionalnoj zajednici. Rat kakav je vođen na ovim prostorima, naučio je ljude da nema drugog izlaza doli bijega. Ali, patnja i gnjev koji su sada nastali u stotinama tisuća ljudi prisiljenih da napuste Hrvatsku, ne mogu biti osnova trajnog i pravednog mira nego trajne političke nestabilnosti ovih prostora.

Stojimo na presudnoj točki rata. Nakon Hrvatske, slijedit će uspostava drugih etnički čistih država. Bez nekog posebnog protivljenja međunarodnih institucija i svjetskih vlada. Svjetske sile su kao i uvijek stale na stranu jačega. Dok je Srbija bila jača podržavale su se njihove akcije. Sada podržavaju Hrvatsku.

Iako ne dijele odgovornost za početak rata, za ishod rata — etničko čišćenje — odgovorne su sve strane u sukobu pa i treća — tzv. posrednička — međunarodne institucije i svjetske sile.

Trenutak je da shvatimo zajedničku odgovornost za tu tragediju. Svi smo suodgovorni da se u našoj zemlji svima pruži sigurnost od nasilja i sva ljudska prava, kako se ona ne bi pretvorila u etnički »očišćenu« državu. Ne želimo biti privilegirani samo zato što smo rođeni kao Hrvati.

Zato i usred pobjedničkog slavlja upozoravamo da ista ta država i vojska nisu dosad, ni u miru bile u stanju obuzdati svoje naoružane pripadnike da ne vrše nasilje i ne krše prava građana.

Osuđujemo uskraćivanje slobode kretanja pripadnicima međunarodnih organizacija i medija, a nije dopušten ni pristup promatračima te se vlasti tako ne mogu osloboditi sumnje da su tolerirale i prešutno poticale pljačku imovine i paljenje kuća odbjeglih civila.

Iskazana volja hrvatske države za prihvaćanje hrvatskih građana srpske nacionalnosti iz »Krajine« bit će ozbiljno shvaćena samo na osnovu konkretnih programa povratka izbjeglica i provedbe tih programa u život — što je za zapadnu Slavoniju obećavano kao ogledni model.

Trajno prisustvo međunarodnih institucija kao monitora i aktivnih sudionika — u planiranju, financiranju i provedbi programa povratka, te u budnom praćenju stanja ljudskih prava u svim dijelovima Hrvatske nužno je obavezujuće za hrvatske vlasti i međunarodne organizacije.

Mirovne organizacije u Hrvatskoj okupljene u Antiratnoj kampanji svojim će radom i nadalje doprinositi socijalnoj i materijalnoj obnovi, davati podršku povratku svih prognanih i izbjeglih te izgradnji međunacionalne, međureligijske tolerancije u Republici Hrvatskoj i na području Balkana.

Antiratna kampanja Hrvatske mreža mirovnih i ženskih organizacija, grupa za zaštitu ljudskih prava, građanskih inicijativa i projekata:

B. a. b. e. — Grupa za ženska ljudska prava; **Centar za mir, nenasilje i ljudska prava,** Osijek; **Centar za mir i nenasilje,** Karlovac, **Centar za žene žrtve rata,** Zagreb; **Građanski odbor za ljudska prava,** Poreč; **Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava,** Zagreb; **HOMO,** Pula; **Humanitarni mirotvorni pokret »Rijeka-Suncokret«,** Rijeka; **MALI KORAK — Centar za kulturu mira i nenasilja,** Zagreb; **Volonterski projekt,** Pakrac

Vesna Teršelič

Vesna Teršelič

Izjava o vojnoj akciji Oluja, *Novi list*, 21. kolovoza 1995.

IZJAVA ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKE O PROGNANICIMA U VOJNOM LOGORU UNCRO-a U KNINU

ZLOČINE TREBA KAZNITI, NEVINI NE SMIJU PATITI

Već mjesec dana oko 700 stanovnika kninskog područja nalazi pribježište u vojnom logoru UNCRO-a u Kninu. Stanje se pogoršava, jer deseci novih civila danomice traže zaštitu UNCRO-a, a sve lošije vremenske prilike otežavaju primjeren smještaj. Vlasti Republike Hrvatske ne dopuštaju da ti ljudi odu, jer, prema službenoj verziji, protiv manjeg broja njih postoje razlozi za tužbu zbog ratnih zločina.

Ako su te sumnje opravdane, podsjećamo da je haški Međunarodni sud za ratne zločine na području bivše Jugoslavije, s punim pravom zatražio da mu sve postjugoslavenske države prepuste procesuiranje i kažnjavanje ratnih zločina. Zato zahtijevamo kako od hrvatskih vlasti, tako i od UNCRO-a da sve pojedince protiv kojih postoje osnovane sumnje za ratne zločine, izruče Međunarodnom sudu u Haagu.

Zločini ne smiju ostati nekažnjeni, ali nevini zbog toga ne smiju patiti. Staro je načelo prava i pravednosti: bolje i stotinu krivih na slobodi nego ijedan nedužan u zatvoru. U Kninu, navodno zbog skupine sumnjivih, a bojimo se zbog političke isključivosti, deset je puta više ljudi koji su zatočeni kao taoci. Apeliramo na Vladu RH da prve prepusti međunarodnoj pravdi, a potonjima koji to žele omogući siguran put do pribježišta koje sami izaberu.

Ipak, ne mirimo se sa stanjem u kojem civili bježe u zaklon strane vojske i traže sigurnost svakog stanovnika državnog teritorija. Kao što se ne može opravdati nesreća nanesena nasilno protjeranim stanovnicima Srebrenice, Žepe, Banjolučke krajine ili Vojvodine, niti oslobođenje hrvatskih krajeva neće donijeti pobjedu pravde sve dok se svi predratni stanovnici tih krajeva ne budu mogli slobodno i bez straha vratiti svojim domovima.

Antiratna kampanja Hrvatske

Mreža mirovnih organizacija, grupa za zaštitu ljudskih prava, ženskih organizacija, građanskih inicijativa i projekata

B.a.b.e., Grupa za ženska ljudska prava

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek

Centar za mir i nenasilje, Karlovac

Centar za žene žrtve rata, Zagreb

Građanski odbor za ljudska prava, Poreč

Grupa za direktnu zaštitu ljudskih prava, Zagreb

HOMO, Pula

Humanitarni mirotvorni pokret »Rijeka — Sunco-kret«

MALI KORAK — Centar za kulturu mira i nenasilja, Zagreb

Volonterski projekt, Pakrac

Za Antiratnu kampanju Hrvatske

Vesna Teršelič

Koordinatorica mreže

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKA

Izjava o prognanicima u vojnom logoru UNCRO-a u Kninu, *Novi list*, 6. rujna 1995.

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE
Gajeva 55, 10000 Zagreb, Hrvatska
Tel. 01 431-374, Fax 01 433-416
E-mail: ARK_ZG ZAMIR-ZG.ZTN.APC.ORG

Zagreb, 24. lipnja 1996

Peer Augstsoon
Veleposlanstvo Švedske

Štovani g. Augstsoon,

Želimo Vas pozvati na *panel diskusiju* **UTJECAJ FINANCIJERA NA RAD NEVLADINIH ORGANIZACIJA** koja će se održati u novim prostorima Antiratne kampanje Hrvatske **u Gajevoj 55/I u ponedeljak 1. srpnja 1996 od 16.00 - 19.00.** Diskusiju će voditi Rada Borić, koordinatorica *Centra za žene žrtve rata.*

Pošto finacijske odluke fondacija doista utječu na proces razvoja nevladinih organizacija i time na razvoj cijelog civilnog društva želimo o tome otvoreno porazgovarati. Na razgovor pozivamo predstavnice i predstavnike fondacija i institucija s uredom u Zagrebu s kojima surađujemo duže od godine dana. Pozvali smo i brojne nevladine organizacije. Želimo čuti više o vašem radu i problemima koje ste iskusili u suradnji s nevladinim organicijama. Želimo progovoriti o problemima koje u suradnji s finacijerima susreću nevladine organizacije. Rijetko imamo priliku za razmjenu mišljenja o ovoj izuzetno važnoj temi. Ponekad razgovaramo na evaluacijskim sastancima pojedinih fondacija ali samo o politici finaciranja te fondacije. Zato sada želimo razgovor među različitim organizacijama i fondacijama.

Za početak razgovora predlažemo slijedeća pitanja:
- Da li organizacije kreiraju svoje programe prema ukusu finacijera ili finacijeri oblikuju svoje prioritete prema istinskim potrebama populacije za koje mirovne i ženske grupe i organizacije za ljudska prava rade?
- Kako se definira politika finaciranja i biraju prioritetna područja podrške u pojedinim fondacijama? Što i tko sve utječe na te odluke?
- Kako povećati transparentnost rada fondacija?

Poziv na panel diskusiju "Utjecaj financijera na rad nevladinih organizacija", 24. lipnja 1996.

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

IZJAVA POVODOM ZAOŠTRAVANJA SUKOBA NA KOSOVU UPUĆENA JAVNOSTI, VLADI REPUBLIKE HRVATSKE, HRVATSKOM DRŽAVNOM SABORU, UREDU PREDSJEDNIKA REPUBLIKE

Antiratna kampanje Hrvatske - Ured mreže, potaknuo je inicijativu za mobiliziranje i djelovanje članica mreže Antiratne kampanje Hrvatske, drugih organizacija civilnog društva, političkih stranaka, Sabora te drugih domaćih i međunarodnih aktera, kako bi se doprinijelo pronalaženju rješenja za situaciju na Kosovu kojoj prijeti rat, iseljavanje i dugoročna nestabilnost u regiji. Smatramo da je to naše pravo i obveza budući da smo iskusili rat i još uvijek smo pritisnuti njegovim, po društvo i pojedince, razornim posljedicama. Antiratna kampanja Hrvatske - Ured mreže, ovom prilikom želi obavijestiti javnost o svojim prijedlozima za internacionalizaciju Kosovskog problema, te pozvati sve da doprinesu njegovu rješavanju.

Kriza na Kosovu, čiji korjeni sežu na početke ovog stoljeća, eskalirala je još 1981. godine. U prošlih sedamnaest godina situacija se stalno pogoršavala, a ovih dana ulazi u fazu velikih krvoprolića.

Tokom osamdesetih godina na Kosovu, upotrebom sile i grubim kršenjima ljudskih prava u kojima su sudjelovali pripadnici policijskih snaga svih bivših republika, te tako i iz Hrvatske, snizio se prag senzibilnosti ondašnje javnosti i sila je postala legitimno sredstvo obračunavanja s nenaoružanim civilima. Sve tadašnje metode predstavljale su pripremu za ratove vođene u novonastalim postjugoslavenskim državama.

Zato sadašnja situacija nije unutarnji problem susjedne države, već predstavlja prijetnju regionalnoj stabilnosti koja se tiče i naše države i svih njenih građana. Zato očekujemo da će Hrvatska odlučno reagirati i zatražiti internacionalizaciju Kosovskog problema.

Predlažemo da Hrvatski državni Sabor otvori raspravu o situaciji na Kosovu te usvoji rezoluciju u kojoj će:

1. Zatražiti hitan prekid nasilja od strane policijskih snaga SR Jugoslavije i od strane naoružanih predstavnika Albanaca na Kosovu
2. Izraziti zabrinutost i osudu zbog ubijanja civila
3. Predložiti da Kontaktna skupina imenuje pregovarača ili pregovaračicu koji će posredovati u pregovorima izmedju obje strane
4. Predložiti međunarodnoj zajednici uvođenje prijelaznih vlasti (po uzoru na UNTAES) jer sadašnja situacija na Kosovu više nije unutarnji problem suverene zemlje, već prijetnja sigurnosti na Balkanu i Europi koja se može riješiti samo hitnim i odlučnim posredovanjem međunarodnih institucija u koji će se uključiti i domaće i međunarodne nevladine organizacije
5. Naznačiti da je Hrvatska spremna poštovati obveze prihvaćene potpisivanjem međunarodnih konvencija i primiti izbjeglice s Kosova, kojih će, ako se situacija bude i dalje pogoršavala, biti sve više
6. Predložiti službenu delegaciju Republike Hrvatske koja bi predstavila prijedloge Rezolucije u SR Jugoslaviji

Predlažemo da MEĐUNARODNE INSTITUCIJE učine sve potrebne korake za sljedeće:

1. Trenutno okončanje nasilja; prekidom nasilja uspostavljaju se uvjeti za pregovore
2. Kontaktna skupina treba ovlastiti pregovarača/pregovaračicu koji će posredovati u pregovorima između sukobljenih strana
3. Osiguranje održivog prekida nasilja uvođenjem međunarodne prijelazne uprave, po uzoru na UNTAES; samo se tako može osigurati prostor u kojem se može naći dugoročno rješenje prihvatljivo za obje strane

NAŠIM PRIJATELJIMA NA KOSOVU, U SRBIJI I MAKEDONIJI

Želimo izraziti poštovanje albanskom stanovništvu na Kosovu koje je dugo pružalo nenasilni otpor. U sadašnjoj situaciji očito je da je odabir nasilne opcije učinkovitiji u privlačenju toliko neophodne pozornosti međunarodne javnosti. Poštujući svačiji izbor,želimo podržati sve koji se i dalje zalažu za nenasilno rješenje problema, posebno NEVLADINE ORGANIZACIJE koje su u toku sedam godina, unatoč teškim kršenjima ljudskih prava, istrajale u dostojanstvenom otporu. I sada, kada je krvoproliće već započelo, nenasilje ima smisla. U toku rata u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini, naučili smo da je zastupanje vrijednosti tolerancije, solidarnosti, poštovanja dostojanstva i ljudskih prava svake osobe, bez obzira na njezino nacionalno podrijetlo ili vjersko opredjeljenje, u središtu života vrijednog čovjeka. U ratu se urušava cijeli sustav vrijednosti. Zato je važno baš tada sačuvati samopoštovanje kroz zalaganje za ljudska prava svih pogođenih. Zar je potrebno pobiti stotine tisuća ljudi kao u Bosni i Hercegovini da bi se tek onda našlo političko rješenje za život Albanaca i Srba na Kosovu, koje će se na kraju ipak dogovoriti za pregovaračkim stolom?

CIVILNOM DRUŠTVU, POLITIČKIM STRANKAMA I SVEUKUPNOJ HRVATSKOJ JAVNOSTI

Ured Mreže Antiratne kampanje Hrvatske nastavit će javnu raspravu o mogućnostima civilnog i političkog angažmana od strane grupa i pojedinaca u Hrvatskoj koje bi doprinijele mirovnom procesu ophođenja s Kosovskim problemom. Radit ćemo na internacionalizaciji problema, na povezivanju i pomoći organizacijama civilnog društva koje rade u regiji, ohrabrivat ćemo nastavak nenasilnih oblika otpora i biti u redovnoj komunikaciji s našim prijateljima na Kosovu i Srbiji, Makedoniji i Albaniji. Smjeramo organizirati redovne posjete mirovnih aktivista na Kosovo, u Srbiju i u Makedoniju kojima bi se prenijela mirovna iskustva iz rada tijekom rata i poraća u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, te pružila podrška pojedincima i grupama koje rade na uspostavljanju dijaloga. O svim daljnjim aktivnostima i naročito posjetama javnost ćemo obavijestiti putem redovitih konferencija za tisak.

U Zagrebu, 18. ožujka 1998

Za Antiratnu kampanju Hrvatske

Vesna Teršelič

Koordinatorica mreže

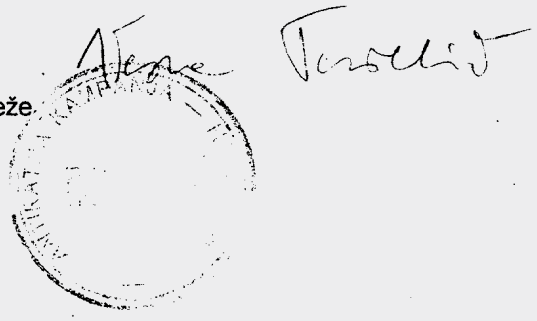

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

Zvonimir Šeparović
ministar
Ministarstvo pravosuđa
Republike Austrije 14
Zagreb

Pavao Miljavac
ministar
Ministarstvo obrane
Trg kralja Petra Krešimira IV br. 1
Zagreb

PETICIJA SA ZAHTJEVIMA NEVLADINIH ORGANIZACIJA ZA REGULACIJU PRAVA NA PRIGOVOR SAVJESTI

Pravo na prigovor savjesti priznato je kako u međunarodnim standardima za ljudska prava tako i u Ustavu Republike Hrvatske u članku 47 te u Zakonu o obrani. No, za potpuno ostvarenje tog prava u R. Hrvatskoj nisu još ispunjeni nužni uvjeti i potrebno je poduzeti dodatne korake. Zbog toga dolje navedene nevladine organizacije traže od Ministarstva pravosuđa i Ministarstva obrane usvajanje slijedećih zahtjeva:

1. Omogućavanje prigovaračima savjesti služenje uistinu alternativne civilne službe u civilnim institucijama (uključujući i nevladine organizacije), a da one za to ne snose troškove;
2. Civilnu službu koja će biti istog trajanja kao i vojna služba jer se u suprotnom takva služba može smatrati svojevrsnom kaznom;
3. Pružanje u trenutku regrutacije svakom vojnom obvezniku pisane informacije o mogućnosti prigovora savjesti.
4. Donošenje posebnog zakona o civilnom služenju vojnog roka.

Amnesty International Hrvatske
Autonomna Tvornica Kulture - ATTACK
Centar za direktnu zaštitu ljudskih prava
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava-Osijek
Centar za mirovne studije
Centar za promociju ljudskih prava
Udruga alternativne kulture TRN-Čakovec
Unija 47
Ured mreže Antiratne kampanje Hrvatske
(organizacije su navedene po abecednom redu)

Peticija sa zahtjevima nevladinih organizacija za regulaciju prava na prigovor savjesti, upućena 15. svibnja 1999.

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

Zagreb, 11. svibnja, 2.000

Drage i dragi,

Proces transformacije ureda Antiratne kampanje Hrvatske u volontersku organizaciju je pri kraju. To znači da radimo i da smo još uvijek u uredu u Vukovarskoj. No oslanjamo se isključivo na volonterski rad. Jedini troškovi koje imamo su najamnina, troškovi režija, telefona i knjigovodstva. Uz to treba pribrojati i poštarinu. Svakog četvrtka održavaju se konzultacije za prigovarače savjesti.

No kriza je i dalje u toku. Molimo vas da preuzmete svoj dio odgovornosti za ostvarivanje transformacije ARKa. To se pitanje odnosi na odgovornost za aktivnosti (što može biti sve od dolaska na akciju kad dijelimo letke do preuzimanje odgovornosti za cjelokupna događanja i smišljanja novih programa) i na finacijsku odgovornost.

Postoji stanovita vjerojatnost da ćemo za neke aktivnosti ipak dobiti sredstva fondacija.

Mirovne igre su aplicirale USIS-u i dobile odobren grant od 3000 $ za posjetu Križevcima; Mirovne igre i Iskorak u sutra aplicirale su Vladinom uredu za udruge, Mirovne igre i Prigovor savjesti aplicirali su UNHRD-u - no zapravo bi bilo puno zdravije kad bi sami skupili cjelokupni iznos za redovno funkcioniranje ureda.

Predlažemo da ubuduće članarina za organizacije bude 400 K mjesečno. Za pojedinke i pojedince predlažemo 40 K mjesečno.

Molimo vas da nam do 25. svibnja odgovorite želite li i dalje biti u ARKu. U Sanacijskom odboru ARKa smatramo da je izuzetno važno nastaviti rad i sa svoje strane ćemo tome doprinjeti i vlastitim radom i plaćanjem članarine. No da bi mogli zadržati ured, trebamo vašu podršku. Mjesečni troškovi iznose oko 4.500,00 kn (stanarina, rezije, tel./fax, poštarina, knjigovodstvo).

Pošto ARK vise ne funkcionira kao mreža, želimo se preregistrirati u udrugu. Sada smo registrirani kao savez. Malo pretenciozno zar ne? Željeli bismo to učiniti nakon 25. svibnja - no prije nam je važno čuti vaša mišljenja.

U prilogu vam šaljemo *Zapisnik sa Skupštine ARK-a* održane 11. prosinca 1999, *Povelju ARK-a* (s korekcijama prihvaćenim na Skupštini) i *članski pristupnicu.* Ako ste preživjeli šok suočavanja sa pristupnicom, možda ćete se i odlučiti da je popunite. Za one među vama koji prezirete pristupnice bit će dovoljan poziv telefonom ili još bolje, dolazak u ured.

Aktivnosti koje smo organizirali od Skupštine:

Tiskali smo novi letak o *Prigovoru savjesti* i *Mirovnim igrama.*

U suradnji sa *Amnesty International Hrvatske* okončana je priprema prijedloga Zakona o civilnoj sluzbi. Prijedlog je u toku siječnja predstavljen na konferenciji za tisak. U toku je medijska kampanja, lobiranje saborskih zastupnika, turneja promoviranja prigovora savjesti u sklopu posjeta Mirovnih igara, te istraživanje stavova zagrebačkih srednješkolaca i srednješkolki o prigovoru savjesti.

15. siječnja, 2.000, na dan Martina Luthera Kinga dijelili smo letke o prigovoru savjesti na Trgu bana Jelačića u Zagrebu.

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

Gundulićeva 1/II, 10000 Zagreb, Hrvatska
Tel./fax: ++385 1 48 400 18, e-mail:ark@zamir.net

09.06.2003.

Izjava za javnost

Prva globalno koordinirana kampanja protiv "Istinskog oružja za masovno uništenje"

Svjetski tjedan akcije protiv oružja, 2-8.6.2003.
(1.)
U sklopu svjetske kampanje protiv proliferacije (širenja posjedovanja) lakog oružja, nevladine organizacije iz cijelog svijeta u prošlom su tjednu provele zajednički *Tjedan akcije*. Potaknuta podatkom da od lakog oružja, (uključujući osobno naoružanje, puške i vojno vatreno oružje), svake minute negdje u svijetu gine jedno ljudsko biće, **IANSA,(International Action Network on Small Arms)** Međunarodna akcijska mreža organizacija koje se bave problematikom lakog oružja, koordinirala je Svjetski tjedan akcije tokom kojega je diljem svijeta upozoravano na problem oružja i odgovornost vlada za sigurnost zajednica.
Tjedan akcije održava se mjesec dana prije UN-ovog sastanka država na temu lakog oružja koji se svake dvije godine održava u New Yorku. Tokom ovogodišnjeg sastanka, zakazanog za 7-11.7., razgovarati će se o pomacima koje su postigle zemlje članice UN-a nakon zadnjeg sastanka održanog 2001, kada je dogovoren Program akcije - skup mjera namijenjenih smanjenju širenja i zloupotrebe lakog oružja.

Nevladine udruge koriste Tjedan akcije kako bi podsjetile svoje vlade na odgovornost koju imaju u sklopu preuzetih obaveza. Preko osamdeset događanja, od edukacije i osvještavanja mladih, prikazivanja filmova, mimohoda, javnih diskusija i okruglih stolova do javnog uništavanja oružja i oružja-igrački i transformacije oružja u umjetnost, održavalo se u 30 zemalja, među kojima su Makedonija, Sjedinjene države, Fiji, Uganda, Velika Britanija, Belgija, Malawi, Argentina...

Rebecca Peters, direktorica mreže IANSA, izjavila je da će, samo za vrijeme Tjedna. diljem svijeta uslijed oružanog nasilja poginuti oko 9600 ljudi."Oružje masovnog

uništenja upravo je lako oružje.Predugo je ljudska sigurnost bivala žrtvovana u ime nacionalne sigurnosti. Nevladine organizacije zahtijevaju od vlada da preokrenu ovaj pristup i na prvo mjesto stave sigurnost svojih građana.
(2.)
Antiratna kampanja Hrvatske (ARK), članica mreže IANSA, ovim povodom želi podsjetiti na prošlogodišnju uspješnu akciju Ministarstva unutarnjih poslova i ostalih sudionika Nacionalne kampanje za povećanje sigurnosti dobrovoljnim povratom oružja, te skrenuti pažnju na potrebu daljnjih akcija, jer oružje iz dana u dan postaje sve uobičajenija i, na žalost, prihvaćenija pojava u našoj stvarnosti. ARK poziva nevladine organizacije i vladine institucije na stvaranje radne grupe za pitanja oružja u zajednici/cama, koja bi se nastavila baviti kampanjom za povećanje sigurnosti i pružala kvalitetnu podršku projektima koji prepoznatljivo i učinkovito doprinose promjeni stavova i ponašanja spram oružja.Pozivamo također donatore te sponzore iz gospodarstvenog sektora da podrže ovakve projekte.

ARK-ov projekt transformacije stavova spram oružja, **"ORUŽJE U UMJETNOST" /"Arms into Art"/** teži prilagoditi se u potpunosti specifičnostima i potrebama našeg društva i pružiti kvalitetan okvir za medusektorsku suradnju, povezujući djelovanje domaćih protagonista (mirovnih aktivista/ica, umjetnika/ca, odgovornih predstavnika institucija države, sudionika/ca rata, obitelji mirnodopskih žrtava oružja, medija, pripadnika/ca lokalnih zajednica i lokalne samouprave) sa uspješnim i priznatim međunarodnim projektima i organizacijama. **"Oružje u umjetnost"**, inspirirano svjetski poznatim mozambičkim projektom, istražuje mogućnosti suradnje izmedu RH i zemalja izvan kruga najrazvijenijih, naročito društava i država koja/e su u svojoj bliskoj prošlosti imala isto ili slično iskustvo rata i poraća, a koja su razvila niz programa i projekata koji bi, prilagođeni, u RH bili itekako primjenljivi i učinkoviti, te bi vidljivo doprinijeli povećanju sigurnosti u našem društvu, te u isto vrijeme doprinijeli povećanju tolerancije i solidarnosti.

Za ARK

Ranka Radović
Koordinatorica projekta

UPUTE ZA UREDNIKE - ARK

Ovo je zajednička izjava za javnost IANSA-e (prvi dio teksta) i ARK-a.
Za više informacija o IANSA-i i Svjetskom tjednu akcije te o Antiratnoj kampanji Hrvatske, ili za dogovaranje intervjua s voditeljima projekta "Oružje u umjetnost", molimo kontaktirajte Ranku Radović na tel. 091 789 73 13.

Antiratna kampanja Hrvatske
Antiwar Campaign Croatia

Livadićeva 36, 10000 Zagreb, Hrvatska
Tel.: +385 91 517 9078
e-mail:ark@zamir.net, www.zamirnet.hr/unija47

Zagreb, 12.03.2006.

To Whom It May Concern:

We confirm that the ***Antiwar Campaign Croatia (ARK)*** is a partner on the project "Regional Peace Caravan", organized by the Regional Network for Conscientious Objection in SEE "Objection for Peace" and that ARK participates in the implementation of its activities."

ARK is a non-governmental organisation founded in 1991, that works on the promotion and protection of human and women's rights, promotion and education in non-violent conflict transformation, demilitarisation of society
In the past period, our main activities consist of work on the promotion of conscientious objection and civil service in Croatia.

Our activities in 2005 mainly consisted of our regular counselling of conscientious objectors, and conducting a public-opinion poll / research project called "Conscientious objection and the role of civil society in the process of democratization".
This project consisted of a *public opinion poll conducted in high schools* (as a comparison to the pole we did in 2000, on the Attitudes of the young population towards conscientious objection and civil service in Croatia) and a *series of interviews with CO's serving civil service.* The results will be available on our website in several weeks.

For ARK
Natalie Sipak
Co-ordinator

Posljednji dostupni dopis ARK-a, 12. ožujka 2006.

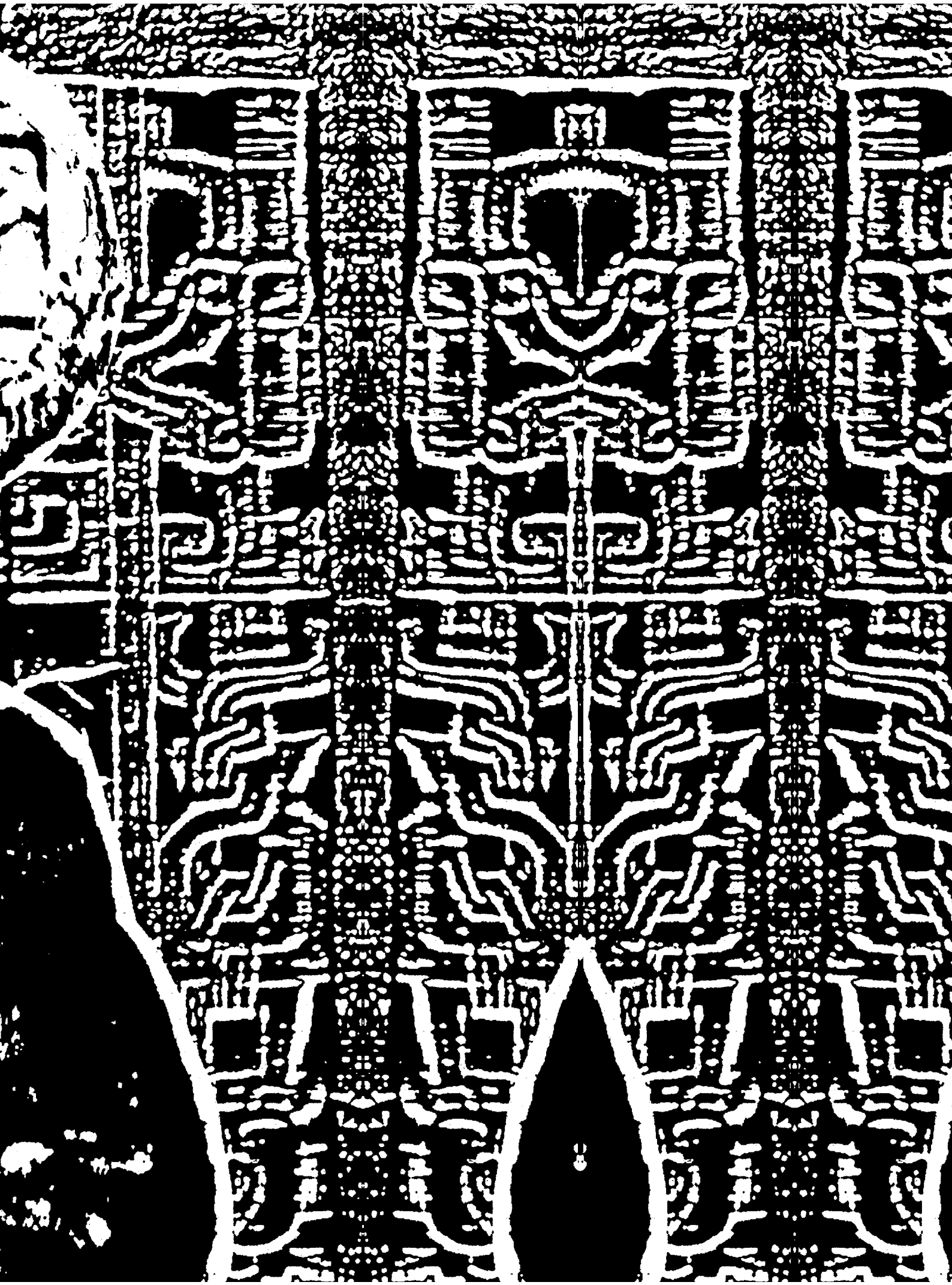

pripremila Vesna Janković

Pogled izvana:
Wish You Were Here

Što je mene motiviralo da, zanemarujući vlastite obaveze, provodim dane i noći prilagođavajući aplikacije švedskim normama, i provjeravajući izvještaje i budžete? Kad sada razmišljam o tome, shvaćam da je naše prijateljstvo i bliskost ono što me motiviralo. Suradnja s Centrom predstavlja za mene bogato i divno iskustvo, na kojem sam iznimno zahvalna.
— Margareta Ingelstam

Moj boravak u regiji promijenio mi je život, koji je sada podijeljen na prije, za vrijeme i poslije ratova.
— Wam Kat

Tijekom zajedničkog prisjećanja na početke Antiratne kampanje, mnogi aktivisti/aktivistice naglasili su ulogu koju je međunarodno umrežavanje i prisutnost stranih volontera odigrala u razvoju ARK-ovih aktivnosti, ali i artikuliranju vrijednosnih i političkih polazišta. Dok je u domaćoj literaturi uglavnom reflektirana negativna strana utjecaja velikih međunarodnih agencija i fondacija na razvoj tzv. civilne scene, pozitivna iskustva suradnje, podrške i međunarodne solidarnosti na *grassroots* **razini ostala su gotovo nezabilježena.** *Suncokret, Volonterski projekt Pakrac, Balkan Peace Team, Nexus***... samo su neke od organizacija u čijem su djelovanju sudjelovali brojni volonteri/volonterke iz cijelog svijeta. Mnogi od njih stekli su duboka prijateljstva i ostali do danas povezani s lokalnim antiratnim, ženskim i grupama za ljudska prava. Neki su godinama živjeli u regiji, neki su povremeno dolazili, a neki su i ostali živjeti ovdje. Iako je među njima bilo onih koji su s mirovnim i ženskim organizacijama u bivšoj Jugoslaviji surađivali i prije rata, za većinu je to bio prvi dolazak. I iskusni mirovni aktivisti, aktivistice, i oni kojima je ovo bio prvi ozbiljniji društveni angažman, zajedno s nama učili su i rasli. Stečena iskustva antiratnog pokreta u bivšoj Jugoslaviji danas su ugrađena u strategije i instrumente globalnog mirovnog pokreta, a poslužila su i kao inspiracija za knjige i doktorate.**

U želji da zabilježimo njihov doprinos antiratnim inicijativama na ovim prostorima, uputili smo poziv našim inozemnim prijateljima i prijateljicama da zapišu svoja sjećanja, osobne priče i kritička promišljanja i tako se upišu u ovu skicu jednog vremena.

Upitnik[01] smo poslali na 30-tak adresa ljudi koji su tijekom dužeg razdoblja sudjelovali u našem radu. Primili smo 24 popunjena upitnika.

TKO SU, ČIME SU SE BAVILI PRIJE DOLASKA I ZAŠTO SU DOŠLI?

Veze između slovenskih i hrvatskih civilnih inicijativa građene su još tijekom '80-tih. Nakon izbijanja rata, veza sa slovenskim mirovnim pokretom pokazala se iznimno važnom, jer su slovenski mirovnjaci izgradili široku mrežu međunarodnih kontakata s etabliranim antiratnim/mirovnim organizacijama poput War Resisters' International/WRI[02], Bund für Soziale Verteidigung/BSV[03], Gruppe für eine Schweiz ohne Armee/GSoA[04]... Kao što je vidljivo iz svjedočanstava Marka Hrena, Christine Schweitzer, Dorie Wilsnack **i** Howarda Clark**a, WRI bila je jedna od ključnih organizacija za međunarodno umrežavanje ARK-a.**

01 Radi se o neznatno prerađenom upitniku koji je Aida Bagić pripremila i koristila za prilog "Sabiranje sjećanja: CŽŽR kao mjesto susreta i razilaženja" u knjizi *Žene obnavljaju sjećanja. Centar za žene žrtve rata deset godina poslije*, Zagreb, 2003.

02 War Resisters' International/WRI – Međunarodna mreža prigovarača savjesti

03 Bund für Soziale Verteidigung/BSV – Savez za društvenu obranu

04 Gruppe für eine Schweiz ohne Armee/GSoA – Grupa za Švicarsku bez vojske

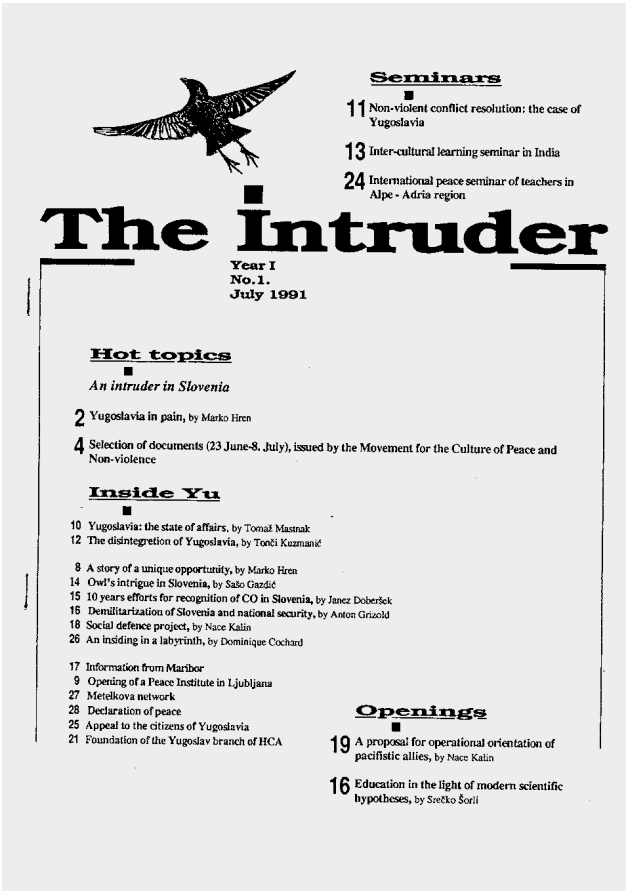

Seminars

11 Non-violent conflict resolution: the case of Yugoslavia

13 Inter-cultural learning seminar in India

24 International peace seminar of teachers in Alpe - Adria region

The Intruder

Year I
No.1.
July 1991

Hot topics

An intruder in Slovenia

2 Yugoslavia in pain, by Marko Hren

4 Selection of documents (23 June-8. July), issued by the Movement for the Culture of Peace and Non-violence

Inside Yu

10 Yugoslavia: the state of affairs, by Tomaž Mastnak
12 The disintegretion of Yugoslavia, by Tonči Kuzmanić

8 A story of a unique opportunity, by Marko Hren
14 Owl's intrigue in Slovenia, by Sašo Gazdić
15 10 years efforts for recognition of CO in Slovenia, by Janez Doberšek
16 Demilitarization of Slovenia and national security, by Anton Grizold
18 Social defence project, by Nace Kalin
26 An insiding in a labyrinth, by Dominique Cochard

17 Information from Maribor
9 Opening of a Peace Institute in Ljubljana
27 Metelkova network
28 Declaration of peace
25 Appeal to the citizens of Yugoslavia
21 Foundation of the Yugoslav branch of HCA

Openings

19 A proposal for operational orientation of pacifistic allies, by Nace Kalin

16 Education in the light of modern scientific hypotheses, by Srečko Šorli

Marko Hren:
"Mirovna grupa u Ljubljani pokrenuta je početkom '80-tih. Godine 1988. osnovali smo Centar za kulturu mira i nenasilja koji je postao osnovna infrastruktura za međunarodne aktivnosti mirovnog pokreta u Jugoslaviji. Objavljivali smo newsletter na engleskom jeziku od 1983. do 1993. Pokušali smo potaknuti međunarodnu zajednicu da se više uključi i prije i poslije izbijanja jugoslavenske oružane krize. Pomagali smo mirovne i nenasilne aktivnosti diljem bivše Jugoslavije. U ranoj fazi služili smo kao koordinacija mirovnim grupama Balkana. Planirali smo tijekom 1992. preseliti uredništvo Intrudera u Zagreb, ali su do tada mirovne inicijative u Hrvatskoj i drugdje bile već dovoljno jake da autonomno i neovisno vode svoje aktivnosti. S njemačkom aktivisticom **Christine Schweitzer** bio sam na posljednjem vlaku iz Ljubljane za Beograd 1991. baš u trenutku kad je oružani sukob u području oko Mirkovaca i Vinkovaca onemogućio daljnje putovanje i mi smo se našli usred sukoba."

Christine Schweitzer:
"Bila sam angažirana u (zapadno)njemačkom mirovnom pokretu od kraja '70-tih. Pokret je bio fokusiran na sprečavanje postavljanja novih američkih nuklearnih projektila, jer je to povećavalo opasnost izbijanja trećeg svjetskog rata. Počevši s tim zainteresirala sam se za nenasilne alternative ratu i nasilju – za građansku obranu i nenasilni otpor.

Vjerujem da je neposredni povod da se angažiram u bivšoj Jugoslaviji bio rat u Iraku, koji je završio neposredno prije i protiv kojeg smo prosvjedovali mjesecima. Sjećam se da sam pomislila da ne želim gledati još jedan rat na televiziji, osjećajući se potpuno bespomoćna, nego sam željela istražiti može li se nešto poduzeti.

A o mirovnim grupama sam saznala preko mreže War Resisters' International/WRI."

Dorie Wilsnack:
"Kad je rat počeo već sam se bavila mirovnim aktivizmom, osobito međunarodnim aktivizmom kroz WRI. Početkom rata shvatila sam da bi mirovni aktivisti izvan regije mogli osigurati važnu podršku lokalnim aktivistima kako bi se osjećali povezani, a ne izolirani u svom radu. To je bila moja inicijalna motivacija.

Prije nego sam došla u regiju, jedini način na koji sam mogla pratiti antiratne/mirovne grupe bio je pomoću novog komunikacijskog alata koji se zvao 'elektronička pošta'. Mnogo sam naučila i od ljudi iz ex-Yu koji su živjeli u New Yorku. Tamo smo organizirali Balkan Dialogue Group[05] koja je okupljala Hrvate, Srbe, Bošnjake i Kosovare koji su živjeli u New Yorku i htjeli razgovarati o ratu gradeći mostove među sobom. Bila sam jedna od facilitatorica tih razgovora. Bila sam također aktivno uključena u formiranje Balkan Peace Team[06]-a/BPT. Sudjelovala sam u pripremama BPT volontera, a 1995.-1996. provela sam tri mjeseca s BPT timom u Beogradu (neko vrijeme i na Kosovu).

Sudjelovala sam i u nizu mirovnih konferencija, poput onih koje su organizirale Žene u crnom."

05 Balkan Dialogue Group – Balkanska grupa za dijalog

06 Balkan Peace Team – Balkanski mirovni tim

Howard Clark:
"Postao sam koordinator WRI 1985. i tako sam započeo suradnju s mirovnom grupom u Sloveniji. Dolazio sam od 1988. Povezivao, izvještavao, pio kavu, održao pokoje predavanje i radionicu, bio uključen u sve što je imalo veze s WRI i s Committee for Conflict Transformation Support/ CCTS[07]. Bio sam uključen u Balkan Peace Team/ Otvorene oči od samog početka pa do kraja. Također sam savjetovao mnoge međunarodne aktiviste prije dolaska u zemlju.

Bio sam član organizacijskog odbora za WRI/ ARK konferenciju 1998. u Poreču "Biramo mir zajedno/ Choosing Peace Together".

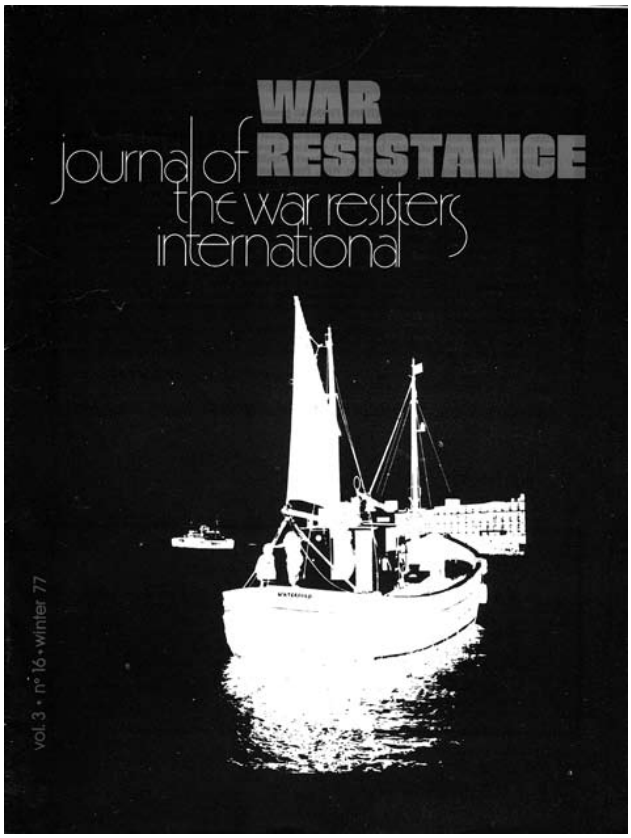

Nakon prvih šest mjeseci intenzivnih aktivnosti, tijekom kojih je nemali dio energije ARK-ovih aktivista i aktivistica u zagrebačkom uredu odlazio i na komunikaciju s mnoštvom mirovnih avanturista, te stranih novinara kojima smo služili kao alternativni izvor informacija, ali i prevoditelji i vodiči po ratnim područjima, još jedan od problema s kojim se suočavamo bile su Karavane mira. Organiziraju ih strane organizacije poput Helsinškog parlamenta građana, bez mnogo konzultacija s nama. Iako uz mnogo dobre volje, rezultati takvih karavana za dugoročni rad antiratnih inicijativa prilično su mršavi. Mirovna *grassroots* **mobilizacija u Europi je impresivna i da bismo našu suradnju učinili što produktivnijom, početkom 1992. ARK s Koordinacijom mirovnih inicijativa iz Ljubljane piše "Pismo namjera društvenim pokretnima iz cijelog svijeta" u kojem između ostaloga predlaže da projekti budu pažljivo pripremljeni u suradnji s lokalnim grupama, da se prije dolaska aktivisti/aktivistice podrobnije informiraju i pripreme, da je potrebna pomoć u izgradnji infrastrukture... (***ARKzin***, br. 4, 12. veljače 1992., str. 27). Jedan od prvih aktivista kojem je pismo uručeno bio je Wam Kat, iskusni nizozemski aktivist koji je umjesto planiranih mjesec dana u regiji ostao niz godina.**

Wam Kat:
"Bio sam međunarodni kordinator European Youth For Action/ EYFA[08] i dugogodišnji aktivist u mirovnom, ekološkom i pokretu za ljudska prava. **Vesna Teršelič** me 1992. pozvala da dođem u Zagreb i pomognem ARK-u."

Marcin Poletyło:
"Bio sam uključen u mirovni i pokret prigovarača savjesti u Poljskoj, tako da mi je bilo prirodno da se uključim kad je 'stvar' krenula na Balkanu. Putovao sam naokolo i prvo posjetio Sloveniju zimi 1993. gdje sam razgovarao s **Markom Hrenom.** Jedna me slovenska organizacija uputila u Suncokret u Zagrebu. Zapravo sam htio pomagati dezerterima, ali se to pokazalo preteškim, a ja sam bio premlad i neiskusan za takav posao. Nešto kasnije sudjelovao sam u mirovnoj akciji s grupom Nizozemaca i sreli smo Wama koji mi je predložio da dođem u Pakrac. I tako sam došao."

07 Committee for Conflict Transformation Support/ CCTS. – Odbor za podršku transformaciji sukoba

08 European Youth For Action/ EYFA – Europski mladi za akciju

Smatram da međunarodni akteri nisu uložili dovoljno energije u analizu lokalne situacije. U prevelikom broju situacija djelovali su vodeći se vlastitom percepcijom, a ne realističnom analizom na terenu. No, moram naglasiti i činjenicu da lokalni intelektualci uključeni u aktivnosti civilnog društva *u bivšoj Jugoslaviji snose* najveću odgovornost za to što MI, lokalni, jugoslavenski stručnjaci, NISMO uspjeli prezentirati konsenzualni pogled na situaciju u Jugoslaviji. Posljedica toga bila je da su međunarodni akteri primali konfuzne i različite prijedloge lokalnih aktera (NVO-a, intelektualaca, političara, medija)

Stefan:
"Prije dolaska u Pakrac bio sam tek površno uključen u mirovni aktivizam – uglavnom sam branio prava ljudi koji su odbijali vojnu službu u Poljskoj. Marcin, Bocian i ja bili smo bliski hippy prijatelji i Marcin je bio taj koji se najviše bavio aktivizmom. Vodio je varšavsku mirovnu organizaciju, išao na demonstracije, seminare i uspostavio kontakte s mirovnim aktivistima i organizacijama iz cijele Europe. On je prvi postao volonter u izbjegličkom kampu u Istri. Nakon povratka nagovorio je Bociana i mene da mu se pridružimo i vratimo u Hrvatsku volontirati u izbjegličkim kampovima. U to smo vrijeme bili u kontaktu s nizozemskom organizacijom koja je planirala konvoj pomoći za kamp u Mariji Bistrici. Bio je to veliki hotel u koji je hrvatska vlada smjestila Vukovarce. Pridružili smo se konvoju i tamo upoznali **Wama Kata**."

Bocian:
"Prije dolaska bio sam član poljskih mirovnih grupa. Surađivao sam s Ruch Wolność i Pokój (Pokret za slobodu i mir), Federacja Anarchistyczna (Anarhistička federacija) i mnogim drugim poljskim i inozemnim grupama. S nekoliko prijatelja pokrenuo sam u svom rodnom gradu Ruch Pacyfistyczno-Anarchistyczny (Pacifistički i anarhistički pokret). Organizirali smo mnoga događanja protiv vojske i rata.

No, to me nije zadovoljavalo, pa sam odlučio otići tamo gdje mogu učiniti nešto više od pukog 'pričanja'. S dvojicom mojih poljskih prijatelja pridružio sam se nizozemskoj mirovnoj grupi i krenuo za Zagreb. Mislili smo ostati tri mjeseca, no nakon nekoliko tjedana shvatio sam da je to posao koji me privlači. I tako sam ostao malo duže u regiji. Šest i pol godina..."

S.R.:
"Vodila sam eksperimentalnu ekološku zajednicu u Velikoj Britaniji, koja je istraživala nenasilje, meditaciju, medijaciju i stvaranje društvenih struktura koje podržavaju i služe na dobrobit svojih članova. Osim toga sudjelovala sam u međuetničkim mirovnim aktivnostima u Indiji i Šri Lanki.

Kad su u Britaniju počele stizati vijesti o ratu, to me duboko pogodilo i odlučila sam slijediti svaki poziv koji iskrsne. Devet mjeseci poslije zatekao me poziv mog prijatelja **Adama Curlea** da odem raditi za ARK u Zagreb. Željela sam podržati i učiti od ljudi koji su rekli NE ratu i strahu, i DA ljudskosti i odlučnosti da se nadiđu ubijanje, isključivanje i ugnjetavanje.

Poziv je došao u trenutku kada sam se osjećala iznimno inspirirano zahvaljujući ljudima koji su me učili kako otkriti vlastitu snagu i kako se međusobno podržavati. Koji su me učili medijaciji i tome da konflikt može potaknuti kreativni rast i slobodu od straha. Koji su me učili da su duhovna/fizička/mentalna/politička/osobna/grupna/društvena razina našeg straha ili naše slobode, međusobno povezane i da možemo izabrati."

Tim Lusink:
"Radila sam kao volonterka za razne projekte u Europi, a u međuvremenu sam radila razne plaćene poslove da bih se mogla uzdržavati.

Za Pakrac sam čula od prijatelja koji je radio u izbjegličkom kampu u Zagrebu i otišao volontirati u Pakrac. Mislila sam doći i ostati tri tjedna, ali mi se projekt toliko svidio da sam odlučila ostati. Osjećala sam da imam iskustvo i vještine kojima mogu doprinijeti projektu, osobito zato što se projekt razvijao i postojala je potreba za strukturiranjem."

Sarajevo, 21. srpnja 1991. - ulična akcija

Split, travanj 1992. - čekanje trajekta za Vis
(na fotografiji između ostalih Klaus Vack, Tonči Kuzmanić, Nenad Zakošek, Vesna Janković)

Najgori su bili misionari u potrazi za partnerima s kojima će implementirati svoje velike ideje/ opravdati svoje velike budžete. Kad smo pokrenuli Balkan Peace Team znali smo da moramo odabrati ljude koji mogu čuti to što vi govorite, slijediti smjernice koje im dajete i dopustiti da se strateški uklope unutar djelovanja ARK mreže

BJ:
"Prije dolaska radio sam u Velikoj Britaniji kao građevinski radnik, a još prije toga kao rudar. Skupa s prijateljima svake večeri pratio sam vijesti o ratu koji je počinjao, i najviše su me pogodile slike ranjene djece. Jedan je prijatelj rekao da je strašno što ništa ne možemo učiniti, a drugi je dodao "Zašto ne?" I odlučili smo organizirati konvoj humanitarne pomoći. Ljudi iz našeg gradića su nam mnogo pomogli u tome.

I tako sam prvi put došao u Hrvatsku vozeći kamion u konvoju humanitarne pomoći 1992. Početkom 1993. u Lipiku sam s pukovnikom **Markom Cookeom** radio na obnovi sirotišta. Nakon povratka u Veliku Britaniju čuo sam da je pokrenut novi međunarodni volonterski projekt u Pakracu. Došao sam u jesen 1993. i radio kao vozač i koordinator humanitarne pomoći sve do 1995. kada sam sa Zvjezdanom, mojom sadašnjom suprugom, započeo projekt rekonstrukcije Lipika. Bio je to jednogodišnji projekt kojeg su vodili međunarodni volonteri.

Nakon vrlo uspješne godine, otišao sam raditi u Bosnu, Gornji Vakuf, gdje je nekoliko bivših pakračkih volontera pokrenulo projekt. Tamo sam radio kao vozač i vodio projekt ostakljivanja prozora. Nakon toga sam se vratio u VB, da bih se 1999. vratio u Hrvatsku, zaposlio u IRC[09]-u i otišao raditi u Albaniju, pa na Kosovo kao upravitelj privremenog izbjegličkog skloništa."

Nick Wilson Young:
"Studirao sam povijest i još kao student počeo sam se baviti aktivizmom. Sudjelovao sam u studentskom otporu zakonima konzervativne vlade koji su ograničavali mogućnost besplatnog visokoškolskog obrazovanja. Tijekom studija bavio sam se poviješću istočne Europe, što mi je dalo dublji uvid u razloge izbijanja rata.

1993. živio sam u Škotskoj i bio nezaposlen, pa sam se prijavio kao volonter u Suncokret i proveo tri tjedna u izbjegličkom kampu u Karlovcu. Prije odlaska ponudili su mi mogućnost da odem u Pakrac, i odlučio sam poći, znajući samo da ćemo raditi s obje strane linije razgraničenja.

Odlučio sam doći u Hrvatsku jer su me medijski prikazi rata u Bosni pogodili. Osim toga, moj je otac bio metodistički svećenik, a metodisti imaju dugu tradiciju borbe za društvenu pravdu. Iako nisam kršćanin, zahvaljujući odgoju i studiju znao sam dosta i visoko cijenio ljude koji su se odupirali zlu. Na mene je kao tinejdžera snažno utjecala kampanja protiv postavljanja američkih projektila u Britaniji (znamo da smo 1984. bili na rubu globalnog nuklearnog rata). U dobi od 14 godina sam se zajedno s ocem pridružio Campaign for Nuclear Disarmament/CND[10]. U to je vrijeme moja dječačka fascinacija ratom bila pomiješana s jasnom sviješću o beskorisnosti rata. Na zidu svoje sobe imao sam veliki plakat s fotografijom američkog vojnika ustrijeljenog u Vijetnamu, povrh kojeg je pisala samo jedna riječ "Zašto?".

Iako toga nisam bio svjestan (i ne bih to priznao), ali mislim da je barem dijelom motivacija za moj dolazak u Hrvatsku bila želja da steknem (posthumnu) pohvalu mog oca, koji je umro od raka 1991., da živim vrijednosti koje sam naslijedio od njega.

O antiratnim/mirovnim grupama u regiji nisam ništa znao, ali sam znao dosta o otporu carizmu, fašizmu i komunističkim režimima diljem istočne Europe, te o međunarodnim brigadama u španjolskom građanskom ratu. Vjerojatno sam mislio da je ex-Yugo antiratni otpor bio sličan tome."

09 IRC/ International Rescue Committee – Međunarodni odbor za pružanje pomoći

10 Campaign for Nuclear Disarmament/CND – Kampanja za nuklearno razoružanje

Pomicanjem fokusa s antiratnog na mirovno djelovanje i rad na pomirenju, raste važnost suradnje s organizacijama posvećenima nenasilnim metodama rješavanja sukoba poput Pax Christi, International Fellowship of Reconciliation/IFOR[11], Rural Southern Voice for Peace/RSVP[12] ili Quaker Peace and Service/QPS[13]:

Margareta Ingelstam:
"Od 1970. do 1989. radila sam za obrazovni program švedskog radija i televizije. Tijekom '80-tih sve sam se više uključivala u mirovni pokret kao predsjedavajuća švedskog ogranka International Fellowship of Reconciliation/IFOR. Preko njih i **Adama Curlea** čula sam za Antiratnu kampanju i Mirovni centar u Osijeku.

Prvi događaj bio je Tjedan kulture mira koji je organizirao osječki Centar za mir, nenasilje i ljudska prava. Nakon tog prvog posjeta više puta sam posjećivala osječki Centar, su-vodila radionicu "Zamisli svijet bez oružja" s prof. **Elise Boulding**, držala radionicu u Županji, putovala cijelom regijom s prof. Adamom Curleom, promišljajući nove projekte i programe."

Herb Walters:
"Osnivač sam Rural Southern Voice for Peace/RSVP i pokretač programa slušanja. Projekt slušanja je obuhvatan proces koji uključuje 'duboko slušanje' i rad u zajednici koji može rezultirati akcijom na promjeni širokog spektra društvenih problema. Projekti slušanja osobito su korisni u zajednicama gdje sukobi i podjele priječe pozitivnu društvenu promjenu.

Osim u SAD-u vodio sam projekte slušanja u Nikaragvi i otoku Palau u Mikroneziji."

Christof Ziemer:
"Radio sam kao župnik u Dresdenu od 1980. i bio sam uključen u mirovni i rad na zaštiti okoliša. Aktivno sam sudjelovao i u 'mirnoj revoluciji' u Dresdenu u jesen 1989. Dvije godine nakon "Wende" (promjene) trebao sam predah, napustio sam službu u crkvi (dijelom i zbog nezadovoljstva načinom na koji su se odvijali procesi ujedinjenja i na političkoj i na crkvenoj razini) i odlučio sam otići u neko krizno žarište u inozemstvu. Od **Herberta Froehlicha** iz Pax Christi, čuo sam za Centar za mir u Osijeku i upitao ih mogu li doći i volontirati godinu dana.

Prvi sam se put susreo s jugoslavenskim problemima još 1989. u Baselu na Europskoj ekumenskoj skupštini, susrevši se sa srpskim i hrvatskim sudionicima, ali sam u to vrijeme bio zaokupiran vlastitim problemima u Njemačkoj."

Alan Pleydell:
"Radio sam kao nastavnik na fakultetu '70-tih i bavio se istraživanjem politike i međunarodnih odnosa. Specijalizirao sam se za etiku ratovanja i s njom povezanu psihologiju ratobornosti, te oblike građanstva i političkog samorazumijevanja, potrebnog da bi se ublažile posljedice ratovanja.

Od 1982.-1991. bavio sam se beskućnicima i pomagao ljudima koji su otpuštani iz zatvora i psihijatrijskih bolnica da se lakše uključe u neovisan život.
Nikad nisam živio u regiji, ali sam se uključio za Božić 1991. slijedom svojih dužnosti kao novopostavljeni tajnik za europske odnose u mojoj organizaciji Quaker Peace and Service/QPS. Moji prvi kontakti išli su preko **Toma Leimdorfera**, koji je bio u vezi s mirovnim edukatorima u Sloveniji i Hrvatskoj, i bio

11 International Fellowship of Reconciliation/IFOR. – Međunarodno društvo za pomirenje

12 Rural Southern Voice for Peace/RSVP - Ruralni južnjački glas za mir

13 Quaker Peace and Service/QPS – Kvekeri za mir i služenje

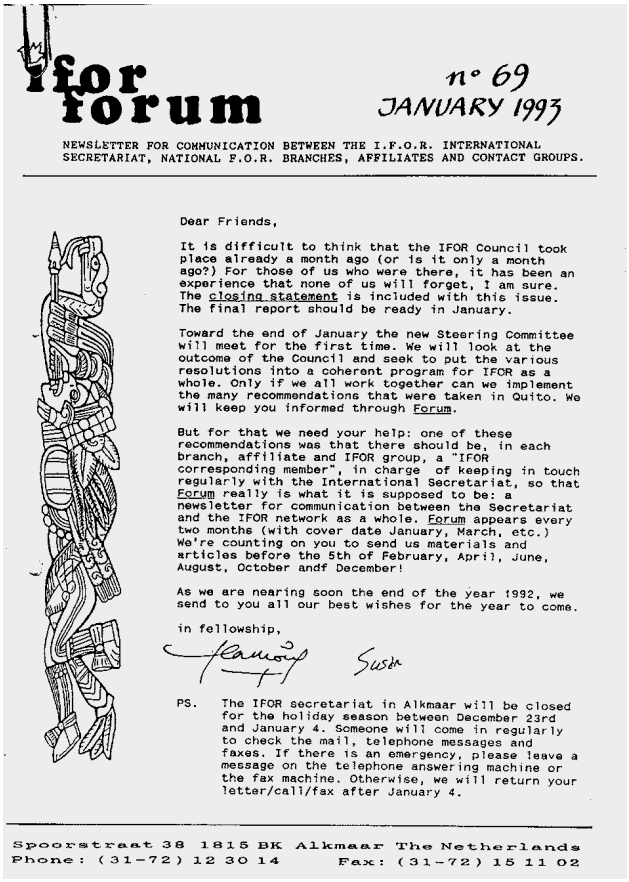

ifor forum

n° 69
JANUARY 1993

NEWSLETTER FOR COMMUNICATION BETWEEN THE I.F.O.R. INTERNATIONAL SECRETARIAT, NATIONAL F.O.R. BRANCHES, AFFILIATES AND CONTACT GROUPS.

Dear Friends,

It is difficult to think that the IFOR Council took place already a month ago (or is it only a month ago?) For those of us who were there, it has been an experience that none of us will forget, I am sure. The closing statement is included with this issue. The final report should be ready in January.

Toward the end of January the new Steering Committee will meet for the first time. We will look at the outcome of the Council and seek to put the various resolutions into a coherent program for IFOR as a whole. Only if we all work together can we implement the many recommendations that were taken in Quito. We will keep you informed through Forum.

But for that we need your help: one of these recommendations was that there should be, in each branch, affiliate and IFOR group, a "IFOR corresponding member", in charge of keeping in touch regularly with the International Secretariat, so that Forum really is what it is supposed to be: a newsletter for communication between the Secretariat and the IFOR network as a whole. Forum appears every two months (with cover date January, March, etc.) We're counting on you to send us materials and articles before the 5th of February, April, June, August, October andf December!

As we are nearing soon the end of the year 1992, we send to you all our best wishes for the year to come.

in fellowship,

Hans Susa

PS. The IFOR secretariat in Alkmaar will be closed for the holiday season between December 23rd and January 4. Someone will come in regularly to check the mail, telephone messages and faxes. If there is an emergency, please leave a message on the telephone answering machine or the fax machine. Otherwise, we will return your letter/call/fax after January 4.

Spoorstraat 38 1815 BK Alkmaar The Netherlands
Phone: (31-72) 12 30 14 Fax: (31-72) 15 11 02

zaslužan za prikupljanje prvih malih svota novca za uspostavljanje elektroničke pošte – koja je u to vrijeme bila potpuno nov i nepoznat fenomen.

Ostao sam angažiran sve do 2009. kad je i moj posao i postjugoslavenski program kvekera ugašen. Moj osobni angažman se nakon toga nastavio kroz Post-Yugoslav Peace Link/PYPL[14], koji čine kvekeri koji žele ostati u kontaktu s post-Yu mirovnim aktivistima i aktivisticama."

John Lampen:
"Od 1982. do 1994. moja supruga Diana i ja živjeli smo u Derryju u Sjevernoj Irskoj, gdje smo bili potpuno posvećeni mirovnom radu – s političarima, policijom i vojskom, ilegalnim organizacijama, crkvama, lokalnim grupama i djecom.

Došli smo 1996. na poziv **Gorana Božićevića** s kojim sam se upoznao na mirovnoj edukaciji u Schlainingu u Austriji. Upoznao me s članovima i članicama ARK-a, između ostalih i s **Majom Uzelac** s kojom smo često surađivali na pripremi materijala za rad s djecom. Goran me odveo i u Pakrac i u Gornji Vakuf. Poslije je organizirao naš rad sa Sezamom u Zenici i Međašima u Skopju, te s nizom događanja povezanih s Miramidama. Druge kontakte u Bosni i Hercegovini organizirao je **Goran Bubalo**. Sami smo organizirali posjet **Charlesu Tauberu** u Vukovaru i osječkom Centru za mir. Sudjelovali smo u radionici za učitelje u Brčkom, koju je organizirala European Network for Conflict Resolution in Education[15] (više nije aktivna). Nikad nismo živjeli u regiji, naši posjeti uglavnom su trajali dva do tri tjedna."

Feminističke grupe bile su među prvim potpisnicama ARK-ove Povelje i članicama mreže. Angažman žena u antiratnim inicijativama u cijeloj regiji bilo je impresivan. U ARK-u su većinu projekata, od mirovne edukacije, preko *ARKzina* **do ljudskih prava, vodile upravo žene. No, rodna dimenzija i rata i antiratnog angažmana postaje osobito važna tijekom 1992. razbuktavanjem rata u Bosni i Hercegovini, kada se vijestima o masovnim silovanjima nastojalo politički manipulirati radi dodatnog "patriotskog" mobiliziranja i demonizacije "neprijatelja". Tada kao feministički antiratni politički odgovor u okviru ARK-a nastaje** *Centar za žene žrtve rata***. Dio te važne feminističke priče bile su i** Chris Corrin **i** Tanya Renne.

Chris Corrin:
"Tijekom '80-tih surađivala sam s feminističkim grupama u bivšoj Jugoslaviji, a od 1986. radila sam sa ženskim grupama iz Mađarske i različitim feministkinjama iz Beograda i Zagreba na organizaciji konferencija u Budimpešti i Beču. Do 1991. nije bilo problema s putovanjem, no kad sam 1992. organizirala konferenciju u tadašnjoj Čehoslovačkoj, delegacija iz Beograda nije uspjela doći (ne sjećam se da li zato što im čehoslovačka vlada nije dala vize ili Žensko povjerenstvo Helsinškog parlamenta građana nije uspjelo organizirati dolazak). U svakom slučaju došle su mirovne aktivistice iz gotovo svih republika (iako nisu sve tada još bile međunarodno priznate): iz Bosne i Hercegovine, Kosova, Makedonije, Crne Gore/Srbije i Slovenije. Aktivistice iz Nagorno-Kara-

14 Post-Yugoslav Peace Link/PYPL – Postjugoslavenska mirovna veza

15 European Network for Conflict Resolution in Education – Europska mreža za uključivanje predmeta "rješavanje sukoba" u školske programe

Zagreb, jesen 1991. - Vesna Teršelič i Christine Schweitzer na Trgu bana Jelačića

Zagreb, jesen 1991. - radionica s Traude Rebman

Beograd, prosinac 1991. - demonstracije (transparent na fotografiji drži Howard Clark)

U Bosni nije postojalo slično civilno društvo na kojem bismo mogli graditi. Ključna razlika bila je da je u Osijeku inicijativa krenula 'iznutra', a u Sarajevo smo mi došli izvana. Fokus ABRAHAM-a na mirovni međureligijski rad pokazao se kao, ne samo političko, nego i vjersko 'minsko polje'. Bosanski konflikt bio je daleko složeniji i tijekom našeg rada suočili smo se znatnim napetostima, čak i unutar same organizacije

bacha i sedam istočnoeuropskih zemalja sudjelovale su u diskusijama o tome kako žene iz "neprijateljskih" zemalja mogu surađivati i preko spornih granica. Postojalo je veliko zanimanje za suradnju feminističkih antiratnih grupa...

Radeći s antifašističkim feministkinjama iz Zagreba i drugih gradova u Hrvatskoj, shvatila sam da mogu mnogo učiniti na širenju uvida u stvarnost rata u bivšoj Jugoslaviji među zapadnim mirovnjacima, koji nisu mogli razumjeti svu kompleksnost situacije. Mediji nisu bili od velike pomoći jer su neprijateljstva većinom opisivali kao 'građanski rat' ili drevne zavade. Centar za žene žrtve rata u Zagrebu bio je na mnogo različitih načina model antiratnog angažmana u podršci ženama pogođenima nasiljem. Moje učešće sastojalo se u promoviranju rada hrvatskih antiratnih feministkinja kroz različite radionice (u Pragu, Glasgowu, Londonu, Stirlingu, Tuzli, Beogradu, Brightonu, Bratislavi, Beču...), te u pisanju članaka i knjiga *Superwomen and the Double Burden* 1992. i *Women in a Violent World* 1996. u kojima su antiratne aktivistice govorile/pisale u svoje ime i u ime svojih zajednica."

Tanya Renne:
"Neposredno prije izbijanja rata živjela sam i studirala u Italiji, gdje sam preko talijanskih prijatelja upoznala neke ljude iz Srbije koji su mi pričali o Lepoj. Otputovala sam u Sloveniju na sam dan prvih izbora. Iako nisam imala namjeru zvati nekoga nepoznatog, kišilo je četiri dana i slomila sam i nazvala tu 'Lepu'. Lepa je dakako bila **Lepa Mlađenović** i baš se slučajno u tom trenu zatekla u svom stanu. Sjela sam u prvi vlak za Beograd. Lepa me upoznala s drugima i iskreno sam se začudila koliko je ženski pokret u Jugoslaviji sličio pokretu crnih feministkinja u SAD-u '60-tih. Istovremeno i intelektualan i na ulici. Činilo mi se da je feminizam na Zapadu postao čisto akademska disciplina i ovo mi je izgledalo tako osvježavajuće.

Boravila sam tamo od 1992.-1995. Živjela sam u Beogradu i surađivala sa Ženama u crnom, te Autonomnim ženskim centrom. Neko vrijeme sam i u Zagrebu radila za Centar za žene žrtve rata."

Sve teži uvjeti pod kojima su radili lokalni aktivisti i aktivistice za ljudska prava osobito u Osijeku, Splitu i Karlovcu, prijetnje fizičkim nasiljem i stvarno nasilje kojem su bili izloženi, potaknulo je stvaranje male, ali važne organizacije Balkan Peace Team u čijem su formiranju sudjelovale brojne međunarodne organizacije poput WRI, IFOR, QPS, Peace Brigades International/ PBI[16]... Balkan Peace Team imao je timove u Hrvatskoj, Srbiji, Kosovu. Hrvatski tim djelovao je pod imenom Otvorene oči. Vic Ullom, Derek McDonald-Jureša **i** Øystein Kleven **bili su neki od međunarodnih volontera uključenih u rad BPT-ija.**

Vic Ullom:
"Nakon što sam diplomirao, predavao sam španjolski jezik mladima s poremećajima u ponašanju u Kansas Cityju. Budući da sam studirao i međunarodne odnose i etničke konflikte, znao sam da ću u nekom trenutku otići raditi negdje izvan zemlje. Nakon stjecanje MA diplome, potražio sam mogućnosti za volontiranje. Brethren Volunteer Service[17] imao je takav program u suradnji s antiratnim pokretom u Hrvatskoj. Kad sam čuo za Balkan Peace Team, znao sam da je to upravo ono što tražim."

16 Peace Brigades International/PBI – Međunarodne mirovne brigade

17 Brethren Volunteer Service – Volonterski servis crkve Braće po Kristu

Derek McDonald-Jureša:
"Prije odlaska u Hrvatsku proveo sam dvije godine u Nizozemskoj radeći kao volonter u zajednici koja je pomagala ljudima koji su izlazili iz psihijatrijskih bolnica da se lakše prilagode 'stvarnom životu'. Dok sam bio tamo, moja šefica **Kristen Flory** sudjelovala je u osnivanju Balkan Peace Teama. Budući da je znala da se želim baviti mirovnim radom, pozvala me da se prijavim kao volonter.

Bio sam volonter za Otvorene oči/Balkan Peace Team od 1994. do 1996., a od 1996. do 1998. radio sam kao trener za OESS-ove volontere koji su nadgledali izbore u Hrvatskoj i Bosni."

Øystein Kleven:
"Krajem '80-tih upoznao sam se s nenasilnim direktnim akcijama i uključio u rad na mirovnom časopisu. A onda sam u ljeto 1992. sreo **Aidu [Bagić]** na govorničkoj turneji u Njemačkoj. U proljeće 1994. postao sam član Balkan Peace Teama, smještenog u Zagrebu. No, dijelom kao novinar a dijelom kao aktivist, aktivno sam pratio događaje u regiji od 1992. do 1997. kada sam izgorio. Osjećao sam se bolesno i umorno i više-manje nestao sam sa scene."

01.05.1994 Nr. 02

Balkan Peace Team
Newsletter

Office: C.Schweitzer * Lützowstr. 22 * D-50674 Cologne * Tel/Fax +49-221-240 18 19

"Open Eyes" In Future In Two Towns
Answering To the Needs

Recently, at a conference in Salzburg, representatives from the peace movements in the former Yugoslav republics came together to help strategize for the future, and sent an open letter to peace movements. Their resolutions were strong, among them asking from the international community to come individually or in small groups to work on concrete projects and to work closely with their activists. They sent the message that *"pleading for peace is not the same as making peace, pleading for nonviolence is not the same as creating nonviolence, but that pleading for peace and nonviolence can be one effective bar to creating war and violence."*

These requests should be put in a context of an innovative approach to peace work, as preventative rather than reactive. The "Anti War" in Croatia's Anti-War Campaign (known as ARK, its initials in Croatian), means building peace. This process involves long-term commitment and progress in small, sometimes immeasurable steps, such as through peace education, workshops with influential people, as well as countering violations of human rights and the perpetuation of intolerance.

Croatia may no longer be in war, but it has not yet established peace: the Ministry of Defense plays a large role in policy development, and the military police run unchecked, often abusing their power, especially against citizens who are not of Croatian nationality. To many, the ruling party Croatian Democratic Community (HDZ) seems to be more interested in reinforcing its own power than promoting pluralism and democracy. In the eyes of some, their domination is made easier by public frustration because of difficult economic conditions compounded by the swell of refugees and displaced persons. The privatization process, especially, is fertile ground for HDZ control, as the transfer of property is ending up in the hands of the few who can afford it, whose alignment with the ruling party is seen by many as more than coincidental.

If violence is no longer an acute fear, it is a close enough memory. Suspicion of those of other nationalities is high, and not many are willing to speak against persecution of those of non-Croatian ethnicity. Activists in Croatia work with individual cases, helping people aquire citizenship, working through legal methods to try to curb the military police's illegal actions such as evicting people from their apartments to give them to a returned soldier. They also investigate policies such as those which incarcerate those "foreigners" who have not aquired papers for residence in Croatia, usually Serbs or Bosnians who were denied citizenship but who have often lived and worked in Croatia for decades. All Croatians are nervous about the impending return

continued on page 2

Kosovo:
Start in August?

For almost a year now the Balkan Peace Team plans to work in Kosovo - being prevented from doing so by the difficult political situation in Kosovo (visa regulations etc). Now we finally (wanted to know it'. An Exploratory Team for the Kosovo project returned end of April from a three week's visit to Belgrade and Prishtine. The team - consisting of Howard Clark (War Resisters' International, London), Dorie Wilsnack (Balkan War Resource Group, New York), and Paul Bruyelles (potential volunteer, Paris) - met a number of individuals and organizations in Kosovo and Serbia. They had two goals: to find out under which conditions a permanent team of the BPT would be acceptable to the Yugoslav/Serbian authorities, and to assess possible roles for an international team trying to promote contact and dialogue between Serbs and Albanians at the level of everyday life in Kosovo. This basic goal was supported by everybody the Exploratory Team met.

Among others the Exploratory Team met Serbian politicians and representatives of the authorities both in Belgrade and Prishtina, journalists; Albanian representatives of NGos and political parties; the Prishtine' offices of Soros Foundation; UNHCR and the ICRC.

continued on page 3

Dugogodišnji prijatelji ARK-a bili su i mnogi koji su svoj profesionalni interes povezali s antiratnim aktivizmom, poput njemačkog novinara Rüdigera Rossiga**:**

"Motao sam se po SFRJ, osobito po hrvatskoj obali i Zagrebu od 1985., no nikad nisam boravio duže od mjesec dana. Unatoč tome stekao sam mnogo prijatelja i s mnogima sam održavao kontakte. Kad je izbio rat, neki od njih su ostali u regiji, a neki su izbjegli, između ostalih zemalja i u Njemačku. Tako sam se uključio u rad s izbjeglicama, pomažući im održati kontakt s obiteljima po cijeloj ex-Jugoslaviji. Pisao sam o tome i kao novinar specijaliziran za Balkan (studirao sam povijest jugoistočne Europe na Freie Universität u Berlinu).

Tijekom 1991. i 1992. upoznao sam prve članice ARK-a, kroz moje kontakte sa Ženskom infotekom u Zagrebu. Mislim da su prve aktivistice koje sam upoznao bile **Aida Bagić** i **Vesna Janković**. U jednom od kasnijih posjeta, tijekom 1992. upoznao sam i **Wam Kata**, s kojim sam od tada u stalnom kontaktu.

Skupina djece gastarbajtera i njemačkih mirovnih aktivista, uključujući i mene, organizirala je 1993. prvi zajednički srpsko-hrvatski antiratni koncert "Tko to tamo peva" u Berlinu i Pragu. Svirali su Partibrejkersi, Električni orgazam, Ekatarina Velika iz Beograda i Vještice iz Zagreba. Novac zarađen koncertom poslan je antiratnim grupama u Srbiji i Hrvatskoj.
Napisao sami i nekoliko članaka za *ARKzin*.

1995. godine doselio sam u Zagreb i počeo raditi za UNTV, Un-ovu televiziju. ARKovci, pakrački volonteri i mnogi drugi bili su redovni gosti u mom stanu, tako da u to vrijeme nisam baš puno spavao..."

ŠTO SU SVE RADILI?

Prisjećanja na aktivnosti u koje su bili/e uključeni/e važan su dio mozaika neispričanih ili dijelom zaboravljenih povijesti antiratnih/mirovnih i ljudskopravnih napora na ovim prostorima. Priče o radu na pomirenju u Slavoniji, Bosni i Hercegovini, Srbiji nisu dio službenih (ratnih) historija ovih prostora, kao što nisu ni priče o radu na zaštiti ljudskih prava, jer i jedne i druge narušavaju široko prihvaćene nacionalne narative. Programi slušanja i facilitiranog dijaloga, međureligijski susreti, rad u izbjegličkim kampovima, projekti socijalne obnove, podrška lokalnim aktivistima/aktivisticama samo su neke od aktivnosti u kojima su sudjelovali. No, nisu se libili ni od fizičkih poslova, poput popravljanja prozora ili raščišćavanja ruševina.

Herb Walters:
"1992. u suradnji s mirovnom grupom u Pančevu vodio sam radionicu slušanja u gradiću Brestovac, gdje je rasla etnička napetost između Srba i Muslimana. Projekt je uspješno pomogao lokalnim vlastima smanjiti napetosti. Moj inicijalni kontakt bio je Evropski građanski centar za rešavanje konflikata kojeg je vodio **Vedran Vučić**. Moj je rad dijelom sponzorirao International Fellowship of Reconciliation.

U listopadu 1997. vodio sam radionicu i savjetovanje za program slušanja u Tenji, koji je pomogao smanjiti napetosti između domicilnog srpskog stanovništva i Hrvata koji su se željeli vratiti svojim kućama. Program slušanja pomogao je osječkom Centru za mir razviti strategiju rada na srpsko-hrvatskom pomirenju u vrijeme kad su napetosti bile vrlo visoke. Program slušanja u Tenji bio je samo prvi u nizu mojih posjeta Centru za mir tijekom sljedeće četiri godine. U tom sam razdoblju radio na edukaciji tzv. mirovnih timova u okviru programa "Izgradnje demokratskog društva utemeljenog na kulturi nenasilja u istočnoj Slavoniji". U okviru tog programa educirani mirovni timovi radili su u sedam zajednica s visokom etničkom napetošću na izgradnji povjerenja, osnaživanju lokalnog stanovništva i izgradnji lokalne potpore pomirenju.

Lokalni aktivisti/aktivistice i međunarodni volonteri/volonterke istovremeno su se učili izgradnji mira.

Osobno sam vodio edukacije za programe slušanja u Bilju, Tenji i Iloku. U Osijeku sam vodio radionice slušanja namijenjene iscjeljivanju odnosa među građanima koji su ostali u gradu tijekom napada i onih koji su otišli, i koje su mnogi smatrali izdajicama.

Facilitirao sam i dijalog u Vukovaru, koji su osim osječkog Centra za mir, američkog Center for Strategic and International Studies[18] poduprle i vukovarske crkve. Cilj ovog dijaloga bio je pomoći Hrvatima i Srbima da prevladaju nepovjerenje, ljutnju i strah. Jedna od metoda koju sam koristio bilo je propitivanje religioznih korijena i značenja pomirenja. I katolički i pravoslavni svećenici bili su od velike pomoći.

Vodio sam i edukaciju iz vođenog dijaloga u selu Berak. Nakon što je otkrivena masovna grobnica i ekshumirana tijela hrvatskih civila u selu su narasli snažni osjećaji bijesa i mržnje prema srpskim stanovnicima. Kao što je to izrazila jedna žena: "Kako biste se osjećali da su vam ubijeni muž i sin, a ljudi koji su počinili te zločine još uvijek žive među vama?" Vođeni dijalog, kojeg sada zovemo facilitirano grupno slušanje, omogućio je strukturirani, sigurni prostor u kojem su Srbi i Hrvati u Berku mogli krenuti putem opraštanja i pomirenja."

18 Center for Strategic and International Studies – Centar za strateške i međunarodne studije

Novi Sad, studeni 1991.

Sarajevo, 21. srpanj 1991.

Eric Bachman i Ognjen Tus instaliraju prvi modem u ARK-u, travanj 1992.

Mnogi međunarodni volonteri/volonterke (uključujem i sebe) bili su vrlo naivni, nejasnih motivacija, emocionalno ili mentalno nespremni za posao, ili su bili nedovoljno iskusni da bi koristili projektu

Christof Ziemer:
"Od rujna 1992. do rujna 1993. u Osijeku sam aktivno sudjelovao u praktičnim i teorijskim aktivnostima Centra za mir. Radio sam također kao staklar popravljajući razbijene prozore, te kao predavač njemačkog jezika na Sveučilištu u Osijeku.

Od ožujka 1997. do veljače 2003. u Sarajevu sam, zajedno sa svojom suprugom Ljubinkom Petrović-Ziemer, radio na osnivanju i vođenju organizacije ABRAHAM koja se bavila međureligijskim mirovnim radom. Organizirali smo susrete predstavnika muslimanske, katoličke, pravoslavne i židovske zajednice, radionice nenasilnog djelovanja, projekte osnaživanja manjina, akcije čišćenja groblja... Također smo pripremali kurikulum za novi školski predmet Religijska kultura, te istraživanje i razgovor na temu "Mjesto Drugoga u našoj vjeri i u našem životu" s katoličkim, pravoslavnim protestantskim i muslimanskim teolozima iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske."

Nick Wilson Young:
"Bio sam član prve grupe volontera koja je došla u Pakrac u srpnju 1993. i ostao do lipnja 1994. I nakon odlaska ostao sam u kontaktu s projektom, posjetio Pakrac nekoliko puta i pomogao **Goranu Božićeviću** zatvoriti projekt u siječnju 1997.

Nakon odlaska iz Pakraca radio sam za Amnesty International diljem bivše istočne Europe i ex-Sovjetskog saveza. U tom sam razdoblju surađivao s ARK-om i bivšim ARK-ovim aktivistima na projektima poput edukacije za ljudska prava i često sam posjećivao regiju.

Bio sam volonter Balkan Peace Team Hrvatska, Otvorene oči, od 1994. do 1995. Trenirao sam BPT volontere u Osijeku u proljeće 1997, te u Nizozemskoj nešto kasnije iste godine.

U Centru za mirovne studije surađivao sam na Miramida Plus programu kad je pokrenut u prvoj polovici 1997.
Surađivao sam i s organizacijom Mladi Mladima**.** Pomogao sam **Branki Peurači i Mikiju Muniru Podumljaku** educirati mlade lidere iz Hrvatske i Bosne na Balatonu, Mađarska, krajem 1997.

Napisao sam knjigu o pakračkom projektu "A More Human Channel: Peacebuilding on the Frontline"("Humaniji pristup: izgradnja mira na crti razgraničenja"), temeljem intervjua s 50 lokalnih stanovnika i aktivista, te stotinama dokumenata, u želji da inspiriram studente, fondacije, političare i javnost da podrže grassroots izgradnju mira."

Christine Schweitzer:
"U jesen 1991., tijekom rata u Hrvatskoj, odgovarajući na zamolbu ARK-a došla sam kao članica Bund für Soziale Verteidigung/BSV održati radionicu o nenasilju. BSV je ubrzo nakon toga poslao trenere i u Beograd. Od tada je BSV više puta slao trenere mirovnim grupama u Hrvatskoj i Srbiji. Još jedna aktivnost koju smo podržavali bilo je stvaranje elektroničke mreže Zamir, na čemu je radio **Eric Bachman**.

Sudjelovala sam također u nekoliko mirovnih karavana u Sarajevu, koji su bili motivirani idejom da bi postavljanje međunarodnih aktivista između sukobljenih strana moglo zaustaviti rat. Nijedan od tih karavana nije bio pretjerano uspješan, ali je lekcija koju smo pri tom naučili bila vrlo korisna za konceptualizaciju nenasilne intervencije, odnosno bolje razumijevanje što se njome može postići, i koja su joj ograničenja."

Neka od prisjećanja svjedoče čak i o desetljeću vlastitog života provedenom u bivšoj Jugoslaviji. Vođeni aktivističkom strašću, suosjećanjem, željom za dijeljenjem svojih vještina... svoje su antiratno putovanje započeto u Hrvatskoj, nastavili radom na mirovnim projektima u cijeloj regiji.

Stefan:
"U bivšoj Jugoslaviji boravio sam deset godina, od listopada 1993. do lipnja 2003.

Od 1993. do 1997. radio sam u Volonterskom projektu Pakrac kao član koordinacijskog tima. Od 1997. do 1999. radio sam u Travniku u Bosni i Hercegovini za EU/UNDP program integriranog povratka izbjeglica. A od 2000. do 2003. vodio sam ured American Refugee Committee/ARC[19] u Sisku."

Wam Kat:
"Od 1992. do 1995. i od 1999. do 2002. ARK, Zamir, Pakrac Projekt, Nexus, Balkan Sunflowers i moj vlastiti Zagreb i Tirana Diary."

Marcin Poletyło:
"U ožujku 1993. došao sam kao volonter u Suncokret i radio u kampu Duga Uvala, Puntižela. U listopadu te godine došao sam u Pakrac i ostao tamo (s manjim prekidima) do lipnja 1996. Nakon toga radio sam za Balkan Sunflowers na Kosovu, od veljače 2000. do veljače 2001. i u Skopju od veljače do studenog 2001.

U Pakracu sam radio uobičajene poslove čišćenja ruševina, pripreme novih volontera, vodio sam i fotografsku radionicu za djecu s obje strane linije razgraničenja.

U Peći sam radio s lokalnim radnicima (bivšim borcima UCK) na različitim građevinskim projektima, a pripremio sam i foto-radionicu. Nakon toga otišao sam u Makedoniju gdje sam radio s romskom djecom, te u kampu s kosovskim izbjeglicama.

Bio sam uključen u još jedan Wamov projekt – Balkan Peace Path[20] u Hrvatskoj Kostajnici 2002./2003."

Bocian:
"Boravio sam u ex-Yu od listopada 1993. do veljače 2000. Radio sam za tri projekta.

Prvi je bio Volonterski projekt Pakrac od listopada 1993. do veljače 1997. U početku sam radio na fizičkoj obnovi. Nakon nekoliko mjeseci počeo sam raditi na srpskoj strani (prije Bljeska). Tamo sam s drugim prijateljima radio na socijalnoj obnovi. U okviru toga sam, zajedno s **Burkijem Prankeom**, bio odgovoran za pokretanje elektroničke pošte u lokalnim školama, NVO-ima i izbjegličkim kampovima u zapadnoj i istočnoj Slavoniji.

Zatim sam radio za UNDP projekt u Gornjem Vakufu/Uskoplju od travnja 1997. do 1998. Tamo sam također pomagao lokalnim školama i NVO-ima pokrenuti IT projekte i obrazovati lokalno stanovništvo.

Treći projekt bio je UNDP projekt obnove Travnika. I tamo sam radio kao voditelj IT sustava."

19 American Refugee Committee – Američki odbor za izbjeglice

20 Balkan Peace Path – Balkanski put mira

Peace Brigades International

INTERNATIONALE FRIEDENSBRIGADEN Rundbrief IV/92

„We talk, you listen!"

Kurzzeitprojekt beim World Uranium Hearing in Salzburg

"DAS URAN MUSS IN DER ERDE BLEIBEN." VertreterInnen verschiedener indigener Völker beim Gebet für die Erde, der Eröffnungszeremonie zum "World Uranium Hearing".. (PBI-Photo)

Was zwischen zwei Rundbriefen so alles geschehen kann... Ein PBI-Projekt wurde erkundet, eröffnet, durchgeführt und geschlossen! Die Anfrage kam aus München, von den VeranstalterInnen des "World Uranium Hearing", das vom 13.-18. September in Salzburg stattfand. In dieser "Anhörung" sollte den von Uranabbau und Atomtests betroffenen Menschen eine Möglichkeit gegeben werden, über die katastrophalen Auswirkungen zu berichten - vor einem internationalen "Board of Listeners", das sich aus PhysikerInnen, ÄrztInnen und JuristInnen, Persönlichkeiten aus Kultur, Politik und Wirtschaft zusammensetzte.

Den "Stimmlosen" Gehör verschaffen

Über 70% der bekannten Uranvorräte liegen auf Gebieten indigener Völker. So waren denn in Salzburg vor allem ihre ZeugInnenaussagen zu hören: IndianerInnen aus Nord- und Südamerika, Aborigines aus Australien, schwarze Minenarbeiter aus Namibia und Südafrika, Ainu (UreinwohnerInnen Japans), Menschen aus dem Pazifik, aus Indien, Tibet, der Mongolei und der ehemaligen Sowjetunion sprachen über Uranabbau, Atomtests und Lagerung radioaktiver Abfälle auf ihrem Land. Zahlreiche persönliche Schicksale wurden da auf dem Podium in der Alten Universität erzählt; viele berichteten von Verseuchung des Landes, von Krebserkrankungen und Fehlgeburten in ihren Familien, zeigten Bilder von behinderten Kindern. Eine Gemeinsamkeit zog sich durch all diese Berichte: Überall waren die BewohnerInnen unzureichend oder überhaupt nicht über die Gefahren der Radioaktivität informiert worden.

Da Atomangelegenheiten in den meisten Ländern als Militärgeheimnisse eingestuft werden und zudem mit massiven wirtschaftlichen Interessen verknüpft sind, gingen die VeranstalterInnen von einem Sicherheitsrisiko für die

1

Vic Ullom:

"U bivšu Jugoslaviju došao sam početkom 1994. kao jedan od osnivača tima Otvorene oči, hrvatskog ogranka Balkan Peace Teama.
Od 1996. do 1998. radio sam za OESS u Banja Luci. U regiju sam se ponovo vratio 2002. kao član OESS misije u Skopju, gdje sam ostao sljedećih pet godina. Odonda sam odlazio i vraćao se na Balkan kao savjetnik različitim međunarodnim agencijama, prvenstveno OESS-u, ali i ODIHR-u u Varšavi."

S.R.:

"Od kolovoza 1993. do 2000. radila sam s ARK-om, uglavnom u Zagrebu i Pakracu, na različitim projektima i Miramidama.

Uvelike sam bila usmjerena na istraživanje kako mi, aktivisti i aktivistice, kao pojedinci/pojedinke i kao grupa možemo zadržati zdravlje dok se bavimo ratom, kako raditi na način koji je podržavajući za nas osobno, kako surađivati bez prisile, kako se nositi s našim strahovima, ograničenjima, potencijalima i istovremeno rasti, biti osnaženi i biti efikasni.

Zanimala me izgradnja društvenih struktura koje su kompatibilne s ciljevima koje želimo postići.

Bila sam strasno zainteresirana i za to što se događalo u našim srcima, psihi, tijelu, duhu... i dijelila sam svoje poznavanje vještina poput joge, meditacije, masaže, komunikacijskih vještina...

Osim toga radila sam na strateškom upravljanju projektima, zatim s međunarodnim volonterima, radionicama za učitelje, ženske grupe, mlade. I mnogo sam slušala."

KAKO VIDE VLASTITU ULOGU I ULOGU DRUGIH MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA?

Sjećanja poput onih koje je zabilježio Alan Pleydell **dragocjen su podsjetnik na početke međunarodnog koordiniranja antiratnih aktivnosti, te stvaranja saveza i mreža za podršku lokalnim grupama u bivšoj Jugoslaviji:**

"Jedan od pravih katalizatora bio je sastanak Helsinškog parlamenta građana/HCA u Bratislavi u ožujku 1992. kojemu je prisustvovalo mnoštvo zabrinutih ljudi iz regije i mnoštvo mirovnih aktivista i aktivistica iz zapadne Europe. Iako je opći fokus ovog kaotičnog/anarhičnog okupljanja bila podrška civilnom društvu u poslije-hladnoratovskoj istočnoj Europi, uključujući post-sovjetske satelite i republike, jedna od tema bila je posebno posvećena post-Yu. HCA lideri **Mary Kaldor, Mient Jan Faber i Sonja Licht** bavili su se svojim stvarima koje su izgledale previše određene HCA-agendom i usmjerene odozgo-prema-dolje, dok su sastanci na kojima sam ja sudjelovao bili posvećeni rubnim temama, prilično anarhični i osvježavajuće odozdo-prema-gore usmjereni, što je zapravo trebao biti i pravi smisao HCA.

Sastanku su prisustvovali mnogi kvekeri, poput **Judith Large, Adama Curlea, Nicka Lewera, Davida Atwooda, Tima Wallisa,** reprezentirajući raz-

Ljubljana, 1991. - Marko Hren (u pozadini i Janez Janša) prilikom ulaska u Metelkovu, bivšu vojarnu JNA

Pakrac, volonteri

Margareta Ingelstam

Christine Schweitzer

ličite organizacije, poput International Fellowship of Reconciliation, Peace Brigades International[21] itd. Vesna T. i drugi su tražili podršku zapadnih mirovnih aktivista, i jedna od ideja bila je da se pošalju ljudi vješti u medijaciji da drže radionice za lokalne aktiviste. Bili su tamo i drugi istaknuti zapadni mirovni aktivisti, poput **Howarda Clarka** iz War Resistersa, i **Christine Schweitzer,** tada iz Pax Christi, Njemačka. U pokušaju da odgovori na takav poziv iz regije **Adam Curle** je došao na ideju stvaranja labavog saveza zapadnih mirovnih organizacija. Prvi sastanak CCCRTE-a (Coordinating Committee for Conflict Resolution Training in Europe[22]), nemoguće ime koje je, nakon nekoliko promjena postalo CCTS (Committee for Conflict Transformation Support[23]), održan je u Londonu u Friends House, središnjici britanskih kvekera. Odbor je raspušten krajem 2009. a tijekom gotovo 18 godina predsjedavala mu je **Diana Francis**. U prvim godinama postojanja bio je gotovo isključivo usmjeren na post-Yu i Kavkaz. Nakon prvih sastanaka koji su održani u Friends House, kasniji su se održavali u Institute of War and Peace Reporting[24] u Islingtonu, na poziv osnivača Instituta **Anthonyja Bordena**. Anthony Borden je 1991. pokrenuo Yugofax reports, koji su kasnije nazvani Balkan War Report.

Jedna od osnovnih djelatnosti Odbora bila je financiranje podrške, obrazovnog i savjetodavnog rada **Adama Curlea, Nicka Lewera, Judith Large** i drugih u osječkom Centru. Smatram rad Odbora iznimno važnim jer je stvorena osnova za međusobnu podršku i razvijanje ideja o radu na transformaciji sukoba. Iako je mnogo kvekera bilo uključeno u taj proces, sama ideja bila je potpuno sekularizirana, što je unosilo više svjetla u ponekad vrlo klaustrofobični svijet kvekera."

Unatoč mnoštvu uspješnih suradnji, komunikacija između lokalnih i međunarodnih aktera nije uvijek bila bez prijepora, za što dijelom odgovornost snose i lokalni aktivisti/aktivistice. U vezi s tim, Marko Hren **kaže:**

"Moja osnovna primjedba tiče se međunarodnog angažmana u bivšoj Jugoslaviji. Smatram da međunarodni akteri nisu uložili dovoljno energije u analizu lokalne situacije. U prevelikom broju situacija djelovali su vodeći se vlastitom percepcijom, a ne realističnom analizom na terenu. No, moram naglasiti i činjenicu da lokalni intelektualci uključeni u aktivnosti civilnog društva u bivšoj Jugoslaviji snose najveću odgovornost za to što MI, lokalni, jugoslavenski stručnjaci, NISMO uspjeli prezentirati konsenzualni pogled na situaciju u Jugoslaviji. Posljedica toga bila je da su međunarodni akteri primali konfuzne i različite prijedloge lokalnih aktera (NVO-a, intelektualaca, političara, medija). Živo se sjećam stotina sati, dana i noći na međunarodnim konferencijama gdje sam pokušavao izložiti osnovne informacije o ustroju bivše Jugoslavije, počevši od činjenice postojanja granica i ustavnih prava pojedinih republika u bivšoj federalnoj Jugoslaviji. Naš glas najčešće nitko nije čuo. U mnogim prigodama, bilo je očito, da su 'lobisti' iz drugih jugoslavenskih regija bili 'jači'. Mogao bih nabrojati mnoge primjere, ali spomenut ću samo jedan. U Kyotu je u ljeto 1992. održana godišnja konferencija International Peace Rese-

21 Peace Brigades International – Međunarodne mirovne brigade

22 Coordinating Committee for Conflict Resolution Training in Europe – Odbor za koordinaciju obrazovanja za rješavanje sukoba u Europi

23 Committee for Conflict Transformation Support – Odbor za podršku transformaciji sukoba

24 Institute of War and Peace Reporting – Institut za izvještavanje o ratu i miru

arch Association/IPRA[25]. Bilo je to neposredno nakon uvođenja financijskih sankcija protiv Srbije i Crne Gore odlukom UN-a iz svibnja 1992., koja je ukinuta u skladu s daytonskim mirovnim sporazumom u studenom 1995. U Kyoto sam stigao kasno i do tada su srpski intelektualci uspješno lobirali međunarodni forum istraživača pripremivši nacrt deklaracije koja je trebala biti usvojena na završnoj plenarnoj sesiji. Deklaracijom se prosvjedovalo protiv sankcija protiv Srbije. Nijednom riječi nije bila spomenuta opsada Sarajeva. Prijedlog deklaracije bio je potpuno jednostran, a međunarodna istraživačka zajednica nije uložila nikakav napor da postigne uravnoteženiji stav."

ODBOR ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKA
ZAGREB — SARAJEVO 45/II
Tel.: 431-556; fax 041/452-552

YUGOFAX A CRITICAL BRIEFING ON THE CONFLICT IN YUGOSLAVIA
No. 5 12 October 1991

A JOINT PROJECT OF *WAR REPORT* AND THE HELSINKI CITIZENS ASSEMBLY

Decisive Weeks for Peace

By Snezana Mihailovic, The Hague

THE YUGOSLAV CRISIS appeared to have reached a breakthrough this week when many hours of long and difficult talks in The Hague achieved an agreement by the federal army to withdraw from Croatia within a month.

The accord, the eighth of the crisis, may vindicate the EC's persistent but previously ineffectual efforts to bring peace to the region. Reached days after Croatia and Slovenia finally declared independence, the agreement seems to have been brought about by the threat of imminent EC trade sanctions on the combatants, and possible other disciplinary actions by the UN Security Council.

The parties may also be simply exhausted from the many months' brutal but inconclusive fighting. At the press conference announcing the agreement, the faces of Serbian President Slobodan Milosevic, Croatian President Franjo Tudjman and federal army head Gen. Veljko Kadijevic showed fatigue that suggested more than just the long day of negotiations.

Despite the reasons for optimism, the single stipulation for the military withdrawal calls for such an enormous accomplishment in such a relatively brief time that the entire accord could go the way of the seven earlier ceasefires: little more than a respite--if a substantial one--from further bloodshed. Under the agreement struck with the chairmanship of Dutch Foreign Minister Hans van den Broek, the army withdrawal is contingent upon the Yugoslav republics reaching a clear and firm agreement on future relations with their neighboring republics.

Such an agreement may allow for some republics to opt for independence, while others may chose some common state structure. It must also guarantee the rights of minority populations in each republic, including the right to maintain ties with other republics.

These laudable goals are similar to those set out this summer at the Brioni talks. So is the accord merely a chance to restart a hopeless process? The vague wording could provide any side, restored from a month's rest, with an easy opening to declare political negotiations failed and re-ignite hostilities. Slovenia and Croatia are unwilling to accept anything more than a loose, essentially economic, association with the other republics. Serbia, meanwhile, still aspires to preserve some form of common state, if not with all the republics than with those who are willing to form what they call a "smaller Yugoslavia", though others might dub it "Greater Serbia".

Hope lies in a structure mapped out for on-going twin-track negotiations. Talks will continue in The Hague and in Yugoslavia itself. In Croatia, negotiations between the Croatian National Guard and the federal army will be held on a day-to-day basis, in order to consolidate the ceasefire agreement reached earlier this week in Zagreb. In The Hague, talks on Yugoslavia's constitutional future will resume with the aim of achieving a final agreement in November. During that time, the army will be required to outline the details of its withdrawal.

The coming weeks will be decisive. There will be either compromise or renewed gunfire. Should fighting resume, the EC will reconsider imposing an oil embargo and other strong economic and political sanctions. (Serbia's oil stocks are already very low.) International pressure is already growing, with UN Secretary General Javier Perez de Cuellar dispatching special envoy Cyrus Vance and Soviet President Mikhail Gorbachev inviting Tudjman and Milosevic to Moscow.

Those who can make peace or war in Yugoslavia, and so hold the future of all the Balkans in their hands, must receive a unanimous message from the international community to stop fighting or face total political isolation. However difficult it may be to imagine, perhaps the protagonists of the Yugoslav drama will choose to exercise political will and make concessions, for the sake of all those who want to live rather than to die for their homelands.

Reader's Note: To maintain our distinctive analysis, *YugoFax* is switching to an expanded biweekly format from issue #6, which will begin a series of in-depth special issues. These editions will be posted, although fax-delivery will remain available by request. See subscription details inside.

INSIDE
- Sonja Licht's Diary of the Peace Caravan
- Independence Days in Zagreb and Ljubljana
- Serbian Democracy Rigged for War

Poseban problem predstavljali su pokušaji implementiranja unaprijed isplaniranih projekata, bez prethodnog upoznavanja sa lokalnom situacijom i lokalnim akterima, čemu su osobito težile financijski moćne organizacije.

Howard Clark:
Mislim da su najmanje opasni bili 'mladi lutalice' koji su krenuli u ratno područje da bi otkrili sami sebe. Najgori su bili misionari u potrazi za partnerima s kojima će implementirati svoje velike ideje/opravdati svoje velike budžete.
Kad smo pokrenuli Balkan Peace Team znali smo da moramo odabrati ljude koji mogu čuti to što vi govorite, slijediti smjernice koje im dajete i dopustiti da se strateški uklope unutar djelovanja ARK mreže.

John Lampen:
Ono što smo primijetili da se događa u Sjevernoj Irskoj, pokazalo se istinitim i u ex-Yu. Nikad nije nedostajalo stručnjaka sa svojim programima i receptima za postizanje mira. Neki od njih imali su značajnu financijsku podršku za svoje programe. No, čini nam se da su posvećivali premalo pozornosti na znanja i potencijale lokalnih mirovnjaka. Napori koji su donijeli rezultate dolazili su od ljudi koji su živjeli u područjima sukoba, svjesni posebnih potreba i mogućnosti, koji su bili u kontaktu sa strancima koji su ih mogli saslušati i ponuditi ideje i usporedbe koje su od njih zatražene.

Christof Ziemer:
Kad smo moja supruga Ljubinka i ja pokretali ABRAHAM u Sarajevu 1998. zamišljali smo nešto slično osječkom Centru za mir. Bila je to greška. U Bosni nije postojalo slično civilno društvo na kojem bismo mogli graditi. Ključna razlika bila je da je u Osijeku inicijativa krenula 'iznutra', a u Sarajevo smo mi došli izvana.

Fokus ABRAHAM-a na mirovni međureligijski rad pokazao se kao, ne samo političko, nego i vjersko 'minsko polje'. Bosanski konflikt bio je daleko složeniji i tijekom našeg rada suočili smo se znatnim napetostima, čak i unutar same organizacije.

Poput Centra za mir i rad u ABRAHAM-u se razvijao od početnog usmjerenja na susrete i razmjenu ka sve više izvana financiranom projektnom radu.

25 International Peace Research Association (IPRA) – Međunarodni savez za mirovna istraživanja

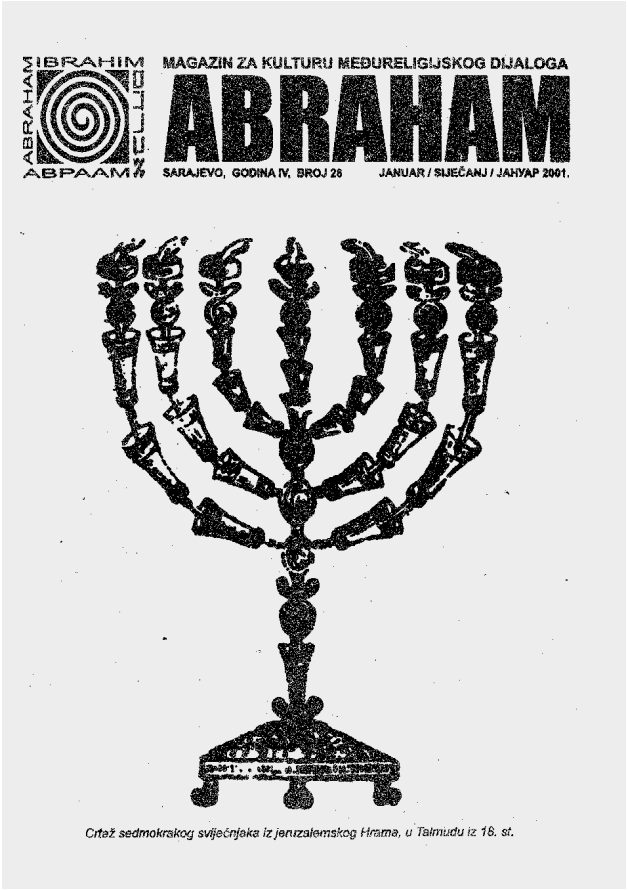

Crtež sedmokrakog svijećnjaka iz jeruzalemskog Hrama, u Talmudu iz 18. st.

ABRAHAM je prestao s aktivnostima 2006. kada je zatvoren sarajevski ured. Razlog ovog neuspjeha dijelom je i u meni. Tek kad sam to samom sebi priznao, postalo mi je moguće ponovo razgovarati o iznimno važnim iskustvima koje smo stekli s ABRAHAM-om.

Drugi problem bila je nedovoljna pripremljenost i neiskustvo međunarodnih volontera/volonterki, što je ponekad štetilo realizaciji projekata, a još češće vodilo mentalnom i fizičkom "sagorijevanju" ljudi (*burn out*).

Nick Wilson Young:
Neki međunarodni volonteri/volonterke (i nekolicina lokalnih aktivista/aktivistica) predstavljali su opasnost i za same sebe i za druge. Lokalni aktivisti/aktivistice i međunarodni volonteri/volonterke istovremeno su se učili izgradnji mira. No, lokali aktivisti/aktivistice bili su u vlastitoj zemlji. Mnogi međunarodni volonteri/volonterke (uključujem i sebe) bili su vrlo naivni, nejasnih motivacija, emocionalno ili mentalno nespremni za posao, ili su bili nedovoljno iskusni da bi koristili projektu. Zbog toga u Pakracu ponekad nismo ostvarivali baš najbolje rezultate. Međunarodni volonteri/volonterke su više bili u opasnosti da pokušaju primijeniti unaprijed određene modele i rješenja koja su ignorirala lokalnu situaciju.

Što se tiče sagorijevanja ljudi, bili smo na rubu. Radili smo pod prevelikim pritiskom i nismo uspjeli pomoći međunarodnim volonterima/volonterkama i lokalnim aktivistima/aktivisticama koji su sagorjeli i otišli. Na neki način interiorizirali smo ratnu traumu i proširili je svijetom. Možda se tako ukupna patnja povećala, a ne smanjila?

Ipak, za razliku od velikih međunarodnih agencija, naši prijatelji i prijateljice bili/e su spremni/e učiti, slušati, biti s nama i takva prisutnost unosila je veliku razliku. Osjećali smo se dijelom globalnog pokreta, što je u klaustrofobičnim vremenima sveopćeg zatvaranja u okvire nacionalne države bilo ljekovito za održavanje mentalnog zdravlja. Osim toga, činjenica je da nas je prisutnost "stranaca" doista i politički štitila.

Derek McDonald-Jureša:
Želim misliti da je naše prisustvo u regiji imalo nekog utjecaja. Poput dežuranja na deložacijama u Zagrebu i Karlovcu. Ipak, volio bih da smo lokalnim aktivistima/aktivisticama mogli ponuditi više, da smo imali jasniju misiju i bili bolje obrazovani.

S druge strane, rad za malu organizaciju kao što su bile Otvorene oči, omogućio mi je da se zaista sprijateljim s lokalnim aktivistima/ aktivisticama

S druge strane, rad za malu organizaciju kao što su bile Otvorene oči, omogućio mi je da se zaista sprijateljim s lokalnim aktivistima/aktivisticama. Istinski cijenim vezu s ARK-om i pakračkim projektom. Moje iskustvo s UN-om i OESS-om u Bosni pokazalo mi je da su mnogi međunarodni zaposlenici tih velikih agencija vidjeli Hrvatsku i Bosnu tek kao još jednu 'misiju', uzbudljivu u početku, ali zapravo tek još jedan privremeni posao dok se ne pojavi neki novi uzbudljivi konflikt negdje drugdje. Nisam ih mogao razumjeti. Bio sam sretan što se osjećam povezan sa zemljom u kojoj radim.

Dorie Wilsnack:
Iako ne mislim loše o ulozi međunarodnih posjetitelja poput sebe, ipak sam uvijek bila bolno svjesna činjenice da ni ja ni drugi nemamo baš jasnu ideju kako najbolje biti od pomoći. U to se vrijeme činilo da posjeti, obraćanje pozornosti, slušanje nije nešto veliko, i često bih se vratila kući s osjećajem da sam dobila toliko mnogo uvida i inspiracije tim posjetima, a da sam dala tako malo. Onda sam ipak shvatila koliko lokalni aktivisti cijene te 'strance' koji se uvijek iznova vraćaju.

Tim Lusink:
Ekstremne situacije izvlače iz ljudi i ono najgore, ali i ono najbolje. Oduševila me sposobnost ljudi da se prilagode i prevladaju poteškoće, njihova snaga i velikodušnost. Mnogi od nas došli su u Pakrac pomoći, no kad se osvrnem unatrag čini mi se da smo svi mi dobili više nego što smo dali. Stoga, kad se procjenjuje uspjeh nekog mirovnog projekta, trebalo bi uključiti utjecaj koji je projekt imao na same aktiviste i aktivistice.

MI U NJIHOVIM OČIMA

Osječki Centar za mir, nenasilje i ljudska prava djelovao je u iznimno teškim okolnostima, ne samo zato što je Osijek mjesecima bio neposredno izložen ratnim razaranjima, nego i zbog političke situacije u gradu. Graditi mirovnu organizaciju pod takvim političkim pritiskom, u etnički i vjerski podijeljenoj zajednici, iziskivalo je veliku mudrost i vještinu. Sjećanja Christofa Ziemera, Margarete Ingelstam **i** Herba Waltersa **govore o nekim razlozima zbog kojih je rad Centra za mir u Osijeku bio toliko uspješan, da ga preporučuju kao model rada u kriznim područjima svijeta.**

Christof Ziemer:
Došao sam u Osijek neposredno nakon završetka srpsko-hrvatskog rata i vidio kakva razaranja je rat uzrokovao na zgradama i ljudima. Do tada nisam shvaćao da je mržnja vrlo stvarna, niti da rat gotovo sili ljude da se identificiraju sa 'svojom' stranom. Po prvi puta sam svjedočio politički instrumentaliziranom i religijski legitimiranom nacionalizmu. Brzo sam uvidio da postoje različiti hrvatski i srpski "narativi" i to ne samo o trenutnim sukobima, nego o cijeloj tisućljetnoj povijesti regije (u Sarajevu sam se također susreo s bošnjačko-muslimanskim narativom).

U osječkom Centru za mir sam se od prvog trenutka osjećao dobrodošlim! Prijalo mi je što se nisam morao baviti vlastitim projektima, nego jednostavno biti dijelom onoga što se događa. To je značilo sudjelovati u gotovo svim aktivnostima, od kojih su meni najvažnije bili tjedni sastanci, mnoge intenzivne diskusije o ciljevima i metodama mirovnog rada, prije svega s **Katarinom Kruhonjom i Krunom Sukićem**, dežuranje u stanovima srpskih obitelji kojima je prijetila deložacija, radionice i ponekad iznimno frustrirajući međuvjerski susreti. Najviše sam uživao praktično pomažući ljudima u Centru za mir i radeći kao staklar: kad bih se mentalno istrošio, osvježio bi me rad rukama i divna iskustva koja bih dijelio s onima čije bih prozore popravio.

Bila mi je čast što sam mogao sudjelovati u ranom razdoblju uspostavljanja Centra za mir, sa svim svojim problemima i odlučnošću da se nastavi.

Do tada nisam shvaćao da je mržnja vrlo stvarna, niti da rat gotovo sili ljude da se identificiraju sa 'svojom' stranom. Po prvi puta sam svjedočio politički instrumentaliziranom i religijski legitimiranom nacionalizmu. Brzo sam uvidio da postoje različiti hrvatski i srpski "narativi" i to ne samo o trenutnim sukobima, nego o cijeloj tisućljetnoj povijesti regije

Prateći rad Centra, ugodno me iznenadilo to što je organizacija posvetila mnogo vremena i energije dijalogu i uključivanju članova u proces. Osječki Centar za mir je manje institucija a više pokret, skupina prijatelja koji se međusobno podržavaju u borbi za bolji svijet

Margareta Ingelstam:
Moram priznati da sam na mom prvom putovanju za Osijek osjećala nesigurno i nelagodno. U to je vrijeme još trajao rat. No, od trenutka kad sam izašla iz vlaka i srela se s ljudima iz Centra, osjetila sam sigurnost. Kao da sam se vratila kući. Trenutni osjećaj prijateljstva i bliskosti, koji se učvrstio od onda.

Početkom '90-tih kad je Centar osnovan, članovi nisu imali mnogo iskustva u radu kao organizacija civilnog društva. No, umjesto da kopiraju druge, često zapadne modele, oni su korak po korak razvili svoj. Mislim da je podrška kvekera, osobito profesora **Adama Curlea**, ohrabrila članove Centra da vjeruju vlastitim kapacitetima za analizu, razvoj i procjenu vlastitih metoda, modela i pravila.

Kad organizacije želi raditi brzo i efikasno, lako je previdjeti demokratsko donošenje odluka i koristiti više autoritarne metode. Lako je zaboraviti da ljudi imaju različite potrebe i da različito razumiju i utječu na proces. Lako je zaboraviti i na njihovu potrebu za sigurnim okruženjem i toplom atmosferom. Prateći rad Centra, ugodno me iznenadilo to što je organizacija posvetila mnogo vremena i energije dijalogu i uključivanju članova u proces. Osječki Centar za mir je manje institucija a više pokret, skupina prijatelja koji se međusobno podržavaju u borbi za bolji svijet. I možda je to razlog što su uspjeli ujediniti rad na viziji i ciljevima s brižnošću prema članovima.

Zahvaljujući mnogobrojnim posjetima Adama Curlea, članovi centra u ranoj su fazi usvojili slušanje kao važnu metodu u svom radu. Profesor Curle, bivši profesor na Harvardu, osnivač Mirovnih studija na Bradfordu, iskusni medijator, pisac i pjesnik, često je dolazio u Osijek, slušao sa suosjećanjem i razumijevanjem potrebe članova Centra, pisao je o Centru u svojim člancima i knjigama, i poticao druge da podrže rad Centra. "Osluškivanje potreba ljudi" postalo je ključnim alatom inovativnog i obuhvatnog EU-programa "Izgradnja demokratskog društva utemeljenog na kulturi nenasilja", unutar kojeg su obučeni mirovni timovi za rad u istočnoj Slavoniji. Vjerujem da je taj program, kao uostalom i sam Centar izvrstan model za budući rad na miru, pravdi i razvoju u područjima zahvaćenim sukobom.

Centar je rano otkrio važnost volonterskog rada i živog civilnog društva u izgradnji istinske demokracije. Usmjerenost na obrazovanje i razvoj kompetencija, "osnaživanje" koje je također uključivalo i radionice za osobno iscjeljivanje i pomirenje, bio je važan element osobito u ranijim godinama rada Centra. To je doprinijelo stvaranju zajedničkih stajališta i zdravom organskom razvoju Centra.

Goran Božičević i Wam Kat

Mnoge organizacije, kao i istraživači svjedočili su da istovremeni rad na ljudskim pravim i izgradnji mira mogu voditi podjelama. Centar za mir je možda prva organizacija koja je uspješno kombinirala rad na tim temama, što je proizvelo sinergijski efekt u radu na društvenoj promjeni.

Iako bi se većina članova Centra vjerojatno izjasnila kao ateisti, rad Centra imao je duhovnu dimenziju. Svi članovi koje sam srela izrazili su snažnu vjeru u stvarnost koja nadilazi postojeće, u kulturu mira i nenasilja, i strasno i nesebično bili su posvećeni radu na ostvarenju tih vrijednosti. Neki od njih su privatno meditirali ili upražnjavali druge duhovne vježbe, a u radu samog Centra koristili su se simbolički činovi evociranja željene budućnosti.

Vjerujem da se svi slažu da Centar nikad ne bi postao takva jedinstvena družina da nije bilo **dr. Katarine Kruhonje**, koja je od početka bila "vođa koji služi" i nadahnjivala ljude oko sebe da pronađu vlastiti način postizanja zajedničkog cilja.

U volonterskom radu osobito je važna motivacija, jasna vizija i ciljevi. Tijekom suradnje s ljudima u Centru oni su imali viziju i postavljali ciljeve, i mi smo

vjerovali njihovom poznavanju situacije i iskustvu. No, što je mene motiviralo da, zanemarujući vlastite obaveze, provodim dane i noći prilagođavajući aplikacije švedskim normama, i provjeravajući izvještaje i budžete? Kad sada razmišljam o tome, shvaćam da je naše prijateljstvo i bliskost ono što me motiviralo. Suradnja s Centrom predstavlja za mene bogato i divno iskustvo, na kojem sam iznimno zahvalna.

Herb Walters:
Bila je to prva primjena projekta slušanja u situaciji nakon etničkog rata. Vidio sam moć dubokog slušanja i rada u zajednici u tako teškim uvjetima. Mislim da rad Centra za mir u Osijeku može biti model poslijeratnog pomirenja i razvoja zajednice, uvećavajući napore UN-a na održavanju mira. Bilo je posve jasno da su UN-ovi napori na održavanju mira bila daleko efikasniji u situacijama kada je osječki Centar za mir imao pristup zajednicama, primjenjujući program slušanja i druge alate pomirenja i rada u zajednici. Financiranje i osnaživanje NVO-a u drugim dijelovima svijeta da koriste slične alate, moglo bi postati važan prilog transformaciji i upravljanju konfliktima.

Drugi se pak sjećaju maštovitosti, predanosti, humora, hrabrosti da se pliva protiv struje, ali i jednostranosti i napora da se održi suradnja u regiji unatoč razlikama u perspektivi.

Brian Phillips:
Tijekom '90-tih osobito me oduševila nevjerojatna kreativnost ljudi oko ARK-a. Postojala je stvarna intelektualna snaga udružena s istinskom predanošću – i uvijek mnogo dobrog humora. U razdoblju kad su međunarodni NVO-i (uključujući i one koji su se bavili mirom i sukobima) postajali sve zatrovaniji umrtvljujućim savjetodavnim jezikom i praksama svijeta menadžera, maštoviti i duboko ljudski pristup izgradnji mira u ARK-u ukazivao je na drugačije, bogatije mogućnosti.

Howard Clark:
Ekstremna vremena, govorio je Adam Curle, izvlače na površinu izvanredne ljude. Mislim da je Adam imao pomalo tendenciju da vas pretvori u svece, no i ja sam, iako upola mlađi od njega i mnogo manje sklon misticizmu, radeći uz vas doživio otkrivenje. U ARK-u je bilo toliko energije, toliko talenta, toliko predanosti, koje su bile protuotrov otrovu koji se širio vašim društvom.

Bila su to intenzivna vremena, kao kad su aktivistice iz Srbije i Hrvatske na govorničkoj turneji po Njemačkoj završile povređujući jedna drugu. Mislim da je samo stranac poput mene mogao uživati u strastvenim diskusijama unutar ARK-a, dok je većina vas željela samo nastaviti s hitnim praktičnim poslovima.

Uživao sam dok sam slušao jednog hrvatskog intelektualca kako ponosno govori o svojim bivšim studentima i studenticama, no malo me manje oduševio jedan dugogodišnji aktivist za ljudska prava koji me zamolio da vas upozorim da ne riskirate previše. Ma daj, ako ne riskiramo u ovakvim vremenima, kad ćemo?

Mislim da sam prvi put posjetio ARK u kolovozu 1991. s Markom Hrenom. Ne znam koliko puta sam od onda dolazio i koliko mirovnjaka sam potaknuo da dođu. Svaki put bih napunio baterije i potpuno razumijem što je to toliko privlačilo ljude ARK-u.

Iako većina edukacijskih materijala o organizacijskom razvoju naglašava jasnoću ciljeva i slično, situacija u kojoj je ARK djelovao mijenjala se tako brzo i fundamentalno, da je ključni cilj bila fleksibilnost i mogućnost da se uvijek iz-

Mislim da rad Centra za mir u Osijeku može biti model poslijeratnog pomirenja i razvoja zajednice, uvećavajući napore UN-a na održavanju mira. Bilo je posve jasno da su UN-ovi napori na održavanju mira bila daleko efikasniji u situacijama kada je osječki Centar za mir imao pristup zajednicama, primjenjujući program slušanja i druge alate pomirenja i rada u zajednici

BJ

Iako većina edukacijskih materijala o organizacijskom razvoju naglašava jasnoću ciljeva i slično, situacija u kojoj je ARK djelovao mijenjala se tako brzo i fundamentalno, da je ključni cilj bila fleksibilnost i mogućnost da se uvijek iznova osmisli vlastiti rad

nova osmisli vlastiti rad. Mogućnost odgovora na promijenjenu situaciju, kao kad se višegodišnji vizionarski projekt u Pakracu iznenada našao suočen sa 'situacijom na terenu'.

Nick Wilson Young:
Unatoč mojem sad već dugogodišnjem aktivističkom angažmanu, nisam siguran da bih, u slučaju izbijanja rata u mojoj zemlji, imao hrabrosti usprotiviti se i reći 'Ne' na način na koji su to učinili aktivisti i aktivistice ARK-a, ugrožavajući tako vlastite živote i živote svojih obitelji.

Aktivisti i aktivistice iz Hrvatske, Srbije, Bosne i drugih dijelova regije pokazali su iznimnu hrabrost u onoj atmosferi straha, bezakonja i nasilja. Uvijek ću ih iznimno poštovati, a bilo bi lijepo kad bi konačno i njihovo vlastito društvo iskazalo poštovanje hrabrosti i viziji ovih nekoć prezrenih ljudi.

Christine Schweitzer:
Napor da se nađe i zadrži neovisni identitet u vrijeme kada javnim i privatnim diskursom vladaju vatreni patriotizam, mržnja i neupitni pro-ratni stav, bio je iznimno impresivan.

Otkrila sam također da je mnogo od onoga što ste mislili da je "istinito" ovisilo o kontekstu u kojem ste živjeli. Kao strankinja mogla sam prelaziti granice i suočavala sam se sa doista vrlo različitim percepcijama o tome što se zapravo događa i što "druga strana" misli i želi.

Nedostatak tradicije građanskog aktivizma uz, u kasnijim godinama sve veću, prisutnost financijskih sredstava za mirovni rad, proizveli su niz neželjenih posljedica, poput neprimjerenog ponašanja u timu ili podređivanja ciljeva organizacije interesu jedne osobe, o čemu govori Alan Pleydell**:**

"Zanimanje kvekera za rad u regiji se, zbog količine razaranja i patnje, povećalo nakon smirivanja rata u Bosni, pa smo u Sarajevu pokrenuli ured, koji je radio od 1998. do 2003. i zapošljavao dvoje ljudi. Tijekom razdoblja tranzicije u uredu kada smo umjesto međunarodnih aktivista zaposlili lokalne ljude, postali smo pretjerano ovisni o određenim osobama, njihovim prosudbama i djelovanju, što je poprilično ograničilo našu djelotvornost, a u nekoj mjeri oštetilo i naš ugled. Osobito žalim zbog toga što nisam pokušao zaustaviti zaista nasilničko ponašanje unutar mog tima, koje se ponavljalo u više navrata. Nisam reagirao bojeći se da bi moje ponašanje moglo biti protumačeno kao izvanjska, 'imperijalna' intervencija. Ovdje ne govorim samo o jednoj osobi, nego o fenomenu koji sam primijetio. Slično se dogodilo i s American Friends' Service Committee koji su također postali pretjerano ovisni o perspektivi jedne snažne lokalne osobe. To se dijelom događalo zbog naših ograničenih financijskih resursa koji su omogućavali zapošljavanje samo jedne osobe. Drugim dijelom to je rezultat modela organizacije zasnovane na plaćenom osoblju, umjesto rada s izvornim grassroots inicijativama. Tada uvijek postoji opasnost da organizaciju personalizira karizmatska osoba i podredi je svojim ciljevima.

S druge strane, inspirativno mi je bilo vidjeti velike napore da se održi kontakt između mirovnih i aktivista/aktivistica za ljudska prava iz različitih republika, unatoč velikim razlikama u filozofiji, temperamentu i izgledu. Njihova ustrajnost unatoč mnogim preprekama i razočaranjima. Kao i mnoge nadahnute inicijative koje su u svojim lokalnim zajednicama pokrenuli potpuno obični ljudi koje su okolnosti navele na izvanredne korake – **Vjera Solar**, **Dragica Aleksa** iz Berka..."

Bocian

SLIKE, SJEĆANJA

Iako se slike fizičke destrukcije i ljudske patnje duboko usijecaju u pamćenje, budući da se radi o ljudima koji su bili aktivno angažirani na društvenoj promjeni, slike razaranja miješaju se s prizorima nade, sjećanjima na drage i potpuno nepoznate ljude i njihove male/velike činove građanske hrabrosti.

Alan Pleydell:
"Lipanj 1994. moj prvi posjet Srbiji – Centar za antiratne akcije, Beogradski krug, MOST, Žene u crnom, Zdravo da ste, ali i Hare Krishne koji su dijelili odličnu hranu djeci u sirotištu.

U Hrvatskoj, razgovori s **Vesnom T**. u Tkalčićevoj ulici, punoj kafića i tako izdvojenoj od ratne stvarnosti. **Vesna J.** u velikoj sobi zabavljena radom na *ARKzinu*... **Milan Medić** u Karlovcu pokušava pokrenuti centar za mlade...

Put jednotračnom prugom u Pakrac. **Wam Kat, Vanja Nikolić** i **Philip Peirce** koji pokušava uvesti malo reda u anarhiju...

Pakrac ponovo u ožujku 1995. ili 1996. – **Goran Božičević** i **Sophie Reynolds** vode prvu ili drugu Miramidu.

Posjet Kući mira u UNTAES području koju su pokrenuli **Nick** i **Rosie Street** krajem 1995.

Bert i **Tanja Van der Linde** u ožujku 1996. Bert je **Catrin Davies** i mene vodio po UNTAES području i upoznavao nas s ljudima koji su pokušavali činiti najbolje što su mogli.

Prvi posjet BiH u ožujku 1996. Još su vladale zimske hladnoće dok smo putovali opustošenim područjem kroz spaljena sela sve do Gornjeg Vakufa. Inspirativni susret s **Jasminkom Drino-Krlić.**

Bahato ponašanje zaposlenika Oxfama i drugih međunarodnih NVO-a prema lokalnom stanovništvu u BiH.

1997. prvo putovanje s **Brankom Rajner** iz Centra za ljudska prava iz Tuzle do Bijeljine, mjesta masakra 1992. i susret s aktivistima za ljudska prava tamo. 1996./1997. posjet Mladom mostu u Mostaru i susret s mladim japanskim mirovnim aktivistom **Shin Yasuijem**, koji mi je ukazao na činjenicu da se po kafićima mogu sresti mnogi počinitelji ratnih zločina. Gotovo opipljiv osjećaj zla dok sam gledao srušeni most kojeg su ostaci visjeli s nekoliko zarđalih žica... Nešto kasnije odlučio se na iznimno hrabar potez – sam je otputovao u Foču, duboku unutar Republike Srpske, u želji da posjeti poznati 'logor za silovanja'. Odande su ga otjerale prijetnje smrću lokalnog šefa policije. Sljedeće godine sam ga sreo u Sarajevu, gdje je također radio s mladima, no ubrzo nakon toga je u dobi od 27 godina poginuo u automobilskoj nesreći kad se iz Austrije vraćao u BiH.

Prvi veliki nacionalni sastanak koji su zajednički organizirali QPSW i Miramida centar u Poreču, u prosincu 2003. Tada sam posljednji put vidio **Krunu [Sukića]** iz Osijeka, jednog od najprofinjenijih i najdobrodušnijih ljudi koje sam ikada sreo.

Veliki regionalni mirovni skup održan u Brčkom 2007. koji su organizirali troje bivših lokalnih QPSW predstavnika. Bio je to iznimno inspirativan skup na kojem su se našli najrazličitiji ljudi sa svih strana u sukobu, ljudi koji prije najvjerojatnije ne bi mogli ni zamisliti da sjede u istoj sobi – ratni veterani, mirovni aktivisti, stari, mladi... Bio sam vrlo ponosan gledajući rezultate strpljivih priprema na kojima su radili ljudi s kojima sam surađivao tijekom mnogih godina."

U razdoblju kad su međunarodni NVO-i (uključujući i one koji su se bavili mirom i sukobima) postajali sve zatrovaniji umrtvljujućim savjetodavnim jezikom i praksama svijeta menadžera, maštoviti i duboko ljudski pristup izgradnji mira u ARK-u ukazivao je na drugačije, bogatije mogućnosti

Marcin Poletyło

Otkrila sam također da je mnogo od onoga što ste mislili da je "istinito" ovisilo o kontekstu u kojem ste živjeli. Kao strankinja mogla sam prelaziti granice i suočavala sam se sa doista vrlo različitim percepcijama o tome što se zapravo događa i što "druga strana" misli i želi

Dorie Wilsnack:
"Iako tijekom svojih posjeta nikad nisam boravila u neposredno ratom pogođenim područjima, mogla sam promatrati sve one 'sitne' načine na koje rat utječe na ljude. A vidjela sam i mirovne aktiviste koji su usred cijele te zbrke radili na stvaranju drugačijeg društva. Svjedočila sam također kako i posve obični, apolitični ljudi mogu učiniti hrabre stvari. Živo se sjećam konferencije Žena u crnom u Srbiji, negdje 1993. U banji u kojoj smo boravile, svake večeri pjevačica je izvodila srpsku pop-muziku. Jedne večeri jedna od sudionica konferencija zamolila ju je da otpjeva dobro poznatu predratnu pjesmu. Pjevačica je prvo odbila, znajući da bi zbog toga mogla biti otpuštena. No, onda je malo razmislila i zapjevala. Neki od prisutnih gostiju su otišli. Sudionice konferencije su, u želji da joj iskažu poštovanje za hrabrost, ustale i zaplesale. Često bih se sjetila te žene, koja nije izabrala aktivistički put, no koja je unatoč riziku zapjevala pjesmu koja ne razdvaja nego ujedinjuje."

Vic Ullom:
"Jedno od svakako najživljih sjećanja je kad me je tadašnja RSK[26] policija uhitila i držala tri dana u pritvoru 1996. u Vukovaru. Drugo sjećanje je na noć u kući **Veljka Džakule**, one večeri kad je pušten iz pritvora nakon operacije Bljesak. Sjećam se također kad sam se **Derekom McDonaldom** i **Lynn Doran** vraćao iz Krajine nakon operacije Oluja. Primijetio sam da se Lynn nekako stišala na zadnjem sjedalu auta i kad sam se okrenuo vidio sam da grca u suzama. Slika potpuno ispražnjenog cijelog područja, usamljenost rijetkih ljudi koji su ostali, smrt ljudi i životinja – sve to bilo je previše... Sjećam se i strašne saobraćajne nesreće u kojoj je **Vojko Ivica** izgubio nogu.

Sjećam se i tuluma koje smo pripremali u stanu koji su iznajmile Otvorene oči. Drage su mi uspomene na stari ured ARK-a u Tkalčićevoj. Tamo je vladala tako dobra atmosfera sa svim onim plakatima, knjigama, informacijama. I uvijek je bilo nekoga s kim se moglo porazgovarati. **Natalie [Šipak]** je uvijek znala gdje je tko i što se događa."

Derek McDonald-Jureša:
"Moje najživlje sjećanje je naravno na tulum u Pakracu na kojem sam prvi puta vidio nasmiješeno lice **Melite Jureše**, moje supruge. Osim toga sjećam se kako smo istraživali područja sukoba nakon operacija Bljesak i Oluja, razgovarali s ljudima, vidjeli njihov strah. Sjećam se kako smo, nakon operacije Bljesak, pratili izbjeglice iz Pakraca sve do granice. Svaki dan predstavljao je novi, suludi scenarij za ljude čiji su životi zauvijek promijenjeni."

Rüdiger Rossig:
"Najgori mi je bio miris napuštenih kuća u tzv. Republici srpskoj Krajini kad ju je Hrvatska osvojila."

Bocian:
"Bilo mi žao vidjeti ljude u izbjegličkim kampovima, ali me veselilo vidjeti kako ti ljudi mogu, zahvaljujući elektroničkoj pošti koju sam organizirao, komunicirati s ljudima u drugim zemljama u koje su se spremali otputovati. I kad bi došli tamo ne bi bili sami. Već su poznavali nekoga tko im je mogao pomoći da krenu ispočetka.

Bilo je tužno gledati djecu u razorenim kućama, ali me radovalo vidjeti ih za računalom, kako e-poštom komuniciraju s drugom djecom iz ex-Yu i drugih zemalja. Mogli su se uvjeriti da nisu sami.

26 RSK – Republika srpska Krajina

Bilo je tužno gledati sve te razorene kuće, ali bio sam sretan što možemo pomoći da se kuće i ulice obnove. I polako se sve normaliziralo.

Bilo je tužno gledati obitelji s obje strane linije razgraničenja u Pakracu, koje nisu mogle međusobno komunicirati. No, bio sam sretan što mogu prenositi njihova pisma. Muž i žena mogli su, nakon nekoliko godina, ponovo saznati kako je onaj drugi. Djeca su mogla saznati kako su im roditelji. Tijekom jedne od tih akcija zaustavila me hrvatska policija i gotovo sam završio u zatvoru kao špijun."

Stefan:
"Sjećam se strašne fizičke destrukcije u ratom pogođenim područjima i osjećaja bijesa zbog spoznaje kako je lako potpuno izbrisati život cijelih zajednica. Sjećam se lokalnog stanovništvo koje se nekako nastoji nositi s tim i atmosfere suspendiranog rata kao u Pakracu, ili poslijeratnog kaosa (Hrvatska nakon Bljeska i Oluje, Bosna).

Sjećam se tragedije brojnih obitelji i pojedinaca i izostanak smisla (barem za mene tada) za ponovnu podjelu zajednica samo 46 godina nakon strašnih iskustava Drugog svjetskog rata.

Sjećam se teškoća i kaosa u pokušaju osiguranja suradnje s lokalnim vlastima (gradskim i općinskim) kada smo htjeli formalizirati našu podršku lokalnim manjinama. Sjećam se brojnih beskorisnih sastanaka, lažnih osmjeha i obećanja, neovisno o nacionalnosti predstavnika vlasti. S druge strane bio sam potpuno svjestan da su sve odluke koje se tiču onih drugih na općinskoj razini bile iznimno politizirane i odražavale su poslijeratnu frustraciju lokalnog stanovništva, produbljenu ekonomskim poteškoćama.

Sjećam se prijateljstava koja sam sklopio s različitim ljudima u regiji. Kako pozitivni tako i teški osobni odnosi omogućili su mi dublji uvid u "dušu" ex-Yu."

S.R.
"Vrijeme provedeno s prijateljima, aktivnosti ARK-a, igra i rad, razmjena i rast, sukobi, napori i promjena. Krajolici i godišnja doba u Hrvatskoj. Humor.
Uvijek iznova u mnogim malim i velikim primjerima u društvu promatrala sam kako strah i vjera djeluju na nas: određuju koje informacije zapravo primamo, što vidimo, što osjećamo, zamišljamo, razumijemo. Shvatila samo kako koristimo/trebamo priču da bismo preživjeli...

Ljudska odlučnost, hrabrost i sposobnost za promjenu, prevladavanje prijašnjih uvjerenja, ponašanja isl."

Chris Corrin:
"Najživlja sjećanja su mi na mogućnost suradnje usred najstrašnijeg ljudskog iskustva rata, deprivacije i smrti, koje se preživjelo uz povremeni osmijeh..."

Osobito žalim zbog toga što nisam pokušao zaustaviti zaista nasilničko ponašanje unutar mog tima, koje se ponavljalo u više navrata. Nisam reagirao bojeći se da bi moje ponašanje moglo biti protumačeno kao izvanjska, 'imperijalna' intervencija. Ovdje ne govorim samo o jednoj osobi, nego o fenomenu koji sam primijetio

Vanja Nikolić

AKTIVIZAM KAO TRANSFORMATIVNO ISKUSTVO

Radili su u politički, nacionalno i vjerski podijeljenim zajednicama, u ozračju ratnih i poratnih trauma, u njima stranoj zemlji. Nasuprot tomu imali su utemeljenje tek u zajedničkim vrijednostima i posebnoj vrsti prijateljstva koje se rađa u tako ekstremnim okolnostima. Takva iskustva neminovno su promijenila život aktivista/aktivistica i navela mnoge od njih da se dugoročno angažiraju na društvenoj promjeni. Iako neki od volontera/volonterki ističu problem emotivne i fizičke iscrpljenosti radom u regiji, zanimljivo je da

Na više osobnoj razini, naučio sam mnogo o osobnom integritetu gledajući aktiviste kako rade u nevjerojatno teškim okolnostima u kojima su njihove aktivnosti opisivane kao "izdajničke" ili kao "pomaganje neprijatelju". A ipak su ostajali vjerni svojim vrijednostima, podnosili pritiske i radili dalje na miru i ljudskim pravima

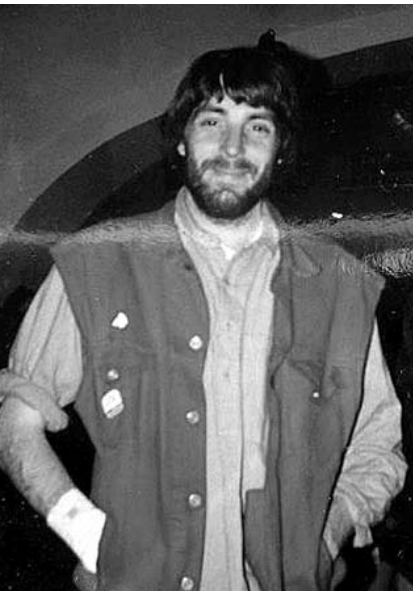

Wam Kat

se u nekoliko iskaza javlja i pitanje "Tko je više dobio?" – sami volonteri/volonterke ili ljudi kojima su pomagali. Samo pitanje govori o visokom vrednovanju stečenih iskustava i osjećaju unutarnjeg obogaćivanja kroz antiratni aktivizam.

Bocian:
"Vrijeme koje sam proveo u ex-Yu bilo je jedno od najboljih razdoblja u mom životu. Imao sam priliku raditi s mnogim zanimljivim ljudima, a s nekim od njih sam i danas u kontaktu.

Tijekom vremena provedenog u ex-Yu naučio sam mnoge metode rješavanja sukoba. Shvatio sam kako je lako izmanipulirati ljude i kako je teško poslije promijeniti njihovo mišljenje. Shvatio sam koliko je važna komunikacija, koliko je važno razgovarati s bliskim ljudima, ali i s ljudima koje baš ne poznajemo dobro, ali nam mogu pomoći.

Nakon povratka iz ex-Yu zaposlio sam se u banci na IT projektima i zapravo je zanimljivo koliko svojih aktivističkih iskustava mogu primijeniti na poslu. Uvijek postoje sukobi koje treba riješiti. Poučavam ljude oko sebe kako bolje surađivati i poboljšati radnu atmosferu. Pokazujem im koliko je važno međusobno komunicirati."

Derek McDonald-Jureša:
"Iskustva koja sam stekao u regiji bacila su novo svjetlo na moj život, počeo sam cijeniti pogodnosti i relativnu zbrinutost koja mi je dana. Također, sreo sam mnoge divne i zanimljive ljude, a da nije bilo onog tuluma u Pakracu ne bih bio oženjen Melitom i ne bi bilo Nikole."

Vic Ullom:
"Od onda sam ostao angažiran na zaštiti ljudskih prava u ex-Yu i tijekom svog rada koristim iskustva, kontakte i sve naučeno u dvogodišnjem radu za Balkan Peace Team. Naučio sam mnogo o životu u NVO-ima, o tome što civilno društvo može postići i koliko je neizmjerno važno, ali sam shvatio i koja su mu ograničenja. Naučio sam mnogo o međunarodnom sustavu zaštite ljudskih prava i upravo tijekom mog boravka u regiji odlučio sam vratiti se na fakultet i završiti studij međunarodnog zakonodavstva za ljudska prava.

Na više osobnoj razini, naučio sam mnogo o osobnom integritetu gledajući aktiviste kako rade u nevjerojatno teškim okolnostima u kojima su njihove aktivnosti opisivane kao "izdajničke" ili kao "pomaganje neprijatelju". A ipak su ostajali vjerni svojim vrijednostima, podnosili pritiske i radili dalje na miru i ljudskim pravima. To me se duboko dojmilo i ti heroji (Goran, Vesna, Vanja i mnogi drugi) bili su mi inspiracija i u profesionalnom i u osobnom životu. Oni utjelovljuju ideale kojima ja težim."

Tanya Renne:
"Radeći u kaosu u kojem 60 žena u malom uredu strastveno puše i urlaju većinu vremena, pripremilo me za situacije koje bi obično svakoga dovele na rub živaca."

Nick Wilson Young:
"Razaranje Pakraca i drugih mjesta duboko me se dojmilo. Budući da sam imao samo 23 godine kad sam došao u Pakrac, iskustva i spoznaje koje sam tamo stekao iznimno su utjecali na mene. Još uvijek gledam na život kroz pakračke "naočale".

S druge strane, intenzivan zajednički život skupine uglavnom mladih međunarodnih volontera i aktivista. Doslovno na liniji razgraničenja i privremeno odvojeni od normalnih životnih briga za zarađivanje, posao, društveni status, dijelili smo duboku vjeru u to što radimo i namjeru da stvorimo drugačiji, bolji svijet svakodnevno se suočavajući s ekstremnom situacijom u gradu, te neizbježnim sukobima unutar projekta. Bilo je to istovremeno dobro i duboko transformativno, ali i užasno iskustvo.

Intenzivna zajednička iskustva doprinijela su tome da steknem mnoga duboka prijateljstva i s lokalnim aktivistima i s međunarodnim volonterima, koja sam zadržao i nakon što smo se razmiljeli po cijelom svijetu. To me učinilo dijelom globalne zajednice koju u protivnom ne bih imao. Ta je zajednica ojačala dolaskom društvenih medija. Facebook grupa 'Pakrački volonteri' ponovo je mnoge od nas povezala."

Činі mi se da je najveći utjecaj ARK-a/Pakraca/ mirovnog pokreta taj da je mnoštvo ljudi koje se tada uključilo u aktivnosti, nastavilo to raditi slijedeći ideje od kojih smo krenuli

Marcin Poletyło:
"Imao sam tada 20-tak godina, što je kritično razdoblje u kojem su osobna iskustva vrlo određujuća. Vrijeme koje sam proveo u regiji promijenilo je moj život. Moja uvjerenja i ideje razvili su se u pravcu koji je tada postavljen. Bio je to prvi dugotrajniji susret sa zapadnim aktivistima/aktivisticama i aktivizmom (samo dvije godine prije toga dobio sam svoju prvu putovnicu), ali i s Balkanom. Dakle, meni potpuno nova društvena sredina.

Razaranja i ratna slika Pakraca nije mi bila toliko šokantna, jer dolazim iz Varšave i od najranijeg djetinjstva su me šopali slikama ratom razorene Varšave. Možda sam zbog toga bio više usmjeren na manje vidljive stvari, a zbog jezične bliskosti i relativno lake komunikacije s lokalnim stanovništvom mogao sam bolje razumjeti dublje društveno, političko, kulturno značenje rata. Nije to više bila apstrakcija poput filmova o Drugom svjetskom ratu. Postalo je to vrlo stvarno iskustvo i motivacija za daljnje djelovanje i razmišljanje.

Čini mi se da je najveći utjecaj ARK-a/Pakraca/mirovnog pokreta taj da je mnoštvo ljudi koje se tada uključilo u aktivnosti, nastavilo to raditi slijedeći ideje od kojih smo krenuli."

Stefan:
"Bezbrojni sastanci, razgovori uz piće, diskusije s različitim ljudima, onima koji su rat smatrali tragedijom, nehumanim događajem, do onih koji su rat i njegove žrtve smatrali nužnim, prirodnim načinom eliminacije neprijatelja i stvaranja vlastite države, vodili su me korak po korak dubljem razumijevanju mehanizama rata. Dok su mi nacionalistički osjećaji kod ljudi u ratom pogođenim područjima bili razumljivi, iznenađivalo me koliko su ljudi koji nisu bili direktno pogođeni ratom bili pod utjecajem ratne propagande. Iako je nezahvalno davati generalizacije, činilo mi se da su Bošnjaci bili manje pod utjecajem propagande od Hrvata i Srba, kako u Bosni tako i u Hrvatskoj.

Ponekad pomislim kako je čudno da je moj osobni rast toliko ovisio o tuđoj bespomoćnosti. Takav je život, pokušavam si objasniti. Uvjeravam samoga sebe da su obje strane bile na dobitku. Da sam uvijek pokušavao dati sve od sebe onima u regiji za koje sam radio i da sam zauzvrat dobio osjećaj zadovoljstva što radim u jedinstvenim projektima, jedinstvenim situacijama s jedinstvenim ljudima iz cijelog svijeta, učeći strane jezike, rad na računalu, itd. Ipak, ostaje dilema: tko je više dobio?"

Stefan

Tanya Renne:
"Bilo je to čudno razdoblje. Nema ničeg čudnijeg nego biti došljakinja u nečijem tuđem ratu. Bez obzira koliko se zbližiš s ljudima, jezikom, problemi-

Ponekad pomislim kako je čudno da je moj osobni rast toliko ovisio o tuđoj bespomoćnosti. Takav je život, pokušavam si objasniti. Uvjeravam samoga sebe da su obje strane bile na dobitku

ma – nikad ih nećeš osjećati na isti način kao oni. I u tom smislu bilo je to vrlo otuđujuće iskustvo. Bila sam tada i vrlo mlada i nitko me nije shvaćao pretjerano ozbiljno, pa ni ja samu sebe. A istovremeno, bilo je to i formativno iskustvo, koje je oblikovalo moje shvaćanje svijeta na način koji vjerojatno neću nikad u potpunosti razumjeti. Ljudi iz ex-YU će mi uvijek biti poput obitelji."

Christof Ziemer:
"Moja iskustva u Osijeku izravno su utjecala na moju odluku da pođem u Sarajevo. Oba iskustva ostavila su trajan trag na mene osobno i na:

- moje razumijevanje rata (koji ti dodjeljuje ulogu ili identitet unutar kojeg se ne prepoznaješ)
- moje razumijevanje mira (živjeti zajedno bez straha i gladi – uz, sa, za i jedan sučelice drugom)
- moje razumijevanje mirovnog rada kao djelatnosti koja prekida potencijalno nasilne društvene trendove
- poštivanje drugog kao suštine međureligijske koegzistencije i dužnosti religija da rade na građenju mira i teološkim argumentima dokažu da unutar vlastite vjere postoji prostor za one drugih vjera ili ateiste. Kao svećenik i teolog naučio sam vrlo oprezno koristiti velike religijske teme poput ljubavi, opraštanja i pomirenja."

ŠTO JE NAUČENO?

Zahvaljujući međunarodnoj umreženosti, uvidi stečeni mirovnim aktivizmom u bivšoj Jugoslaviji postali su dio baštine globalnog mirovnog pokreta. Razvijeni su novi pristupi i strategije. U tom su smislu naročito Balkan Peace Team i Miramida radionice poslužile kao modeli mirovnog rada u mnogim drugim sredinama.

Christine Schweitzer:
"Pojavili su se i razvili različiti pristupi, strategije i instrumenti onome što se tada zvala nenasilna intervencija u sukob (danas je uobičajeniji termin izgradnja mira). Začeci većine onoga što danas pripada standardnom repertoaru međunarodnog rada na sukobu, mogu se naći u onome što smo naučili tijekom tog razdoblja.

Lekcije o tome što međunarodni aktivisti mogu učiniti da bi prevenirali ili zaustavili nasilje, to što smo mi radili tijekom '90-tih na primjer s Balkan Peace Teamom, postale su lekcije koje smo direktno prenijeli u nove projekte poput Nonviolent Peaceforce[27].

Na osobnoj razini "profitirala" sam od tog angažmana, jer sam svoja iskustva pretočila u doktorsku disertaciju o djelovanju civilnog društva u bivšoj Jugoslaviji, koju sam i obranila na University of Coventry 2009."

John Lampen:
"Budući da sam radio u različitim kulturama i na mjestima s različitim potrebama, svaki novi kontakt povećao je našu sposobnost da slušamo i prikladno reagiramo. Mnogo smo naučili u kontaktu s vašim mirovnjacima, osobito edukatorima, ali i ratnim veteranima. Postao sam svjestan toga nakon što sam otišao raditi u sjevernu i zapadnu Ugandu."

27 Nonviolent Peaceforce - Nenasilne mirovne snage

S.R.:
"Kada sam kasnije radila u Izraelu i Sri Lanki, unatoč vrlo različitim kulturama, shvatila sam da mogu brzo prepoznati i razumjeti dinamiku s kojom se mirovni aktivisti/aktivistice suočavaju.

Iskustva, metode i alati koje smo razvili u ARK-ovim projektima i Miramidi primijenila sam u radu s mnogim drugim grupama.

Stekla sam pouzdanje i čvrstinu koje su mi pomogle da facilitiram vrlo izazovne situacije.

Naučila sam kako postići konsenzus, ali i da je ponekad nužno da se grupa raspadne i da je to u redu.

Na vlastitom, ali i primjeru drugih, razvila sam dublje razumijevanje sindroma izgaranja i traume.

Međutim, iskustvo koje me duboko obilježilo jest i iskustvo bolesti, zbunjenosti na nekoj dubljoj razini, te gubitak mnogih sposobnosti. Na neki način kao da je rat ušao u mene i ostao tu. To nije korisno! Nešto je krenulo po zlu. Iako i to iskustvo nosi potencijal za unutarnji rast, voljela bih povratiti svoje zdravlje, san, unutarnju cjelovitost i mir."

Nick Wilson Young:
"Naučio sam:

Koliko sam sretan.

Kako ljudi komuniciraju kad su pod stresom.

Kako ja komuniciram s drugima – moje mane i vrline.

Ulogu emocija, uma i tijela u sagorijevanju.

Dobre i loše strane anarhizma, komunitarizma, pacifizma.

Da su izgradnja mira i rad na društvenoj promjeni vrlo kompleksni.

Nisam došao u Hrvatsku da bih napravio aktivističku karijeru, no moja iskustva s ARK-om i osobito Pakracom motivirala su me da prihvatim posao u Amnesty Internationalu, kasnije da vodim centar za mlade u londonskom East Endu, a onda da vodim britansku kampanju za ulaganje više novca u izgradnju mira, a manje za rat. Za tu kampanju sam dobio i nacionalnu nagradu."

Chris Corrin:
"Neke stvari koje sam naučila u bivšoj Jugoslaviji poslužile su mi kao praktični politički primjeri pomoću kojih sam svojim studentima objašnjavala teme poput onih u mojoj knjizi "Feminist Perspective of Politics". Rad gotovo svih žena uključenih u antiratne aktivnosti nije završio nego se proširio na mnoge sfere društva od socijalnog rada, obrazovanja do međunarodnih grassroots kampanja poput Žena u crnom."

Howard Clark:
"Na svojim predavanjima ponekad koristim primjere iz Hrvatske za vježbe u malim grupama: "što biste učinili kad...?" Jednom ste me i pohvalili jer sam vas upozorio na određene posjetitelje-misionare, što me uvjerilo u to da dobre namjere nisu dovoljne."

Marko Hren:
"Shvatio sam da se čovječanstvo mora brže pokrenuti kad je konflikt na vidiku. Prevencija sukoba mora postati prioritet međunarodne politike.

Jugoslavenski sukob me naučio posvećivati mnogo više pozornosti unutar-institucionalnoj izgradnji i procedurama postizanja konsenzusa."

Nick Wilson Young

Pojavili su se i razvili različiti pristupi, strategije i instrumenti onome što se tada zvala nenasilna intervencija u sukob (danas je uobičajeniji termin izgradnja mira). Začeci većine onoga što danas pripada standardnom repertoaru međunarodnog rada na sukobu, mogu se naći u onome što smo naučili tijekom tog razdoblja

Herb Walters:
"Odlučnost, hrabrost i predanost nenasilju, pomirenju i razvoju zajednice ljudi s kojima sam surađivao iznimno su me nadahnuli. Emotivna zbrka i trauma kako Hrvata tako i Srba koji su iskusili rat, bila je duboka... Bio je to snažan primjer koju ima moć straha i političke manipulacije. Uvidio sam izvanredan potencijal koji nenasilje, duboko slušanje i organiziranje u zajednici imaju za iscjeljivanje i transformaciju ratnih rana."

Wam Kat:
"Promjena počinje u nama samima. Čak i kad ti se čini da ništa ne možeš promijeniti, svaka osoba može postati pokretač važne promjene. Kad sam nakon niza godina posjetio Hrvatsku Kostajnicu i sreo mlade ljude koji su bili djeca u izbjegličkim kampovima u kojima je Suncokret organizirao rad međunarodnih volontera i volonterki, postao sam svjestan što smo tada zapravo napravili i koliko smo utjecali na pogled na život ovih ljudi."

Marcin Poletyło:
"Posve sam siguran da je većina volontera mnogo dobila svojim boravkom tamo: nešto su naučili, vidjeli, upoznali drage ljude, stekli zanimljiva iskustva, dobro se proveli itd. No, ima li tu još nešto više od toga? Ono što me zaista zanima jest da li je sve to imalo smisla? Jesmo li nešto promijenili? Koju lekciju mirovni pokret može izvući iz toga?

Drugo pitanje koje me zanima je odnos između profesionalizacije i "amaterskog" aktivizma. Općenito sam uvijek oprezan kad nešto postane previše profesionalno i mainstream, no s druge strane, kad se osvrnem unatrag javljaju mi se neke sumnje u pogledu stvari koje smo radili i načina na koji smo ih radili. Vjerojatno je sve pitanje prave ravnoteže. Dilemu vezanu uz pronalaženje prave mjere i balansiranja između manistreama i alternative vjerojatno nije moguće razriješiti. Ali mislim da ju je važno uvijek promišljati."

Rüdiger Rossig:
"Rat mi je osvijestio da loše situacije mogu postati još gore, a moje prethodno uvjerenje da rat NIKAD nije dobra solucija, postalo je i empirijski utemeljeno. Naučio sam mnogo o stvarima o kojima nisam ništa htio znati, poput naziva i mjera za oružje i što oni znače u praksi, tj. kad ih se upotrijebi.

No, iskustva ex-jugoslavenskog antiratnog pokreta s ljudske su strane bila vrlo pozitivna – još uvijek se družim s ljudima koje sam tada upoznao, a i politički vrlo poučna. Osobito ako se promisle sve pogreške koje antiratni pokret ne bi trebao ponoviti. Ili ako se sjetim umrežavanja koje je bilo možda i najuspješnija djelatnost ARK-a i ekipe."

Tim Lusink:
"Shvatila sam kako je lako pokrenuti sukobe i koliko su međusobno uvažavanje i iscjeljivanje bitni u procesu pomirenja. A to su korisne spoznaje, budući da sada živim u Sjevernoj Irskoj..."

Tanya Renne:
"SAD u ovom trenutku sudjeluju u brojnim ratovima. Mnogi moji bliski prijatelji angažirani su u mirovnom pokretu. No, ja se pomalo držim po strani. Teško mi je reći zašto. Mislim da su mi iskustva u ex-Yugo pokazala da je mir i mirovni pokret mnogo složeniji nego se općenito misli. Iako sam još uvijek mirovna aktivistica, mislim da sam istovremeno na neki način i intervencionistica. Iako situaciju u ex-Yugo nije moguće usporediti – to nije bio rat u nekoj stranoj ze-

mlji, nije bio nametnut izvana poput većine ratova koje SAD vode... no, u suštini, pravi je izazov u takvim okolnostima organizirati mirovni pokret."

Općenito sam uvijek oprezan kad nešto postane previše profesionalno i mainstream, no s druge strane, kad se osvrnem unatrag javljaju mi se neke sumnje u pogledu stvari koje smo radili i načina na koji smo ih radili

GDJE SU SADA I ŠTO RADE?

BJ
Još uvijek živim u Hrvatskoj, više-manje kao umirovljenik.

Bocian
Živim u Poljskoj i radim kao voditelj IT odjela jedne od najvećih poljskih banaka.

Howard Clark
Živim u Madridu. Predsjedavatelj sam WRI-ja. Gostujući sam istraživač Centra za mirovne studije i pomirenje na Sveučilištu Coventry i gostujući predavač Centra za mirovne studije, Sveučilište Jaume I, Castellón.

Chris Corrin
Umirovljena sam profesorica, predavala sam Feminističku politiku na Sveučilištu u Glasgowu. Sada živim na Isle of Bute, otoku na zapadnoj obali Škotske. Uključena sam u različite lokalne i međunarodne zajednice, feminističke i mirovne grupe, uključujući i međunarodnu mrežu Žene u crnom.

Marko Hren
Vratio sam se u Ljubljanu. Nakon završetka mojih NVO projekata, uspostavljanja Multikulturnog centra u Metelkovoj i pilot projekta fair trade trgovine, zaposlio sam se kao stručnjak za informacijsko društvo i održivi razvoj u Vladinom uredu za razvoj i europska pitanja.

Margareta Ingelstam
Živim u Stockholmu. Angažirana sam u Vijeću kršćanskih crkava, koje koordinira sve crkve u Švedskoj, i koje u suradnji s drugim organizacijama u Švedskoj i diljem svijeta upravo istražuje mogućnost izgradnje kapaciteta za prevenciju oružanih sukoba, koja bi uključivala i mjere sigurnosti i osnaživanja u konfliktnim područjima.

Wam Kat
Živim u Weitzgrundu u blizini Berlina. Član sam lokalnog gradskog vijeća, aktivan u centru za izbjeglice i azilante, radim i kao kuhar u mobilnoj kuhinji koja priprema hranu za prosvjednike. Napisao sam i političku kuharicu.

Øystein Kleven
Gotovo sam odustao od aktivizma posljednjih godina, provodeći vrijeme na kauču i promišljajući sve skupa: kako promijeniti kulturne vrijednosti, u kojem smjeru želimo ići kao globalno svjetsko društvo, rodna pitanja... i vlastiti život, što sam naučio... kad se sjetim sebe u mladosti: da sam barem znao koliko sam bio u pravu i da sam barem znao koliko sam bio u krivu!

John Lampen
Živim u Engleskoj i dalje sam uključen u projekte rada na sukobima, u mojoj zemlji, ali i međunarodno, u projekt koji sam pokrenuo u Ugandi.

SAD u ovom trenutku sudjeluju u brojnim ratovima. Mnogi moji bliski prijatelji angažirani su u mirovnom pokretu. No, ja se pomalo držim po strani. Teško mi je reći zašto. Mislim da su mi iskustva u ex-Yugo pokazala da je mir i mirovni pokret mnogo složeniji nego se općenito misli. Iako sam još uvijek mirovna aktivistica, mislim da sam istovremeno na neki način i intervencionistica

Tim Lusink
Sada živim u Sjevernoj Irskoj. Radim kao drvodjelja i vodim diy (do it yourself/ uradi sam) radionice.

Derek McDonald-Jureša
Ja sam pravni zastupnik East Bay Municipal Utility District u Oaklandu, Kalifornija.

Brian Phillips
Su-urednik Journal of Human Rights Practice[28] (Oxford University Press).

Alan Pleydell
Bradford upon Avon, Velika Britanija. Trenutno dijelom radim s ljudima s poteškoćama u učenju, a dijelom kao savjetnik ljudima s problemima s alkoholom.

Marcin Poletyło
Trenutno sam ponovo u Varšavi, pokušavam završiti svoju doktorsku disertaciju iz sociologije, sociolingvistike. U međuvremenu sam objavio knjigu "Ratna propaganda u liberalnoj demokraciji. Balkan – studija slučaja".

Tanya Renne
Vlasnica sam male računalne firme u Washingtonu, koja prvenstveno pomaže NVO-ima u organiziranju, komunikacijama i pronalaženju financijske podrške.

Rüdiger Rossig
Vratio sam se u Berlin i još uvijek sam novinar.

Christine Schweitzer
Radim za privatni institut za mirovne studije u Njemačkoj, Institute for Peace Work and Nonviolent Conflict Transformation[29]. U okviru svog posla bavim se brojnim savjetovanjima, a između ostalog radila sam i kao privremena voditeljica međunarodnog NVO-a Nonviolent Peaceforce[30].

S.R.
Sve do 2007. bila sam uključena u projekte nenasilne društvene promjene, osnaživanja i izgradnje mira, međunarodno i u Velikoj Britaniji. Sada živim u Francuskoj. Obnavljam staru kuću, učim, pišem i sudjelujem u malim zajedničkim projektima. Pokušavam se oporaviti, odnosno naučiti živjeti sa tegobama zbog narušenog psihičkog zdravlja, što je posljedica mojih iskustva tijekom ex-Yu ratova.

Stefan
Vratio sam se u Poljsku, i živim u Szczecinu. Trenutno vodim dansko-poljsku firmu, kojoj sam i suvlasnik. Radi se o agenciji za zapošljavanje, koja poljskim radnicima pronalazi posao u skandinavskim zemljama i Njemačkoj. Do prije tri godine radio sam kao evaluator projekata Poljske humanitarne organizacije u Ingušetiji i Čečeniji.

Vic Ullom
Živim u Poreču i radim kao savjetnik za pravna pitanja, uglavnom za projekte OESS-a i ODIHR-a[31], iako sam neko vrijeme radio za UN OHCHR[32] u Nepalu.

28 Journal of Human Rights Practice – Časopis o radu na zaštiti ljudska prava

29 Institute for Peace Work and Nonviolent Conflict Transformation – Institut za mirovni rad i nenasilnu transformaciju sukoba

30 Nonviolent Peaceforce – Nenasilne mirovne snage

31 ODIHR - Office for Democratic Institutions and Human Rights – Ured za demokratske institucije i ljudska prava OESS-a

32 UN OHCHR - Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights –Ured UN-ovog visokog komesara za ljudska prava

Herb Walters
I dalje sam direktor Rural Southern Voice for Peace/RSVP, projekt aktivnog slušanja.

Dorie Wilsnack
Živim u gradiću Barre u Vermontu, SAD. Radim na pola radnog vremena kao razvojna direktorica u American Civil Liberties Union[33], nevladinoj organizaciji koja zagovara građanske slobode i ljudska prava. Dijelom sam i dalje aktivno uključena u mirovni rad i obrazovanje za nenasilje.

Nick Wilson Young
London. Radim za National Council for Voluntary Organisations[34], koji savjetuje, pomaže i podržava civilno društvo, te djeluje kao zastupnik civilnog društva prema vladi. Radim kao strateški upravitelj, što znači da pomažem organizacijama civilnog društva da unaprijed detektiraju mogućnosti i opasnosti, tako da se na vrijeme pripreme i prežive.

Christof Ziemer
Živim u Berlinu kao umirovljenik posljednjih 5 godina.

33 American Civil Liberties Union – Američki savez za građanske slobode

34 National Council for Voluntary Organisations – Nacionalno vijeće volonterskih organizacija

Bojan Bilić
University College London

Hod po tankoj žici: artikuliranje antiratnog angažmana u Hrvatskoj ranih 1990-ih godina

I kritika može biti izraz privrženosti, sredstvo obrane prava. Ona je krajnja građanska gesta.
Način da se kaže: nisam samo u prolazu, ovdje *živim.*
— H. L. Gates (1991, p. 91)

Politički aktivizam može biti opasan pothvat za one koji u njemu sudjeluju i gotovo uvijek frustrira one protiv kojih je upravljen. Organiziranje proturatnih građanskih inicijativa i sudjelovanje u njima posebno je kompleksno u zajednici koja sebe percipira kao žrtvu oružane agresije. U takvim okolnostima, otpadnici dolaze u nesiguran položaj: svoju odanost društvu u kojem djeluju afirmiraju artikuliranjem jednog vrijednosnog sistema različitog od onoga koji je široko prihvaćen. Na početku ratova za jugoslavensko nasljeđe, kada je Jugoslavenska narodna armija pod vodstvom srpskih oficira počela granatirati Vukovar, hrvatski građanski aktivisti i aktivistkinje našli su se u takvoj situaciji. Kako su sukobi postajali intenzivniji i približavali se Zagrebu na manje od 50 kilometara, aktivisti su se suočili sa dilemom: kako javno izraziti svoje proturatne osjećaje i istodobno priznati pravo sunarodnjaka na oružanu samoobranu. *Antiratna kampanja Hrvatske* **(ARKH), mreža proturatno orijentiranih pojedinaca i pojedinki, građanskih inicijativa i organizacija, proizašla je iz brojnih nastojanja aktivistkinja i aktivista da** *nađu pravi omjer* **između potrebe da se, s jedne strane, spriječi sveopću militarizaciju njihovog društva, a s druge, da se ne ospori legitimnost upotrebe oružja ili pribjegavanja vojnoj intervenciji.**

Dvadeset godina nakon osnivanja, ARKH je i dalje vrlo slabo teorijski obrađena. Začuđuje što, kada se na *Portalu znanstvenih časopisa Hrvatske* **unese pojam "antiratna kampanja Hrvatske", program za pretraživanje pronalazi samo jedan članak.[01] Pa čak se ni taj jedan ne bavi Kampanjom kao takvom (Janković, 2009). Ovo stanje stvari iznenađuje s obzirom na činjenicu da je ARKH glavna prethodnica današnje građanske hrvatske scene orijentirane na politiku i ljudska prava. Premda više ne postoji u svojem početnom obliku, ARKH je za sobom ostavila političku baštinu koja je veoma značajna za razumijevanje kako nacionalnih, tako i regionalnih procesa civilnog organiziranja. Nedostatak dokumentacije o djelovanju ARKH ilustrativan je za širi** – *post-jugoslavenski* – **trend marginaliziranja proturatnog i pacifističkog angažmana[02] unutar novih istraživačkih okvira koji se poklapaju sa 'nacionalno-državnim' granicama. Uvodni odjeljak ovoga članka podrobnije razmatra razloge zbog kojih (post-)jugoslavenski, odnosno hrvatski, proturatni angažman ostaje slijepa pjega u novijim sociologijskim studijama istočne Evrope. Pokazujem da se ta važna praznina u znanju pojavljuje kao posljedica dvaju sinergičkih procesa: nastojanjā nacionalno ograničenih društvenih znanosti u cijeloj regiji da legitimiraju novu stvarnost i prikažu je kao obnovljenu povijesnu 'normalnost' združena su s nevoljkošću aktivistā za sistematskiju refleksiju o svojem građanskom angažmanu.**

U drugom odjeljku teksta, na osnovi empirijskih izvora koji uključuju dubinske intervjue s protagonistima ARKH, njene interne dokumente, arhivski materijal i novinske članke, ispitujem kako se o svrhovitosti proturatnog angažmana raspravljalo među aktivistkinjama i aktivistima Kampanje u toku oružane agresije na njihovu zemlju.[03] Prevlast anglosaksonskih studija društvenih pokreta koje rijetko napuštaju vlastiti kulturni kontekst dovelo je do specifične *pristranosti* **u istraživanju proturatnog i pacifističkog angažmana. Pacifistički odnosno proturatni aktivizam u zapadnim zemljama (koji je privlačio veliku pozornost društvenih znanosti sve od vijetnamskog rata (npr. Chatfield & Kleidman, 1992; Klandermans, 1991, 1997)), nužno je udaljen od**

01 Pretraživanje članaka obavljeno 15. 08. 2011.

02 Korisno je pojmovno razlikovati proturatni od mirovnog aktivizma, jer su ta dva termina povezana, preklapaju se i ponekad ih se rabi naizmjence. *Proturatni aktivizam* odnosi se (1) na opći otpor nekom oružanom sukobu i (2) na jednu vrstu građanskog angažmana s izrazitom osobnom i lokalnom dimenzijom. Proturatni aktivisti često doživljavaju privatne nedaće u vezi s ratom koje izazivaju otpor određenom ratu ovdje i sada. Proturatni aktivisti ne moraju biti protiv *rata kao takvoga,* nego je moguće da određeni rat odbacuju iz ideologijskih uvjerenja ili osobnih prigovora. U tom je smislu proturatni stav moguće plauzibilno artikulirati iz nacionalističke perspektive. Mirovni je aktivizam, s druge strane, uobličen širim, globalno orijentiranim skupom vrednota po kojima se rat ili bilo koju drugu vrstu vojnih sredstava ne smije upotrebiti za razrješavanje sukoba. Mirovni aktivizam pokreću načini djelovanja orijentirani prema zajednici i on često proizlazi iz jasnog, uglavnom ljevičarskog, političkog stava.

03 Svi inače neatribuirani citati potječu iz mojih intervjua urađenih na hrvatskom jeziku 2010. i 2011. godine.

područjā rastrzanih ratnim konfliktima. U takvom je angažmanu obično riječ o nastojanjima aktivista da vlasti podvrgnu pritisku kako bi se ove povukle iz vojnog miješanja na udaljenim mjestima koja se ne nalaze pod njihovom suverenom jurisdikcijom. Demonstranti tamo djeluju unutar relativno stabilnih pravnih sistema koji, premda propisuju sankcije za kršenje zakona, osiguravaju pravo na javno iskazan nenasilni politički angažman.[04] Tarrow (1998, str. 19) zapaža da se "modele političkog procesa rijetko sistematski primjenjivalo izvan liberalno-demokratskih poredaka Zapada", gdje se zapravo zbiva većina aktivističkih epizoda (Alimi, 2009).

Spomenuti fokus zapadnih društvenih znanstvenika donekle zamagljuje specifične značajke proturatnog građanskog angažiranja na mjestu na kojem se zbiljski odvijaju oružani sukobi. Borba da se smanji težinu posljedica rata i da se suprotstavi moćnim mašinerijama nacionaliziranja jest aktivnost koja lako može dovesti u opasnost i čovjekov život. Angažiranje u takvoj vrsti građanskog aktivizma hrabar je čin koji aktivistima obično priskrbljuje zlokobnu etiketu nacionalnih izdajica i uzrokuje znatne pravne, socijalne, fizičke i financijske štete. U svojoj klasičnoj studiji mikrostrukturnih aspekata ulaska aktivista u visokorizični angažman, McAdam (1986, str. 67) piše da se "mješavina strukturnih faktora i faktora stavova koja potiče aktivizam visokog rizika/štete razlikuje od mješavine koja karakterizira aktivizam niskog rizika/štete". Stoga je posebna značajka ovog članka to što nudi prikaz artikulacije proturatne borbe koja se zbiva u okruženju u kojem se odvija oružani sukob. U nepostojanoj političkoj atmosferi izvanrednog (ratnog) stanja, dodatno su ograničena ljudska prava i slobode (koje se u sredinama u kojima se rat zbiva možda nije u potpunosti poštovalo ni u mirnim vremenima). To dinamiku političkog angažmana u koji se upuštaju proturatni aktivisti na takvim mjestima znatno razlikuje od dinamike angažmana njihovih zapadnih kolega/kolegica. Budući da njihove akcije i prigovori nisu upućeni samo njihovim vlastima, nego i općoj javnosti, te onima koje rat direktno pogađa (vojnicima, regrutima, prigovaračima savjesti, izbjeglicama, itd.), takav angažman nazivam *direktnim proturatnim aktivizmom.* **ARKH je dobar primjer** *direktne* **proturatne borbe.**

Prije nego što se uzmogne promotriti teorijski sofisticiranija pitanja konstituiranja aktera, kao i procese unutrašnje fragmentacije i potonjeg propadanja ili profesionalizacije, plauzibilnu polaznu točku za bilo koji teorijski prikaz djelovanja Kampanje čini pitanje *artikulacije proturatnog stava***. Ovaj članak, dakle, daje doprinos empirijskom korpusu koji bi trebao omogućiti da ARKH dobije pravo mjesto u interpretacijama bolnog raspada Jugoslavije i istodobno poziva na proširivanje tog korpusa. Otkrivanje i priznavanje proturatnih pothvatā vezanih uz ratove za jugoslavensko nasljeđe presijeca strogo nacionalne pripadnosti i ukazuje na raznorodnost jugoslavenske političke scene s početka 1990-ih godina. Ispitivanje takvih pothvata potcrtava prisutnost protunacionalističkih i uglavnom centripetalno orijentiranih alternativa koje se lako gube u popularnim i pojednostavnjenim teorijskim obradama raspada Jugoslavije. To, međutim, ne bi trebalo relativirati argumente nacionalizma ili negirati njihov primat u objašnjavanju dezintegracije jugoslavenske federacije. Svaki pokušaj ublažavanja značaja nacionaliz(a)ma za jugoslavenske ratove mogao bi osloboditi rukovodstva jugoslavenskih republika odgovornosti za bolnu seriju ratnih konflikata 1990-ih (vidjeti recenziju Olivere Milosavljević (2003) o knjizi Dejana Jovića (2009)). Istraživanje proturatnog angažmana koji se zbivao u Hrvatskoj, odnosno bivšoj Jugoslaviji, dopunjava autoritativno, ali često jednostrano proučavanje nacionalizma, time što pokazuje jugoslavenske političke alternative kao važne dijelove složenog**

04 Budući da su prvenstveni adresat takvih prigovora političke vlasti, tu formu angažmana nazivam *indirektnim proturatnim aktivizmom.*

mozaika raspada Jugoslavije. Putanje razvoja tih inicijativa ključne su za razumijevanje kasnijih procesa putem kojih su formirane nacionalno ograničene NGO sfere u post-jugoslavenskim zemljama.

(POST-)JUGOSLAVENSKA PROTURATNA BORBA: MARGINAL(IZIR)AN FENOMEN

Krajnje nasilan karakter ratova za jugoslavensko nasljeđe dosad je potaknuo dojmljivu pozornost u društvenim znanostima (npr. Allcock, 2000; Popov, 1991; Ramet, 1992, 2006; Woodward, 1995). Međutim, rasprostranjeno insistiranje na iskrivljenjima uzajamno ojačavajućih nacionalističkih osjećaja, u većoj ili manjoj mjeri prisutnih u svim bivšim jugoslavenskim republikama, zamagljuje bogatu dinamiku proturatnog angažmana koji se pojavio neposredno uoči, te cijelim tokom jugoslavenskih oružanih sukoba. Gotovo dva desetljeća nakon Daytonskog mirovnog sporazuma (1995), vrlo malo znamo o procesu tijekom kojega je neposredna prijetnja oružanog sukoba probudila uspavane društvene mreže i ojačala postojeće aktivističke krugove ili stvorila nove. Još se manje zna o obilju ideologijskih pozicija koje su pokretale građanski angažman i njegove napetosti i fragmentacije. Također, nema sociologijskih prikaza koji dostatno uvažavaju važnost jugoslavenskog proturatnog organiziranja za složenu geometriju današnjih građanskih poveznica i otporā u post-jugoslavenskom prostoru. To bez sumnje predstavlja ozbiljnu, premda ne i iznenađujuću, prazninu u sve brojnijim društvenoznanstvenim istraživanjima raspada Jugoslavije.

Upadljivo pomanjkanje studija koje bi se bavile (post-)jugoslavenskim proturatnim i pacifističkim inicijativama može se objasniti nizom međusobno povezanih razloga. Manjak interesa za tu temu neodvojiv je od načina na koji znanstvenici percipiraju narav i uzroke jugoslavenskih destruktivnih nacionalizama i konačne dezintegracije te zemlje. Većina studija o bivšoj Jugoslaviji, a osobito one koje su kronologijski bliže oružanim sukobima (npr. Kaplan, 1993; Glenny, 1993; Magaš, 1993), zasnovana je na paradigmi po kojoj su multinacionalna društva po definiciji konfliktna, te ih karakterizira tendencija prema etnički homogenim nacionalnim državama (Dević, 1997). Takvi pristupi promatraju etnički identitet kao fiksnu kategoriju koja prekriva čitav niz drugih mogućih osobnih pripadnosti, te ne ostavljaju dovoljno prostora za transrepublički, općejugoslavenski ili nadnacionalni mirovno orijentiran građanski angažman. Postoje, dakako, znanstvenici – inozemni, domaći i oni iz dijaspore – koji pružaju uravnoteženija objašnjenja dopunjajući i unapređujući argumentaciju nacionalizma analizom dugoročnih društvenih kretanja i kulturnog života zemlje (npr. Dević, 1997; Dragović-Soso, 2002; Fridman, 2006, 2011; Gordy, 1999; Jansen, 2005; Sekelj, 1992).

Štoviše, velik dio suvremenih istraživanja nekritički 'normalizira' sadašnju post-jugoslavensku situaciju, promatrajući novostvorene i još uvijek nepotpuno konsolidirane nacionalne države kao 'prirodne' rezultate dugotrajnih povijesnih procesa. Da bi to postigli, znanstvenici često potcjenjuju decenije bogatog i dinamičnog političkog razvoja koji se odvijao unutar (manje ili više) pluralističnog, a ne monolitnog, okvira jugoslavenskog socijalizma. Tako se postupa unatoč činjenici da su prvenstvene linije političke podjele unutar jugoslavenskog socijalističkog režima bile više klasne i rodne nego etničke naravi (Tomić & Atanacković, 2009).

Nakon društvenih pojava koje donose dubok razdor, kao što su ratovi i prisilne migracije, postoje mnogobrojna nastojanja da se intervenira u povi-

jesnu činjeničnost i da je se iskrivi zamračivanjem i revidiranjem kolektivnih povijesti i osobnih biografija. Kuljić (2010, str. 240) tvrdi da je, čim su završeni oružani sukobi na jugoslavenskom teritoriju, začet "građanski rat za sjećanje". I sámo društvenoznanstveno istraživanje može postati saučesnikom u procesima krivotvorenja sjećanjā; moguće je da ne uspije umaknuti dominantnim diskursima koje je imalo kritizirati, ili da ih čak počne i sámo perpetuirati (vidjeti i Stubbs, 2001). Jansen (2002, str. 17) iznosi tezu da "i neki među boljim novinarskim prikazima (te najgore etnografijske studije) nude prilično homogenu i strukturiranu sliku koja i nenamjerno ponavlja neke od zamki dominantnog post-jugoslavenskog nacionalizma". Specifično društvenoznanstveno 'dijeljenje' jugoslavenskog prostora, u kojem je postalo 'prirodnije' stavljati težište na novostvorene nacionalne države, predstavlja jednu od posljedica rata. Jasna Dragović Soso (2008, str. 28-29) priznaje to kada tvrdi da se u postojećoj literaturi:

> … nacionalne grupacije Jugoslavije ponekad tretira na pretjerano 'homogen' način (kao Srbi, Hrvati, Slovenci itd.) na štetu isticanja raznolikosti iskustava i stavova koji postoje unutar svake od njih. Bilo na razini elite ili običnih ljudi, prikazi procesa raspada Jugoslavije često zanemaruju *interaktivnu* narav raznih partikularističkih nacionalizama ili političkih mjera i odluka različitih saveznih, republičkih i pokrajinskih vodstava. […] Premda dakako postoje iznimke od tog pravila, *akademska literatura o raspadu Jugoslavije usredotočena je na elite, a ne na lokalne, socijalne i porodične povijesti i oblike mobilizacije odozdo* [naglasak BB].

Takvo postupanje zamračuje ono što Maja Povrzanović Frykman (2003, str. 58) naziva "proživljenim iskustvom rata". *Perspektiva odozdo,* **bilo u odnosu na žrtve, vojnike, aktiviste ili one koji izbjegavaju mobilizaciju, ostaje u sjeni veličajnih narativa nacionalizma i geostrategijskih preobrazbi nakon pada istočnoevropskog socijalizma. To također marginalizira i čitav korpus povijesnih baština, delegitimirajući jugoslavensko socijalističko iskustvo i destabilizirajući neke od njegovih temeljnih vrijednosti (poput antifašizma).**

Drugi razlog pomanjkanja zanimanja za jugoslavenske odnosno hrvatske proturatne i pacifističke aktivizme[05] jest to što su aktivističke grupe doista bile malene i često razjedinjene i potisnute (Pešić, 1992). Inga Tomić-Koludrović (1993) tvrdi kako od usvajanja Ustava 1974. do uvođenja političke pluralnosti u Jugoslaviji, Hrvatska nije bila poprištem novih socijalnih pokreta kao vaninstitucionalnog okupljanja karakterističnog za post-industrijska društva. Po njoj, jugoslavenski je socijalizam promovirao razlike, a istodobno je potiskivao njihove socijalne i političke pojavne oblike. Tomić-Koludrović uvodi pojmove *atomiziranih alternativa* **i** *alternativnih inicijativa* **kako bi objasnila socijalno marginalizirane oblike alternativnog i potencijalno subverzivnog ponašanja koji su uspijevali naći put do javnosti.**

S tim u vezi, aktivističko jezgro ARKH u samom početku njenog djelovanja brojilo je približno 20 aktivistkinja i aktivista. To ne iznenađuje s obzirom na to da proturatna nastojanja i ne mogu biti drugo doli marginalna i nestabilna kada rat već počne. Građanska osporavanja, posebice ona u nepostojanim političkim okruženjima, sama su po sebi epizodna. Takva nastojanja bila su daleko od središta pozornosti svjetskih medija koji su o ratu izvještavali na ignorantski, stereotipan i senzacionalistički način, pojednostavnjujući povijesne kontroverzije i svodeći njihovu kompleksnost na proste binarne suprotnosti. To je posebice važilo u vrlo ranom razdoblju djelovanja Kampanje, dok je još gradila svoju ideologijsku poziciju unutar jugoslavenskog sukoba.

05 Rabim riječ *aktivizmi* (umjesto *aktivizam)* kako bih podcrtao raznovrsnost ideologijskih i strategijskih opcija unutar (post-)jugoslavenske proturatne borbe.

Kako je rekao Wam Kat (citaran u Marković, 1995, str. 35), nizozemski mirovni aktivist i član Kampanje:

> ...mirovni pokret u Beogradu bio [je] daleko poznatiji u svijetu, dok se na ARK, premda je bila vrlo aktivna, gledalo kao na mirovni pokret u fašističkoj zemlji, koji baš nema mogućnosti da djeluje na vlast. S druge strane, njegove se akcije nije s odobravanjem prihvaćalo ni u Hrvatskoj – bilo je to nešto kao izdaja.

U stvari, velik dio tradicionalne zapadne sociologijske znanosti posvećene demokraciji i građanskom angažmanu obično prelazi preko kratkotrajnih pokušaja i težište stavlja na trajne organizacije ili, u najmanju ruku, na one koje uspiju bolje izdržati pritiske režima (Kaldor, 2003).

Štoviše, generacija najangažiranijih aktivistkinja i aktivista ARKH nije u dovoljnoj mjeri promislila vlastiti proturatni aktivizam. Tokom svojeg terenskog rada (2010-2011) shvatio sam da postoji jedna vrsta straha od privatiziranja ili monopoliziranja pokreta. Mnoge aktiviste zabrinjava mogućnost da kroz pisanje i nehotice 'prisvoje' dostignuća kolektivnih nastojanja ili da od njih profitiraju. Jedno od centralnih pitanja poslijeratne dinamike građanskog angažmana u jugoslavenskom prostoru vezano je uz to tko ima pravo 'autentično' govoriti o pacifističkim pothvatima i u njihovo ime. Tko može 'stvarno' prisvojiti znatni aktivistički kapital nastao tokom posljednja dva desetljeća, čija vrijednost raste s pogoršanjem socijalnih uvjeta i sve moćnijim pritiscima profesionalizacije? Takva praksa u atmosferi u kojoj su i sami društveni znanstvenici postali obezvrijeđeni (vidi Županov (2002) o pojmu descijentizacije) i zlorabljeni u partikularne političke svrhe, ostavlja važnu prazninu u post-jugoslavenskoj sociologijskoj znanosti. Iz rasprostranjene nevoljkosti da se heterogena i bolna iskustva podvrgne bližem (teorijskom) pregledu proizlaze frustracije, razočaranja i nesporazumi.

Pa ipak, ženske aktivističke grupe po cijeloj regiji kontinuirano dokumentiraju svoj angažman, kao i brojne primjere feminističke internacionalne solidarnosti (npr. Barilar et al., 2001; Kesić, Janković & Bijelić, 2003; Sklevicky, 1996; Vušković & Trifunović, 2007; Zajović et al., 2007). Ne smije se zaboraviti ni ustrajne znanstvene napore hrvatskih antropologa/antropologinja i etnografa/etnografkinja u analizi svakodnevnih iskustava povezanih s ratom u Hrvatskoj 1990-ih (Čale Feldman, Prica & Senjaković, 1993; Jambrešić Kirin & Povrzanović, 1996; Povrzanović Frykman, 2003). Također, Božičević (2010) je nedavno uredio knjigu koja razmatra pozitivnu praksu izgradnje mira u poslijeratnoj Hrvatskoj. Ta zbirka kratkih ogleda koje su napisali sami hrvatski mirovni aktivisti i aktivistkinje bavi se aktivnostima izgradnje mira koje su organizirali domaći akteri, a često financijski podržavale inozemne fondacije. U toj se knjizi raspravlja i o *Projektu Pakrac*, ali se ne upušta na teorijski relevantan način u osnivanje i djelovanje ARKH (osobna promišljanja o tim procesima vidjeti u Oštrić, 1992/2010). Knjiga ne ocjenjuje regionalnu dinamiku u sferi pacifističkog građanskog organiziranja, a autorice i autori zapravo traže da se uloži više napora u dokumentiranje i analiziranje rada na izgradnji mira u Hrvatskoj i u post-jugoslavenskom prostoru.

Nadalje, u svojoj knjizi *Akteri bez društva,* **Dvornik (2009) analizira razvojnu putanju civilnih društava u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini u kontekstu jugoslavenskih oružanih sukoba. On zaključuje da istočnoevropske tranzicije nipošto nisu linearni procesi koji neizbježno vode unaprijed određenom cilju. Civilne aktere u nestabilnu okruženju, kao u post-jugoslavenskom slučaju, ne treba gledati kao eksponente širih socijalnih pokreta, nego kao kreatore i promotore političkih alternativa koji se odupiru sveprisutnosti režima.**

S obzirom na to, trebalo bi podrobnije ispitati odgovornost dosad etabliranih "aktera civilnog društva" za monopoliziranje građanske scene, novca i resursa, te time i slabljenje kako vlastita kritičkog glasa, tako i drugih *grassroots* **inicijativa koje ne djeluju u glavnom gradu.**[06]

K tome, tokom dviju godina terenskog rada u regiji zapazio sam da među mnogim ispitanicima/aktivistima po cijelom jugoslavenskom prostoru postoji osjećaj zasićenosti intervjuima koje obavljaju mladi, obično loše informirani i stoga i nedovoljno kulturalno osjetljivi istraživači. Kod nekih ispitanika i ispitanica postojao je osjećaj da mladi znanstvenici koriste kako emocionalno tako i vrijednosno opterećeno znanje aktivista za napredak u osobnoj karijeri na mjestima udaljenima od političkih napetosti i skučenih financijskih okolnosti. Proturatni angažman u osiromašenoj i autoritarnoj sredini koja se našla u oružanom sukobu izrazito je iscrpljujuća aktivnost. Više od deset godina nakon kraja ratova za jugoslavensko nasljeđe mnogi protagonisti možda se i dalje ustežu od promišljanja svoje građanske borbe zbog osjećaja psihičke iscrpljenosti, premorenosti ili razočaranosti što ih takvo djelovanje može izazvati (vidjeti Goodwin, Jaspers & Polletta, 2001). Iritacija na koju se katkad nailazi među aktivistima slična je onoj koju uzrokuje bezbroj stranih 'stručnjaka' ili konzultanata koji nakratko posjećuju regiju, često u cilju samopromocije.[07]

Istraživački intervjui su najproduktivniji i obostrano korisni u onim slučajevima u kojima i istraživač i aktivist prihvaćaju ideju da je kritičko znanstveno proučavanje produžetak društveno odgovornih građanskih nastojanja. ARKH je bila rizomska organizacija koja je povezivala mnogobrojne niti kako ideologijski, tako i strategijski divergentnih građanskih aktivizama u Hrvatskoj iz razdoblja 1980-ih (antinuklearnih, feminističkih, ekologijskih, prigovarača savjesti, skvotera i drugih; vidjeti Laraña, Johnston & Gusfield, 1994). Taj građanski angažman bio je nadahnut tada vrlo popularnom paradigmom *novih društvenih pokreta* **koja je u jugoslavenskom političkom prostoru bila teorijski najproduktivnija u Sloveniji (Mastnak, 1994). Djelovanje Kampanje obilježavale su mnogobrojne napetosti, umnožavanja i podjele koje su ponekad najranije sudionice i sudionike smještale na same krajnosti političkog spektra. S obzirom na njihovu "jedinstvenu strukturnu situaciju" (Kriesi, 1992, str. 194), društveni znanstvenici su prisiljeni 'posredovati' među sukobljenim stranama, uključujući i one koje doživljavaju društvene znanosti kao djelatnost što legitimira društvenu zbilju i intervencije vlastī u nju. Potreba da se očuva kritički glas čak i nakon emocionalno vezujućih opetovanih razgovora koji pobuđuju duboko internalizirane vrednote i osjećaje, čini čovjeka bolno svjesnim Douglasovog (1976) argumenta kako terensko istraživanje može imati i izdajničku notu.**

S tim u vezi, jedan od najozbiljnijih izazova na koje nailazi onaj tko proučava ovakav (post-) jugoslavenski građanski angažman jest pronaći put kroz gustu šumu razbacanih, krivo imenovanih, praznih ili prenategnutih pojmovnih etiketa koje se ponekad žudljivo lijepe na društvene pojave i političke orijentacije kojima ne pripadaju. Pojmovi koji djeluju unutar takvog istraživačkog odnosno aktivističkog polja nestabilni su idealni tipovi privremeno fiksirani u retrospektivnoj sociologijskoj imaginaciji. Zato je bitno otvoriti prostor za fino podešavanje konkretnih ideologijskih stavova i strategijskih odluka u svjetlu vrtoglavo dinamične političke zbilje u kojoj povezanosti, vrednote i politička ponašanja stječu ili gube društvenu relevantnost. Budući da, kako dokazuje Alberto Melucci (1995a, str. 61), kolektivno djelovanje treba promatrati kao "sistem napetostī", zadatak društvenog znanstvenika koji istražuje (post-)jugoslavenske proturatne aktivizme nije da ukruti tijek, imo-

06 Autor tvrdi da pojmovi poput 'civilnog društva' ili 'demokracije' "nisu neposredno prenosivi" (str. 20) iz zapadnog političkog konteksta u novostvorene postkomunističke nacionalne države. Pa ipak, njegov prikaz ne vrši odlučujući otklon od perspektive *civilnog društva* koja prožima noviju društvenoznanstvenu literaturu o ovoj regiji (vidjeti npr. Vujadinović et. al., 2005). Na drugom sam mjesto pokazao da se *civilno društvo* više ne može smisleno koristiti za razumijevanje kompleksne geometrije socijalnih, političkih i osobnih interakcija, suradnji i otporā unutar postjugoslavenskih građanskih sfera što ih karakteriziraju zamjetne asimetrije moći (Bilić, 2011). Njegova definicijska neuhvatljivost i logička inkoherentnost omogućuju *civilnom društvu* da obujmi ideologijski i povijesno krajnje divergentne pojave. Zahvaljujući svojoj pojmovnoj elastičnosti, *civilno društvo* je kognitivno lako dostupno sredstvo i depolitizirana paradigma pogodna za maskiranje mreža moći, često uvjetovanih inozemnim političkim agendama. Raniju kritiku pojma civilnog društva u kontekstu post-jugoslavenskog proturatnog angažmana vidjeti kod Stubbs (2007).

07 S tim na umu, vrijedi zapaziti da hrvatska građanska scena jednog od svojih najaktivnijih promatrača ima u Paulu Stubbsu, britanskom sociologu i aktivistu koji živi u Zagrebu. Također, gotovo isključiv predmet istraživača smještenih u zapadnim akademskim krugovima ili poteklih iz njih jesu neke od bivših republika: Hrvatska (Stubbs, 1996, 2001 te u novije vrijeme, Baker, 2010), Srbija (Fridman, 2006; Gordy, 1999), Bosna (Bugarel, 2004; Dujizings et al., 2007; Fagan, 2008; Helms, 2008). Sumnjam da bi ijednom prijeratnom jugoslavenskom sociologu ili sociologinji bilo problematično baviti se sociologijskim istraživanjem koje se odnosi na cijelu njihovu zemlju. S druge je strane golema većina socijalnoznanstvenog rada objavljenog prije i tokom raspada zemlje – uz različita težišta specijalizacije – bi-

bilizira pojmove i uredi ih na "pravi način". Umjesto toga, cilj je istraživanja mapirati raznolikost opcija i pružiti snimak koji mora odraziti kako posebni povijesni trenutak u kojem je učinjen, tako i konkretne odluke koje donosi sam/a istraživač/ica. Taj znanstveni rad, razapet između razumijevajućeg gustog opisa i društvenoznanstvene analize koja seže onkraj golog empirijskog materijala, sličan je pokušaju da se trodimenzionalni predmet projicira u dvodimenzionalnu ravninu, što je proces u kojem se neizbježno gubi neke važne aspekte proučavane pojave. Stubbs (2010, str. 16) taj izazov dobro izražava kada kaže:

> Pokušati opisati i analizirati izgradnju mira na post-jugoslavenskim prostorima od 1991. godine do danas gotovo je isto kao pokušati prikazati raznovrsan i dinamičan krajolik u nizu crno-bijelih fotografija. Neke će bitne značajke, pa čak i ljepota, možda biti uhvaćene, no vrlo vjerojatno na račun bogatstva, kompleksnosti i svakako širokog spektra boja. Takve fotografije ne mogu biti ništa više od selektivne memorije koja govori možda jednako o fotografu kao i o samom krajoliku. Postoji rizik da se ignorira i smatra nebitnim ono što drugi mogu vidjeti i razumjeti kao ključno.

Na kraju, ARKH u javnom životu Hrvatske više nije prisutna u svojem inicijalnom obliku: u međuvremenu ju je zamijenilo mnoštvo organizacija koje predstavljaju autonomne pravne osobe. Najvećim su dijelom posvećene pitanjima vezanima uz ljudska prava i djeluju unutar sveobuhvatne paradigme *suočavanja s prošlošću* **kroz niz pravnih mehanizama i pristupa poznatih kao tranzicijska pravda (Akhavan, 1998; Subotić, 2009). Zbog relativno slabe dokumentacije i teorijske obrade, oni koji danas rade u takvim vrlo profesionaliziranim organizacijama možda nisu ni svjesni najranijeg aktivističkog porijekla svojih institucija. To odražava poslijeratnu kako akademsku tako i praktično-političku orijentaciju prema ispravljanju posljedica rata i razjašnjavanju faktora pomirenja (Helms, 2003) i održavanja mira (Škrabalo, Miošić-Lisjak & Papa, 2006). Internacionalni mehanizmi tranzicijske pravde, kao što je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, donose mnogo svjedočenjā, izvještajā i drugog materijala za istraživanje koji bacaju novo svjetlo na značajna politička kretanja i hrane znanstvene debate (Cohen & Dragović-Soso, 2008). S obzirom na socijalno, političko i ekonomsko pustošenje koje su izazvali jugoslavenski oružani sukobi, reflektori istraživača su sve od svršetka rata upravljeni na – hitnije i praktičnije –** *poslijeratne* **aspekte bolnog raspada Jugoslavije. Ta je praksa zamaglila podjednako važne početne stadije konstituiranja proturatnih aktera i ovladavanja politikom proturatnog angažmana usred oružanog sukoba.**

ARTIKULIRANJE PROTURATNE BORBE U VOJNO NAPADNUTOJ ZEMLJI

Krajnje uzmemirujuće društvene pojave, među kojima su ratovi daleko najštetniji, ugrožavaju osobnu dobrobit i potiču zajednice na homogenizaciju, smanjujući time prostor za politički angažman. Rat ne dopušta siva područja: integralan je dio njegove destruktivne logike dosljedno uklanjati ono alternativno, nepoznato, neklasificirano, izmiješano. U svojem poslanju što totalizira i negira temeljne principe društvenog života, rat bogatstvo ljudskog iskustva svodi na krupne binarne suprotnosti. U takvim okolnostima vlasti proizvode i šire jednodimenzionalno tumačenje nepovoljnih događaja, zahtijevajući odanost svojim mjerama i nadajući se legitimirati svoje postupke.

la po svojem geografijskom obuhvatu jasno jugoslavenska (npr. Banac, 1984; Cohen, 1989; Denitch, 1994, Golubović, 1988; Korošić, 1988; Ramet, 1992; Seroka & Pavlović, 1992; Singleton, 1976; Tomasevich, 1955).

Uoči početka ratova za jugoslavensko nasljeđe, hrvatski građanski aktivisti i aktivistkinje, koji su uglavnom djelovali u Zagrebu, smatrali su da antiratni angažman ima smisla čak i u situaciji u kojoj je njihova zemlja vojno napadnuta. Svjesni činjenice da kreću teškim putem otpora prevladavajućoj politici, pripremili su se za sankcije i stigmu koje prate optužene za nelojalnost nacionalnoj stvari. Artikuliranje i održavanje krhkog proturatnog stava u napadnutoj Hrvatskoj bilo je zahtjevan pothvat, mnogo teži u uspredbi s onim koji se događao u zemlji koja je počela izvoziti rat preko svojih granica. Kako kaže jedan protagonist Kampanje,

> mislim da neću jako narušiti objektivnost ako kažem da nam je bilo teže biti u tom antiratnom angažmanu ovdje, nego ljudima u Srbiji, zato što su u napadnutoj zemlji vojne akcije legitimne. Agresija je nelegitimna kao takva. Obrana je kao obrana legitimna, i ti sad moraš nalaziti one detalje, one fine linije gdje obrana prelazi u unutrašnju agresiju. To je često bilo pitanje nijansi koje smo morali objašnjavati sebi i drugima.

Aktivisti i aktivistkinje su vrlo rano shvatili da će održavanje *komunikacije* **s drugim jugoslavenskim republikama tijekom sukoba biti jedno od težišta proturatnog angažmana. Ratovi za jugoslavensko nasljeđe počeli su parati socijalno tkivo koje je povezivalo ljude u Jugoslaviji putem interetničkih brakova, prijateljstava, te akademske i ekonomske suradnje po cijelom jugoslavenskom prostoru. Nacionalističkim je vodstvima bila potrebna izolacija kako bi lakše propagirala vlastitu političku stvar. Budući da su telefonske linije i poštanski kanali bili raspoloživi samo noću ili, pak, potpuno prekinuti, ostati u vezi s prijateljima, kolegama i rođacima 's druge strane' bilo je i izuzetno teško, ali i ključno za sudionice i sudionike Kampanje. Aktivisti su znali da će im njihovi čak i tako oslabljeni oblici komunikacije pomoći da bolje koordiniraju svoje proturatne aktivnosti i spriječiti da podlegnu zaglušujućoj nacionalističkoj buci kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji. Budući da su pokušaji komuniciranja predstavljali zalog normalne koegzistencije u poslijeratnom razdoblju, komunikacija je postala središnjom 'programskom' značajkom djelovanja Kampanje. Kako piše Zoran Oštrić u „Povelji Antiratne kampanje" neposreno nakon osnivanja organizacije 1991.,**

> Kako god budu riješeni današnji sukobi, ljudi će na ovim prodručjima nastaviti živjeti zajedno. Svima nam je potreban mir, svi moramo raditi na razvoju demokracije i postizanju ekonomskog, socijalnog i ekološkog blagostanja. Interesi su nam isti, rat i nasilje svima donose štetu.
>
> Građani svih republika i pripadnici svih naroda moraju, bez obzira na sve teškoće, održati i razvijati međusobnu komunikaciju i suradnju na obostrano korisnim projektima. Dio smo suvremene Europe u kojoj državne granice sve više spajaju, a ne razdvajaju pojedince i narode. Vlade i druga državna tijela imaju ograničenu funkciju i domet. Oni ne mogu biti ekskluzivni zastupnik naših interesa.
>
> Mi, građani naših republika, građani Europe i svijeta, odlučno odbacujemo nasilje i rat. Komunicirat ćemo i surađivati bez obzira na razlike u političkim opredjeljenjima i bez obzira na to kako budu riješeni odnosi među republikama. Svaki za sebe i svi zajedno, na lokalnom, regionalnom ili globalnom nivou, suprotstavljat ćemo se onima koji pozivaju u rat i zalagati se za slobodu, pravdu i blagostanje za sve.

Potreba da se ostane u kontaktu u teškim okolnostima prisilila je članica i članove Kampanje da smišljaju kreativna rješenja i iznađu dotad jedva poznata sredstva komuniciranja.

> Bilo je bitno da uopće komuniciramo… odmah je nestalo svih tih normalnih veza, komunikacije, pošte, telefona, faksova, tako da smo morali pronalaziti druge načine… elektronsku poštu smo počeli koristiti već od '92. A jedini koji su u ovoj zemlji uopće nešto znali o tome bili su ljudi sa univerziteta koji su imali akademsku mrežu… nitko drugi nije imao pojma o tome što je to elektronska pošta, što to znači kad nekom daš email… dakle, da, bilo nam je važno da održimo komunikaciju, da znamo da oni [antiratne aktivisti u Srbiji, BB] postoje, kao što je i njima bilo važno da znaju da smo mi aktivni…

Inozemni pacifistički aktivisti[08] pomogli su *Centru za mir i nenasilje* **(Ljubljana),** *Antiratnoj kampanji* **(Zagreb) i** *Centru za antiratne akcije* **(Beograd) da formiraju elektroničku mirovnu mrežu nazvanu** *ZaMir***. Premda nije bilo moguće da čvorišta u Beogradu i Zagrebu komuniciraju direktno, razmjena poruka omogućena je posredstvom drugih servera u Njemačkoj, Britaniji i Austriji.** *ZaMir* **je brzo rastao i uključio hiljade korisnika diljem jugoslavenskog prostora i pružao im pouzdane informacije koje su umaknule državnoj cenzuri. Kako kaže Wam Kat (citiran u Marković, 1995, str. 35):**

> Mislim da je razlog nevjerojatna želja za komunikacijom, dobivanje i razmjena informacija. U Hrvatskoj su mediji kontrolirani i nepouzdani, čak i za najjednostavnija pitanja što se zbiva u Americi, pa čak i u Sarajevu. Informacije iz mreže su mnogo pouzdanije. Glad za informacijama bila je razumljiva za život unutar informacijske izoliranosti – nije bilo moguće ni telefonirati u Sarajevo ili Prištinu. … Taj *boom* u korištenju kompjutera, čak i kod ljudi koji ih nisu uopće koristili, nije zabilježen nigdje u Evropi, jer nije bilo potrebe.

Pored *ZaMir***a, Antiratna kampanja je pribjegla i drugom sredstvu komuniciranja koje će postati jedna od njenih najprepoznatljivijih značajki. Časopis** *Arkzin* **bio je prvi put objavljen 1991.; nadahnula ga je publikacija slovenske mreže za Metelkovu koja se zvala** *M'zin.* **Tokom 1990-ih godina (uz neke fluktuacije)** *Arkzin* **je objavljivao informacije o proturatnim aktivnostima u jugoslavenskom prostoru, a također je otvorio mnoge društveno relevantne teme, od feminizma i ljudskih prava do novih i kibernetičkih medija. Urednica-osnivačica** *Arkzin***a Vesna Janković kaže (prema citatu u Vidović, 2010):**

> Bili smo svjesni da je važno imati svoj medij. Znali smo da će u ratnim okolnostima doći do zatvaranja medijskog prostora za svako drugačije, a osobito kritičko mišljenje. *Mainstream* mediji sve su više bili u službi nacionalne homogenizacije i mobilizacije, pa za ovakav tip antiratnih, mirovnih i ljudsko-pravnih aktivnosti nije bilo mjesta. … *Arkzin* je imao razvojnu putanju od malog *fanzina,* koji smo prvotno fotokopirali u 500 primjeraka, do novine koja se prvotno tiskala u dvije tisuće pa potom u 10 tisuća primjeraka. Kasnije smo to počeli teorijski utemeljivati kroz pojam medijskog aktivizma. *Arkzin* nikada nije imao pretenziju postati prava profesionalna novina, nego se uvijek doživljavao kao dio scene i kao dio te priče o medijskom aktivizmu, a koja je i na Zapadu u to vrijeme bila djelomično nova i aktualna. … *Arkzin* je također bio prvi medij koji je objavljivao tekstove o tada narastajućoj *techno rave* sceni. Arkzin je bio medij u najširem smislu te riječi, svojevrsna *privremena autonomna zona,* prostor koji je različitim supkulturama davao osjećaj snage i generirao cijelu scenu.

08 Bitnu ulogu u tom pothvatu odigrala su dva aktivista, Wam Kat i Eric Bachman.

Osim toga, pored komunikacije, središnja preokupacija ARKH bila je *zaštita ljudskih prava.* **Aktivistkinjama i aktivistima je postalo jasno da se u vrijeme "kolektivnog vrenja" (kako bi Durkheim nazvao specifičnu vrstu energije koju proizvodi homogena skupina) lakše prekoračuje norme društvenog života. Jedan se aktivist sjeća:**

> Puno je stvari tada otvoreno i znali smo da će neke biti još važnije u budućnosti, te da će promjene trajati godinama i decenijima, ali jedna je konstanta od početka – obrana ljudskih prava, građanskih prava, osobnih prava... to je bilo sasvim jasno...

Ne iznenađuje što su u snažno nacionalno-homogenizirajućoj Hrvatskoj početkom 1990-ih došla u pitanje prava nehrvatskih manjina, posebice Srba. Jedna od glavnih aktivnosti članica i članova Kampanje bila je podrška hrvatskim građankama i građanima srpskog porijekla koje su vlasti ugrožavale i u nekim slučajevima izbacivale iz domova.[09] Akcije Kampanje u vezi s tim često nisu imale uspjeha u smislu obrane imovine ljudi, ali bile su hrabar čin solidarnosti sa sugrađankama i sugrađanima. Kako se prisjeća jedan aktivist Kampanje:

> Mi smo bili prvi koji smo otkrili problem nasilnog izbacivanja ljudi iz stanova. A kako smo to otkrili? Ne tako da smo mi to tražili, mi nismo uopće znali ... imali smo jedan principijelni istup protiv nasilnog rješavanja tih post-jugoslovenskih konflikata, dok nam nisu kao jedinoj organizaciji koja se bavi građanskim pravima zakucali na vrata ljudi koje su izbacivali iz stanova. I onda smo na to reagirali najnaivnije i najneposrednije... kad bismo čuli da se nekome prijetilo, otišli bismo tamo da budemo s njima, da pravimo probleme ovima koji ih žele izbaciti, informirali one promatrače evropske zajednice koji su tada ovdje bili... rijetko smo ih uspjeli zaštititi, ali je to bio izraz naše solidarnosti s njima...

Druga važna linija zaštite ljudskih prava kojom su se bavile sudionice i sudionici ARKH bila je *prigovor savjesti.* **To je početkom 1990-ih bilo posebno osjetljivo pitanje, jer je Hrvatska bila vojno napadnuta i vlastima se činilo prirodno da se nitko neće opirati nošenju oružja u njenu obranu. Prigovor savjesti bio je ustavno pravo sve od 1990., ali država je često pronalazila načine da ga ograniči i obeshrabri one koji su ga htjeli upotrijebiti. Kako bi otežala korištenje prava na prigovor savjesti, država je donijela Zakon o obrani koji je uveo rok za podnošenje molbe za korištenje tog ustavnog prava.[10] Potrebu za promoviranjem prigovora savjesti kao važne građanske vrijednosti, hrvatski su aktivisti artikulirali prije ratova za jugoslavensko nasljeđe. Kako kaže jedan od protagonista Kampanje:**

> Ideja prigovora savjesti bila je s nama još od *Svaruna*[11]. To smo naprosto i u Antiratnoj prepoznali kao bitno i nastavili podržavati prigovarače. Poenta za nas nije bila da ljude koji su suočeni s tom vrstom nadmoći JNA pozivamo da ne nose oružje. Ne, htjeli smo samo osigurati da oni koji imaju dilemu, koji smatraju da to nije njihov izbor, da to nije njihov put, da mogu doprinijeti na neki drugi način, da imaju pravo to odbiti, da ih mi podupiremo i da ih nitko nema pravo staviti u rovove na prvu liniju fronte kako bi kopali jarke, gdje bi apsolutno bili izloženi pucnjevima i mogu poginuti u svakom času. To je, dakle, bio drugačiji način promatranja rata.

09 Taj je fenomen poznat kao *deložacija.* Vidjeti knjigu *Deložacije u Hrvatskoj: pravni, etički i socijalni aspekti* (1994), koju je objavio Hrvatski helsinški odbor, koji je također igrao važnu ulogu u sprečavanju deložacija.

10 Članak koji propisuje rok ukinuo je Ustavni sud Hrvatske 1998. godine, kao rezultat kampanje koju je organizirala Unija 47, koja je djelovala kao dio ARKH.

11 *Svarun* je bio aktivistička grupa osnovana u Zagrebu 1986., koju se može smatrati glavnom 'prethodnicom' ARKH. Ni djelovanje *Svaruna* nije dostatno teorijski obrađeno. Bilo bi posebice važno obnoviti sjećanje na njega obzirom na njegovu funkciju jačanja aktivističkog kruga i pripremanja aktivistkinja i aktivista za hrabriji građanski angažman koji je uslijedio u 1990-ima. Kako kaže McAdam (1986, str. 70), "svaki daljnji prodor u sigurne oblike aktivizma povećava integraciju regruta u mrežu, ideologijski afinitet s pokretom i odanost aktivističkom identitetu, kao i njegovu prijemčivost za zahtjevnije oblike sudjelovanja. Upravo ovakav proces postupnog regrutiranja ima izgleda odnjegovati aktivizam visokog rizika". S tim u vezi vidjeti Vidović (2010).

Nadalje, aktiviste i aktivistkinje u ARKH nije zanimalo samo ublaživanje neposrednih posljedica rata putem održavanja komunikacije i zaštite ljudskih prava, nego i artikuliranje vizije *poslijeratnog* **hrvatskog društva koje treba biti demokratsko i pluralističko. U svojem uvodniku prvom broju** *Arkzina,* **objavljenom u oktobru 1991., Miroslav Ambruš Kiš (1991, str. 2) je napisao:**

> Glavni cilj antiratnog pokreta nije da rat naprosto prestane, nego kakav će biti mir. Naime, jesmo li uopće na dobitku ako rat imperativno ne zamijeni društvo tolerancije, pluralizma, demokracije. Nasilje iz rata, duže ili kraće, silom njegova zamaha, nastavlja se i poslije prestanka ratnih operacija. Rat je, za sve sukobljene, faustovski demon koji čovjeku želi oteti dušu i kada oružje ušuti.

S tim u vezi jedan od ciljeva Kampanje bio je *stvaranje i jačanje civilnog društva* **u smislu građanskog udruživanja. Aktivisti i aktivistkinje su shvaćali da, ako žele potaknuti autentičnu društvenu promjenu, građanski aktivizam ne smije ostati ograničen na glavni grad i na njihovu organizaciju. Ljude treba osnažiti da se nose s vlastitim nedaćama i artikuliraju ih, te da na osnovi toga djeluju za opće poboljšanje društvenih uvjeta. Aktivisti su tako nudili logističku podršku drugim građanskim inicijativama koje su se razvijale po cijeloj zemlji. Kako kaže dvoje članova Kampanje,**

> A1: Pored tog angažmana na promociji nenasilja, komunikacije i razrješavanja konflikata, Kampanja je mnogo vodila računa o kreiranju prostora u kojem će se pojaviti nove organizacije... mi smo znali da se treba decentralizirati, pa smo slali novce i podršku u Istru, Knin, Slavoniju... sve je to kretalo iz jedne iste inicijative.

> A2: Tijekom 10 godina, koliko je aktivno postojala, Antiratna je bila rasadnik mnoštva inicijativa, grupa od kojih su neke i dan-danas još žive, postoje i dobro rade, a neke su se kasnije ugasle. Odgovorno tvrdim da je Antiratna kampanja neizmjerno zaslužna za postavljanje temelja, kopanje i betoniranje temelja, ovoga što je danas kritično angažirano civilno društvo u Hrvatskoj.

Shvaćanje koje je zajedničko gore navedenim aktivnostima ARKH jest *otpor društvenoj homogenizaciji i militarizaciji.* **Članice i članovi Kampanje su na samom početku ratova za jugoslavensko nasljeđe razumjeli da je Hrvatska žrtva agresije, prije nego što je i ona sama pokazala ekspanzionističke aspiracije u Bosni i Hercegovini. Međutim, ARKH nije htjela dopustiti da nacionalistički orijentirane vlasti iskoriste rat kao opravdanje za ograničavanje slobode građana. Kampanja je bila slaba, ali svejedno dosljedna i uporna društvena inicijativa, koja je, da upotrebim riječi Alberta Meluccija (1999, str. 1), "govorila unaprijed".[12] To dobro ilustriraju sljedeći citati:**

> A1: ...jer se hrvatska država, pošto odbaci vanjskog agresora, može i sama pojaviti kao unutrašnji agresor – kako protiv nerođenog civilnog društva, tako i protiv vlastite srpske nacionalne manjine. Zato mirovni pokret ima smisla i u Hrvatskoj: netko mora reći kako niti obrambeni rat nije izgovor za uskratu demokratske politike i civilnog društva; netko, konačno, mora reći kako mržnja (prije svega međunacionalna), koju se sad već bjesomučno proizvodi, uopće nije neophodan odbrambeni ratni resurs. I kako nije nikakvo opravdanje što sve to čini i druga strana (Dvornik, 1991, str. 15).

12 Alberto Melucci (1999, str. 1) kaže: "Poput prorokā, pokreti 'govore unaprijed', oni najavljuju ono što tek poprima oblik i prije nego što njegov smjer i sadržaj postanu jasni". U tom je smislu zanimljivo zapaziti da je okrugli stol koji je organiziran kako bi se obilježilo 20. godišnjicu Kampanje nazvan *Antiratna kampanja 1991.-2011.: Dvadeset godina ispred svojeg vremena.*

A2: Mi nismo željeli dobiti novi totalitarizam gdje bi nova, ovaj put legitimna, prihvatljiva, obožavana nacionalna država mogla sve, ulaziti ljudima u kuću, krevet, glavu, u misli, u ono što pišu, a sve se to, u stvari, dogodilo. Antiratna je bila naš način da se suprostaviš tome da rat uđe u sve društvene odnose, da to postane jedina logika s kolektivnim neprijateljem i nama kao kolektivnom žrtvom kojoj je sve dopušteno.

Konačno, budući da je bila nadahnuta novim socijalnim pokretima i jasno okrenuta protiv države i njenog zadiranja u društveni život, *proturatna borba Kampanje bila je artikulirana kao antipolitika.*[13] **Od samog početka organizacije, aktivistkinje i aktiviste su zanimale organizacijske forme različite od klasične radničke partije već poznate u jugoslavenskom prostoru. Insistirali su na horizontalnim strukturama bez vođa, što je često rezultiralo organizacijskim kaosom i trošilo velike količine energije sudionika i sudionica. Interni dokumenti ARKH svjedoče o neprekidnim naporima aktivista da smisle strategijske opcije koje ne bi nalikovale onima što ih se povezuje s tradicionalnom politikom. Kako kaže jedna aktivistkinja:**

Sjećam se da smo svi recimo odbijali ideju da imamo tajnicu, to je bio horor, nezamislivo da Antiratna zaposli tajnicu. Zapravo je postojala potreba za osobom koja će sjediti u uredu, primati telefonske pozive, kojih je bilo strašno puno, jer su u to vrijeme i strani novinari i gomila aktivista i ljudi koji su čuli nešto, dolazili, tražili. Ali negdje nas je ta anarho priča ponekad sputavala i u efikasnijem organiziranju, što će reći bilo je dosta kaosa, ali sve na račun vjernosti principima i idejama.

Premda se "anarho" element djelovanja Kampanje i njenih nasljednica u međuvremenu znatno smanjio, hrvatska građanska scena, koja proizlazi iz ARKH, uspjela je ocrtati granicu dijela javnog prostora koji je očuvao autonomiju od oficijelnih struktura moći.

ZAKLJUČAK

Djelovanje ARKH i dalje je iznenađujuće nedostatno teorijski obrađeno, unatoč njenoj važnosti za razumijevanje razvojnih putanja kako nacionalne tako i regionalne građanske scene. Ta praznina u znanju odražava širi trend marginaliziranja (post-)jugoslavenskog proturatnog i pacifističkog angažmana u sociologijskoj znanosti istočne Evrope. Polje jugoslavenskih studija nedavno su preplavila istraživanja nacionalizma koja se koncentriraju na novostvorene 'nacionalne države' i rijetko uvažavaju *transnacionalnu* **narav pojava koje prate bolni proces raspada Jugoslavije. Trend fokusiranja na poslijeratne dimenzije oružanih sukoba, kao i na izglede i uvjete da post-jugoslavenske zemlje postanu članicama Evropske Unije, što sve s nestrpljenjem očekuju, zamaglio je rane stadije općejugoslavenskog proturatnog aktivizma poduzetog na osnovi otprije postojećih građanskih tradicija. K tome, postoji očevidan propust aktivista i aktivistkinja da se pozabave (više teorijski orijentiranim) promišljanjem vlastita angažmana, što je (djelomice) posljedica rasprostranjenih osjećajā iscrpljenosti i razočaranja.**

Ovaj članak otvara problematiku artikuliranja i opravdavanja proturatne borbe u snažno nacionalno-homogenizirajućoj i vojno napadnutoj zemlji. Prevladavajuća usmjerenost političke sociologije na proturatni aktivizam koji se zbiva na mjestima udaljenima od oružanih sukoba zamagljuje

13 Pitanje konceptualiziranja građanskog aktivizma kao antipolitike u jugoslavenskom prostoru već je ispitivano u vezi s jugoslavenskim feminizmom; vidjeti npr. Korać (1998).

specifičnu dinamiku visokorizičnog proturatnog angažmana u vrijeme ratnog stanja. Pokazao sam da su se, premda nikada nisu nijekali pravo svojih sugrađana na samoobranu, aktivisti i aktivistkinje ARKH borili protiv sveopće militarizacije hrvatskog društva, koja bi čin agresije iskoristila kao izgovor za ograničavanje ljudskih prava. Aktivistkinje i aktivisti su mnogo energije uložili u očuvanje komunikacijskih kanala u regiji i stvaranje vlastitih sredstava širenja informacija. One su pružile alternativnu perspektivu i djelovale protiv društvene homogenizacije oko nacionalne stvari. Proturatna borba, kako su je artikulirale članice i članovi Kampanje, bila je usađena u širu paradigmu otpora formalnoj politici. Politički orijentirana aktivistička scena koju je stvorila ta generacija građanskih protagonista u znatnoj je mjeri održala svoju neovisnost o oficijelnim strukturama moći.

Konačno, kako se često događa u istraživanju pokretā, ovaj kratki prikaz djelovanja ARKH nesumnjivo je *prenaglasio razinu suglasnosti* **među najranijim aktivistkinjama i aktivistima Kampanje. Premda sam ukazao na neke elemente odgovorne za specifičnu grupnu dinamiku unutar Kampanje (različite ideologijske i strategijske linije, antipolitika, horizontalnost, antihijerarhičnost, itd.), za nijansiranu analizu uspostavljanja, razvoja i nestanka Kampanje potrebna su moćnija pojmovna sredstva. Unatoč tome što se u kontekstu post-jugoslavenskog proturatnog angažmana može osporavati pojam** *društvenog pokreta* **na osnovi njegove kvantitativne marginalnosti, to društvene znanstvenike na polju jugoslavenskih studija ne bi trebalo odvratiti da na kulturalno osjetljiv način primijene i rafiniraju anglosaksonske teorije društvenih pokreta. Angažman visokog rizika koji se zbiva u nepostojanoj političkoj klimi kao što je ona u kojoj je godinama djelovala ARKH, dodatno naglašava važnost pitanja** *diferencijalnog regrutiranja* **(Jenkins, 1983, str. 528) koje ima centralno mjesto u znatnom dijelu istraživanja društvenih pokreta u posljednja četiri desetljeća. Zbog čega se neke pojedinke i pojedinci odlučuju na uključivanje u opasne građanske pothvate o čijim učincima ne mogu ništa znati, dok drugi biraju konformnost i nedjelovanje? Koje su to (mikro) strukturne karakteristike koje razlikuju aktivne sudionike od onih koji se povlače ili uopće ne sudjeluju? Konkretne značajke proturatnog aktivizma koji se odvija unutar oružanih sukoba nisu dovoljno istražene. To otvara potencijalno plodnu oblast istraživanja kojoj društveni znanstvenici regije mogu dati bitan doprinos.**

S engleskoga preveo
Srđan Dvornik

Literatura

Akhavan, P. (1998). Justice in the Hague, peace in the former Yugoslavia? A commentary on the United Nations War Crimes Tribunal. *Human Rights Quarterly*, *20*, 4, 737-816.

Allcock, J. B. (2000). *Explaining Yugoslavia.* New York: Columbia University Press.

Alimi, E. Y. (2009). Mobilizing under the gun: theorizing political opportunity structure in a highly repressive setting. *Mobilisation, 14,* 219-237.

Ambruš-Kiš, M. (1991). Uvodnik. *Arkzin, 1,* 2.

Baker, C. (2010). *Sounds of the Borderland. Popular Music, War and Nationalism in Croatia since 1991.* Surrey, UK: Ashgate. (*Zvuci granice,* prev. Igor Cvijanović i Alen Bešić, XX vek, Beograd, 2011).

Banac, I. (1984). *The National Questions in Yugoslavia: Origins, History, Politics*. Ithaca: Cornell University Press. *(Nacionalno pitanje u Jugoslaviji: porijeklo, povijest, politika,* prev. Josip Šentija, Durieux, Zagreb, 1995.)

Barilar, V. et al. (2001). *Aktivistkinje: kako 'opismeniti' teoriju.* Zagreb: Centar za ženske studije.

Bilić, B. (2011). A concept that is everything and nothing: Why *not* to study (post-)Yugoslav anti-war and peace activism from a *civil society* perspective. *Sociologija, 53, 3,* 297-322.

Božičević, G. (2010) (ur.), *U dosluhu i neposluhu:* Pozitivni primjeri izgradnje mira u Hrvatskoj u 90-ima i kasnije. Grožnjan: Miramida centar.

Bugarel, K. (2004). *Bosna: anatomija rata.* Beograd: Fabrika knjiga.

Chatfield, C. & **Kleidman, R.** (1992). *The American peace movement: Ideals and activism.* New York: Twayne Publishers.

Cohen, L. (1989). *The socialist pyramid: Elites and power in Yugoslavia*. Oakville: Mosaic Press.

Cohen, L. & **Dragović-Soso, J.** (2008). (ur.). *State collapse in South-Eastern Europe. New perspectives on Yugoslavia's disintegration*. West Lafayette: Purdue University.

Čale Feldman, L., **Prica, I.** & **Senjaković, R.** (1993). Fear, Death, and Resistance: An Ethnography of War Croatia, 1991-1992. Zagreb: Institute of Ethnology and Folklore.

Denitch, B. (1994). *Ethnic nationalism: The tragic death of Yugoslavia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Dević, A. (1997). Anti-war initiatives and the un-making of civic identities in the former Yugoslav republics. *Journal of Historical Sociology, 10*, 2, 127-156.

Douglas, J. D. (1976). *Investigative social research: Individual and team field research.* London: Sage.

Dragović-Soso, J. (2002). *Saviours of the nation: Serbia's intellectual opposition and the revival of nationalism.* London: Hurst & Company. 28

Dragović-Soso, J. (2008). Why did Yugoslavia disintegrate? An overview of contending explanations. U L. J. Cohen & J. Dragovid-Soso (ur.), *State collapse in South-Eastern Europe. New perspectives on Yugoslavia's disintegration* (str. 1-39). West Lafayette: Purdue University.

Duijzings, G., **Bougarel, X.** & **Helms, E.** (ur). (2007). *The new Bosnian mosaic: Social identities, collective memories, and moral hierarchies in a post-war society.* Adershot: Ashgate.

Dvornik, S. (1991). Protiv kojeg rata? *Arkzin, 1,* 14-15.

Dvornik, S. (2009). *Akteri bez društva. [Actors without society].* Zagreb: Fraktura i Heinrich Böll Stiftung.

Fagan, A. (2008). Global-local linkage in the Western Balkans: The politics of environmental capacity building in Bosnia-Herzegovina. *Political Studies, 55,* 629-651.

Fridman, O. (2006). Alternative voices in public space: Serbia's *Women in Black*. *Ethnologia Balkanica, 10,* 291-303.

Fridman, O. (2011). 'It was like fighting a war with our own people': Anti-War activism in Serbia during the 1990s. *Nationalities Papers, 39,* 4, 507-522.

Gates, H. L. (1991). Patriotism. *Nation, 15,* 91.

Glenny, M. (1993). *The fall of Yugoslavia: The third Balkan war.* New York: Penguin Books.

Golubović, Z. (1988). *Kriza identita savremenog jugoslovenskog društva*. Beograd: Filip Višnjić.

Goodwin, J., **Jaspers, J. M.** & **Poletta, F.** (2001). *Passionate politics: Emotions and social movements.* Chicago: Univesity of Chicago Press.

Gordy, E. (1999). *The culture of power in Serbia: Nationalism and the destruction of alternatives.* Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press *(Kultura vlasti u Srbiji: nacionalizam i razaranje alternativa,* prev. Biljana Lukić, Samizdat B92, Beograd 2001.).

Helms, E. (2003). Innocence and victimhood: Gender, nationalism and women's activism in post-war Bosnia-Herzegovina. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh.

Helms, E. (2008). East and west kiss: Gender, orientalism and balkanism in Muslim-majority Bosnia-Herzegovina. *Slavic Review, 67,* 88-119.

Hrvatski helsinški odbor. (1994). *Deložacije u Hrvatskoj: pravni, etički i socijalni aspekti.* Zagreb: HHO.

Jambrešić Kirin, R. & **Povrzanović, M.** (ur.). *War, exile, everyday life: Cultural perspectives*. Zagreb: Institute of Ethnology and Folklore.

Janković, V. (2009). Cyberfeminsm između teorije i pokreta. Osvrt na Hrvatsku [Cyberfeminism between theory and movement: Overview of Croatia]. *Socijalna ekologija, 18,* 5-27.

Jansen, S. (2002). Notes on ethnography, everyday lives and the post-Yugoslav wars. *LBC Newsletter, 2,* 16-17. 29

Jansen, S. (2005). *Antinacionalizam: Etnografija otpora u Beogradu i Zagrebu.* Beograd: Biblioteka XX vek.

Jenkins, J. C. (1983). Resource mobilization theory and the study of social movements. *Annual Review of Sociology, 9,* 527-553.

Jović, D. (2003). Jugoslavija – država koja je odumrla. Beograd/Zagreb: Samizdat/Prometej.

Kaldor, M. (2003). *Global civil society*. Oxford: Oxford University Press.

Kaplan, D. R. (1993). *Balkan ghosts: A journey through history.* New York: St Martin's Press.

Kesić, V., **Janković, V.** & **Bijelić, B.** (ur.). (2003). *Žene obnavljaju sjećanja. Centar za žene žrtve rata deset godina poslije [Women recollecting memories. The Centre for Women War Victims ten years later].* Zagreb: The Centre for Women War Victims.

Kitschelt, H. (1986). Political opportunity structures and political protest. *British Journal of Political Science,* 16, 57-85.

Klandermans, B. (ur.). (1991). *Peace movement in international perspective*. Greenwich, Conn.: JAI-Press.

Klandermans, B. (1997). *The social psychology of protest.* Oxford: Blackwell.

Knežević, Đ. (1994). "Mi" nasuprot "ja" ili problem političkog identiteta u feminističkom odnosno ženskom "pokretu" u Hrvatskoj. u *Kruh i ruže, 1.*

Korać, M. (1998). *Linking arms: War and women organising in post-Yugoslav states.* Uppsala: Life & Peace Institute.

Korošić, M. (1988). *Jugoslavenska kriza* [*Yugoslav crisis*]. Zagreb: Naprijed.

Kriesi, H. (1992). The rebellion of the research 'objects'. U M. Diani & R. Eyerman (ur.), *Studying collective action* (str. 194-216). London: Sage.

Kriesi, H. et al. (1995). *New social movements in Western Europe.* London: University College London.

Kuljić, T. (2010). Sećanje na Titoizam: hegemoni okvir. *Filozofija i društvo,* 2, 225-250.

Laraña, E., **Johnston, H.** & **Gusfield, J. R.** (ur.) (1994). *New social movements: From ideology to identity.* Philadelphia: Temple University Press.

Magaš, B. (1993). *The Destruction of Yugoslavia: Tracking the Break-Up 1980-1992.* London: Verso.

Marković, I. (1995). Brži nego CNN. Intervju s Wamom Katom. *Arkzin*, 46, 35.

Mastnak, T. (1994). From social movements to national sovereignty. U J. Benderly & E. Kraft (ur.), *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects* (str. 93-112). New York: St Martin's Press.

McAdam, D. (1986). Recruitment to high-risk activism: The case of Freedom Summer. *The American Journal of Sociology, 92,* 64-90. 30

McAdam, D., **Tarrow, S.** & **Tilly, C.** (2004). *Dynamics of Contention.* Cambridge: Cambridge University Press.

Melucci, A. (1995). The process of collective identity. U H. Johnston & B. Klandermans (ur.), *Social movements and culture* (str. 41-63). Minneapolis: University of Minnesota Press.

Melucci, A. (1999). *Challenging codes: Collective action in the information age.* Cambridge: Cambridge University Press.

Milosavljević, O. (2003). Fatalističko tumačenje razaranja Jugoslavije. *Republika, 316-317* http://www.republika.co.rs/316-317/19.html

Oštrić, Z. (1992/2010). Bilješke ostarjelog mirovnjaka. U G. Božičević (2010) (ur.), *U dosluhu i neposluhu: Pozitivni primjeri izgradnje mira u Hrvatskoj u 90-ima i kasnije* (str. 31-48). Grožnjan: Miramida centar.

Pešić, V. (1992). Jugoslovenska ratna kriza i mirovni pokret. *Sociološki pregled, 26,* 57-67.

Popov, N. (1991). To the antiwar public in Yugoslavia and Europe, *Republika,* 23-24, p. 8.

Povrzanović Frykman, M. (2003). The war and after: On war-related anthropological research in Croatia and Bosnia-Herzegovina. *Etnološka tribina, 26,* 55-75.

Ramet, S. (1992). *Balkan Babel: Politics, culture and religion in Yugoslavia*. Boulder: Westview Press.

Ramet, S. (2006). *The Three Yugoslavias: State Building and Legitimation.* Indanapolis: Indiana University Press.

Sekelj, L. (1992). *Yugoslavia – the process of disintegration.* Colorado: Boulder.

Seroka, J. & **Pavlović, V.** (1992). *The tragedy of Yugoslavia: The failure of democratic transformation.* New York: M. E. Sharpe.

Singleton, F. (1976). *Twentieth-century Yugoslavia*. New York: Columbia University Press.

Sklevicky, L. (1996). *Konji, žene, ratovi. Zagreb: Druga & Ženska infoteka.*

Stubbs, P. (1996). Nationalisms, globalization and civil society in Croatia and Slovenia. U *Research in Social Movements, Conflicts and Change* 19. [On-line]. Pregledano 10. oktobra 2010., na http://www.gaspp.org/people/pstubbs/paper%205.doc.

Stubbs, P. (2001). The ZaMir (for peace) network: From transnational social movement to Croatian NGO. [Online]. Pregledano 2. novembra 2010., na *www.sheffield.ac.uk/content/1/c6/04/88/28/stubbs.pdf.* 31

Stubbs, P. (2007). Civil society or Ubleha? Reflections on flexible concepts, meta-NGOs and new social energy in the post-Yugoslav space. U H. Rill et al., (ur.), *20*

Pieces of Encouragement for Awakening and Change: Peacebuilding in the region of the former Yugoslavia (215-228). Beograd: Centre for non-violent action.

Stubbs, P. (2010). Grassroots peacebuilding in the post-Yugoslav space: trajectories, limits and lessons. U G. Božičević (ur.), *U dosluhu i neposluhu* (str. 16-17). Grožnjan: Miramida centar.

Subotić, J. (2009). *Hijacked justice: Dealing with the past in the Balkans.* Cornell: Cornell University Press.

Škrabalo, M., **Miošić-Lisjak, N.** & **Jasmina Papa** (ur.) (2006). Mobilizacija i razvoj zajednica: akcijsko istraživanje u Hrvatskoj. Zagreb: MAP Savjetovanja.

Tarrow, S. (1998). *Power in movement.* Cambridge: Cambridge University Press.

Tomasevich, J. (1955). *Peasants, politics and economic change in Yugoslavia.* Stanford: Stanford University Press.

Tomić, Đ. & **Atanacković, P.** (ur.). (2010). *Društvo u pokretu: novi društveni pokreti u Jugoslaviji od 1968. do danas.* Novi Sad: Cenzura.

Tomić-Koludrović, I. (1993). Alternativna kultura kao oblik otpora u samoupravnom socijalizmu. *Društvena istraživanja, 6-7,* 835-862.

Vidović, D. (2010). Džepovi otpora. Intervju s Vesnom Janković. Pregledano 15. augusta 2011., na http://www.kulturpunkt.hr/i/kulturoskop/366/?template=print.

Vujadinović, D. et al. (ur.). (2005). *Between authoritarianism and democracy: Serbia, Montenegro, Croatia. Vol. II Civil society and political culture*. Beograd: Cedet (Vujadinović, Dragica, Lino Veljak, Vladimir Goati, Veselin Pavičević (ur.), *Između autoritarizma i demokratije: Srbija, Crna Gora, Hrvatska.* knjiga II: *Civilno društvo i politička kultura,* CEDET, Beograd 2004.).

Vušković, L. & **Trifunović, Z.** (ur.) (2008). *Ženska strana rata.* Beograd: Žene u crnom.

Woodward, L. S. (1995). *Balkan tragedy: Chaos and dissolution after the Cold War.* Washington, Brookings Institute.

Zajović, S. et al. (ur.). (2007). *Žene za mir.* Beograd: Žene u crnom.

Županov, J. (2002). Od komunističkog pakla do divljeg kapitalizma: odabrane rasprave i eseji (1995.-2001.). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.